

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Tarih 10

Kavram Öğretimi Kitabı

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Tarih 10

Kavram Öğretimi Kitabı

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Hazırlayanlar

Kitabı hazırlayan yazar isimleri çalışma sayfalarının sonunda listelenmiştir.

Editör

Mustafa ALBAŞ, Cabir CAYMAZ

Dil Uzmanı

Ethem KAHVECİ, Ali Ünal AYAN, İsmail BEKTAŞOĞLU,
Kubilay ÜNSAL, Kadir ERDOĞANLI, Muammer ŞAHİN,
Bahar KAPLAN, Filiz MUSLU

Program Geliştirme Uzmanı

Muharrem Hilmi AKBULUT, Sibel KUZUKIRAN,
Fatih KUL, Taha Tezcan İNAM

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uzmanı

Esan GÜL, Mustafa KARA, Fatih KUL,
Vedat UZUNER, Metin KUŞÇU, Gözde YENİSEY

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Nuray SUNAR, Sultan GÜL AHÇI, Hülya ERDUL

Sorumlu Grafik Tasarım Uzmanı

Yeşim Güzin ÇAKAN

Görevli Grafik Tasarım Uzmanları

Yeşim Güzin ÇAKAN, Deniz VURAL, Turgut TURGUT,
Hasan GÖKTEPE, Lüftiye Ebru KÜÇÜKKERNİÇ,
Sedat AYDİN, Ercan AYÇİÇEK, Ahmet PEHLİVAN,
Necmiye Şafak ÖZDOĞAN, Şeref ÇAKAR, Ümit ŞENER,
Kerim DOKSAN, Nazım Hikmet ULUÇAY, Timurlenk ÖZKAYNAK

Bireyin ve toplumun gereksinimleri, hayatın her alanında ortaya çıkan yenilikler ve gelişmelere bağlı olarak hızla değişmektedir. Bu durum, öğrenme ve öğretme sürecinin de ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden yapılandırılmasını gerekli kılmaktadır. *Kavram Öğretimi Kitabı* öğrencilerin derslerde öğrendikleri kavramlara dair yanılgıları tespit edip gidermek, kavram karmaşalarının önüne geçmek ve kavrama dair bilgilerini pekiştirmek amacıyla tasarlanmıştır. Bu kitapta öğrencilerin derslerde öğrendikleri kavramları konu içeriğine uygun olarak ele alan ve farklı seviyelerde hazırlanmış etkinlikler yer almaktadır. Etkinliklerin ilgi uyandıracak düzeyde ve dikkat çekici olmalarına özen gösterilmiştir. Bazı etkinliklerde ele alınan kavram günlük hayatla ilişkilendirilmiş; kültür, sanat, bilim ve teknolojinin söz konusu kavramla olan bağı ortaya konmuştur. Böylelikle öğrencilerin kavramı içselleştirip kavrama yönelik edindiği bilgilerin kalıcı olmasını sağlamak amaçlanmıştır.

Kavram Öğretimi Kitabı'nda ele alınan kavrama dair bilgileri hatırlatmak ya da bilgi eksikliğini, karmaşayı veya yanılgıyı ortaya çıkarabilmek için kavram haritaları, bilgi haritaları, düşünce haritaları, kavram karikatürleri, kavram çözümlene tabloları ve kavramla bağdaşan, sezgi uyandıran, çağrışım kurulabilecek görsellere yer verilmiştir. Etkinliklerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yardımcı nitelikler taşımasına özen gösterilmiştir. Böylelikle öğrencilerin kavrama dair bilgilerini sorgulamaları, karşılaştırmaları, değerlendirmeleri ve neden sonuç ilişkisi kurarak kavramları özümsemeleri amaçlanmıştır. Hazırlanan etkinliklerde anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlamak, kavramlar arasındaki ilişkileri somutlaştırmak ve derslerde öğrenilen kavramların hayatın farklı alanlarındaki kullanımlarını yansıtabilmek hedeflenmiştir.

Kavram Öğretimi Kitabı'ndaki etkinlikler öğrencilerin hatalarını görmelerine, eksik bilgilerini tamamlamalarına, öğrendiklerini pekiştirmelerine yardımcı olacaktır. Öğrendiklerini derslerinde ve günlük yaşamda kullanabilen öğrencilerin eğitim süreçlerinde ve meslek hayatlarındaki başarı düzeyi yükselecektir. *Kavram Öğretimi Kitabı*'nın öğrencilerimize faydalı olması dileğiyle...

KAVRAM ÖĞRETİMİ

ÇALIŞMA LİSTESİ

1. ÜNİTE		YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ	
Çalışma No	Kazanım No	Çalışmanın Adı	Sayfa No
1	10.1.1.	Orduların Çarpışması	5
2	10.1.2.	Medeniyet Beşiği Anadolu	7
3	10.1.2.	Anadolu'dan Türkiye'ye	9
4	10.1.3.	Türk Akınları	11
5	10.1.2.	Akın/Akıncı/Komando	13
6	10.1.2.	Mekândan Vatana	15
7	10.1.2.	Yurt	17
8	10.1.2.	Gaza ve Gazi	19
9	10.1.3.	Gaza	21
10	10.1.3.	Fetih İle Kazanılan Vatan	23
11	10.1.3.	Anadolu'nun Fethi	25
12	10.1.2.	Roma İmparatorluğu'nun Mirasçısı: Bizans	27
13	10.1.2.	Doğu Roma	28
14	10.1.3.	Beylikler ve Anadolu	29
15	10.1.6.	Kösedağ Savaşı ve Anadolu	31
16	10.1.2.	Tekfur	32
17	10.1.2.	Tekfur	34
18	10.1.5.	Ortaçağ Avrupasına Bakış	36
19	10.1.5.	Derebeylik Sistemi	38
20	10.1.2.	Zaman ve Mekân Bağlamında Türkiye	40
21	10.1.2.	Siyasi ve Coğrafi Bir Terim Olarak Türkiye	41
22	10.1.5.	Haçlı Seferleri	42
23	10.1.5.	Haçlılar ve Haçlı Seferleri	43
24	10.1.5.	Kudüs Şehri	45
25	10.1.6.	Moğollar ve Anadolu Selçukluları	47
26	10.1.6.	Babailer İsyanı'nın Anadolu Üzerindeki Etkileri	48
27	10.1.4.	Saray Büyüklere	50
28	10.1.4.	Hâciblik	52
29	10.1.4.	Yönetenleri Yönetenler	53
30	10.1.4.	Türk Devletlerinde Vezirlik	55
31	10.1.4.	Tahtın Meşru Vârisleri	56
32	10.1.4.	Melikten Şehzadeye	58
33	10.1.4.	Toprak ve Üretim	60
34	10.1.4.	Saban İşler Ordu İşler	61
35	10.1.4.	Asker ve Güvenlik	63
36	10.1.4.	Selçuklularda Gulâm Sistemi	65
37	10.1.4.	"Su" Başındaki Komutan	67
38	10.1.4.	Seyfiye Sınıfından Subaşı	69
39	10.1.4.	Hakkın Yakınlığını Kazanma Yolunda Gidenler: Süfi ve Mutasavvıflar	71
40	10.1.3.	Horasan Coğrafyası	73

2. ÜNİTE		BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453)	
Çalışma No	Kazanım No	Çalışmanın Adı	Sayfa No
41	10.2.1.	Yerin Gücü	75
42	10.2.1.	Satranç Oyunu	77
43	10.2.4.	Rum-Rumeli / Roma-Bizans-Osmanlı	79

44	10.2.4.	Türkler Rumeli'de	81
45	10.2.4.	Rumeli'yi Yurt Edinme	83
46	10.2.4.	İskân Politikası	85
47	10.2.4.	İstumâlet	87
48	10.2.4.	Osmanlı Devleti'nin Yayılışı	89
49	10.2.3.	Derviş	90
50	10.2.4.	Alp Erenler	92
51	10.2.2.	Aşiret	94
52	10.2.4.	Tarihi Bir Kavram Olarak Aşiret	95
53	10.2.4.	Osmanlı'nın Kuruluş Dönemi'nde Akıncı Uç Beyleri	97
54	10.2.4.	Gaza ve Cihada Adanan Ömür: Akıncı Uç Beyleri	99
55	10.2.4.	Anadolu Yiğitleri	101
56	10.2.4.	Ahiyân-ı Rûm	103
57	10.2.4.	Anadolu Kadınları Teşkilatı: Bâciyân-ı Rûm	105
58	10.2.6.	Yıkılmanın Kıyısındaki Osmanlı	107
59	10.2.6.	Kaos	109
60	10.2.6.	Çelebi Terimi ve Kullanımı	110

3. ÜNİTE		DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER	
Çalışma No	Kazanım No	Çalışmanın Adı	Sayfa No
61	10.3.1.	Osman Bey'in Yoldaşları	111
62	10.3.1.	Gaziliğin Kökleri: Alp-Alperen-Gazi	113
63	10.3.1.	Osmanlı Ordusunda Yaya Birlikleri	115
64	10.3.2.	Timar Sistemi	117
65	10.3.2.	Osmanlı'da Has Topraklar	119
66	10.3.2.	Hizmetin Karşılığı	121
67	10.3.2.	Osmanlı Devleti'nde Sayım	123
68	10.3.2.	Yönetenler	125
69	10.3.2.	Reaya Sınıfı	127
70	10.3.2.	Timarlı Sipahi	128
71	10.3.2.	Osmanlı Ordusunun Cengaverleri	130
72	10.3.2.	Osmanlı Ordusunun Fedailer: Deliler	132
73	10.3.3.	Pencik Uygulaması	134
74	10.3.3.	Sokollular	135
75	10.3.3.	Kul Taifesi	137
76	10.3.3.	Yeniçeri Ocağı	139
77	10.3.3.	Son Yeniçeri	141
78	10.3.3.	Osmanlı'nın Silah Ustaları Cebeciler	143
79	10.3.3.	Osmanlı Devleti'nin Yeraltı Savaşçıları: Lağımçılar	145
80	10.3.3.	Sarayın Tek Sakallısı Bostancıbaşı	147

4. ÜNİTE		BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ	
Çalışma No	Kazanım No	Çalışmanın Adı	Sayfa No
81	10.4.2.	Şeyhülislam Mı, Kazasker Mi?	149
82	10.4.2.	Kalem-Kılıç-Bilgi	151
83	10.4.2.	İdari ve Askeri Güç	153
84	10.4.1.	İçsel Bir Yolculuk: Tasavvuf	155

"Çalışma Listesi" sayfasında etkinlik isimlerini tıklayarak etkinlik sayfasına, etkinlik sayfalarında "Ortaöğretim Genel Müdürlüğü" yazısını tıklayarak "Çalışma Listesi" sayfasına kolayca ulaşabilirsiniz.

Sayfa numaraları yanındaki bu işaret etkinliğin arka sayfada devam ettiğini gösterir.

Çalışma sonlarındaki karekodları okutarak etkinliklere ve cevap anahtarlarına online olarak ulaşabilirsiniz.

Çalışmanın uygulama süresini gösterir.

ÇALIŞMA LİSTESİ

85	10.4.2.	Dini Zümrelerin Faaliyet Alanları	157
86	10.4.2.	Şeyh, Derviş ve Müritlerin Buluşma Noktası	159
87	10.4.2.	Adalet Ve Eğitim Sisteminin Temel Taşı	161
88	10.4.2.	Hocaların Hocası	163
89	10.4.2.	Hâkimiyet Sembolü Memuriyet	165
90	10.4.2.	Ulemanın Reisi	167
91	10.4.2.	Devletin Akli	169
92	10.4.2.	Kilcizade Muhammed Ali Efendi'nin İcazet-namesi ve Tercümesi	170
93	10.4.2.	Vakfiye Nedir?	172
94	10.4.2.	Vakıf İle İlgili Bilgi Haritası	174
95	10.4.2.	Günümüz Türkiye'sindeki Vakıflarla İlgili Yapılandırılmış Grid	176

126	10.7.3.	Arpalık	235
127	10.7.3.	Devlet Toprağı: Miri Araziler	237
128	10.7.1.	Dünden Bugüne Ümmet	239
129	10.7.2.	Kültür Tarihimiz Açısından Zengin Bir Kaynak "Surnameleler"	241

Cevap Anahtarları	243
Kaynakça	264
Görsel Kaynakça	269

5. ÜNİTE		DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)	
Çalışma No	Kazanım No	Çalışmanın Adı	Sayfa No
96	10.5.2.	Hisar ve Fetih	177
97	10.5.2.	Mahasara	179
98	10.5.2.	Roma Kayseri	181
99	10.5.5.	Ahitname Uygulaması	183
100	10.5.7.	Kıbrıs	185
101	10.5.3.	Hilafet-i Ulya	187
102	10.5.5.	Osmanlı-Fransa İlişkileri	189
103	10.5.6.	Martin Luther ve Protestanlık	191
104	10.5.6.	Habsburg Hanedanı ve Osmanlı Devleti	193
105	10.5.7.	Coğrafi Keşifler	195

6. ÜNİTE		SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI	
Çalışma No	Kazanım No	Çalışmanın Adı	Sayfa No
106	10.6.1.	Haremin Rolü	197
107	10.6.1.	Sarayda Bir Okul	199
108	10.6.2.	Hazineye Aktarılan Mülkiyet	201
109	10.6.2.	Devlet-Hanedan İlişkisi	203
110	10.6.2.	Ölüm Hak, Miras Helal	205
111	10.6.1.	Yönetimin Kalbi	207
112	10.6.1.	Osmanlı Devleti'nde Veziriazam	209
113	10.6.1.	Kapudan Paşa	211
114	10.6.2.	Hâkimiyetin Güçlü Sembolü	213
115	10.6.2.	Kanun ve Düzen	215
116	10.6.2.	Siyaset Sanatı	217

7. ÜNİTE		KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ	
Çalışma No	Kazanım No	Çalışmanın Adı	Sayfa No
117	10.7.1.	Toplumun Harcı, Millet Sistemi	218
118	10.7.1.	Gayrimüslimler	220
119	10.7.1.	Osmanlıda Huzur ve Asayiş	222
120	10.7.4.	Ticaret Erbabı	223
121	10.7.4.	Ticaret Ahlakı	225
122	10.7.4.	Narh Uygulaması	227
123	10.7.3.	Tarım Ekonomisi	229
124	10.7.3.	Osmanlı Hanedan Kadınlarına Tahsis Edilen Arazi: Paşmaklık	231
125	10.7.3.	Malikane Sistemi	233

1. ÜNİTE	: YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.1. 1072-1308 Yılları Arasındaki Başlıca Siyasi Gelişmeler
Kavram	: Muharebe
Genel Beceriler	: Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	ORDULARIN ÇARPIŞMASI	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Muharebe kavramını açıklayarak tarihin dönüm noktası olan muharebeleri fark edebilme.	

Yönerge: Aşağıda verilen metni ve görseli dikkate alarak soruları cevaplayınız.

Muharebe Nedir?

Görsel 1: Miryokefalon Muharebesi (Temsili)

Muharebe, savaşta, taktiksel bir amacın gerçekleştirilebilmesi için iki tarafın kuvvetleri arasındaki silahlı mücadeledir. Muharebe, silahlı kuvvetlerin çatışmalarının yaşandığı durumdur. Muharebe, düşman kuvvetlerin karşılıklı olarak silahlı mücadeleye giriştikleri, savaş içindeki bir safha veya safhalardır. Clausewitz'in ifadesiyle; "Muharebe çoğunlukla birden fazla [silahlı] çatışmanın gerçekleştiği örgütlenmiş bir bütündür. Savaşın mahiyeti ne olursa olsun muharebe, savaşın temel vasıtasıdır".

Savaş, muharebeye nazaran daha genel bir kavramdır. Savaşta silahlı çatışmanın gerçekleşmediği, buna karşılık askerî faaliyetlerin veya millî gücün diğer unsurlarının kullanıldığı durumlar söz konusudur. Muharebe ise askerî gücün silahlı mücadelesidir.

Varlık, A. B. (2013). Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım. *Avrasya Terim Dergisi*, 2, s. 114-129. (Düzenlenerek alınmıştır.)

Büyük Selçuklu ve Türkiye Selçuklu Devletlerinin Tarihinde Dönüm Noktası Olan Muharebeler

1071 Malazgirt Muharebesi : Büyük Selçuklular X Bizans

1141 Katvan Muharebesi : Büyük Selçuklular X Karahitaylar

1176 Miryokefalon Muharebesi : Türkiye Selçukluları X Bizans

1230 Yassıçemen Muharebesi : Türkiye Selçukluları X Harzemşahlar

1243 Köseadağ Muharebesi : Türkiye Selçukluları X Moğollar

1. Muharebe ile savaş arasındaki ilişkiyi örneklendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Verilen muharebelerin “dönüm noktası” olarak belirtilmesinin sebepleri sizce nelerdir?

.....

.....

.....

.....

3. İlk Türk devletlerinden Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar geçen zaman aralığındaki Türk tarihi göz önüne alındığında sizce dönüm noktası olarak ifade edilebilecek en önemli muharebeler hangileridir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.2. Oğuz Göçleri Ve Anadolu**
Kavram : Anadolu
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	MEDENİYET BEŞİĞİ ANADOLU	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Anadolu'nun on birinci yüzyıldan itibaren Türkiye hâline gelmesini kavrayabilme.	

Anadolu nedir?

Kelime anlamı olarak güneşin doğduğu ülke anlamına gelen Anadolu, Türkiye'nin İstanbul Boğazı'yla Avrupa'dan ayrılan Asya kıtasındaki topraklarına verilen tarihsel isimdir.

1. Yönerge: Haritayı inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Harita 1

1. Anadolu'nun kültürel kimliğine dair nasıl bir genel değerlendirme yapabilirsiniz? Haritada yer alan Anadolu'daki farklı dönemlere ve medeniyetlere ait somut kültürel mirasları göz önünde bulundurarak açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Anadolu'nun on birinci yüzyıldan itibaren Türk vatanı olmaya başlamasıyla Türklerin dünya kültür mirasına olan katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz? UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'nden faydalanarak görüşlerinizi belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

2. Yönerge: Aşağıdaki bilgilere dayanarak soruyu cevaplayınız.

Hürüm derim, eskisinden daha hür,
Zincirinle bağlansa da ayağım.
Şimdikinden daha ferah görünür,
Zindanında olsa bile durağım.
Orhan Seyfi Orhon, Anadolu Toprağı

Yazık, sana ağlamıyan şiire;
Yazık, sana titremeyen vicdana;
Yazık, sana uzanmayan ellere;
Yazık, seni kurtarmayan insana!..
Mehmet Emin Yurdakul, Anadolu

ANADOLU

Anlamaz bilmezsin sen bizim halkı;
Sevgiyi bulasın yakına gel ki.
Kalıplar gerçeği göstermez belki,
Gönül perdeleri sökülsün de gör.
Abdurrahim Karakoç, Anadolu Sevgisi

Duyuyor musunuz
Anadolu'nun yarınlara dönük olduğunu
Burada
Eski çağlardan yeni çağlara yaşamının
Sevmek olduğunu.
Fazıl Hüsnü Dağlarca, Anadolu

1. Şairlerin dizelerine baktığınızda Anadolu hakkında sizce nasıl bir izlenim oluşmaktadır?

.....

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.2. Oğuz Göçleri ve Anadolu**
Kavram : Anadolu
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	ANADOLU'DAN TÜRKİYE'YE	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	"Anadolu" kavramının Türkiye olarak anılmasıdaki tarihî süreci açıklayabilme.	

Yönerge: Verilen görsel ve bilgilerden hareketle soruları yanıtlayınız.

Harita 1

Asya kıtasının batıya doğru uzantısını teşkil eden dikdörtgen biçimindeki yarımadadır. Bütün Türkiye yüzeyinin % 97'sini oluşturur. Doğuda geniş, dağlık ve yüksek bir kütle ile Asya kıtasına bağlıdır.

Günümüzde Türkiye'nin Asya kesimindeki topraklarına verilen Anadolu ismi henüz yaygınlaşmadan önce Küçük Asya (Asia Minor) adı kullanılıyordu. Anadolu kavramı Bizans Dönemi'nde ortaya çıkmıştır. Bu deyim, "Güneşin Doğduğu Yer" anlamında kullanılan Grekçe "anatoli" kelimesinden türemiştir. Anatolia kelimesi daha sonra Türkçenin ses uymuna uydurularak Anadolu şeklini almış ve bu biçimiyle dilimize mal olmuştur.

Doğu ve Batı arasında bir köprü özelliği taşıyan Anadolu, geçmiş asırlarda tek bir milletin ülkesi olmamıştır. Çeşitli milletler, bu toprakları fethetmek veya Anadolu üzerinden batıya geçmek ya da ticaret yapmak amacıyla bu topraklardan gelip geçmişlerdir.

Çağrı Bey kumandasında Anadolu'ya yapılmış olan keşif hareketleri, bir nevi müstakbel vatanın keşif hareketleridir. 1071 yılında kazanılan Malazgirt Zaferi Anadolu'da, geçmiş yüzyıllardakinden farklı, değişmeyen ve kalıcı bir ortamın ortaya çıktığı tarihî bir vakiadır.

Türkler, Malazgirt Zaferi'nden sonra 15-20 yıl gibi kısa bir süre içinde Anadolu'nun büyük bir kısmını fethetmişlerdir. Fakat mesele Anadolu'yu fethetmekle bitmemiş aynı zamanda iyi işleyen idari teşkilatlar kurmak, yerleşmek ve kalıcı kültür eserleri meydana getirmek de gerekmiştir.

Anadolu'da Türk nüfusundaki artışın yabancılar tarafından fark edilir bir hâle gelmesiyle birlikte Anadolu'ya artık Türkiye (Turchia, Turkhia) denmeye başlanmıştır. Anadolu, "Türkiye", yani bir Türk vatanı hâline gelmiştir. Türk varlığının bu ülkedeki kalıcı tescili de Miryokefalon Zaferiyle gerçekleşmiştir.

1016 yılında Çağrı Bey'in 3000 Oğuz atlısı ile Anadolu'ya yaptığı keşif akını vatan edinme hâline dönüşmüştür. Bundan sonra yaklaşık 700 yıl devam eden Anadolu'ya göçler kesilmeyecektir. 1048 Pasinler, 26 Ağustos 1071 Malazgirt ve 1176 Miryokefalon ve 26 Ağustos 1922 Dumlupınar Zaferleri Anadolu'nun Türk vatanı oluşunun bin yıllık fermanları durumundadır.

1. “Anadolu” kavramını tanımlayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. XI. yüzyıla kadar Anadolu’da tek bir milletten bahsedilmemesinin sebepleri nelerdir?

.....

.....

.....

.....

3. “Anadolu” kavramının Türkiye ile eş anlamlı kullanılmasının tarihî sürecini açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.3. Anadolu'nun İlk Fatihleri**
Kavram : Akın
Genel Becerileri : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	TÜRK AKINLARI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Türk askerî tarihindeki akın kavramını kavrayabilme.	

Akın nedir?

Kelime anlamı olarak düşman topraklarına tedirgin etme, yıldırma vb. amaçlarla toplu olarak yapılan baskın.

1. Yönerge: Verilenlerden hareketle soruları cevaplayınız.

Akınlar, fetih amacını taşımaz. Daha çok ganimet elde etmeye yönelik faaliyetlerdir.

Düşman ordularını yıpratarak fetihlere zemin hazırlar.

Anadolu topraklarının Türkleşmesinde önemli bir yeri vardır.

Hafif süvari birlikleriyle yapıldığı için askerî açıdan çok etkilidir.

1. Anadolu'nun vatan tutulmasında Türk akınlarının rolünü açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Türk akınları düşman orduları üzerinde nasıl bir etki bırakmıştır?

.....

.....

.....

.....

2. Yönerge: Aşağıdaki şiiri okuyunuz ve soruyu cevaplayınız.

MOHAÇ TÜRKÜSÜ

Bizdik o hücûmun bütün aşkıyla kanatlı;
Bizdik o sabah ilk atılan safta yüz atlı.

Uçtuk Mohaç ufkunda görünmek hevesiyle,
Canlandı o meşhûr ova at kişnemesiyle!

Fethin daha bir ülkeyi parlattığı gündü;
Biz uğruna can verdiğimiz yerde göründü.

Gül yüzlü bir âfetti ki her bûsesi lâle;
Girdik zaferin koynuna, kandık o visâle

Dünyâya vedâ ettik, atıldık dolu dizgin;
En son koşumuzdur bu! Asırlarca bilinsin!

Bir bir açılırken göğe, son def'a yarıştık;
Allâh'a giden yolda meleklerle karıştık.

Geçtik hepimiz dört nala, cennet kapısından;
Gördük ebedî cedleri, bir anda yakından!

Bir bahçedeyiz şimdi şehidlerle berâber;
Bizler gibi olmuş o yiğitlerle berâber.

Lâkin kalacak doğduğumuz toprağa bizden;
Şimşek gibi bir hâtıra nal seslerimizden.

Yahya Kemal Beyatlı

1. Mohaç Türküsü şiirini okuduğunuzda akınlara Türk insanı üzerindeki etkisi hakkında neler söylersiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.2. Oğuz Göçleri ve Anadolu**
Kavram : Akın
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	AKIN/AKINCI/KOMANDO	20 dk.
Çalışmanın Amacı	Oğuz göçleri sırasında Türklerin Anadolu'da yerleşmesini kolaylaştıran nedenleri açıklayabilme.	

1. Yönerge: Metin ve görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Antik Çağ'da ve hatta onu takip eden bin yıl süresince cenkler, devletlerin kozlarını paylaştıkları meydan muharebeleriydi. Türkler "akın" sayesinde hasımları üzerinde, çağdaşlarında olmayan asimetrik bir etki yaratmış ve bu anlayış pek çok harbi kazanmalarının da anahtarı olmuştur. Türkler, sayıca az olduklarında muharebe sahasıyla ilgili belirsizlikler hissettikleri zaman hep akına başvurmuşlar, bütün bu olumsuzlukları bu yolla avantaja dönüştürmeyi bilmişlerdir. "Akın" tarzını

harp literatürüne sokanların Türkler olduğunu söylemek iddialı olmayacaktır. İslamiyet'in kabulünden sonra Türklerin akın ve gaza faaliyetleri uçlara yerleştirilen akıncılar ile gerçekleştirilmiştir. Bu birlikler o kadar etkili olmuştur ki birçok Batılı yazar "uc" kelimesini bir Türk aşiretinin adı zannetmişlerdir. Uc beylikleri sefer zamanında sultanın çağrısı olduğunda onun yanında sefere katılırlar ya da çağrılmadıysa da kendilerine sınır teşkil eden devlete akınlar düzenlerlerdi. Akınların ana maksadı siyasi ve askerîdir; düşmana şok etkisi yaratmayı, fethedilecek yerle ilgili hedef fikrini olgunlaştırmayı ve direnci zayıflatmayı öngörür.

Akın, taarruz nitelikli harekât çeşitlerinden birisidir. Bu sınıflandırmadan ötürü akın, içinde daima bir taarruz ruhu barındırır ve taarruzun bütün özelliklerini taşır. Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın talimnamesine göre akın; düşmanın kilit tesis ve kolaylıklarını imha etmek, esir almak veya esir alınmış personeli kurtarmak için veya düşmanın komuta-kontrol tesis ve vasıtalarını, destek hizmetlerini tahrip etmek maksatlarıyla icra edilir. Akın; baskın, çeviklik, sürat, tempo, esneklik, senkronizasyon gibi taarruz niteliklerini içerir. Akınlar ve akıncılar Türklerin bilinmeze doğru uzattıkları kolları, uzakları görmelerini sağlayan dürbünleri ve yeni yurtları müjdeleyen kılavuzları olmuşlardır. Mete Han'dan Atatürk'e ve günümüze kadar uygulanmakta olan harp stratejisi, komutanların çağlarına uygun düzenlemeleri dışında, hep aynı safhaları içermiştir.

Özel eğitilmiş, özel donatılmış ve özel görevler tevdi edilen birlik ihtiyacı; endüstriyel nitelikli ve insanlığı ilk defa devasa oranlarda kitlesel ölümlerle tanıştıran ve bir o kadar da durağan olan Birinci Dünya Savaşı'ndan alınan dersler neticesinde ortaya çıkmıştır. Ancak pek çok ülkenin 1930'lara gelindiğinde, çeşitli büyüklükte özel birliklere sahip olduğu bilinmektedir. Nitekim yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde de daha önce belirtilen sebeplerle komando birliklerinin teşkiline başlanmıştır.

(Özgür Körpe, "Osmanlı Ordu Teşkilatında Akıncı Ocağının Yeri ve Çağdaş Türk Silahlı Kuvvetlerine Etkileri", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C.7, S.13, Mayıs 2011, s.125-165'ten düzenlenmiştir.)

1. Akın nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Akın geleneğinin kullanılmasının faydaları nelerdir?

.....

.....

.....

.....

3. Günümüz modern ordu teşkilatları akın/akıncı geleneğine benzer hangi sistemleri geliştirmiş olabilir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE	: YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.2. Oğuz Göçleri ve Anadolu
Kavram	: Yurt
Genel Beceriler	: Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	MEKÂNDAN VATANA	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Türklerin anayurt Orta Asya'dan gelerek Anadolu'ya yerleşmeye başlama ve Anadolu'yu yurt tutma sürecini açıklayabilme.	

Yönerge: Aşağıda verilen görsel ve bilgileri dikkate alarak soruları cevaplayınız.

YURT

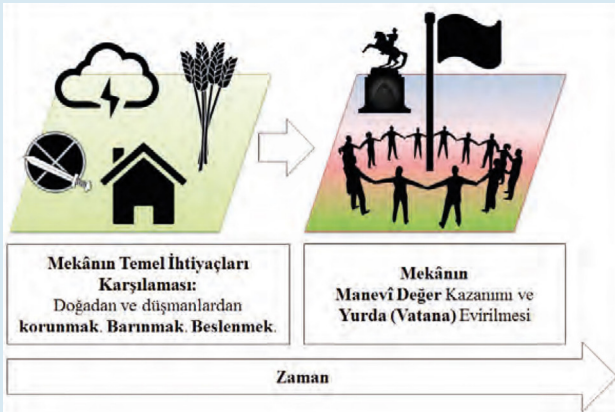
1. Bir halkın üzerinde egemen olarak yaşadığı, kültür ve uygarlığını oluşturduğu toprak parçasıdır.
2. Orta Asya'da Türk göçebelerin ev olarak kullandığı çadır.

Türkistan coğrafyasının şartları Türklerin büyük çoğunluğunu hayvancılığa zorlamış, hayvancılık ise ancak ot ve suyu arayarak, yaylak ve kışlak arasında atlı konar-göçer bir hayat tarzıyla yapılabilmektedir. Bu kültürün kendi şartlarında geliştirdiği ideal mesken tipi ise çadırıdır. Bozkırda yaşayan Türklerin mesken olarak sıcağa ve soğuğa dayanıklı, kısa sürede kurulabilen ve sökülebilen, kolay taşınabilen bu çadırı geliştirmelerinin çeşitli sebepleri vardır. Konargöçerler iklim değişiklikleri ya da herhangi bir ani tehlike karşısında her an göçe, harekete hazır olmalıdır. Hayvanlarını otlatmak için gittikleri bölgelerde meskenlerini kısa sürede hazır hâle getirebilmelidirler. Bütün özellikleriyle konargöçerlerin hareketli yaşam tarzına en uygun mesken türü bu çadır olmuştur.

Görsel 1: Topak ev (çadır)

Cihad Cihan, *Türkistan'dan Anadolu'ya Türklerin Kullandığı Bir Çadırın Göçü: Emirdağ ve Diğer Yörelerde Topak Ev*

Görsel 2: Mekândan Vatana

terim” anlamında kullanılır olmuştur.

Zamanla, insanların fayda görüp yaşadığı yerler kıymetlenir, düşmanlarca istilaya uğrar, uğruna savaşılır, efsaneler oluşur. Bu sürecin ardından, bu yaşam mekânları geri dönüşü olmayan bir değişim geçirir ve vatan diğer bir adla yurt sıfatını alır. Bu değişimden sonra içinde yaşayan halk için vatan artık kutsal bir yerdir.

Emine Erdoğan Özünlü, *Kırgız ve Osmanlı Toplumunda Dönemlik Yerleşmelerin Sosyal Yapı ve Meskene Tesirleri*

1. Temel ihtiyaçların bir sonucu olarak ortaya çıkan ve maddi bir yanı olan mekân zaman içinde nasıl manevi bir anlam kazanarak vatana evrilmiştir?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Başlangıçta sadece bir ailenin sonrasında ise bütün halkın içinde yaşadığı yurt, sizce niçin kutsaldır ve uğrunda savaşılır?

.....

.....

.....

.....

.....

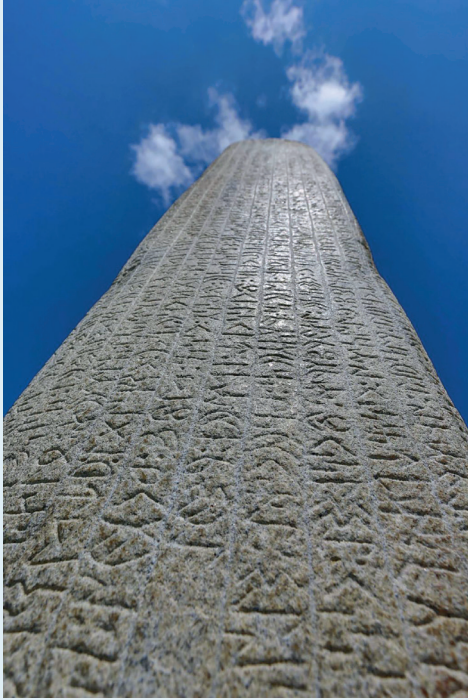

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.2. Oğuz Göçleri ve Anadolu**
Kavram : Yurt
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	YURT	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Yurt kavramını Türk tarihi açısından değerlendirebilme.	

1. Yönerge: Metin ve görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Türkler’de ‘Yurt’

Görsel 1

lecek nesillerce unutulmaması için taşa yazdırılıp dikilmesi” ancak o toprakların Türk vatanı olarak kalacağı düşüncesinin mahsulü olabilirdi. Türklerdeki “ülke” ve “yurt” telakkisi, Türk devlet düşüncesine paralel şekilde, bütün öteki göçebe veya köylü (yerleşik) kavimlerden farklı olarak, siyasi istiklal fikri ile beraber yürümektedir. Eski Türkler ancak özgür ve müstakil yaşayabildiği toprağı “yurt” (vatan) saymaktadır.

(İbrahim Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*,
Ötüken Neşriyat, İstanbul 1997, s.235-236’ dan düzenlenmiştir.)

1. Eski Türklerde “yurt” neden kutsal sayılmıştır?

.....

.....

.....

.....

2. Hükümdarın yurt (vatan) üzerinde ne gibi tasarrufları olabilir?

.....

.....

.....

.....

3. Türk hükümdarların, toprağı yurt yapmak için neler yaptığını Anadolu özelinde açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE	: YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.2. Oğuz Göçleri ve Anadolu
Kavram	: Gaza
Genel Beceriler	: Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	GAZA VE GAZİ	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Türklerin Anadolu'yu yurt tutma sürecini açıklayabilme.	

Yönerge: Aşağıda verilen bilgileri dikkate alarak soruları cevaplayınız.

GAZA

Gaza: Özellikle Osmanlılarda din için yapılan savaşı ifade eden ve bir fetih ideolojisi hâline gelen terim.

Eski sözlüklerde dar anlamda “düşmanla savaşma” şeklinde tarif edilen kelime, Osmanlı Beyliği'nin ortaya çıktığı XIII. yüzyıl sonları ile XIV. yüzyıl başlarında Anadolu uç boylarında yaşanan çatışmalarda, Türkmen beylikleri ve derviş toplulukları arasında çok defa hem bir motivasyon hem de bir meşruiyet unsuru olarak kullanılmış; İslâmiyet'i yaymak, Müslümanların yönetimindeki toprakları genişletmek gibi gayretler uğrunda akınlara katılmak ve “cenk etmek” anlamını kazanmıştır.

(Kafadar, C. (2021). *Gazâ*. TDV İslâm Ansiklopedisi. Erişim: <https://islamansiklopedisi.org.tr/gaza>)

GAZİ

Gazi kelimesi, sözlükte “hücum etmek, savaşmak, din uğrunda cihad etmek” mânasına gelen gazâ kelimesinden türemiş olup savaşta başarı kazanan kumandanlara, hatta hükümdarlara şeref unvanı olarak verilmiştir.

Hz. Peygamber'in şehitlik ve gaziliğin faziletleri hakkındaki sözleri gaziliğin değerini arttırmış ve “ölürsem şehid kalırsam gazi” düsturunun ortaya çıkmasına vesile olmuştur. İslâm fetihlerinde bu prensibin birinci derecede rolü vardır.

XI. yüzyılda Anadolu'ya yapılan Türk hücumlarına öncü olarak katılan gaziler, Alparslan'ın Bizanslılara karşı kazandığı Malazgirt zaferinden sonra Anadolu'nun fethinde etkili rol oynayan beyler ve savaşanlar gazi unvanıyla birlikte anılırlar.

Bazı kaynaklarda unvan olarak geçen “alp” kelimesi gazinin Türkçe karşılığı olarak kabul edilebilir. Türklerin İslâmiyet'e girmesinden sonra bazen “alp gazi” biçiminde söylenen bu kelime, tasavvuf cereyanlarının tesiriyle “alp eren” şeklinde de kullanılmıştır.

Anadolu'nun Türkleşmesinde ve fethinin tamamlanmasında bu dinî-askerî alp eren kuruluşlarının çok büyük rolü olmuştur.

Zaman içinde gazi kelimesinin anlamı kısmen değişmiş, devletin parçalanması sürecinde Gazi Osman Paşa ve Gazi Mustafa Kemal örneklerinde görüldüğü gibi daha çok vatani savunan kahraman ya da İstiklâl Savaşı gazileri örneğindeki gibi vatan savunmasına katılanlar anlamında kullanımı XX. yüzyıla kadar sürmüştür.

(Özcan, A. (2021). *Gazi*, TDV İslâm Ansiklopedisi. Erişim: <https://islamansiklopedisi.org.tr/gazi>)

1. Gaza kavramının kaynağını aldığı inanç kökleriyle ilgili neler söylersiniz?

.....

.....

.....

.....

2. Orta Asya Türklerindeki “alp” ile İslami bir terim olan “gazi” arasında nasıl bir ilişki vardır?

.....

.....

.....

.....

3. Türklerde gaziliğin tarihsel anlamı ile bugünkü anlamı arasında fark var mıdır? Görüşlerinizi belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.3. Anadolu'nun İlk Fatihleri**
Kavram : Gaza
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	GAZA	15 dk.
Çalışmanın Amacı	Gaza kavramını Türk-İslam tarihi açısından değerlendirebilme.	

1. Yönerge: Metin ve görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Gaza ve Cihat

Görsel 1

Dar anlamda 'düşmanla savaşma' şeklinde tarif edilen gaza, Osmanlı Beyliği'nin ortaya çıktığı XIII. yüzyıl sonları ile XIV. yüzyıl başlarında Anadolu uç boylarında yaşanan çatışmalarda, Türkmen beylikleri ve derviş toplulukları arasında çok defa hem bir motivasyon hem de bir meşruiyet unsuru olarak kullanılmıştır. İslamiyet'i yaymak Müslümanların yönetimindeki toprakları yahut nüfuz alanını genişletmek gibi gayretler uğrunda akınlara katılmak ve 'cenk etmek' anlamındadır. Orta Çağ Müslüman toplulukları arasında kullanımı çok daha eskilere giden bu kavramın Anadolu'da nasıl yayıldığı ve Türk dilinde kahramanlık ifade eden 'alplık' ile örtüşmeye ne zaman başladığı tam olarak bilinmemekle birlikte XIII. yüzyılın sonlarında Anadolu'nun batı ve kuzeybatısında kullanılmakta olduğu kesin olarak tespit edilebilmektedir.

Gaza ruhunun Osmanlı Devleti'nin yükselişinde oynadığı rol konusu, Paul Wittek'in 1938'de yayımladığı eserinden bu yana modern tarih yazıcılığında önemli bir yer tutmuştur. Wittek, eserinde 'gaza tezi'ni öne sürmüştür ve Osmanlıların askerî ve siyasi başarılarını cihatla özdeşleştirerek 'kutsal savaş' diye çevirdiği gaza anlayışına bağlamıştır. Mehmed Fuad Köprülü ise gaza ile başka unsurları dengeleyerek demografik faktörleri ve sosyolojik yapıları Wittek'ten çok daha ayrıntılı olarak ele alan fikirler öne sürmüştür. Türkiye'nin dışındaki dünya tarihi literatüründe de bu tez, uzun süre bir kabul görmüştür. Gaza kavramının Osmanlı Beyliği için Wittek'in iddia ettiği gibi neredeyse yegâne var oluş sebebi ve savaşçılar için tek motivasyon unsuru olduğu söylenemese de beyliğin fütuhat yoluyla büyümesindeki önemli faktörlerden birini teşkil ettiği kesindir. Bununla birlikte gazilerin, sadece ve her an din uğrunda çarpışmayı düşünen gerçek dışı kişilikler olarak çizilmesi de yanlış olur; siyasi hedeflerin Anadolu ve Rumeli gazi zümreleri arasında da rol oynadığını, gazaya katılanların aynı zamanda esir ve ganimet hedeflediklerini de göz ardı etmemek gerekir.

İstanbul'un fethinden sonra merkezîyetçiliğin daha gelişkin bir biçimiyle tesisi meyanında teşrifat ve teşkilat sahalarında gerçekleştirilen yenilikler arasında uç boylarındaki akıncı faaliyetleri de daha sıkı kontrol altına alınmış, buna bağlı olarak geçmiş günlerin serbest gaza ruhunu temsil eden gelenekler ve anlayışlar eski önemini kısmen yitirmiştir. Burada söz konusu olan gaza ilkesinin terkedilmesi değil İstanbul'un fethiyle birlikte bir cihan devleti kimliğini inşa etme yoluna giren Osmanlı yöneticilerinin, bu kimliği yoğuracakları siyasi mirasın değişik unsurlarını gözden geçirme sürecinde yeni bir sıralamaya gitmeleridir. Bir cihan devletinin oluşmasıyla birlikte gaza kavramının gözden düştüğü söylenemez ancak düzenli devlet ordusunun faaliyetlerini anlatan eserlerde erken kaynaklara göre merkezî konumunu yitirmiştir. Yine de Osmanlıların çeşitli savaşlarını anlatan eserlere "gazavatname" adı verilmesi, bazı sultanlara askerî başarıları bağlamında ve bilhassa kahramanlıklarıyla bilinen kumandanlara "gazi" diye hitap edilmesi geleneği sürdürülmüştür. Sınır boylarının askerlerine de gazi denilmeye devam edilmiştir.

(Cemal Kafadar, "Gazâ", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, s.427-428'den düzenlenmiştir.)

1. "Gaza" ne demektir?

.....

.....

.....

.....

2. Anadolu'nun Türkleşmesinde "gaza ve cihat anlayışı"nın etkilerini değerlendiriniz?

.....

.....

.....

.....

3. Wittek ve Köprülü'nün "gaza" konusundaki yaklaşımlarını değerlendiriniz.

.....

.....

.....

.....

1. Verilen bilgilerden yola çıkarak fetih kavramının tanımını yapınız.

.....

.....

.....

.....

2. Haritaları kıyasladığınızda fetihlerin Anadolu'daki sınırların değişimindeki rolü hakkında ne tür çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

3. Fetih hareketleri neticesinde fethedilen ne gibi değişiklikler olabilir?

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE	: YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.3. Oğuz Göçleri ve Anadolu
Kavram	: Muharebe
Genel Beceriler	: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	ANADOLU'NUN FETHİ	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Muharebe kavramını Anadolu'nun fethi açısından değerlendirebilme.	

1. Yönerge: Metin ve görsellerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

MALAZGİRT MUHAREBESİ

Görsel 1

Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşunu sağlayan Dandanakan Savaşı'ndan sonra Merv şehrinde toplanan büyük kurultayda cihan hâkimiyeti mefkûresi doğrultusunda tespit edilen fetih planları çerçevesinde Selçuklular bilhassa batı yönünde büyük fetih hareketlerine başladılar. Anadolu'nun bir Türk yurdu hâline getirilmesi uğruna yapılan bu mücadeleler sırasında Selçuklu kuvvetleri Sivas'a kadar ileri hareketlerine devam ederek buradaki Bizans kaleleri ve müstahkem mevkiilerini geniş çapta tahrip etmişlerdir.

Çeşitli milletlerden oluşması sebebiyle birlikten mahrum 200.000 kişilik Bizans ordusuna karşılık Selçuklu ordusu hepsi aynı ideale hizmet eden yaklaşık 50.000 kişiden ibaretti. Savaşı kısa bir sürede bitirmek isteyen Romanos Diogenes (Romen Diyojen), saldırgan bir taktik izliyordu. Bu ise Selçukluların işine geliyordu. Alp Arslan'ın bizzat yönettiği sahte ricat hareketi ile kapana sıkışan Romanos Diogenes, Alp Arslan'ın esiri oldu.

Yalnız İslam dünyasında değil Batı dünyasında da dikkat ve ilgiyle izlenen bu zaferden birkaç yıl sonra Anadolu ve Suriye'de hâkimiyetin Türklerin eline geçmesi üzerine bütün Avrupa bir araya gelmiş ve Haçlı Seferlerinin hazırlıklarına başlamıştır.

Görsel 2

Malazgirt Muharebesi Türk ve dünya tarihinin dönüm noktalarından birini oluşturur. Bu zafer sonunda, Bizanslıların bütün maddi imkânlarını kullanarak hazırladıkları büyük ordu dağıldığından daha sonraki yıllarda Türkler, önemli bir direnişle karşılaşmadan Anadolu içlerine akarak kısa zamanda Ege ve Marmara kıyılarına kadar ilerlemişlerdir. Bu defa istila ve yağma amacı taşımadan fethettikleri toprakları vatan edinip Anadolu'da ilk Türk beyliklerini kurmuşlardır.

(Ali Sevim, "Malazgirt Muharebesi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.27, İstanbul 2003, s.481-483'ten düzenlenmiştir.)

1. “Sahte ricat” teriminin askerî anlamı ile ilgili neler söylersiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Anadolu'nun fethedilmesinde Malazgirt muharebesinin etkilerini yorumlayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Malazgirt Muharebesi'nin siyasi sonuçları hakkında neler söylersiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.2. Oğuz Göçleri ve Anadolu**
Kavram : Bizans
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	ROMA İMPARATORLUĞU'NUN MİRASÇISI: BİZANS	⌚ 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Bizans İmparatorluğu'nun kuruluşunu ve özelliklerini açıklayabilme.	

1. Yönerge: Aşağıdaki haritadan ve ön bilgilerinizden yararlanarak soruları yanıtlayınız.

Harita 1

1. Devletin asıl adı Roma İmparatorluğu olduğu halde, Doğu Roma'ya "Bizans" denilmesinin sebebi ne olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Kavimler Göçü ile Bizans'ın (Doğu Roma) kuruluşu arasında nasıl bir ilişki olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

- 1. ÜNİTE** : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.2. Oğuz Göçleri ve Anadolu**
 Kavram : Bizans
 Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	DOĞU ROMA	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Bizans kavramının Roma İmparatorluğu ile ilişkisini değerlendirebilme.	

1. Yönerge: Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.

Tarihçilerin çoğunluğu tarafından tanımlandığı kadarıyla Bizans İmparatorluğu'nun, Konstantinopolis yani Doğu Roma kentinin MS 324 yılında kuruluşuyla birlikte doğduğu ve aynı kentin 1453'te Osmanlı Türklerinin eline geçmesiyle sona erdiği söylenir. Bizans bu on bir yüzyıllık dönem boyunca muazzam dönüşümlere uğramıştır. Bizans tarihini üç büyük döneme; erken, orta ve geç döneme ayırmak âdetten olmuştur. Erken Bizans döneminin, yaklaşık 7. yüzyılın ortasına değin, bir başka deyişle İslam'ın yükselişi ve Arapların Akdeniz'in doğu ve güney kıyılarında belirgin bir varlık gösterdiği çağa dek; orta dönemin, Anadolu'nun 1070'lerde Türkler tarafından fethine dek; geç dönemin de 1453'e dek uzandığı kabul edilebilir.

“Bizans” sıfatına gelince bu sözcüğün uygunluğuyla ilgili bazı ciddi itirazlar yapılabilir ve sık sık yapılmıştır da. Ama bu terim varlığını korumuştur ve kullanışlı bir etiketten ibaret olduğunu anladığımız sürece bu terimi kullanmayı reddetmemeliyiz. Gerçekte var olan Konstantinopolis'te yerleşik bir Roma devleti idi. Sakinleri, kendilerini Romaioi ya da kısaca Hristiyanlar olarak ülkelerini de Romania diye adlandırıyorlardı. Bir kişi, eğer imparatorluğun başka bir yöresinin değil de Konstantinopolis'in yerlisi ise kendisini Byzantios diye tanımlayabilirdi. “Bizanslılar”, “Romalı” sözcüğünün tümüyle farklı bir anlama sahip olduğu Batı Avrupalılara göre genellikle Graed, Slavlara göre ise Greki anlamına geliyordu ama Araplar ve Türkler onlara Rum, yani Romalı diyorlardı. İmparatorluk ile sakinleri için kullanılan Byzantinus terimi, Rönesans'a değin geçerlilik kazanmayacaktı.

(Cyril Mango, *Bizans Yeni Roma İmparatorluğu*, Çev. Gül Çağalı Güven, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008, s.9,10'dan düzenlenmiştir.)

1. Bizans İmparatorluğu'nun diğer adı ne olabilir?

.....

.....

.....

2. Aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerlere Bizans tarihinin dönemlerini yazınız.

Bizans tarihinin dönemleri

3. Türklerin Bizans İmparatorluğu tarihindeki rolü hakkında neler söylenebilir?

.....

.....

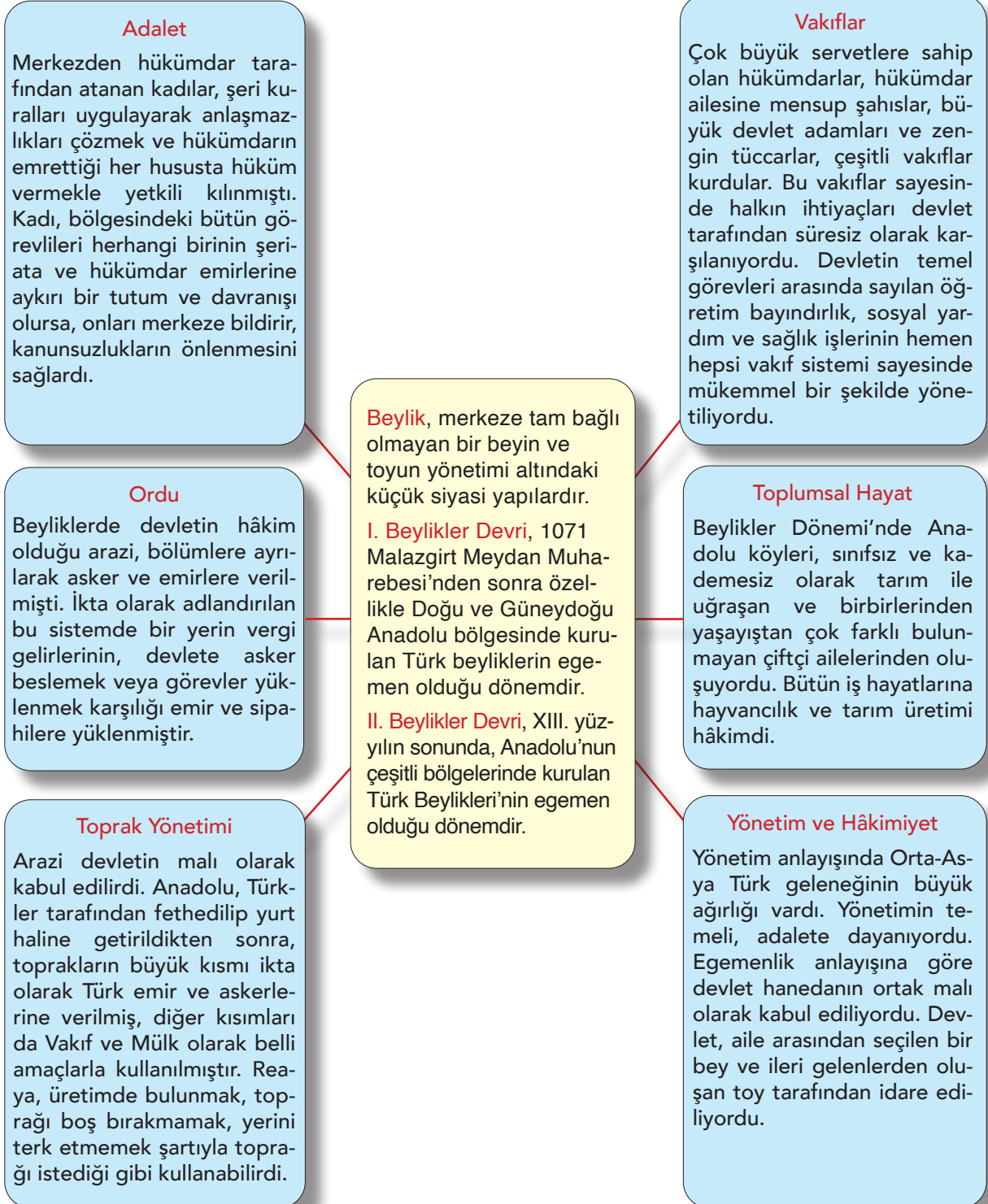
.....

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.3. Anadolu'nun İlk Fatihleri**
 Kavram : Beylik
 Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	BEYLİKLER VE ANADOLU	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Beyliklerin, Anadolu'nun Türkleşmesindeki rolünü kavrayabilme.	

Yönerge: Verilenlerden ve ön bilgilerinizden yararlanarak soruları yanıtlayınız.

1. "Beylik" ve "Devlet" kavramları arasındaki farklar neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

2. Anadolu'da kurulan beyliklerin, Anadolu'nun Türkleşmesine ve İslamlaşmasına katkıları neler olmuştur?

.....

.....

.....

.....

- 1. ÜNİTE** : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.6. Anadolu'da Moğol İstilas**
Kavram : Beylik
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	KÖSEDAĞ SAVAŞI VE ANADOLU	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Beylik kavramının siyasi hayattaki rolünü değerlendirebilme.	

1. Yönerge: Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.

Moğol ordusu Sivas'ın doğusunda Köseadağ mevkiinde Selçuklu ordusunu korkunç bir hezimete uğrattı. Bu mağlubiyet memleketi esarete sürükledi. Köseadağ Savaşı'ndan itibaren son Selçuklu Devleti'nin tarihe gömüldüğü 1308 yılına kadar Anadolu'da sözde sultanların, şehzadelerin birbirleri ile mücadeleleri, devlet adamları ve beylerin ihtirasları ve tahrikleri, suikastlar, Moğollara karşı isyanlar, suistimaller, iktisadi çöküntü ve halkın perişanlığı manzarasını arz eder.

Bir daha toparlanmasına imkân kalmamış Anadolu'da XIII. yüzyıl sonlarına doğru gittikçe zayıflayan Moğol zorbalığı karşısında Türk beyleri halkının yer yer direnmeleri görülmüş ve bundan, çökmekte olan Selçuklu Devleti'nin yıkıntıları üzerinde yavaş yavaş Anadolu beylikleri (Pervaneoğulları, Sahipataoğulları, Karasioğulları, Germiyanoğulları, Saruhan Menteşeoğulları, Hamidoğulları, Eşrefoğulları, İnançoğulları, Candaroğulları, Karamanoğulları) teşekkül etmiştir.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin batı uçlarında 1299'dan itibaren gelişen Osmanlı Beyliği de bunlardan biridir ki manevi yapısı ve teşkilatı bakımlarından, Selçuklu Türklüğünden birçok değerler devralan bu beylik dünyanın en büyük imparatorluklarından birini kurmaya muvaffak olmuştur.

(İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1972, s.105-106'dan düzenlenmiştir.)

1. "Beylik" ne demektir?

Tahmini anlam:

Gerçek anlam:

2. Köseadağ Savaşı sonrasında Anadolu'da beyliklerin kurulması nelere kanıt olarak gösterilebilir?

.....

3. Moğolların, Anadolu Selçuklu tarihindeki rolü hakkında neler söylersiniz?

.....

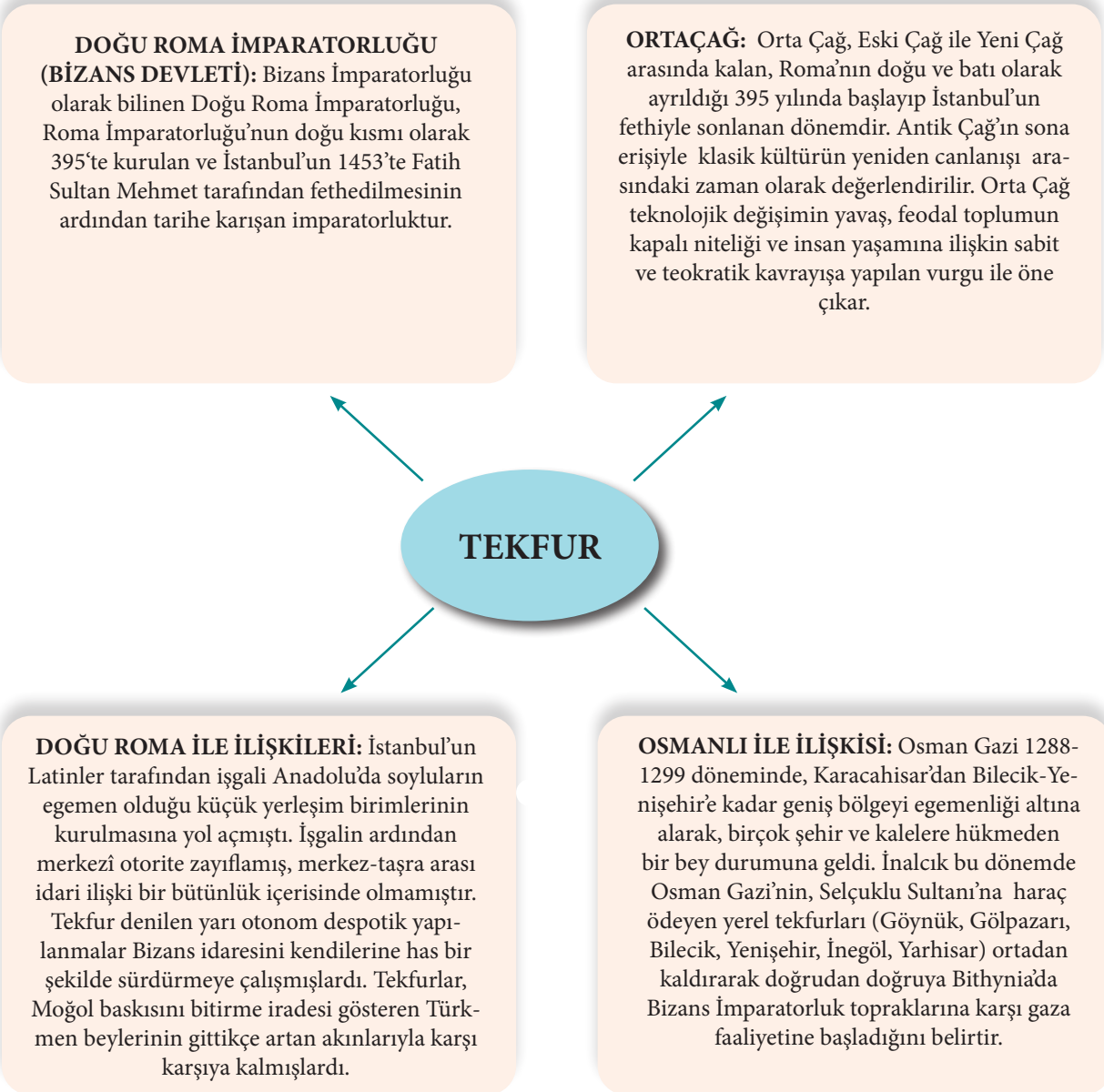

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYE'Sİ > 1.2. Oğuz Göçleri ve Anadolu**
 Kavram : Tekfur
 Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorumlama Becerisi

Çalışmanın Adı	TEKFUR	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Tekfurların Anadolu hâkimiyet mücadelesindeki rolünü kavrayabilme.	

Yönerge : Verilen bilgi şeması ve haritadan hareketle soruları cevaplandırınız.

Harita 1: Anadolu'daki bazı Tekfur Şehirleri

1. Tekfurların ortaya çıkması ve güçlenmesinde etkili olan faktörler neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Bölgede ortaya çıkan tekfurların Bizans ve Türk tarihi üzerindeki etkileri neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE	: YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.2. Oğuz Göçleri ve Anadolu
Kavram	: Tekfur
Genel Beceriler	: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	TEKFUR	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Tekfurların Osmanlı-Bizans ilişkilerindeki rollerini değerlendirebilme.	

1. Yönerge: Metinler ve görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Görsel 1

Tekfurların Ortaya Çıkışı

IV. Haçlı Seferi sonrası İstanbul’da başlayan Latin işgali, Anadolu’da soyluların egemen olduğu küçük yerleşim birimlerinin kurulmasına sebep olmuştur. Bundan sonra Bizans’ta merkezî otorite gittikçe zayıflamış ve merkez ile taşra arası idari ilişkilerinde bütünlük sağlanamamıştır. “Tekfur” denilen bu yarı otonom despotik yapılanmalar, Anadolu’daki Bizans idaresini kendilerine has bir şekilde sürdürmeye çalışmışlardır. Bu süreçte tekfurlar, Moğol baskısını bitirme iradesi gösteren Türkmen beylerinin gittikçe artan akınlarıyla da karşı karşıya kalmışlardır. Türkmenlere oranla aralarında ciddi birlik de kuramayan tekfurlar, askerî güç olarak da varlık gösterecek ciddi seviyelere ulaşamamışlardır.

(Yaşar Demir, “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu ve Bizans-Avrupa Ekseninde Cereyan Eden Münasebetler”, *İhya Uluslararası İslâm Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.2, İstanbul 2017, s.61’den düzenlenmiştir.)

Osmanlı-Bizans İlişkilerinde Tekfurlar

Osmanlı Beyliği’nin kurulup gelişmesinde, kurulduğu coğrafyanın etkisi büyüktür. Osmanlı beyleri, beyliğin Bizans sınırında kurulmasının getirdiği siyasi ve sosyal avantajları iyi değerlendirmiştir. Bu dönemde Bizans, siyasi ve askerî yönden zayıflamış, taht kavgaları nedeniyle de merkezî otoritesini kaybetmiştir. Merkezden uzak tekfurlar, Bizans’a bağlı gibi görünse de kendi başlarına hareket etmeye başlamış, bu durum kuruluş aşamasındaki Osmanlı Beyliği’nin büyümesini kolaylaştırmıştır.

Osman Bey, ilk zamanlarda Ertuğrul Gazi’nin Rum tekfurlarıyla iyi geçinme siyasetine devam etmiş ve bu sayede beyliği güçlendirmeyi amaçlamıştır. Osmanlıların kurulduğu Bitinya Bölgesi’nde, Bilecik ve İnegöl tekfurları ön plana çıkmıştır. Kayılar, yaylak ve kışlakları arasında gidiş geliş yaparken İnegöl tekfurunun topraklarını kullanmak zorunda kalmıştır. Bu yüzden Osmanlılar, sorun yaşadıkları İnegöl tekfuruna karşı Bilecik tekfuru ile iyi geçinmeye çalışmıştır. Osmanlıların; Bizans sınırında varlığını koruması ve geliştirmesinde, kuruluşundan itibaren uyguladığı fetih politikası etkili olmuştur. Bu doğrultuda 1285’ten sonra tekfurlar ile Kayılar arasındaki ilişkilerin seyri değişmeye başlamıştır. İnegöl tekfurunun düşmanca hareketleri nedeniyle Osman Bey, bir gece baskını ile İnegöl tekfuruna ait Kulacahisar’ı ele geçirmiştir. Osman Bey, gelişigüzel bir fetih yolu takip etmemiş ve fetihlerini iki aşamada gerçekleştirmiştir. Öncelikle fethetmek istediği bölgenin yollarını ve çevresini kontrol altına almış ve tepki çekmeden hedefini çevrelemeye çalışmıştır. İkinci aşamada ise asıl hedef, üzerine gitmiş ve bölgenin fethedilmesini sağlamıştır. Fetihlerden önce bölge halkı ile doğrudan irtibata geçmiş ve onlara Osmanlı yönetimini benimsetmeye çalışmıştır.

(Mehmet Ali Kapar (vd), Tarih 10 Ders Kitabı, Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları, Korza Yayıncılık, Ankara 2021, s.55’ten düzenlenmiştir.)

1. “Tekfur” ne demektir?

.....
.....
.....
.....
.....

2. Bizans'ın son dönemlerinde tekfurlar nasıl hareket etmişlerdir?

.....
.....
.....
.....
.....

3. Osmanlılar ile tekfurlar arasında ilişkiler nasıl bir süreçte devam etmiştir? Açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....

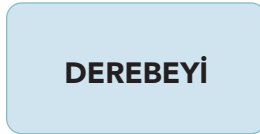
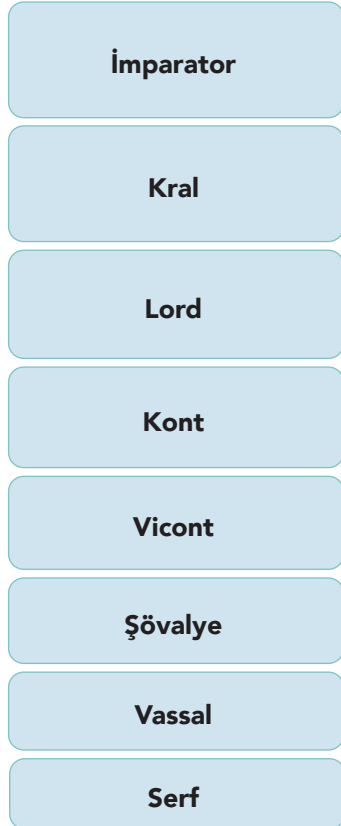

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYE'Sİ > 1.5. Haçlılar Karşısında Türkler**
 Kavram : *Derebeyi*
 Genel Beceriler : *Eleştirel Düşünme Becerisi*
 Alan Becerileri : *Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi*

Çalışmanın Adı	ORTAÇAĞ AVRUPASINA BAKIŞ	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Derebeyi kavramı üzerinden Orta Çağ Avrupası'ndaki siyasi yapıyı analiz edebilme.	

Yönerge: Aşağıdaki kavram incelemesine yönelik metni inceleyerek soruları cevaplandırınız.

ANAHTAR ÖGELER

Ağır Süvari: Büyük at zırhları ve zırhlı şövalyeliktir.

Vassallık: Hami, himayesine girenin ellerini sıkıca kavrayarak onu korumasına aldığı ilan eder. Vassal hizmet, lord koruma ve kollama yemini eder.

Timar: Bir efendinin gelecekte talep edeceği hizmetleri karşılığında bir arazi parçasını verme uygulamasıdır. Zamanla böyle toprak bağışları askerî hizmet karşılığı ödenen "ücret" anlamına gelmeye başlamıştır.

Bağışıklık: Vergilerden veya merkezî otoriteye karşı öteki yükümlülüklerden bağışlanmayı içermektedir.

Özel Kaleler: Taş şatolar

Şövalyelik: Her şövalyenin bağlı olduğu onur yasasına bağlı olarak dürüstlük, sadakat, alçakgönüllülük, mertlik gibi değerleri içermektedir.

... "işte karşı karşıya iki adam. Biri hizmet etmek istiyor; diğeri de şef olmayı kabul ve arzu ediyor. Birincisi ellerini kavuşturup, ikincisinin ellerinin arasına koyuyor. Gayet açık bir tabiiyet belirtisi olan bu hareketin anlamı bazen bir diz çökmeye arttırılıyordu. Ellerini veren kimse aynı zamanda karşındakinin adamı olduğunu belirleyen çok kısa birkaç söz ederdi... Anlaşma ve dostluk simgesi olarak."

Gordon Kerr ise feodalite sistemini; "bir kişinin daha kuvvetlinin vassalı olduğu bir hiyerarşik sistemdir. Bu sistemde; kral, imparatorun vassalı, aristokratlar kendi vassalları olan şövalyenin vassalı, onların altında, kümenin dibinde de tarım işçileri ya da serfler yer almakta" şeklinde açıklamıştır.

Feodal sistemde güçlü bir merkezî yapının olmayışı, parçalanmış bir yönetim yapısının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Nitekim Orta Çağ Avrupa'sında egemenlik hakkı kralın elinden alınarak, yasama, yürütme ve yargı yetkileri feodal beyler tarafından oluşturulan kurallar doğrultusunda şekillenmiştir. Ortaya çıkan kurallar gereği her senyör, kendi malikânesinin kralı konumundadır.

1. Orta Çağ Avrupası'nda derebeylerin güçlenmesinde etkili olan faktörler neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Derebeylerin siyasi etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE : YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.5. Haçlılar Karşısında Türkler

Kavram	: Derebeyi
Genel Beceriler	: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	DEREBEYLİK SİSTEMİ	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Derebeylik sisteminin işlerliğini yitirme sürecini değerlendirebilme.	

Yönerge: Metin ve görsellerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Derebeyi

Orta Çağ'da bilinmeyen "feodalizm" (derebeylik) terimi XVII ve XVIII. yüzyıldan itibaren, Orta Çağ kaynaklı bir kelime olan ve günümüzde, çiftçiler için genelde ağır şartlar yaratan belli yetki alanlarına ve ekonomik gelirlere sahip mülk anlamına gelen "feudum"la ilgili derebeylik hakları için kullanılmaya başlanır. Fakat bir süre sonra eski düzene ait toplumsal sisteminin tamamı için kullanılır hâle gelir. Bu şekilde tarihî hukuki sözlükten çıkarak siyasi sözlüğe ve resmî söyleme girer ve buradan da giderek her türlü kötülük anlamına gelen jenerik bir terim hâlini alır. XIX. yüzyıl ile XX. yüzyıl başlarındaki tarihî siyasi analizlerde veya başka yazılarda

derebeylik (feodalizm) terimi, en güçlü iktidar biçimlerinden birini oluşturduğu Orta Çağ'ı çağrıştırır.

Marc Bloch'a göre derebeylik (feodalizm) her şeyden önce bir toplum türüdür ve kişisel bağlılık ilişkilerinin gelişmesine, resmî gücün bölünmesine ve savaşçı sınıfın egemenliğine dayanır. François-Louis Ganshof'un tanımına göre ise derebeylik (feodalizm), "vasal" adı verilen hür bir insanın, "derebeyi" adı verilen başka bir hür insana karşı başta askerî açıdan olmak üzere itaat ve hizmet yükümlülükleri ve derebeyinden vasala da koruma ve geçindirme yükümlülükleri yaratan ve destekleyen bir kurum bütünü olarak anlaşılmalıdır. Günümüzde çoğunlukla yeni yorumlarla zenginleştirilmiş olarak Ganshof'un teknik yaklaşımı tercih edilir.

(Giuseppe Albertoni, "Feodalizm", *Orta Çağ: Barbarlar, Hıristiyanlar, Müslümanlar*, Edt. Umberto Eco, Çev.Leyla Tonguç Basmacı, Alfa Tarih, İstanbul 2014, s.212-213'ten düzenlenmiştir.)

1. “Derebeyi” ne demektir?

.....
.....
.....
.....

2. Derebeylik sisteminde şövalyelerin ortaya çıkışını kısaca açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

3. Derebeylik sistemi nasıl ortadan kalkmıştır? Açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

1. ÜNİTE : YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.2. Oğuz Göçleri ve Anadolu

Kavram : Türkiye

Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	ZAMAN VE MEKÂN BAĞLAMINDA TÜRKİYE	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Türkiye kavramının oluşumunda rol oynayan tarihî unsurları fark edebilme.	

Yönerge: Aşağıdaki çengel bulmacayı çözünüz. Numaralanmış daireler içindeki harfleri birleştirerek şifreyi bulunuz.

1. Kubilay Han'a götürdüğü mektupla ve seyahatnamesi ile ünlü, Altay Dağları etrafını ve Anadolu'yu Türkiye diye isimlendiren Avrupalı seyyah.
2. Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması sonucu merkezi İstanbul olan ve Doğu Roma diye de bilinen devlet.
3. Malazgirt Savaşı'nda Sultan Alparslan'a esir düşen Bizans ordusu komutanı.
4. Anadolu için "Bilâdü't Türk" (Türk Yurdu) kavramın kullanan ünlü Arap seyyah.
5. Anadolu'da 1075'ten Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna kadar varlığını sürdüren devlet.
6. Selçuklular ile Bizans arasında yapılan ve Anadolu'nun kapılarını Türklere açan savaş.
7. Tarihte on altı büyük devlet kurmuş olan millet.

1 2 3 4 5 6 7

ŞİFRE

- 1. ÜNİTE** : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.2. Oğuz Göçleri ve Anadolu**
Kavram : Türkiye
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	SİYASİ VE COĞRAFİ BİR TERİM OLARAK TÜRKİYE	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Türkiye kavramını siyasi ve coğrafi açılardan analiz edebilme.	

Yönerge : Metinden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

SİYASİ VE COĞRAFİ BİR TERİM OLARAK TÜRKİYE

Türkiye adı, farklı tarihlerde farklı coğrafyalar için kullanılmıştır. Türkiye adı, I. Göktürk Devleti zamanında Bizans kaynaklarında Orta Asya için kullanılıyordu. IX. ve X. yüzyıllarda Batı kaynaklarında Batı Türkiye (Macaristan) ve Doğu Türkiye (Hazarlar) olarak kullanılmıştır. Yine Batı kaynaklarında II. Haçlı Seferleri'nden sonra Türkiye adı, Anadolu coğrafyası için kullanılmıştır. XIII. yüzyılda Mısır ve Suriye de Türkiye olarak adlandırılmıştır.

Arapçada, Türkiye adı yerine kullanılan “Berrü’t-Türkiyye” ifadesi XIV. yüzyıl başlarında kullanılmıştır. Batı Avrupalılar, Haçlı Seferleri Döneminden beri Selçuklu Türkleri tarafından idare edilen bölgeleri İtalyanca Turchia, Fransızca Turquie yani Türkiye diye isimlendirmiştir. Buna karşılık Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Türkiye adı kullanılmamıştır. İlk defa Namık Kemal ve Ali Suavi'nin yazılarında “Türkiye, Türkistan, Türkland” şeklinde Türkiye adı kullanılmıştır. II. Meşrutiyet ile birlikte yeniden Türkiye ve Türkistan şeklinde isimlendirmelerde bir artış olmuştur.

(W. Barthold, Türkistan Maddesi, MEB, C.12/II, MEB, İstanbul 1988 adlı eserden düzenlenmiştir.)

1. Türkiye adı siyasi olarak neyi ifade etmektedir?

.....

.....

.....

2. Türkiye adı farklı tarihlerde hangi coğrafi yerler için kullanılmıştır? Neden?

.....

.....

.....

3. II. Meşrutiyetle birlikte yeniden Türkiye ve Türkistan isimlerinin kullanılmasının sebepleri nelerdir? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.

.....

.....

.....

- 1. ÜNİTE** : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.5. Haçlılar Karşısında Türkler**
 Kavram : Haçlı Seferleri
 Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	HAÇLI SEFERLERİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Haçlı Seferleri'ni sebep ve sonuçları açısından kavrayabilme.	

- 1. Yönerge:** Aşağıdaki tabloda Haçlı Seferleri'nin sebep ve sonuçlarına dair bilgiler yer almaktadır. Buna göre her bir durumun karşısına ilişkili olduğu alanı (siyasi, ekonomik, dinî) yazınız.

SEBEP	ALAN	SONUÇ	ALAN
Kutsal kabul edilen Kudüs'ü Müslümanlardan almak	Avrupa'daki burjuva sınıfının zenginleşmesi
Feodalitenin etkisiyle halkın yoksul düşmesi	Derebeyliklerin zayıflayıp merkezî krallıkların güçlenmesi
Doğudan gelen ticaret yollarının Türklerin elinde olması	Skolastik düşüncenin zayıflaması
Bizans'ın Türklerle karşı yardım talebi	Türklerin İslam dünyasındaki itibarının artması
Türklerin Anadolu, Suriye, Filistin bölgelerinden uzaklaştırılmak istenmesi	Doğu-Batı ticaretinin gelişmesi
Papalığın otoritesini artırmak isteği	Papa ve kilisenin otoritesinin sarsılması

- 2. Yönerge:** Aşağıdaki tabloda Haçlı Seferleri ile ilgili çeşitli bilgiler yer almaktadır. Buna göre ifade doğru ise karşısına (D), yanlışsa (Y) yazınız.

	DOĞRU	YANLIŞ
Kudüs üç semavi din için de kutsal bir şehir olarak kabul edilir.		
Haçlı Seferleri, ismini seferlere katılan askerlerin elbise ve silahlarında bulunan haç işaretinden almıştır.		
Sekiz Haçlı Seferi'nin tamamı Anadolu üzerinden yapılmıştır.		
Haçlı Seferleri sonunda Avrupa'da feodalite rejimi güçlenmiştir.		
Barut, pusula, matbaa gibi buluşların Avrupa'ya taşınması modern Avrupa'nın doğuşuna zemin hazırlamıştır.		
Haçlı Seferleri sonunda Avrupa'da din adamlarına olan güven artmıştır.		
Akdeniz limanlarının önemi azalmıştır.		
Türklerin İslam dünyasındaki itibarı zayıflamıştır.		
İkinci Haçlı Seferi'nde İstanbul'a gelen Haçlılar şehri yağmalayarak bir Latin İmparatorluğu kurmuştur.		
Selahaddin Eyyubi Hittin Savaşı'nda Haçlıları mağlup ederek Kudüs'ü geri almıştır.		

1. ÜNİTE	: YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.5. Haçlılar Karşısında Türkler
Kavram	: Haçlı Seferleri
Genel Beceriler	: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	HAÇLILAR VE HAÇLI SEFERLERİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Haçlı Seferlerinin sebepleri ve sonuçlarını kavrayabilme.	

Yönerge : Metin ve görselden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

HAÇLILAR VE HAÇLI SEFERLERİ

Dönemin Müslüman tarihçilerinin “Franklar” kelimesiyle ifade ettiği Haçlılar tabiri, Doğu’da ilk defa Osmanlılar tarafından Fransızca “Croisades” kelimesinin karşılığı olarak “Ehl-i salib”, Araplar tarafından da “Salıbiyyûn” şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. Bu seferlere katılanlara giysilerinin üstünde haç işareti taşıdıkları için bu ad verilmiştir. 1096 yılında başlayan Haçlı seferleri, 1291’de Latin Hristiyanların Doğu’da son merkezi olan Akkâ’dan çıkarılmasına kadar süren yaklaşık iki yüzyıllık bir dönem kapsar. Bu dönem içinde dokuz büyük sefer düzenlenmiş, bu seferler arasında bazı küçük girişimler de olmuştur. Daha sonra Türk-İslâm dünyasına karşı yapılan bütün savaşlar da Haçlı Seferleri olarak değerlendirilmiştir.

Batı dünyası, Haçlı Seferleri’nin asıl etkeninin dinî unsurlar olduğu kanaatindedir. Ancak seferlerin siyasi sosyal ve ekonomik olmak üzere çeşitli sebepleri vardır. Haçlı seferi düşüncesi ortaya atıldığı sırada Avrupa’da yıllardan beri süregelen açlık, yoksulluk ve toprak azlığı gibi sıkıntıların doğurduğu kargaşanın yanında ücretli askerlik anlayışı ve kolonizatör bir taşma hareketi de başlamış bulunuyordu. Avrupa toplumu üzerinde en büyük etkiye sahip bulunan kilise hem düzenin bozukluğuna çare arıyor hem de gittikçe artan gücünü Doğu’ya hâkim olmak için kullanmak istiyordu. Kilise, Doğu’ya yapılacak bir seferin sağlayacağı faydaları topluma yayarken dinî motifi ön plana çıkarmaktaydı. Haçlı seferlerine katılanlara günahlarının affını ve uhrevî mükâfat vaat eden kilise, siyasi amacını gerçekleştirmek için dinî motiften faydalanmıştır. “Kutsal toprakları kurtarma” sloganı, Haçlı Seferleri’nin hedefini açıklamaktan ziyade kamufle etmek maksadıyla kullanılmıştır. Zira bu seferlerin hedefi olarak gösterilen Kudüs, Hz. Ömer tarafından fethedildiği 638 yılından beri Müslüman hâkimiyetindeydi. Batı Hristiyanları bu duruma en küçük bir tepki göstermemiş, Bizans ise durumu kabullenmişti. 1096 yılında başlayan Birinci Haçlı Seferi’nin orduları daha Kudüs’e ulaşmadan ve ulaşacağı da henüz belli değilken Avrupalıların önce Urfa’da, ardından Antakya’da Haçlı Devletleri kurmaları onların maksatlarını açıkça ortaya koymuştur. Dokuz büyük sefer düzenleyen Haçlılar, I. Haçlı Seferi dışında başarısız olmuşlardır.

Haçlı Seferleri’nin siyasi, sosyal ve ekonomik olmak üzere ciddi anlamda sonuçları olmuştur. Feodalite zayıflarken merkezî krallıklar güç kazandı. Kiliseye duyulan güven azaldı. Türklerin Batıya

Görsel 1: Haçlıların Kudüs’ü işgalini tasvir eden bir minyatür

ilerleyişi bir süre durdu. Avrupa İslam medeniyetini yakından tanıdı. Akdeniz’de Doğu-Batı ticareti gelişti. Burjuva sınıfı ortaya çıktı. Anadolu, Filistin ve Suriye toprakları ekonomik olarak zarar gördü. Ayrıca Avrupa barut, pusula ve matbaa gibi gelişmelerin yanı sıra diğer bilimsel gelişmeleri de görmüş oldu. Bizans’ın bilimsel eserleri Avrupa’ya taşınmıştır. Tüm bu gelişmeler ilerleyen süreçte Rönesans’a zemin hazırlayacaktır.

(Demirkent, I. (1996) “Haçlılar”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde c.14, ss.525-546 arasından düzenlenmiştir.)

1. Haç ve Haçlı ifadelerini açıklayınız.

.....
.....
.....

2. Haçlı Seferleri’ne katılımı sağlamak amacıyla Kilise’nin Kudüs’ü dini bir motif olarak kullanmasının sebepleri nelerdir?

.....
.....
.....

3. Sonuçları dikkate alındığında Haçlı Seferleri’nin Avrupa’nın aydınlanma sürecine etkisi olmuş mudur? Açıklayınız.

.....
.....
.....

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.5. Haçlılar Karşısında Türkler**
Kavram : Kudüs
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	KUDÜS ŞEHİRİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Kudüs şehrinin tarihî ve dinî önemini kavrayabilme.	

1. Yönerge: Metin ve görsellerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Mescid-i Aksa

Görsel 1

Ağlama Duvarı

Görsel 2

Kutsal Kabir Kilisesi

Görsel 3

Karolenj Frank İmparatorluğu'nun 843 yılında çöküp dağılmasıyla Batı Avrupa'da büyük bir otorite boşluğu ve karışıklık meydana gelmiştir. Bu durumdan yararlanmak isteyen Papalık, sahip olduğu makamı hükümdarlık organı hâline getirip dünya devleti kurma hevesine kapılmıştır. Bu sebeple Batı Avrupa Hristiyan halkına Kudüs'ü hedef göstererek kuvvetli bir ajitasyon ihtiva eden propaganda faaliyetine girişmişlerdir. Bu propagandalar, Papalığın istediği sonucu vermekte gecikmemiştir. Böylece papaların dünya devleti kurma gayeleri, Batı'nın ekonomik sıkıntılar altında ezilmiş ve dinî heyecan içinde çalkalanan halk kitlelerinin cennete, dünya nimetlerine, toprağa, zenginliğe, refaha ve mutluluğa kavuşma arzuları birleşince, Batı Hristiyanlık dünyası 1095 yılında birden harekete geçivermiştir.

Tam bu sırada Cluny (Kuluni) Tarikatı'nın Kudüs sevgisini canlandırmaya çalışan ve din uğrunda savaşmayı teşvik eden fikirleri ön plana çıkmaya başladı. Papalık, Cluny Tarikatı'nın fikirlerini kullanarak içe yönelik saldırganlığı ve şiddeti, dış hedeflere kanalize etme yoluna gitti. Bunun için akla gelen en uygun yer, o zaman Türklerin elinde bulunan kutsal topraklar, yani Kudüs idi. Böylece Papalık tarafından Müslüman Türkler hedef gösterildi. Bundan sonra başta papalar olmak üzere bütün din adamları kuvvetli bir ajitasyona dayanan propaganda faaliyetine giriştiler. Onlar dinî motifleri etkili bir şekilde propagandanın malzemesi olarak kullandılar.

1. Kudüs'ün ilahi dinler için önemli olmasının sebepleri nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Papalığın Avrupa toplumlarının ilgisini Kudüs'e yönlendirmesinin sebepleri nelerdir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Avrupa'da Haçlı Seferlerinin başladığı sosyal, siyasi ve ekonomik ortam hakkında neler söylenebilir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

- 1. ÜNİTE** : **TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ VE İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ > 1.6. Anadolu'da Moğol İstilas**
Kavram : Moğol İstilas
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	MOĞOLLAR VE ANADOLU SELÇUKLULARI	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Moğolların Anadolu'yu istila sürecinde yaşanan olayları tanıyabilme.	

Yönerge : Moğolların Anadolu'yu istila süreciyle ilgili soruların cevaplarını aşağıdaki kutucuklara yazınız.

1. Anadolu Selçuklularının zayıflaması üzerine Moğolların Anadolu'da ilk işgal ettiği ve halkını kılıçtan geçirdiği şehir.
2. Köseadağ Savaşı'nda Moğollara karşı savaşan ve Anadolu ittifakında yer alan Anadolu'nun Hristiyan halkı.
3. Harzemşahların yıkılma sürecini başlatan ve Anadolu'nun Moğol istilasına uğramasına zemin hazırlayan önemli olaylardan biri.
4. Anadolu'da Moğol istilasına ortam hazırlayan ve Türkmenlerin çıkardığı isyanlardan biri.
5. Köseadağ Savaşı sonrası Anadolu'nun Moğol istilasına uğramasıyla Anadolu'daki beyliklerin yeniden ortaya çıktığı dönem.
6. Moğol istilasına karşı Anadolu'da ilk isyan eden Türkmen beyi.
7. Moğol tehlikesi karşısında Konya, Kayseri ve doğu sınırındaki kalelerin surlarını yeniden inşa edip güçlendiren sultan.
8. Moğollar ile Anadolu Selçukluları arasındaki en önemli tampon devlet.
9. Moğol ordularını Aynicalut ve Elbistan Savaşlarında mağlup eden Türk devleti.
10. Cengiz Han'ın torunu Hülagü Han tarafından Tebriz'de kurulan ve İran, Irak, Suriye, Kafkasya gibi bölgelere hükmeden Moğol devleti.
11. Moğolların Anadolu'yu işgalini kesinleştiren savaş.

Görsel 1

1. ÜNİTE : YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.6. Anadolu'da Moğol İstilas

Kavram : Babailer İsyanı
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	BABAİLER İSYANI'NIN ANADOLU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Babailer İsyanı'nın Anadolu'da meydana getirdiği siyasi ve sosyal etkiyi analiz edebilme.	

Yönerge : Verilen metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

BABAİLER İSYANI'NIN ANADOLU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Moğol İstilasının önünden kaçarak Anadolu'ya gelen Oğuzların artık kontrol altında tutulmaması ve Sultan II. Gıyasettin Keyhüsrev'in olumsuz idaresi Selçuklu Devleti'nde iktisadi ve sosyal yapının bozulmasına neden oldu. Bu durum, Anadolu'da geniş bir alana yayılan Babailer Ayaklanması'na neden oldu. Baba İshak ayaklanması Türkiye Selçuklu Devleti Dönemi'nde Orta ve Güneydoğu Anadolu'da Baba İlyas'a bağlı Türkmenlerin başlattığı dini karakter taşıyan isyandır. İsyanı Amasya yöresinde faaliyet gösteren Baba İlyas-ı Horasanî adında bir Türkmen şeyhi yönettiği için hareket onun adına atfen Babailik adıyla anıldı.

Görsel 1: Baba İshak İsyanı (Temsili)

Yesevîlik tarikatına bağlı olan ve inançlarını Anadolu'da yaymaya çalışan Baba İshak, Türkiye Selçuklu Devleti tarihindeki en büyük isyan hareketine öncülük etmiştir. Baba İlyas'ın ölümünden sonra onun müritlerinden olan Baba İshak, büyük bir Türkmen zümresini etrafında toplamış ve II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in dine aykırı hareket ettiğini bahane ederek onun aleyhinde propagandaya başlamıştır. Bu propagandalar sonucunda Anadolu'nun doğusunda başlayan isyan, kısa sürede geniş bir bölgeye yayıldı. 1240'ta Türkmenler Baba İshak öncülüğünde ayaklanarak Adıyaman bölgesini işgal ettiler. Bu safhada ayaklanmaya bazı gayrimüslim gruplar da katıldı. İsyan kısılcımı kısa sürede Orta Anadolu'ya sıçradı ve Türkmenlerin bu isyanı daha da büyüdü. İsyancılar üzerine gönderilen Türkiye Selçuklu ordusu, Sivas'ı isyancılara bırakmak zorunda kaldı. Ardından Amasya ve Kayseri'yi de ele geçiren isyancılar, başkent Konya'yı tehdit etmeye başladı. Baba İlyas, Selçuklu kuvvetleri tarafından Amasya'da yakalanarak idam edildi. Onun intikamını almak isteyen Baba İshak Amasya'ya gelerek beraberindeki kalabalık kuvvetlerle Konya üzerine yürüdü fakat Kırşehir yakınlarında Selçuklu ordusu tarafından mağlup edilip öldürüldü. İsyan katılan Türkmenler cezalandırılarak bu isyan bastırıldı.

Türkiye Selçuklu Devleti'ni güçsüz duruma düşüren Babailer Ayaklanması sonucu, devlet yönetimi zayıflamış, sosyal ve ekonomik düzen bozulmuş, Anadolu'da otorite boşluğu oluşmuş, Moğolların Anadolu'yu istilası kolaylaşmıştır.

1. Babailer İsyanının sebepleri nelerdir?

.....
.....
.....

2. Babailer İsyanı, Anadolu coğrafyasını siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan nasıl etkilemiştir?

.....
.....
.....

3. Babailer İsyanının kısa bir sürede geniş bir bölgeye yayılmasının sebepleri neler olabilir?

.....
.....
.....

1. ÜNİTE : YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.4. Anadolu'nun Türkleşmesi

Kavram : Hâcip
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

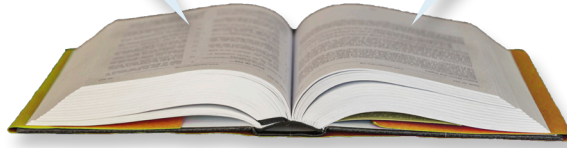
Çalışmanın Adı	SARAY BÜYÜKLERİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Hâciplik görevinin Selçuklu idari teşkilatındaki yerini kavrayabilme.	

Yönerge: Verilen bilgilerden yararlanarak soruları yanıtlayınız.

Sözlükte: Araya girmek, mâni olmak birinin bir yere girmesini engellemek; örtmek, gizlemek anlamlarına gelen, bir kişinin bir yere girmesine engel olan kimse, kapıcı.

Hâcip

Divan-ı Lüğati't- Türk'te: Tayandı kelimesinden gelen tayangu, "o bana dayandı" anlamındadır. Tayangu kelimesi Arapça hâcib (kapıcı) sözcüğü yaygınlaşınca bununla yer değiştirmiştir.

1. Tanımlara göre hâcilerin görevleriyle ilgili en önemli çıkarımınız ne olabilir?

.....

.....

A) Yusuf Has Hacib, ulu hâcip için hükümdarın gören gözü olduğunu, hükümdarın ve bütün ülkenin kendisine güvenebileceği halkın duasını alacak soyu temiz ve iyi ahlaklı bir kimse olması gerektiğini söylemiştir.

B) "İhtiyar bir kadın, Nizâmü'l-mülk'e takdim etmek üzere, elinde bir "rik'a" (kağıt, deri parçası) ile hâcibin huzuruna geldi. Hâcib bu rik'a'yı vezire vermedi. Nizâmü'l-mülk, hâcibine şu sözleri söyledi: "Ben seni sırf huzuruma gelemeyen zayıf ve ihtiyar erkeklerle ihtiyar kadınlar için istihdam ediyorum. Sen bunların işlerini bana ulaştırmadıktan sonra, sana ihtiyacım yoktur."

C) Abdülmelik b. Mervan der ki, "Kendine halkın en hayırlılarından hâcib seç çünkü o senin yüzün ve lisanın yerindedir. Kapına gelen her kişinin içeri girmesine izin vermen veya geri çevirmen için, onun durumunu sana hâcib bildirir."

2. Verilen örneklerden yararlanarak hâciplerde olması gereken özellikler için neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

Hz. Peygamber'in kurmuş olduğu İslam Devleti'nde ve ondan sonra Hulefâ-i Râşidîn döneminde hâciplik görevi görülmektedir. Bununla birlikte Hz. Peygamber ve Râşid halifelerin yönetimi esnasında hâcipliğin kurumsal bir yapıya kavuştuğundan bahsedilmez.

Emeviler Dönemi'nde hâcipliğin bir devlet kurumu olduğu ve hâcibin de yüksek dereceli devlet memuru olarak görev yaptığı görülmektedir. Görevleri arasında merasimleri düzenlemek, makamlarına ve işlerinin önemine göre, insanları halifenin huzuruna almak vardır. Bu dönemde halifenin huzuruna çıkmak için hâcipten onay almak gerekmektedir.

Abbasiler Dönemi'nde sarayda en başta gelen iki görevli, vezir ve hâciptir ancak hâcip vezirin altında bir rütbedir. Abbasi sarayının ihtişamı arttıkça hâciplerin sayısı da çoğalmıştır. Bu dönemde hâciplerin amiri olmak üzere hâcibü'l-hüccâblık görevi ortaya çıkmıştır. Abbasiler zamanında halifelerin sırlarını bilmeleri hâciplere büyük nüfuz kazandırmıştır. IX. yüzyılda hâciple vezir arasında rekabet başlamış, aynı yüzyılın sonunda hâcibin otoritesi sarsılmıştır.

Karahanlı Devleti'nde hâcip, idare edenin idare edilenlerle münasebetlerini düzenleyen görevlidir. Özellikle fakir, dul, öksüz ve yetimlerin istek ve şikâyetlerini hükümdara arz etmek, hak talebinde bulunanları kabul ederek Dîvân-ı Mezâlim'de onlara yol göstermek ve hükümdarın huzuruna çıkarmak da hâcibin en önemli görevleri arasındadır. Huzura kabulle ilgili merasimi düzenlemek, örf ve âdetlerin yerine getirilmesini sağlamak da hâcibin işlerinden sayılmıştır.

Selçuklu saray teşkilatında hükümdardan, bütün devlet teşkilatında ise vezirden sonra en yüksek makam sahibi büyük hâcipti ve emrinde hâcipler bulunuyordu. "Büyük hâcip", emirlik rütbesine sahiptir ve bütün saray erkânı gibi askerî sınıfa mensuptur. Ayrıca merasimlerde ve resmî kabullerde devlet erkininin hükümdarın huzurunda, derece ve rütbelerine göre, nasıl (ayakta veya oturarak) ve nerede duracaklarını tayin ve kontrol eden saray hâcipleri de vardır. Hâcipler elçilik heyetlerinde de görev almışlardır. Selçuklularda vezirlerin de hâcipleri bulunmaktadır.

3. a) Tarihsel süreçte hâcipliğin kurumsallaşmasının nedenleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

b) Görev ve yetkilerinden yola çıkarak hâciplerin neden olabileceği olumsuzluklar sizce nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.4. Anadolu'nun Türkleşmesi**
 Kavram : Hâcib
 Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	HÂCİBLİK	⌚ 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Türk devlet ve yönetim anlayışını Hâcib kavramı üzerinden analiz edebilme.	

Yönerge : Metin ve görselden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

HÂCİBLİK

Türk İslam devletlerinde hâcib, idare edenin idare edilenlerle münasebetlerini düzenleyen görevlidir. Yusuf Has Hâcib, ulu hâcibin hükümdarın gören gözü olduğunu söylerken bunu anlatmak istemiştir. Devlet ve saray görevlilerinden maruzatta bulunacak kimseleri ilk önce hâcibin bizzat kendisi kabul eder, hazinedar ve kâtip gibi yüksek rütbeli memurlardan elbiseci ve ayakkabıcı gibi zanaatkârlara kadar herkesi dinlerdi. Bilhassa fakir, dul, öksüz ve yetimlerin istek ve şikâyetlerini hükümdara arz etmek onun başlıca vazifesiydi. Hak talebinde bulunanları kabul ederek Divan-ı Mezalimde onlara yol göstermek ve hükümdarın huzuruna çıkarmak da hâcibin en mühim görevleri arasındaydı. Huzura kabul ile ilgili merasimi düzenlemek örf ve adetlerin yerine getirilmesini sağlamak da hâcibin işlerinden sayılıyordu. Hâcibin bir görevi de elçilerle ilgilenmekti. Elçilerin geliş gidişlerinde Hâcib onları karşılayıp uğurlar, dönüşlerine izin verilmesini sağlar ve hediyelerini temin ederdi. Karahanlılar'da olduğu gibi Selçuklu Devleti'nde de sarayda hükümdardan, bütün devlet teşkilatında ise vezirden sonra gelen en yüksek makam sahibi büyük hâcibtir. Divan hizmetinde bulunan hâcibler, Osmanlı Devleti'ndeki Çavuşbaşı ile divan çavuşlarına benzetilebilir. Görev ve yetkilerinde farklılık gösteren hâciblik makamı genel olarak Türk İslam devletlerinde var olan bir müessesedir.

Görsel 1: Yusuf Has Hâcib (Temsili)

1. Hâciblik makamı devlet yönetiminin işleyişinde nasıl bir kolaylık sağlamaktadır? Açıklayınız.

.....

.....

.....

2. Kutadgu Bilig gibi bir siyasetname kitabı yazsaydınız yöneticilere hangi tavsiyelerde bulunurdunuz?

.....

.....

.....

3. Halkın isteklerini devlet başkanına iletmek isteseydiniz nasıl bir müessese kurardınız?

.....

.....

.....

- 1. ÜNİTE** : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.4. Anadolu'nun Türkleşmesi**
Kavram : Vezir
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	YÖNETENLERİ YÖNETENLER	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Vezirlik görevinin Selçuklu idari teşkilatındaki yerini kavrayabilme.	

Yönerge: Verilen bilgilerden yararlanarak soruları yanıtlayınız.

İslâmiyet öncesi dönemde kurulan Türk devletlerinde, **vezirlik** müessesesine muadil **yabguluk** ve **ayguculuk** gibi makamlar bulunmaktaydı. Özellikle II. Göktürk Devleti'nde Bilge Tonyukuk ile ön plana çıkan ayguculuk, vezirliğe muadil bir makam olmuştur.

İslâmiyet'in kabulünden sonra kurulan Türk devletlerinin teşkilat yapısında ise, vezirlik müessesesi önemli bir yer edinmiştir. Vezirlik müessesesi, yasama, yürütme ve yargı yetkilerine hükümdarın mutlak vekili sıfatıyla sahip olan vezirin başında bulunduğu bir makamdır. Dîvanlara başkanlık etme, şikâyetleri dinleme ve çözüme kavuşturma hükümdara danışmanlık yapma gibi konular vezirlerin yetki ve sorumluluğunda olmuştur. Hükümdardan hemen sonra gelen vezirler, hükümdar adına devleti fiilen idare etmişlerdir.

1. “İlk Türk veziri kabul edilen Bilge Tonyukuk’un kendi adına diktirdiği abidesinde yazdıklarından hareketle aygucunun (vezir) Göktürk Devleti üzerinde etkili olduğu konuları aşağıdaki metinlerin altlarındaki boşluğa yazınız?

(...)
Vezir, beyin halka uzanan elidir
Kuşkusuz gereklidir beye vezir
Vezir iyi olursa bey rahat uyur
Vezirdir yüklenen beylerin yükünü
Vezirdir sağlam tutan beyliğin kökünü

*Yusuf Has Hacip
(Metin, aslına sadık kalınarak alınmıştır.)*

2. “Vezirler yönetenleri yöneten konumundadır.” İfadesi sizce doğru bir çıkarım mıdır? Açıklayınız.

.....
.....
.....

Tonyukuk

“Kağan mı kılayım, dedim. Düşündüm. Zayıf boğa ve semiz boğa arkada tekme atsa; semiz boğa, zayıf boğa olduğu bilinmezmiş derler diyip, öyle düşündüm. Ondan sonra Tanrı bilgi vermediği için kendim bizzat kağan kıldım...”

“İltirîş Kağan bilici olduğu için, cesur olduğu için, Çine karşı on yedi defa savaştı, Kıtaya karşı yedi defa savaştı, Oğuz karşı beş defa savaştı. Onlarda müşaviri yine bizzat ben idim, kumandanı yine bizzat ben idim.

.....
.....

3. a) Yusuf Has Hacib'e göre vezirin hükümdar için gerekliliği ve önemi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

.....

.....

Melikşah Merv'e askerî vali olarak atadığı komutanlarından birini Merv'in sivil valisi Nizamü'l Mülk'ün oğlu Osman yakalamıştır. Bu olay sonrası Melikşah ve Nizamü'l-mülk arasında geçen diyalogda;

Melikşah veziri Nizamü'l-mülk'e haber göndererek, "Başında bulunduğum devlete ortak mısın?" diye sorduktan sonra yetkilerinin sınırını bilmesi gerektiğini belirtmiş ve "İster misin ki önündeki yazı takımı (divit) ile başındaki sarığın alınmasını emredebim?" demiştir.

Melikşah'ın bu sözlerine karşılık veren Nizamü'l-mülk "Unutma ki, benim yazı takımım (divitim) ve sarığım ile senin tacın ve tahtın birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Devlet, bu ikisi ile ayakta duruyor. Yazı takımının ve sarığın ortadan kalkmasıyla taç ve taht da ortadan kalkar." demiştir.

Melikşah

Nizamü'l-mülk

b) Nizâmü'l-mülk'ün cevabından hareketle vezirin Selçuklu Devleti içindeki yetki ve gücü konusunda ne söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE	: YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.4. Anadolu'nun Türkleşmesi
Kavram	: Vezir
Genel Beceriler	: Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	TÜRK DEVLETLERİNDE VEZİRLİK	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Türk devlet ve yönetim anlayışını vezir kavramı üzerinden analiz edebilme.	

Yönerge : Metin ve görselden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

TÜRK DEVLETLERİNDE VEZİRLİK

Vezerlik, devlet teşkilatında hükümdarlıktan sonra yer alan ikinci önemli icra makamıdır. Buna göre vezir hükümdarın bütün işlerini yüklenen, birçok yetkiyi elinde bulunduran kişidir. İslam öncesi dönemlerdeki güçlü devletlerde hükümdar, devletin asıl yöneticisi; vezir ise bilgeliği ve tecrübesiyle hükümdara yardımcı konumdadır. Hükümdarlar çeşitli kararları almadan önce vezirlere danışarak doğru bir sonuca ulaşmaya çalışmışlardır. Türk devlet teşkilatında siyasi, ekonomik ve kültürel konular hanedan mensupları dışından seçilen ve halk tarafından sevilip sayılan kimselerden oluşan ve kendilerine “buyruk” denilen vezir statüsündeki kişilerle yapılan toyda karara bağlanmıştır. Dolayısıyla Türk bozkır devlet geleneğinde siyaset ve idarede hâkim anlamına gelen bilgiğe büyük değer verilmiştir. Türk devlet geleneğinde hakanlar kendilerine danışmanlık yapan bilge kişilere değer vermişlerdir.

Türkler, Müslüman olduktan sonra bir taraftan örf ve adetlerinden, diğer taraftan İslamiyet bünyesinde oluşan farklı devlet teşkilatlarından faydalanarak yeni bir yönetim şekli oluşturmuşlardır. Türklerin devlet geleneğinde bilgilerle, beylerle ve hatunlarla istişare etmek önemli sayılmıştır. Vezir, ilk Müslüman Türk devletlerinde hükümdarın vekili olarak kabul edilmiştir. Selçuklu Devleti'nde ülkenin bütün işleri hükümdarın vekili sıfatıyla vezirin başkanlık yaptığı Büyük Divan tarafından yürütülmüştür. Selçuklularda sultanın fermanı ile göreve başlayan vezir; yasama, yürütme ve yargı yetkileri elinde bulunduran hükümdarın vekili sıfatıyla devletin bütün işlerini idare eden en yüksek rütbeli memurdur. Sınırlı olmak şartıyla ferman çıkarma yetkisi de bulunan vezir, yaptıklarından sadece hükümdara karşı sorumluydu. Osmanlı Devleti'nde veziriazamlık (baş vezir) makamı da ihdas edilmişti. Veziriazam, vezirlerle diğer devlet ileri gelenlerinin başı, hepsinin büyüğü ve padişahın mutlak vekili idi.

Görsel 1: Yusuf Has Hâcib (Temsili)

1. Hükümdarların devleti bürokratik sistemle idare etmeleri yönetime nasıl katkı sağlamış olabilir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

2. Vezerlik kurumu, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin hangi kurumları ile benzerlik göstermektedir?

.....

.....

.....

3. Devlet yönetimindeki vezirin görevleri ile satrançtaki vezir taşının rolünü karşılaştırınız.

.....

.....

.....

1. ÜNİTE : YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.4. Anadolu'nun Türkleşmesi

Kavram : Şehzade
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	TAHTIN MEŞRU VÂRİSLERİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Şehzade teriminin anlamı ve şehzade eğitimleri ile ilgili çıkarımda bulunabilme.	

Yönerge: Verilen bilgilerden ve görsellerden yararlanarak soruları yanıtlayınız.

ŞEHZADE

Köken: Farsça
Kullanan Devletler: Osmanlılarda daha yaygındır, başka adlarla da olsa bütün İslam ve Türk devletlerinde bu terime rastlanmaktadır.

Şah + zade = Şehzade

1. a) Şehzade kavramının kökenini, anlamını ve bizdeki kullanım yerlerini açıklayınız.

.....

.....

b) Şah ve zade sözcüklerinin birleşiminden oluşan şehzade teriminin anlamı ile ilgili çıkarımınız nedir?

.....

.....

2.

I

Sultan II. Kılıç Arslan, saltanatının son yıllarında Türk devlet geleneğine uygun olarak Selçuklu ülkesini on bir oğlu arasında paylaştırmış ve her birinin idaresine bir şehir veya bölge vermişti. Şehzadeler, bu yerlerde “melik” unvanıyla babalarına tabi birer hükümdar olarak bulunmaktaydılar. Her birinin kendi bölgelerinde babalarının divanı gibi birer divanı vardı. Ayrıca kendi adlarına hutbe okutma, para bastırma, komşu ülkelerle savaş ve barış yapabilme yetkisine sahiptilerdi.

II

Türkiye Selçuklu Devleti Sultanı I. Gıyâseddin Keyhüsrev, herhangi bir muharebe sırasında hem vücudunu hem de çarpışmada kendisi için gerekli silahları en iyi şekilde kullanmayı erken yaşta öğrenmişti. Kendisi İstanbul'da bulunduğu sırada anlaşmazlık yaşadığı bir Frank ile bire bir dövüşerek askerlik anlamında ne kadar yetenekli ve eğitimli olduğunu göstermişti.

III

Âlimleri ve sanatçıları himaye etmeyi prensip edinen Sultan I. Alâeddin Keykubâd, Türkçenin yanı sıra Arapça, Farsça ve Rumca bilmekteydi. Ayrıca o, tarih ve siyasetle ilgili kitaplar okumaya meraklıydı. Sık sık okuduğu kitapların başında da Muhammed Gazzâlî tarafından yazılmış Kimya-i Sa'âdet ve Büyük Selçuklu Devleti veziri Nizâmü'l-Mülk'ün Siyerü'l-Mülük'u (Siyasetname) gelmekteydi. Bütün bunların yanı sıra mimarlık, kuyumculuk, bıçak yapımı, ressamlık, bakırcılık ve dericilik alanlarında büyük bir bilgi ve tecrübe sahibiydi.

(Ağırnaslı, N. (2017). Selçuklular Döneminde Şehzâde Eğitimi . Medeniyet ve Toplum Dergisi, 1 (1) , s. 73-91 arasından düzenlenmiştir.)

Metinlerden yola çıkarak Türkiye Selçuklularında şehzade eğitimine yönelik temel alanların neler olduğu söyleyebilirsiniz?

- I.
- II.
- III.

3. “Şehzadelerin küçük yaşlardan itibaren aldığı eğitimin niteliği önemlidir.” ifadesi hakkında düşünceleriniz nelerdir?

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE	: YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.4 Anadolu'nun Türkleşmesi
Kavram	: Şehzade
Genel Beceriler	: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	MELİKTEN ŞEHZADEYE	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Selçuklularda ve Osmanlılarda hanedan üyesi olan şehzadenin siyasi kimliğini kavrayabilme.	

Yönerge: Aşağıda yer alan metinden yararlanarak soruları cevaplandırınız.

Görsel 1

MELİKTEN ŞEHZADEYE

Türk tarihinde Selçuklular döneminde devletin yönetimi tahttaki sultanın oğluna geçerdi. Büyük Selçuklu Devleti'nde çocuğa çok değer verdikleri gibi meliklerin hoşgörüsü, saygısı, yöneticilik eğitimi de çok önem arz ederdi. Taht sırasında olan melikleri yetiştirmek, onlara görevlerini, siyaseti, savaş politikalarını, ekonomiyi ve askeriyeği öğretmek atabeylerin göreviydi. Melikler, küçük yaşta görevi birinci elden tecrübe edip öğrenmeleri amacıyla başka illere melik -hükümdar olarak gönderilirdi. Atabeyler de onların yanında gittikleri bölgeye gider ve oranın yönetiminde meliklerin yanında yer alarak onlara danışmanlık yapardı. Atabeyler genelde sultanın sevdiği ve güvendiği, iyi kalpli, saygılı, bilge, sadık, akıllı, adil ve tecrübeli devlet adamları olurdu.

Osmanlı Devleti'nde ise hükümdardan sonra tahtın meşru varisleri olan şehzadeler, padişahların erkek çocukları olup Osmanlı veraset anlayışı gereğince taht üzerinde yegâne hakka sahip kişilerdir. Osmanlı Devleti'nde şehzadelik makamına büyük kıymet verilmiştir. Bu durum şehzadelerin gelecekte tahta çıkması muhtemel bir padişah gibi yetiştirilmesini ve iyi bir eğitim almalarını gerekli hâle getirmiştir. Bu eğitimler çocuk yaşlardan itibaren ve ilk olarak sarayda başlamaktadır. Şehzadelere devlet sistemi ve diğer konularda lalalar eğitim vermişlerdir. Lala, görünüşte hizmetkâr vaziyette idiyse de, terbiyesi kendisine havale olunan çocuğa karşı âmir yerinde bulunur; esasen yaşlı ve kâmil insanlardan seçildikleri için çocuklar da onlara bir öğretmen bir hoca gibi saygı duyarlardı. Osmanlı şehzadeleri bir sancağa gittiklerinde yanlarında bulunan lala bölgenin idaresinden ve şehzâdenin eğitiminden sorumlu olurdu.

1. Melik ve şehzade kavramlarını özellikleri bakımından karşılaştırınız.

.....

.....

.....

.....

2. Selçuklularda ve Osmanlılarda melik ve şehzadenin özenle yetiştirilmesinin nedeni nedir?

.....

.....

.....

.....

3. Melik ve şehzadelere hangi konularda eğitimler verilmektedir?

.....

.....

.....

.....

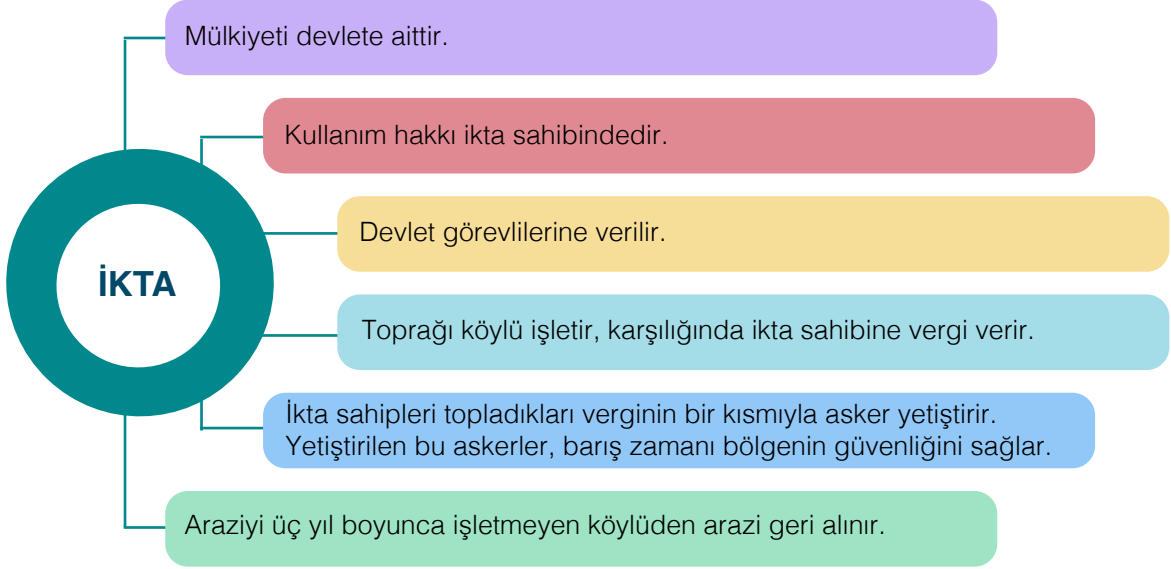

- 1. ÜNİTE** : YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.4. Anadolunun Türkleşmesi
 Kavram : İkta
 Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	TOPRAK VE ÜRETİM	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	İkta sistemini ekonomik fayda açısından değerlendirebilme.	

1.Yönerge: Aşağıda verilen bilgilerden hareketle soruları cevaplayınız.

1. İkta'nın tanımını yapınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Arazilerin üç yıl ekilmediği zaman köylülerden geri alınmasını, günümüz dünyasındaki üretimin önemini de dikkate alarak nasıl açıklarsınız?

.....

.....

.....

.....

3. İkta Sistemi'ni uygulayan Selçuklular, bu sistem sayesinde hangi faydaları sağlamış olabilir? Değerlendiriniz.

.....

.....

.....

.....

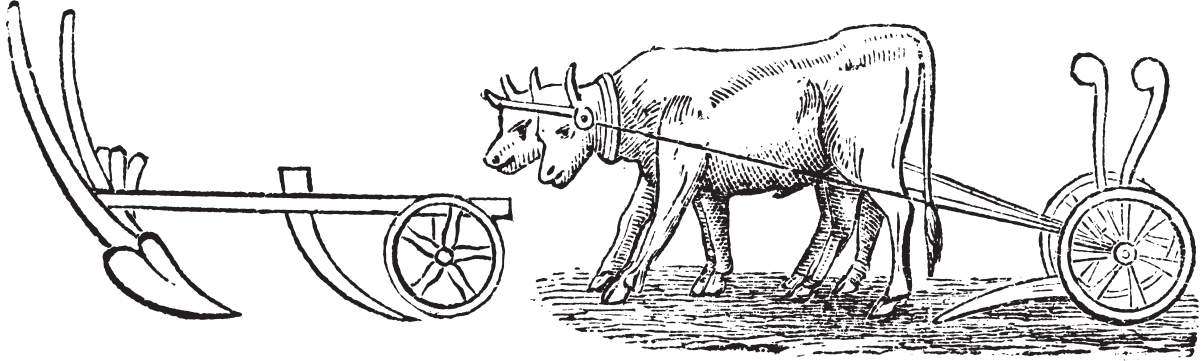

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.4. Anadolu'nun Türkleşmesi**
Kavram : İkta
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	SABAN İŞLER ORDU İŞLER	⌚ 20 dk.
Çalışmanın Amacı	İkta sisteminin tarımsal ekonomi ile ordu teşkilatı arasındaki ilişkisini kavrayabilme.	

SELÇUKLULARDA TOPRAĞA BAĞLI ORDU DÜZENİ

Yönerge : Metin ve görsellerden hareketle soruları cevaplayınız.

10. sınıfa başlayan Murat , buğdayların ekimi için tarlada babasına yardım ediyordu. Çalışırken bir taraftan da tarih öğretmenin geçen hafta anlattığı Selçuklularda Toprak sistemi konusu aklına geldi. Geçmişten günümüze toprak sistemi ne kadar da değişti diye düşündü. Bu gün toprağımızı özel mülkümüz olarak ekip biçiyoruz ve devlete vergimizi veriyoruz. Bu verginin karşılığı olarak herhangi bir asker yetiştirmiyoruz. Ama Selçuklular Dönemi'nde ikta sistemi denilen bir yapılanma var diye düşündü kendi kendine. Öğretmenin anlattıkları ile günümüzdeki toprak yapılanmasını kıyasladı durdu kafasında. Babası Murat'a: "Neler düşünüyorsun çok daldın?" dedi. Murat:" Tarih öğretmeni-min geçen hafta derste anlattıklarını düşünüyorum." dedi babasına. Babası merak etmişti.

"Neler anlattı öğretmenin?" diye sordu. Murat: "Selçuklularda toprak sistemini anlattı öğretmeni-miz ve Selçuklu toprak sistemi günümüzden çok farklı" dedi babasına ve başladı anlatmaya:

“Selçuklularda toprak yapılanmasının temelini ikta sistemi oluşturmaktadır. Bu sistemin kökleri Selçuklulardan öncesine dayanmaktadır. İslam devletlerinde mülkiyeti devlete, kullanım hakkı ikta sahibi denilen şahıslara ait olan topraklardır. Devlete askerî ve malî alanda büyük fayda sağlardı. İkta olarak verilen toprakta ikta sahibi devlet adına bölgeden vergi toplar, bu vergilerle kendi maaşını ve yetiştirdiği askerlerin ihtiyaçlarını karşılardı. Savaş zamanlarında bölgeden toplanan askerlerden oluşturulan atlı birlikler orduya katılırdı. İkta sahibi aynı zamanda sorumlu olduğu bölgenin güvenliğini ve bu bölgedeki tarımsal üretimin devamlılığını sağlardı.

İslam dünyasında genellikle uygulanan idarî ikta tarzıdır. Askerî ikta ender olarak uygulanmıştır. Askerî ikta'yı ilk düzenleyen kişi Büyük Selçuklu Devleti'nin veziri Nizam'ül-Mülk'tür. Selçuklularda toprağa bağlı uygulanan ordu düzenidir. Bu sayede devletin askerine maaş ödemesi ve vergi toplaması kolaylaşmıştır. Askerî ikta ile ekilebilir arazilerin kullanımı devletin kontrolüne alınmıştır. İkta sahiplerinin araziler ve bu arazilerde yaşayan reaya üzerindeki yetkileri sınırlandırılmıştır. Bu durum merkezî otoriteyi güçlendirmiştir. Tarım yapılan topraklar ikta denilen bölümlere ayrılmıştır. İktalar hizmet veya maaş karşılığı askerlere, komutanlara ve devlet adamlarına belirli süreler için verilmiştir. Türk İslam devletlerinin birçoğunda toprak yönetimi bu şekildedir. Osmanlılar, Selçuklulardan devraldığı bu sistemi geliştirerek uygulayan devletlerden olmuştur.”

(Tırnak içinde yer alan metin, Sadi S. Kucur; TDV İslâm Ansiklopedisi “İKTÂ” maddesinden düzenlenmiştir.)

1. İkta kavramını açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. İkta sisteminin özelliklerini, faydalarını, amaçlarını aşağıdaki liste içerisine yazınız.

Özellikleri

-
-

Faydaları

-
-
-
-
-
-

Amaçları

-
-

3. Yukarıdaki metne göre İkta sahiplerinin araziler ve bu arazilerde yaşayan reaya üzerindeki yetkilerine yönelik sınırlama getirilmesinin nedenleri nelerdir?

.....

.....

.....

.....

1. ÜNİTE	: YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYE'Sİ > 1.4. Anadolunun Türkleşmesi
Kavram	: Gulâm
Genel Beceriler	: Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	ASKER VE GÜVENLİK	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Gulâm Sistemi'nin işlevselliğini Selçuklulardaki yönetim anlayışı açısından değerlendirebilme.	

1.Yönerge: Aşağıda verilen metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Gulâm

Gulâm kelimesi; “Erkek çocuk, delikanlı, âzat edilmiş köle, genç hizmetkâr ve efendisine bağlı muhafız” gibi anlamlara gelen Arapça kökenli bir isimdir.

Gulâm Sistemi, İslâmi bir müessese olarak ortaya çıktıktan sonra siyasi, askeri, sosyal ve ekonomik olarak işlevselleştirilen bir kurum haline gelmiştir. Selçuklularda harp esirleri arasından seçme, satın alma, herhangi bir devlet veya kişiden intikal etme gibi yöntemlerle temin edilen gulamlar; liyakat, beceri ve aldıkları eğitim nispetinde görevlendirilirdi. Gulâmlar, başta ordu olmak üzere çeşitli devlet hizmetlerinde istihdam edilir, hak etmeleri halinde yüksek makamlara kadar gelebilirlerdi. Selçuklularda ordunun önemli bir kısmını oluşturan gulamlar, aynı zamanda Selçuklu sultanlarının özel muhafızlığını da yapar, ayaklanmaların bastırılmasında da önemli rol oynarlardı. Gulâmlar, ordu dışında; temizlik hizmetlerinde, hazinede, divanda, adliyede, tercüme odalarında, tuğrahane ve haremde de görevlendirilmişlerdir.

1. Selçuklularda gulamların devletin birçok kademesinde görev almasını, Selçuklulardaki yönetim anlayışı açısından değerlendiriniz?

.....

.....

.....

.....

2. Selçuklularda sultanın muhafızlarının özellikle gulamlardan seçilmesini nasıl yorumlarsınız?

.....

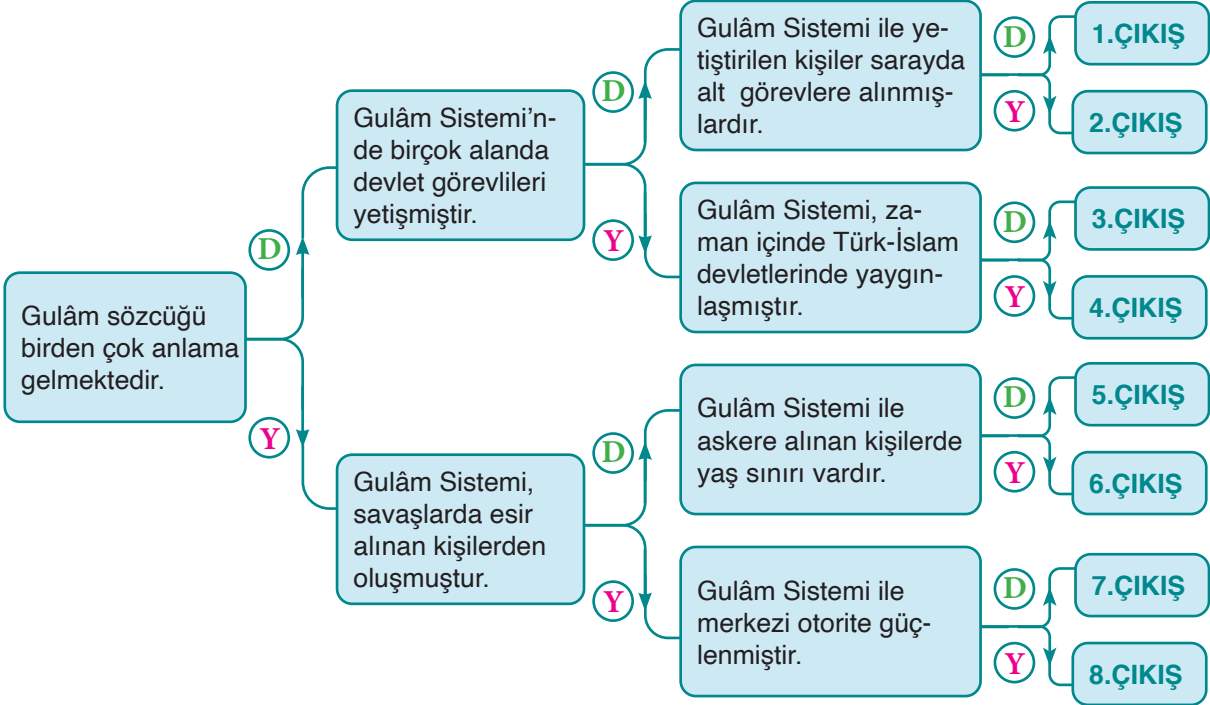
.....

.....

.....

2.Yönerge: Aşağıda verilen bilgilerden hareketle doğru çıkışı bulunuz.

1. ÜNİTE	: YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.4. Anadolunun Türkleşmesi
Kavram	: Gulâm
Genel Beceriler	: Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	SELÇUKLULARDA GULÂM SİSTEMİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Türkiye Selçuklu Devleti yapılanmasında yer alan gulâm sistemini analiz edebilme.	

Yönerge : Öğretmen, öğrencilere çalışma kağıtlarını dağıtır. Öğrencilerden aşağıdaki metni okuyarak metinle ilgili soruları cevaplamalarını ister.

Son zamanlarda çeşitli televizyon programlarında ve gazetelerde gulâm sistemiyle ilgili haberlere rastlayan Tarih Öğretmeni Ahmet, konunun doğru ve güvenilir kaynaklardan öğrenilmesini sağlamak amacıyla öğrencilerine araştırmaları için Selçuklularda gulâm sistemi konusunu verdi. Öğrencilerinden bu sistemi araştırarak gelecek hafta derste sunmalarını istedi. Öğrenciler konuyu araştırmaya başladılar. Bir hafta sonra Ahmet öğretmen derse hazırlıklı gelen öğrencilerine söz hakkı verdi. Seçilen öğrenciler konuyla ilgili kısa bilgiler vermek kaydıyla sunumlarını şu şekilde yaptılar:

Azra: Gulâm sisteminin ilk izlerine Hz. Ömer döneminde rastlanmakla beraber, Emeviler ve özellikle Abbasiler döneminde uygulanmış ve daha sonra Türk İslâm devletlerinde idarî ve askerî yapının temel ve vazgeçilmez bir unsuru hâline gelmiştir.

Çağan: Esir veya köle olarak hizmete alınan kimselerin, kabiliyetleri ve aldıkları eğitim neticesinde kazandıkları becerileri doğrultusunda başta ordu olmak üzere çeşitli devlet hizmetlerinde istihdam edilmesi suretiyle işleyen bir sistemdir.

Mustafa: Kölelerin askerî hizmetlerde kullanılması, kölelik sisteminin ortaya çıkışından beri rastlanan bir uygulamadır. Buna karşılık gulâm sisteminde kölelerin, sistematik bir askerî eğitime tabi tutulmak suretiyle profesyonel asker olarak yetiştirilmesi ve daimî ve maaşlı olarak muhtelif devlet hizmetlerinde görevlendirilmesi söz konusudur. Dolayısıyla bu sisteme dâhil olan bir gulâm, profesyonel asker niteliği taşımakta ve sıradan kölelerden farklı bir konumda bulunmaktadır.

Tuna: Gulâm sisteminin Türkiye Selçuklularında tercih edilmesinde: Türkistan'dan gelen Türkmenlerin merkezî devlet bünyesine alınmasında bu sistemin uygulanabilir olması; gulâm sistemine göre yetişen askerlerin hükümdara sadık olması ve bu bakımdan her şartta canı pahasına hükümdar için mücadele etmesi; özel bir eğitim sürecinden geçtikleri için savaşlarda en etkin ve en dinamik güç olarak mücadele etmeleri gibi etkenler göz önünde bulundurulmuştur.

Serra: Selçuklu devletlerinde gulâmlar, genel olarak padişahın gücünü artırmak ve merkezî otoriteyi güçlü hale getirmek için kullanılmıştır.

Fatma: Selçuklu devletinde başından itibaren merkezîyetçi bir yapı tesis edilmeye çalışılmıştır. Bu yapıyı tesis etmek için kullanılan gulâmlar, Tuğrul Bey döneminden itibaren önemli görevlere getirilerek, aktif bir şekilde kullanılmıştır. Böylece Türkmen aristokrasininin gücü kırılmak istenmiş ve taht kavgalarında bu Türkmen beylerinin etkinliği de azaltılmıştır.

1. Yukarıda sunum yapan öğrencilerin verdiği bilgilerin niteliklerinin aşağıdaki tabloda hangisine karşılık geldiğini öğrenci isimlerini yazarak belirtiniz?

Özellikleri	Sebepleri	Kökenleri
Amaçları	Faydaları	Farkları

2. Öğrencilerin anlattıklarından da yararlanarak gulâm sisteminin merkezî otoriteyi güçlendirmesine yönelik katkılarını açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Mustafa'nın anlattıklarından yola çıkarak gulâmları sıradan kölelerden ayıran özellikler nelerdir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

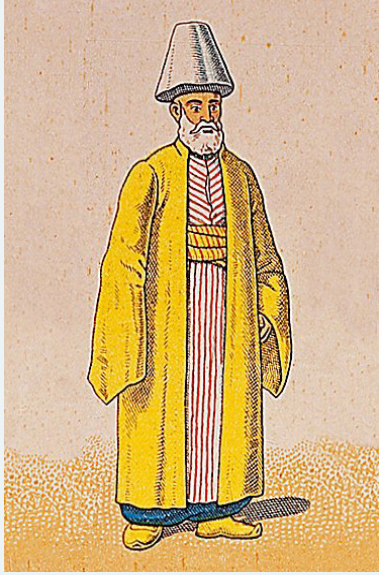

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.4. Anadolu'nun Türkleşmesi**
Kavram : Subaşı
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	"SU" BAŞINDAKİ KOMUTAN	⌚ 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Görev tanımı açısından subaşılık kavramının değişim ve sürekliliğini analiz edebilme.	

Yönerge : Metni inceleyerek aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

"SU" BAŞINDAKİ KOMUTAN

Görsel 1

Sü veya su eski Türkçede "asker, ordu" anlamına gelir. Kelime Orhun yazıtlarında da geçer. Karahanlılarda orduyu sevk ve idare işine "sü başlamak denilirdi, ki "kumandan" manasındaki subaşı tabiri buradan gelmektedir. Yûsuf Has Hâcib subaşı tayin edilecek kişinin seçkin, sert tabiatlı, tecrübeli, cesur, cömert, iyi nişancı, alçak gönüllü, haysiyetli, tedbirli, hile ve taktiklere başvurabilen ve siyasî zekâyâ sahip biri olması gerektiğini vurgular. Selçukluların atası Selçuk Bey de bir subaşı idi. Anadolu Selçuklularında subaşılar seçkin görevliler arasında yer alırdı. Bir şehrin fethinden sonra hem valilikle hem şehri savunmakla görevli olurdu. Başşehir subaşılığı memleket ve saltanatın en yüksek mertebesi olarak kabul edilirdi. Bunlara iktâ tahsis edilirdi. Anadolu Selçukluları zamanında sancaklara sancak subaşısı, kazalara toprak subaşısı ve köylere köy subaşısı tayin edilirdi. Subaşılar sefer ilanında emirleri altındaki kuvvetlerle orduya katılırdı. Subaşılık Osmanlılarda ilk oluşturulan memuriyetlerden biridir. Osman Gazi, Karahisar'ı fethettiği zaman hükümet işlerini oğlu Orhan Bey'e, subaşılığı da kardeşi Gündüz Bey'e vermişti.

Fatih, İstanbul'u zaptedince Subaşı tayin ettiği kişiyi şehrin imarı ile görevlendirmişti. Bu kişi İstanbul'un valisi ve şehremini (belediye başkanı) konumundaydı.

Subaşılık biri mirî, diğeri tımar subaşılıkları olmak üzere iki kısımdı. Mirî subaşılar, şehirlerde kamu düzenini ve genele ahlakı koruma görevi ile yükümlüydüler. Bunların vazifesi gündüzleri kolluk kuvveti gibi gezerek çarşı, pazar ve mahalle aralarının temizliğini temin etmek, kaldırımları tamir ettirmek, yıkılmak tehlikesine maruz evlerin yaptırılması için mimarbaşıya haber vermek, geceleri de görevlileri aracılığıyla asayiş temin etmekte. Kadıların emri altında bulunurlardı. Mahkeme naibiyle beraber bazı evleri basıp arama yetkisine de sahiptiler.

Tımar subaşıları, sipahilik ile sancak beyliği arasında bir vazife idi. Bunlar eyalet ve sancak merkezlerine bağlı küçük şehir ve kasabaların idare amirliğini yaparlardı, Tımar subaşılarına dirlik olarak zeamet verilirdi. Tımarlı sipahi ve zeamet sahipleri gibi sahip oldukları dirliğe göre cebelüleriyle birlikte orduya katılırlardı.

Subaşı teşkilatının XX. yüzyıl başlarında ortadan kalktığı anlaşılmaktadır.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/subasi> ve Pakalın, M.Z. /1993) Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü-III İstanbul: MEB Yayınları Subaşı Maddesi. (Kaynaktan derlenmiştir.)

1. Yûsuf Has Hâcib'e göre subaşılık görevine getirilecek olanlardan hangi özelliklere sahip olması beklenirdi?

.....

.....

.....

.....

2. Subaşılık görevinin Türk İslam devletlerinde zaman içinde geçirdiği değişimi açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

3. Metinde anlatılanlar çerçevesinde "Su uyur, düşman uyumaz." atasözünün ne anlama geldiğini açıklayınız.

.....

.....

.....

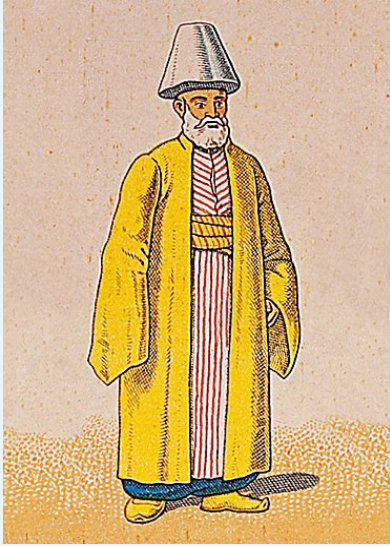
.....

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.4. Anadolu'nun Türkleşmesi**
Kavram : Subaşı
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	SEYFİYE SINIFINDAN SUBAŞI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Selçuklu ve Osmanlılarda subaşılardan idari ve askerî önemini kavrayabilme.	

Yönerge: Verilen metin ve görselden yararlanarak soruları cevaplayınız.

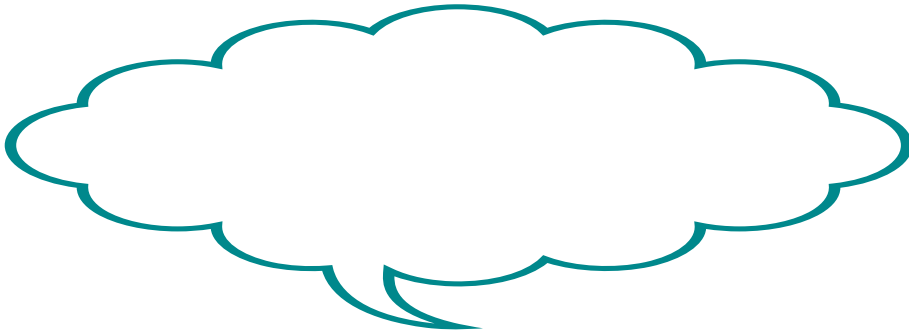

Görsel 1

SEYFİYE SINIFINDAN SUBAŞI

Şehirlerin güvenliğini sağlayan görevlilerin başında bulunan kişilere verilen bir isimdir. Subaşı Türkçe bir sözcük olup hemen hemen tüm Türk devletlerinde komutan anlamında kullanılmıştır. Halk ağzında ise, çiftlik kâhyası diye adlandırılır. Anadolu Selçuklu devletinde, başkumandanından sonra gelen kumandanlardan birine verilen isimdir. Subaşılardan serleşker ve amir sipahisalar denilen bölge kumandanlarına bağlıydı. Bir şehrin fethinden sonra hem valilikle hem şehri savunmakla görevli olurlardı. Bu tayin bir menşurla gerçekleşirdi. Sefer ilanında ordunun toplanma yerinde beylerbeyi emrine girerlerdi. Subaşılardan geliri buldukları şehirlerdeki örfi vergilerden sağlanırdı. Ulufe alırlardı. Selçuklu divanı tarafından tayin edilirdi. Bulunduğu vilayetlere Selçuklularda subaşılık denirdi. Küçük şehir ve kasabalarda subaşılardan naibleri vardı. Anadolu beyliklerinde ordu kumandanı durumundaydı. Osmanlı Devleti'nde ilk kurulan görevlerden biriydi. Kapıkulu süvarileri arasında seçilerek savaş zamanı güvenlik işlerine bakmakla, barış zamanı da vergi toplamakla görevlendirilirdi. Osmanlıların ilk devirlerinde şehir muhafızı konumundaydı. Osman Bey, Karacahisar'ı alınca, yeğeni Alp Gündüz'ü subaşılığa getirdi. Teşkilatta kadıdan sonra gelirlerdi. Fatih ve Kanuni kanunnamelerinde yer aldı. Osmanlılarda subaşılık merkezde görev yapan subaşılardan tımar subaşılığı olmak üzere iki kısımdı. Taşradaki subaşılardan tımar sahibiydi. Subaşılardan kendine has giyimi ile diğer vazifelilerden ayrılan subaşı, sırtına sarı çuhadan biniş, ayağına mavi şalvar, başına beyaz tülbentten yapılmış başlık ve ayağına sarı yemeni giyerdi. Ayırt edici nitelikleri adaletli ve örfi riayetkâr, kalem ve kılıç, ilim ve hikmet sahibi olmaktı.

1. Yukarıdaki metinde geçen kavramları bulup bulutun içine yerleştiriniz?

2. Bulduğunuz kavramların tahmin ettiğiniz anlamlarını ve gerçek anlamlarını aşağıya yazınız?

Tahmin ettiğiniz anlamları	Gerçek anlamları

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ > 1.4. Anadolu'nun Türkleşmesi**
 Kavram : Sûfi
 Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	SÜFİLER	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Sûfilik kavramını ve Türk dünyasına ruh veren sûfleri tanıyabilme.	

Yönerge : Metni inceleyerek aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

HAKK'IN YAKINLIĞINI KAZANMA YOLUNDA GİDENLER: SÜFİ VE MUTASAVVIFLAR

Görsel 1

Görsel 2

Tasavvuf yolunda nefis terbiyesini sürdürmekte olanlara mürid ve mutasavvıf, bu gelişmeyi tamamlayıp kemâle ermiş olanlara sûfi denilmektedir. Kelimenin kökeni hakkında farklı açıklamalar bulunmakla birlikte mevcut kanıtlar ışığında başta Hz. Peygamber ve ashâbı olmak üzere birçok peygamberin tercih ettiği tevazuun (alçakgönüllülüğün) sembolü olan yün elbise giydikleri için “yün” anlamındaki “sûf” kelimesinden gelmiş olabileceği düşünülmektedir. İlk dönemden itibaren bu yolda ilerleyen pek çok kişinin yün elbise giydiği bilinmektedir.

Sûfi ile ilgili; “Sûfi yer gibidir, iyi de kötü de üzerine basarak yürür. Bulut gibidir, iyiyi de kötüyü de gölgelendirir. Yağmur gibidir, ayırım yapmadan her yeri sular.”; “Zâhirine (görünüşüne) özen gösteren bir sûfi gördünüz mü? Bilin ki içi haraptır.” “Hiçbir şeyin kendisini bulandırmadığı, her şeyin kendisiyle duru ve saf hâle geldiği kişidir.” gibi tarifler yapılmıştır.

Bütün tariflerde bir yandan sûfnin sürekli daha iyiye ve güzele sahip olma gayreti içinde bulunması, yoklukta sabretmesi, varlıkta karşılıksız dağıtması, ayırım yapmadan herkese iyilikte bulunması, kötülöklere bile iyilikle karşılık vermesi, mal mülk, makam, şöhret gibi dünyevî unsurlara değer vermemesi gibi insanî ve ahlaki özelliklerine vurgu yapılmıştır. Diğer yandan dış görünüşünden çok iç dünyasının düzgün olması, nefsin terbiye edip kalbini saflaştırarak Hakk'a ermesi ve O'nun dostluğunu kazanması gibi mânevî özellikleri dile getirilmiştir.

Sûfilik geleneği Türk dünyasında da karşılığını bulmuş, Ahmet Yesevi (1093-1166), Mevlânâ Celâleddîn-î Rûmî (1207 – 1273), Hacı Bektâş-ı Velî (?-1270), Ahî Evran (1171- 1262), Yunus Emre (1240/41- 1320) ve Hacı Bayrâm-ı Velî (1339/40 - 1432) gibi sufiler, açtıkları tekke ve zaviyeler ile farklı zaman dilimlerinde geniş halk kitleleri üzerinde etkili olmuşlardır.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/sûfi> ve Türk dünyasından sûfîler (Kaynaktan derlenmiştir.)

1. “Tasavvuf yolunda nefis terbiyesini sürdürmekte olanlara mürid ve mutasavvıf, bu gelişmeyi tamamlayıp kemâle ermiş olanlara sûfî denilmektedir.” tanımını göz önüne alarak mutasavvıf ile sûfî arasındaki anlam farkını açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Metne göre sûfinin temel hedefi nedir?

.....

.....

.....

.....

3. Türk dünyasının önemli sûfîleri kimlerdir? Türk dünyasına etkileri neler olmuştur?

.....

.....

.....

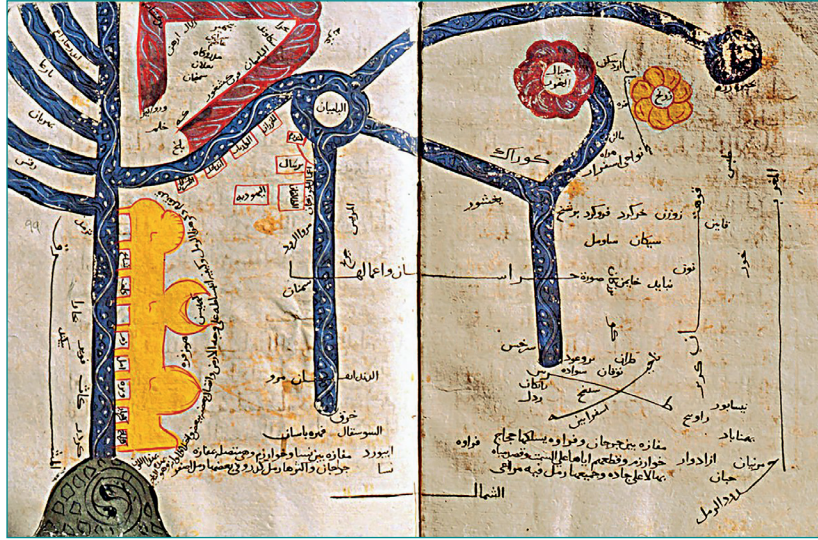
.....

1. ÜNİTE : **YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ> 1.3. Anadolu'nun İlk Fatihleri**
 Kavram : Horasan
 Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	HORASAN COĞRAFYASI	20 dk.
Çalışmanın Amacı	Anadolu'ya yapılan Türk göçlerinin önemli bir hareket noktası olan Horasan coğrafyasını tanıyabilme.	

1. Yönerge: Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Görsel 1: İbn Havkal'ın el-Mesâlik ve'l-Memâlik adlı eserinde Horasan bölgesini gösteren harita

HORASAN COĞRAFYASI

Horasan, tarihte İran'ın kuzeydoğusunda yer alan çok geniş bir coğrafi bölgenin adı idi. Günümüzde bölgenin toprakları üç parçaya ayrılmış olup Merv (Mari), Nesa ve Serahs yöresi; Türkmenistan, Belh ve Herat yöresi Afganistan; kalan kısmı da İran sınırları içinde bulunmaktadır. En geniş kesim İran'ın elindedir ve adı geçen iki devletle İran'ın diğer eyaletlerinden Mazenderan, Simnan, Yezd, Kirman, Belücistan ve Sistan'la çevrilidir.

Horasan bölgesinde yaşayan Türkler Hz. Ömer Dönemi'nde İslamiyetle tanışmıştır. Müslümanlar ve Türkler arasında başlayan mücadeleler uzun yıllar sürmüş Emeviler Dönemi'nde yönetim büyük oranda Müslümanların eline geçmiştir. Abbasilerin, Emevi yönetimini devirmelerinde Horasan Türklerinin büyük katkısı olmuştur. Bu sebeple Horasanlılar, Abbasi Devleti içinde önemli görevlere getirilmiştir. Moğol İstilasına kadar Horasan bölgesinde Müslüman Türkler ilmi ve kültürel anlamda önemli bir gelişme yaşamış ve ileri bir medeniyet seviyesine ulaşmıştır.

Moğol İstilasını, 1221'den itibaren batı yönünde gittikçe yoğunlaşmış ve Anadolu coğrafyası için bir tehdit hâline gelmiştir. Daha önce Moğollardan kaçarak Horasan, İran ve Azerbaycan'a gelen Türkmenler, kitleler hâlinde Anadolu'ya göç etmeye başlamıştır.

Biz Anadolu/Türkiye Türkleri, Türkistan, Maveraünnehir ve Horasan'dan Anadolu'ya hicret eden Oğuzlar/Türkmenlerin varisleri bu topraklara, bu coğrafyaya tesadüfen gelmedik. Bu vatani, bu devleti lafla ve gelişigüzel bir şekilde kurmadık. Buradaki büyük ve ebedî Müslüman Türk şahsiyetini lafla ve tesadüfen kazanmadık. Bu toprakları, bu coğrafyayı, bu iklimi, kanımızla imanımızla yoğurarak birbirinden ağır tarih hadiseleri yaratarak ve yaşayarak "vatan" yaptık ve onun üzerinde dünya durdukça yaşayacak olan ölümsüz Türkiye Devleti'ni, "Bengü Devlet"imizi, "Devlet-i Ebed Müddet"i bina ettik.

Oğuz Ünal, *Horasan'dan Anadolu'ya/Türkiye Tarihine Giriş/Anadolu'nun Fethi ve Türkiye Devleti'nin Kuruluşu, Ötügen Yayınları, İstanbul 2014, s.24-25'ten düzenlenmiştir.*

1. Bir harita üzerinden günümüzde Horasan bölgesinde bulunan önemli şehirleri tespit ederek yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Türkiye Cumhuriyeti Devletini'nin köklerinin nerelere dayandığı söylenebilir?

.....

.....

.....

.....

3. Horasan bölgesinden Anadolu'ya göçlerin sebepleri nelerdir?

.....

.....

.....

.....

2. ÜNİTE : **BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453) > 2.1. Kuruluş Dönemi Gelişmeleri**
Kavram : Jeopolitik
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	YERİN GÜCÜ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Jeopolitik kavramını kavrayabilme.	

Jeopolitik Nedir?

Bir devlette, bir bölgede uygulanan politikayla o yerin coğrafyası arasındaki ilişkidir.

1. Yönerge: Tabloyu inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Jeopolitiği belirleyen ögeler

1. Coğrafi konum

2. Siyasi sınırlar

3. Coğrafi karakter

4. Nüfus

5. Sosyal ve kültürel yapı

6. Ekonomi

7. Doğal kaynaklar

8. Askerî güç

9. Siyasi sistem

1. Yukarıdaki ögelere hangileri jeopolitiği belirleyen doğal olmayan etmenlerdir?

.....
.....
.....
.....

2. Yukarıdaki ögelere hangileri jeopolitiği belirleyen doğal etmenlerdir?

.....
.....
.....
.....

2. **Yönerge:** Aşağıdaki bilgiyi esas alarak haritayı inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız:

Jeopolitik; coğrafyanın bütün unsurlarıyla aktifleştirilmesi ve bu unsurların değerlendirilerek sonuçlar çıkarılmasıdır.

Harita 1

1. Coğrafi konumunun Doğu-Batı arasında bir köprü durumunda olması, Türkiye'nin jeopolitiğini anlamda nasıl etkilemiştir?

.....

.....

.....

.....

2. ÜNİTE	: BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453)> 2.1. Kuruluş Dönemi Gelişmeleri
Kavram	: Jeopolitik
Genel Beceriler	: Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	SATRAŇ OYUNU	⌚ 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Dünya siyasetini jeopolitik kavramı çerçevesinde değerlendirebilmeye.	

1. Yönerge: Metinler ve görsellerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Görsel 1

Yukarıdaki görselde bulunan satranç taşlarının farklı ülkeleri temsil ettiğini düşünün.

- İki devlet bir ormanın parçalarına sahipse her iki ülke diğerinin yangın güvenliğine nasıl yaklaştığıyla ilgilenecektir. Çünkü bir yangın herkesin arazisine zarar verebilir ve birinin hesap vermesi gerekecektir.
- Piyon ile gösterilen ülkenin ürettiği malların çoğunu vezir taşı ile gösterilen ülke satın alıyorsa o zaman her iki ülke birbirlerinin siyasetiyle ilgilenmesi için bir nedeni vardır.
- Fil taşı ile gösterilen ülke, diğer üç ülkeden aşağı doğru akan bir nehri kirletirse devletler arasında siyasi bir krize sebep olur.

1. Devletler kendi içlerinde kalır ve çevrelerindeki dünyayı rahatsız etmezlerse o zaman jeopolitik yoktur. Günümüz dünyasında bu durum mümkün müdür? Neden?

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 2

Bir toplum bilimi olarak coğrafya, nüfus, ekonominin bir devletin politikası üzerinde bulunan etkisine jeopolitik denir. Jeopolitik, devletlerin uluslararası sistem içerisindeki kendi konumlarını güç merkezleri ya da çatışma bölgeleri karşısında tanımlamaları üzerine biçimlenmiştir. Jeopolitik teori devletlerin coğrafi özellikleri ve dünya üzerindeki konumlarıyla izledikleri dış politika arasında, doğrudan zorunlu bir ilişki kuran bir teoridir. Diğer faktörler sabit kalmak üzere ülke coğrafyasının dış politikayı belirlediği savunulmaktadır. Buna göre ülkenin kara ülkesi ya da okyanuslarla çevrili olması, önemli nehirlerle ve deniz ticaret yollarına sahip olması, o ülkenin dış politikasında belirleyici bir etki yapmaktadır. Siyasal sistemler, yönetimler, doğal kaynaklar veya insan nüfusu sürekli değişkenlik gösterebilir ancak ülkelerin konumlarından kaynaklanan farklılıkların değişmeyen nitelikte unsurlar olması, dış politikada istikrarlı bir süreç izlemek için coğrafyayı iyi bilmenin zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, Türkiye jeopolitik konumunun farkındalığı ile hareket ederek Azerbaycan ile Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi'ni (TANAP) uygulamaya koymuştur.

(Sibel Özsvağ Atay, "Klasik Jeopolitik Yaklaşımlar ve Eleştirel Jeopolitik Söylem",
Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.8, S.2, Mayıs 2016, s.146;

Orhan Karaoğlu, "Küresel Sistemde Jeopolitiğin Dönüşü",
<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/kuresel-sistemde-jeopolitigin-donusu/1326024>,
(Erişim Tarihi: 05.10.2021'den düzenlenmiştir.)

2. "Jeopolitik" nedir?

.....

.....

.....

.....

3. Yakın gelecekte dünya siyasetinde en etkili coğrafyanın neresi olacağını düşünüyorsunuz? Neden?

.....

.....

.....

.....

2. ÜNİTE : **BEYLİKTEKİ DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453) > 2.4. Balkan Fetihleri**
Kavram : Rumeli
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	RUM-RUMELİ / ROMA-BİZANS-OSMANLI	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Coğrafi ve etimolojik özellikleri bakımından Rumeli kavramının oluşumunu açıklayabilmek.	

Yönerge: Aşağıda verilen harita ve bilgileri dikkate alarak soruları cevaplayınız.

Harita 1: Osmanlı Devleti döneminde Rumeli toprakları

Rum ne demek?

Rum: “Romalı, Roma’ya mensup” anlamındaki Romaio isminin Arapça’ya geçmiş şeklidir. Rûm kelimesi, Arap-İslâm kaynaklarında Romalılar, Bizanslılar ve İslâm topraklarında yaşayan Rumlar için kullanılmıştır. İslâm dünyası, Bizanslıları Rum; ülkeleri olan Doğu Roma İmparatorluğu’nu da Bilâdü’r-Rum veya Memleketü’r-Rum diye tanıyordu. Anadolu Türk-İslâm hâkimiyetine geçtikten sonra Rum ismi, vaktiyle Bizans idaresindeki Anadolu’yu gösteren bir coğrafi isim olarak yaşamıştır. Osmanlıların Tokat-Sivas çevresini fethettikten sonra bu bölgeyi Rum eyaleti adıyla teşkilâtlandırmaları da bu sebeptendir.

Rumeli adı nereden gelir?

Rumeli, Osmanlı döneminde 15. yüzyıldan itibaren Balkanların güneyine verilen addır. Aslı “Rum İli” olan coğrafi terim, zamanla “Rum Eli” olarak söylenmiştir. Rumeli sözündeki “Rum” kelimesi, “Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde olan toprak, halklar” anlamıyla kullanılmıştır.

Rumeli Coğrafyası neresidir?

Osmanlıların Balkan Yarımadası’na verdikleri coğrafi isim ve bu bölgeyi içine alan eyalettir. Rumeli Eyaleti, 1530 yılında Türkiye’nin Trakya bölgesi, Makedonya, Bosna-Hersek, Arnavutluk, Kosova Cumhuriyeti, Karadağ ve Bulgaristan’ın tamamı, Romanya, Moldova ve Ukrayna’nın Karadeniz sahili, Yunanistan ana karası, Rodos, İstanköy ve Midilli adaları, Hırvatistan’ın Dalmaçya kıyıları ve Sırbistan’ın Tuna ve Sava nehirlerinin güneyinde kalan bölümünü içine almaktadır. Osmanlılar 1540’lara kadar Balkan coğrafyasında fethettikleri yerlerde oluşturdukları idarî birime Rumeli Eyaleti, bölgeye ise Rumeli adını vermişlerdir.

1530’da 26 sancak ve bir vilayetten meydana gelen Rumeli Eyaleti, Osmanlı Devleti’nin askerî, idarî ve ekonomik yönden en önemli eyaletidir. Buraya tayin edilen beylerbeyiler hep önde gelen ve güvenilir devlet adamları olmuşlardır.

Ahmet Özkılıç vd., *Osmanlı Yer Adları: I - Rumeli Eyaleti (1514-1550)*. Düzenlenmiştir.

1. Rum denilince kimler anlaşılmalıdır? Osmanlı Devleti zamanında Rum Eyaleti neresidir?

.....

.....

.....

.....

.....

2. En genel anlamıyla Rumeli denilince aklınıza gelen yer neresidir?

.....

.....

.....

.....

3. Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarını çevreleyen denizler hangileridir?

.....

.....

.....

.....

2. ÜNİTE : **BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453) > 2.4. Balkan Fetihleri**
Kavram : Rumeli
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	TÜRKLER RUMELİ'DE	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Rumeli kavramının ortaya çıkışını ve Türklerin Rumeli'ye geçişini değerlendirebilme.	

Yönerge: Metin ve görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Türkler Rumeli'de

Görsel 1

Bizanslıların kendileri ve ülkeleri için kullandıkları 'Romaioi' ve 'Romania' kelimeleri İslam dünyasında onların Rum, Doğu Roma İmparatorluğu ülkesinin de "biladü'r-Rum" veya "memleketü'r-Rum" şeklinde tanınmasına yol açmıştır. Bu tabirler, Anadolu'nun Türk İslam hâkimiyeti altına girmesinden sonra Rum ismiyle Bizans idaresinde bulunmuş Anadolu'yu gösteren bir coğrafi ad olarak yaygınlaşmıştır. Batılı seyyahlar, XIII. yüzyılda Türklerin idaresindeki Anadolu'ya "Turquemenie (Turquie)" ve Bizans İmparatorluğu'na tabi yerlere 'Romanie (Romania)' diyorlardı. Nihayet bu tabir, daha ziyade Ortodoks Yunan mezhebinin hâkim bulunduğu Balkan Yarımadası'nı ifade etmeye başladı. Osmanlı Türkleri, Balkanlar için Rum ili adını Romania'dan aldılar ve Anadolu'ya karşı denizin ötesinde Bizanslılardan fethettikleri bölgeler için kullandılar. Yalnız Rum adı ise eski manasını muhafaza ederek Anadolu'da Selçukluların hâkim olduğu yerleri gösteren coğrafi bir isim olarak kaldı. Selçuklulardan itibaren Aydınogulları, Saruhanoğulları, Karesioğulları ve nihayet Osmanlılar, Balkanlara akınlar yapmaya başlamıştır. 1345'te Bizans tahtında yaşanan kavgalarda taraf olan Osmanlılara, askerî üs olarak verilen Çimpe Kalesi ile Rumeli'de kesin yerleşme başlamıştır. Rumeli, tarihî bir adlandırma olmasının dışında günümüzde İstanbul şehrinin Boğaz'ın batısında kalan kesimlerinin adı olarak Rumeli yakası şeklinde kullanılmaktadır.

(Halil İnalçık, "Rumeli", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2008, s.232-233'ten düzenlenmiştir.)

1. “Rumeli” kavramından ne anlıyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Türklerin Rumeli'ye geçişi Rumeli kavramının oluşumuna nasıl etki etmiş olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Rumeli tabirinin günümüzde kullanıldığı yerlere örnekler veriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

2. ÜNİTE	: BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453)> 2.4. Balkan Fetihleri
Kavram	: İskân Politikası
Genel Beceriler	: Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	RUMELİ'Yİ YURT EDİNME	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Rumeli'de Osmanlı Devleti'nin uyguladığı iskân politikasının önemini açıklayabilme	

Yönerge: Aşağıda verilen haritayı ve metni dikkate alarak soruları cevaplayınız.

İSKÂN POLİTİKASI NEDİR?

İskân kelimesi yurtlandırma demektir. Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de fethettiği topraklara Anadolu'nun çeşitli yerlerinden Türk ailelerini götürüp yerleştirmesine iskân politikası denir. Osmanlı Devleti, Rumeli'de fetihlere başladığı süreçten itibaren düzenli bir şekilde iskân politikası takip etmiştir.

Harita: Osmanlı Devleti Haritası

İskân politikasıyla ulaşılmak istenen hedefler:

- Bölgeyi Türkleştirmek ve İslamlaştırmak
- Fetihleri kalıcı hâle getirmek
- Lojistik destek sağlamak
- Düzenli vergi almak
- Üretimde sürekliliği sağlamak

İskân politikasına öncülük edenler:

- Akıncı beyleri
- Dervişler

İskân politikası uygulanırken dikkat edilenler:

- Genellikle konargöçer Türkmenler seçilmiştir.
- Birbiriyle anlaşmazlık içerisinde olan ailelerden birisi seçilmiştir.
- Geçerli bir sebep olmadan geri dönmelerine izin verilmemiştir.

1. İskân politikasını hem Anadolu hem de Rumeli açısından değerlendirdiğinizde hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

2. İskân politikası çerçevesinde gönüllü ya da zorunlu yerleşime tabi tutularak Rumeli'ye göç ettirilen ailelerin yeni coğrafyada ortaya koyacağı değişiklikler sizce neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Göç ettirilen nüfusun iskân ettiği yeni coğrafyada karşılaşılabileceği zorluklar neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

2. ÜNİTE : **BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453)> 2.4. Balkan Fetihleri**
Kavram : İskân Politikası
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	İSKÂN POLİTİKASI	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'nin genişlemesinde iskân politikasının değerlendirebilme.	

1. Yönerge: Metin ve görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Osmanlı Devleti'nin İskân Siyaseti

Konargöçerlerin harap ve boş alanlara yerleştirilmesi; yerlerini terk eden ahalinin eski yerlerine döndürülmesi; yaylak ve kışlakların meskûn hâle getirilmesi; cezalı veya normal sürgün yoluyla iskânlar yapılması ve kendiliğinden gerçekleşen yerleşmeler Osmanlı'nın genel iskân siyasetini oluşturmaktadır.

Kuruluş Devri'nde batıya, özellikle Balkanlara doğru bir fetih politikası

takip eden Osmanlılar, yeni fethedilen memleketlerin Türkleştirilmesinde yerleşik halka nazaran daha savaşçı bir yapıya sahip olan konargöçerleri kullanmışlardır. Bu siyasetin uygulanabilmesi için gerekli otorite, bölge halkında güven uyandırılarak sağlanmıştır. Osmanlıların bu siyaseti, Balkanlarda sosyal yenilik ve ümit edilenin çok ötesinde bir memnuniyet oluşturmuştur. Çünkü fethedilen bütün toprakların yüksek mülkiyet hakkı devlete ait olmuş daha sonra senyörlerin ve manastırların köylü üzerindeki angarya ve ayrıcalıkları feshedilmiştir. Tebaaya vergi ödemelerinde sağlanan kolaylıklar da önemli bir değişimdir. Fethedilen yerlerde, önceye nazaran daha az oranda vergi alınması, bölge insanının güvenliğinin sağlanması ve bölge halkına ferah bir yaşam sunulması bunun açık delilleridir.

Fethedilen bölgenin ahali, kanunlar çerçevesinde günlük işlerini emniyetle ve herhangi bir baskıya maruz kalmadan yürütme imkânına sahip olduğundan, resmî makamların haksızlık veya keyfiliklerinden şikâyet edildiğine fazla rastlanmamıştır.

Bayındırlık işleri devletin iç meselesi sayılmış ve her yerin mamur olması için gayret gösterilmiştir. Osmanlılar, ülkenin her köşesinin mamur edilmesi ve şenlendirilmesi düşüncesi olmuştur. Bu düşüncüyü gerçekleştirmek için kullanılan bir metot da ordunun yanı sıra ilerleyen dervişlerin boş ve ıssız yerlerde iskân amaçlı zaviyeler tesis etmesi olmuştur. Devletin planlı olarak yaptığı iskân hareketlerinden bir diğeri de sürgün yöntemidir. Devlet lüzum gördüğü yerlere iskân yapabilmek için mükellefiyeti olmayan halkı, buldukları yerden kaldırıp başka bir yere nakledebilirdi. Bu uygulamanın pratikte devlete iki yararı olmuştur: Birincisi tarım faaliyetlerinin artırılması, ikincisi ise bölgede asayişsizliğe sebep olan grupların kontrol altında tutulmasıdır. Bu faydacı yaklaşım uygulanırken özellikle merkeze uzak olan bölgelerin Türkleştirilmesi ve İslamlaştırılması için devlet adamlarının iskân edilmesine özen gösterilirdi.

(İsa Kalaycı-Oktay Kızılkaya, "Osmanlı Devleti'nin İskân Siyaseti ve Yerleşim Birimleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.9, S.18, Hatay 2012, s.361-378'den düzenlenmiştir.)

1. “İskan” kavramı size neleri çağrıştırmaktadır? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Osmanlı Devleti, iskân politikası ile neleri amaçlamış olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Osmanlı Devleti'nin uyguladığı iskân siyasetinin halk üzerinde memnuniyet oluşturmasının sebepleri neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

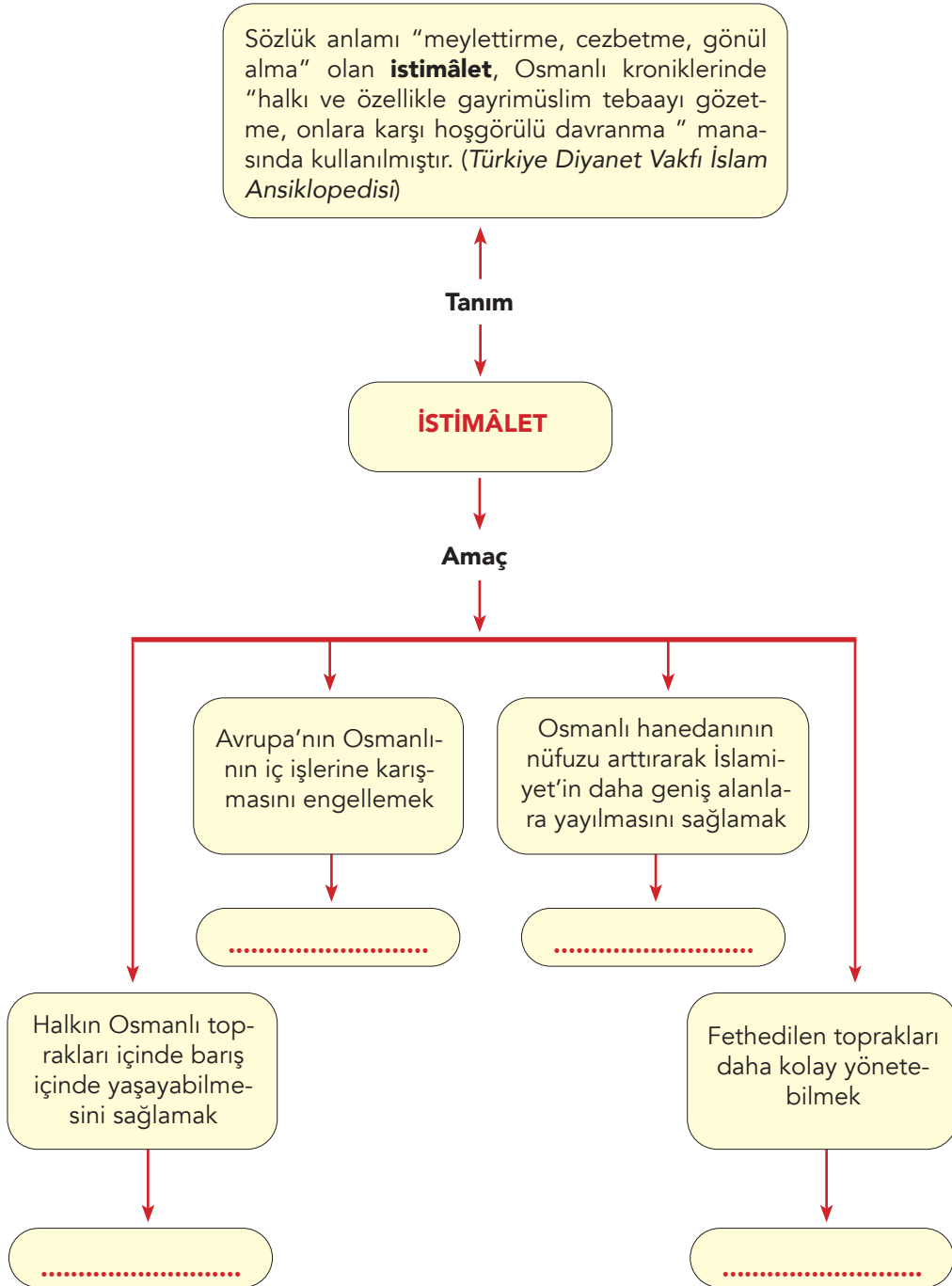
.....

2. ÜNİTE : **BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453) > 2.4. Balkan Fetihleri**
Kavram : İstimâlet Politikası
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	İSTİMÂLET	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	İstimâlet politikasının amaçlarını ve Osmanlı fetihlerinin sürekliliği üzerindeki etkisini kavrayabilme.	

1. Yönerge: Aşağıda *istimâlet* kelimesinin sözlük anlamı ve bu politika ile ulaşılmak istenen amaçlara örnekler verilmiştir. Bu amaçları ilgili olduğu alan ile eşleştiriniz. (idari- dini- siyasi- sosyal)

2. Yönerge: Aşağıdaki verilen bilgilerden ve ön bilgilerinizden yararlanarak soruları yanıtlayınız.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde gayrimüslimlere uygulanan istimâlet siyasetine uygun bir örnek olarak Selanik'in fethini ele alabiliriz. Rahip Johannis Anagnostis'in eserinde II.Murad'ın şehrin ileri gelenlerinden esir düşenlerin fidyelerini bizzat ödediği, insani düşüncelerle şehrin imarı için teşebbüse geçtiği, halka din konusunda tam bir serbestlik tanıdığı, evlerin sahiplerine iadesi için emir verdiği daha önce Latin zulmünden kaçanları Selanik'e çağırıldığı bilgilerine rastlanmaktadır. (*İlgürel, "İstimalet", s.362*)

"Osmanlıda istimâlet yoluyla itaat edenlere mülkler ve kentler verilerek istimâletin gereklerine riayet edilirdi... Eyyam olurlardı ki kefereden bin kişi imana gelirdi. Fethedilen her memlekette o yörenin halkını incitmezler ve aman verirlerdi. Fethedilen yerin hatunlarını, kızlarını ve oğlanlarını hoş tutarlardı. Bu yüzden Osmanlı Türklerinin ayak bastığı her yerde oranın halkı Müslümanlarla iyi bir ortamda bulundular, hatta birçoğu Müslüman oldu." (*Şentürk, 1992: 8*).

1. İstimâlet politikasının uygulanması Balkanlar'da Osmanlı egemenliğinin kalıcı hâle gelmesini nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. İstimâlet politikasının başlıca unsurları neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

2. ÜNİTE	: BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453)> 2.4. Balkan Fetihleri
Kavram	: İstimalet Politikası
Genel Beceriler	: Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	OSMANLI DEVLETİ'NİN YAYILIŞI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'nin siyasal hayatında istimalet politikasının etkisini değerlendirebilme.	

1. Yönerge: Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.

Osmanlı yayılışında kılıç kadar belki ondan da ziyade istimalet politikası denilen bir uzlaşıcı politika temel bir faktör olarak hesaba katılmalarıdır. Osmanlı sultanları, bir memleketi kendi ülkelerine ilhak etmeden önce başlıca iki yöntemle hareket ederlerdi. Bir taraftan uç dedikleri serhat bölgelerinden uç beyliklerinin önderliğinde yapılan gaza akınlarıyla hudut ötesi halkını yıldırırlar, direnme gücünü kırarlar sonra o devlet veya halkı istimalet yoluyla kendilerine yaklaştırırlardı. Bu sonuncu politikayı Osmanlı sultanları, can ve mal garantisi veren yeminle teyit edilmiş, ahitname denilen teminat ile uygularlardı. Kısaca şöyle demek isterler ki: Osmanlı sultanının egemenliğini tanırırsanız, canınız, malınız ve dinî hürriyetleriniz teminat altına alınacaktır. Bunu yeminle taahhüt ederiz. Bu gibi vaatler memleket büyüklerine, şehir ve kiliseler için verilen ahitnamelerle sağlanmış olurdu.

Osmanlılar, Latinlerin egemenliği döneminde haftada iki gün feodal senyör için angarya çalışan Rum köylülerini fetihten hemen sonra bu angaryadan kurtarmıştır. Böylece Kıbrıs fethinde yerli Rumlar, Venediklilerle iş birliği yapmaktan kaçınmışlardır. Kıbrıs'taki bu durum, Osmanlı istimalet politikasının çarpıcı örneklerinden biridir. Bu arada, başvergisini göz önüne alalım. Osmanlılar, kişisel bir başvergisi olan İslami cizyeyi Balkanlarda kişi başına değil hane başına uygulamışlardır. Zira Osmanlıdan önceki rejimlerde başvergisi hane başına alınmaktaydı. Bu misal, istimalet politikasının doğrudan doğruya Osmanlı idaresi yerleştikten sonra da uygulandığını gösteren açık bir misaldir. Doğal olarak Osmanlı egemenliğinin Balkanlarda yayılması ve yerleşmesi, başka faktörlerin de bir araya gelmesiyle gerçekleşmiştir.

(Halil İnalcık, "Osmanlı Döneminde Balkanlar Tarihi Üzerinde Yeni Araştırmalar",
GAMER (Ankara Üniversitesi Güneydoğu Avrupa Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Dergisi),
Y.1, S.1, Ankara 2012, s.3,5'ten düzenlenmiştir.)

1. "İstimalet politikası" nedir?

Tahmini anlam:

Gerçek anlam:

2. Osmanlı Devleti'nin istimalet politikası ile neleri amaçlamış olabilir?

.....
.....
.....
.....

3. Osmanlı Devletinin Balkanlarda hâkimiyet kurmasında istimalet politikası dışında başka hangi unsurların etkili olduğu söylenebilir?

.....
.....
.....

2. ÜNİTE : **BEYLİKTEKİ DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453) > 2.3. Osmanlı-Bizans İlişkileri**
 Kavram : Derviş
 Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorumlama Becerisi

Çalışmanın Adı	DERVİŞ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Dervişlerin dinî ve sosyal hayata etkilerini kavrayabilme.	

1. Yönerge : Aşağıda verilen kavram ağı ve şiirdeki metinleri tahlil ederek soruları cevaplandırınız.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ

Sencer Dönemi'nde, bölgede yoğun olarak yaşayan ve hâlâ yarı göçebe hayat süren Türkmen kitleleri arasına girerek ilahiler söyleyen, şiirler okuyan, Allah rızası gözetmek gayesiyle halka birçok iyilikte bulunan, onlara cennet ve saadet yollarını gösteren, Türkmen zümrelerinin dinî bir kutsiyet verdikleri ozanlara benzettikleri çok sayıda derviş bulunmaktaydı.

OSMANLI DEVLETİ

Osmanlı'nın kurulduğu dönemde dervişler oldukça faal durumdaydılar. Bu dervişlerden bazıları Şeyh Edebalı ve Geyikli Baba örneklerinde görüldüğü üzere Vefaiyye tarikatına mensup iken Abdal Musa, Karaca Ahmet, Abdal Murat, Abdal Mehmet, Postinbuş Baba gibi bazı isimler Abdalları Rum adı verilen zümreye mensuptur. Osmanlı topraklarında tarikatların tam manasıyla yayılmadığı bu dönemde değişik bölgelerde pek çok dervişin müstakil olarak faaliyette buldukları, kurdukları zaviyelerinde "ayende ve revende"ye (gelen ve giden) hizmet ettikleri bilinmektedir.

YUNUS EMRE

Yunus'a göre, dervişin dört yanında dört ulu kapı vardır. Bunlar şeriat, tarikat, marifet ve hakikattir. Şeriat, emir ve nehyi bildirir. Tarikat, kulluğa bel bağlamayı; marifet, gönül gözünün açılmasını ya da bilmenin ötesine geçip "tanımayı/arif olmayı"; hakikat ise ete kemiğe bürünen insanda ilahî olanı müşahade etmeyi ifade eder. Tasavvufi istilah içinde bu dört kavramın sıralaması şeriat-tarikat-hakikat-marifet şeklindedir. "Marifet bunların sonucudur ve insanın yaradılışındaki amaç da marifettir."

KARACA AHMET

Karaca Ahmet'in Osman Gazi Dönemi'nde Anadolu'ya geldiği ve bu tarihten itibaren bilhassa Orhan Gazi Dönemi'nde yapılan fetihlere katıldığı anlaşılmaktadır. O, Bursa'nın fethinden sonra burada bir zaviye kurmuştur. 1329'da Bizanslılarla yapılan Palekonon Savaşı'na iştirak etmiş, savaştan sonra Üsküdar bölgesine gelerek bugün kendi adıyla anılan mezarlığın bulunduğu bölgeye yerleşmiş, kurduğu tekkesi vasıtasıyla burada iskân faaliyetlerine katılmıştır.

DERVİŞ

ŞEYH EDEBALI

Usul, fûru, tefsir, hadis ve fıkıh konusuna eğitim almış olan Şeyh Edebalı, Osmanlı Beyliği kurulmadan önceki dönemde de bölgede büyük şöhrete sahip olmuş, bütün halkın saygı duyduğu, oldukça zengin, bîatını, irşada yetkin ve hanesinden misafir eksik olmayan bir şahsiyet olduğu Aşıkpaşazade ve ondan esinlenen diğer kaynaklar tarafından açık şekilde ifade edilmektedir.

GEYİKLİ BABA

Yaygın inanişe göre Geyikli Baba, ulu bir geyiğe binerek Bursa'nın fethine katılmıştır. Savaş sırasında olağanüstü kahramanlıklar göstermiş, elinde altmış okka bir kılıç olduğu hâlde muhasara ordusunun önünde savaşmış ve "Kızıl Kilise" adı verilen bölgeyi bizzat kendi gayretiyle ele geçirmeyi başarmıştır.

DUĞLU BABA

Osman Gazi ve Orhan Gazi Dönemlerinde yaşamış olup Kalenderi meşrep karakteriyle tanınan dervişlerden biri Duğlu Baba'dır. Gelibolulu Mustafa Ali'nin ermiş, veli ve meczup bir şahsiyet olarak nitelendirdiği Duğlu Baba'nın Bursa'nın fethinde büyük yararlılıklar gösterdiği, savaş esnasında, iki taraf arasında çarpışmaların hızlandığı bir dönemde gazilerin ve dervişlerin sıcağın bitap düştükleri bir sırada, elinde bir ayran bakracıyla onların yardımına koştuğu, susuzluklarını giderip dualarına mazhar olduğuna dair bir rivayet vardır.

SOMUNCU BABA

Bursa Ulucami'nin açılışı sırasında hükümdarın damadı Emir Sultan kendisine yapılan hutbe okuma teklifini, "gavsızam şu anda bu şehirdedir, onların mübarek varlığı varken halka nasihat ve hitap etmeyi bize teklif etmek münasip değildir." diyerek reddetmiş ve bu görevin Somuncu Baba'ya verilmesini tavsiye etmiştir. Bunun üzerine Yıldırım Bayezit, cuma namazını kıldırma ve hutbe okuma görevini Somuncu Baba'ya tevcih edince o da mecburen hutbeye çıkmak zorunda kaldı, namazdan sonra verdiği vaazda Fatıha suretini yedi farklı şekilde tefsir etmiştir.

NEFES

Dervişlik der ki bana
Sen derviş olamazsın
Gel ne diyeyim sana
Sen derviş olamazsın

Derviş bağı baş gerek
Gözü dolu yaş gerek
Koyundan yavaş gerek
Sen derviş olamazsın

Dövene elsiz gerek
Sövene dilsiz gerek
Derviş gönülsüz gerek
Sen derviş olamazsın

Derviş Yunus gel imdi
Ummanlara dal imdi
Ummana dalmayınca
Sen derviş olamazsın

(Yunus Emre)

1. Derviş kavramını kısaca açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....

2. Dervişlerin fetih, iskân ve İslâmlaşmaya etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....
.....
.....
.....
.....

3. Dervişlerde bulunması gereken özellikler nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....

2. ÜNİTE : **BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453)> 2.4. Balkan Fetihleri**
 Kavram : Derviş
 Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	ALP ERENLER	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Dervişlerin Osmanlı iskân politikasındaki etkisini değerlendirebilme.	

1. Yönerge: Metin ve görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Osmanlı Beyliği'nin kurulduğu dönemde Anadolu'daki uç beylikleri, medeni bir hayatın kaynağı olan Türk ve İslam dünyasının her tarafından gelmiş her sınıftan ve meslekten insanlarla doludur. İran, Mısır ve Kırım medreselerinden çıkan hocalar, Orta ve Doğu Anadolu'dan gelmiş Selçuklu ve İlhanlı bürokrasisine mensup şahsiyetler, muhtelif tarikatların temsilcileri ve dervişler. Bunlar arasında bilhassa. Âşıkpaşazade'de "Gaziyân-ı Rum" diğer tarihlerde "Alplar" veya "Alp Erenler" namıyla zikredilen ve daha İslamiyet'ten evvel bütün Türk dünyasında mevcut olan eski ve geniş bir teşkilata mensup Türk savaşçıları mevcuttu. Yine aynı kitapta ismi geçen "Ahiyân-ı Rum" yani Anadolu Ahileri ile "Horasan Erenleri" de denilen "Abdalân-ı Rum" ismini taşıyan ve bilhassa Türkmen kabileleri arasında telkinlerde bulunan ve genellikle padişahlar ile savaşlara katılan dervişler bulunmaktaydı. Kökleri bu suretle geniş Türk ve İslam dünyasına yayılmış olan bu gibi teşkilat vasıtasıyla her tarafla temas hâlinde bulunan Osmanlılar, büyük bir imparatorluk kurmak teşebbüsünde bu kuvvetlerden istifade etmiştir. Bunlar İslâm fütuhatını sağlamak için Osmanlı ordularına yalnız teşkilatlı ve imanlı bir muharip kuvvet temin etmekle kalmamış, dervişlerin dinî ve sosyal fikirler propagandasıyla da halk kitleleri arasında çok faal bir maya gibi faaliyette bulunmuşlardır. Bu sayede o memleketlerin sosyal bünyesinde ve siyasi kuruluşunda büyük yenilikler yapmak için müsait kaynaşmayı sağlamış, temsil ve fütuhat işlerini kolaylaştırmakta etkili olmuşlardır. Dervişlerin bir kısmı gazilerle birlikte, memleket açmak ve fetihler yapmakla meşgul olmuşlardır. Bir kısmı da o civarda köylere veya tamamen boş ve tenha yerlere yerleşmişler ve oralarda müritleriyle beraber ziraatla ve hayvan yetiştirmekle uğraşmışlardır. O zamanlar bu dikkat çekici dinî topluluklara hemen her tarafta tesadüf edilmekte idi. Onların, tercihen boş topraklar üzerinde kurdukları zaviyeleri, bu suretle büyük kültür, imar ve din merkezleri hâline giriyordu. Bu zaviyelerin ordulardan daha evvel hudut boylarında gelip yerleşmiş olması, onların harekâtını kolaylaştıran sebeplerden biri oluyordu.

(Ömer Lütfi Barkan, *İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri*, Haz. Yahya Kemal Taştan, Ötüken Yayınları, İstanbul 2020, s.159-161'den düzenlenmiştir.)

1. “Derviş” ne demektir?

Tahmini anlam:

.....

Gerçek anlam:

.....

2. Dervişlerin siyasi ve sosyal faaliyetleri neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

3. Osmanlı Devleti'nin büyümesinde dervişlerin rolü hakkında neler söylersiniz?

.....

.....

.....

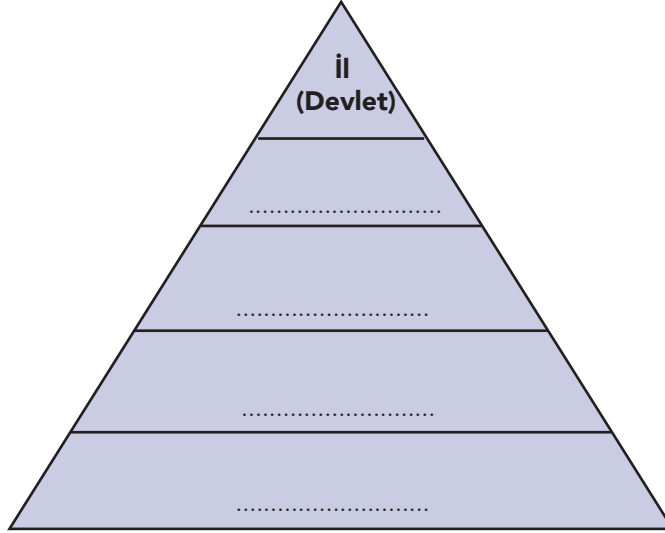
.....

2. ÜNİTE : **BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI SİYASETİ(1302-1453) > 2.2. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İle İlgili Görüşler**
 Kavram : Aşiret
 Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	AŞİRET	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Aşiretlerin Türk toplum yapısı içindeki yerini kavrayabilme.	

1. Yönerge: Boy (bod), oğuş (aile), il (devlet), urug (aşiret- kabile), bodun (millet) kavramlarını eski Türk toplum yapısını gösteren piramide devlet oluşum aşamalarına göre yerleştiriniz ve aşiret kavramına yönelik çıkarımlarınızı yazınız.

Eski Türklerde toplum yapısı

2. Yönerge: Aşağıdaki metinden hareketle soruları cevaplandırınız.

Anadolu'da kurulan Türk beylikleri ve devletlerinin nüvesini oluşturan aşiretler Malazgirt Zaferi (1071) sonrası Anadolu'ya yerleşmiş ve Anadolu'nun Türkleşip İslamlaşmasında aktif rol almışlardır. Göçebe ve yarı göçebe bir hayat yaşayan aşiretler bir bey tarafından Türk töresine uygun olarak yönetilmiştir. Aşiret beyinin seçimi genellikle irsî bir hüviyet göstermektedir. Aşiretler Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devlet'i tarafından Bizans'a karşı mücadelede "uç" diye tabir edilen sınır bölgelerine yerleştirilmek suretiyle fetih hareketlerinde görevlendirilmişlerdir.

Göçebe hayatının bir gereği olarak daha çok hayvancılıkla uğraşan aşiretler yerleşik halkla ekonomik bakımdan bir bütünlük oluşturmuşlardır. Göçebe aşiretlerin yaylak ve kışlaklar arasındaki hareketleri biraz da hayvanlarına otlak bulma düşüncesinden doğmuştur. Bununla beraber aşiretlerin göçebelikleri, merkezî otoritenin zayıflamasıyla başıboş telakki edilebilecek bir yaşantıya dönüştüğü ve bu durum onların yerleşik hayata geçirilmeleri için bir sebep teşkil ettiği görülmektedir. Aşiretlerin devlet tarafından kontrol altında tutulması sonucu, eski aşiret düzeni bozularak kethüdalıklara dönüşmüş ve aşiretlerin belli güzergâhlar içinde hareketlerine izin verilmiştir.

1. Merkezî otorite ile aşiretler arasındaki ilişkiye dair neler söylersiniz?

.....

.....

.....

2. Aşiretlerin Anadolu Türk tarihi açısından önemi hakkında neler söylersiniz?

.....

.....

.....

2. ÜNİTE	: BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453) > 2.4. Balkan Fetihleri
Kavram	: Aşiret
Genel Beceriler	: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Kavrama Becerisi, Tarihsel Araştırma Becerisi, Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	TARİHİ BİR KAVRAM OLARAK AŞİRET	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Toplumsal bir birim olarak aşiretin siyasi sosyal ve ekonomik özelliklerini açıklayabilme.	

1. Yönerge : Verilen metin ve görselden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Görsel 1: Aşiret Düğünü (Temsili)

TARİHİ BİR KAVRAM OLARAK AŞİRET

Göçebe topluluklara verilen genel bir ad olarak kullanılan aşiret, Arapça bir kelime olup “kabile” karşılığı kullanıldığı gibi kabilenin altında daha küçük bir topluluğu da ifade etmektedir. Türkçede ise yaygın olarak göçebe unsurlar için kullanılmış, özellikle Osmanlılar Dönemi’nde boyun altında, cemaatin üstünde bir topluluğa ad olmuştur. Osmanlı kanunname ve belgelerinde genel olarak “konargöçer” veya “yörük” olarak kaydedilen teşekküller, yukarıdan aşağıya bir sıraya göre, boy (kabile, taife), aşiret, cemaat, oymak, mahalle, oba(aile) şeklinde bölümlere ayrılmıştır. Araplardaki kabile teşkilatında ise birkaç aşiretten bir fasile, fasilelerden fahz, fahzlardan batn, batnlardan imâre, imârelerin birleşmesinden de kabile meydana gelmekteydi. Boyun idari işlerinin boy beyi (Arap kabilelerin de şeyh) tarafından yürütülmesine karşılık aşiretlerde bu görev mir-aşiretlerce (aşiret beyi veya kethüda) yerine getirilirdi. Bazı durumlarda boy beyinin yetkisi dâhilinde olan aşiret beyinin belirlenmesi genellikle irsî bir hüviyet göstermektedir.

Göçebe hayatının bir gereği olarak daha çok hayvancılıkla uğraşan aşiretler, bu bakımdan yerleşik ahaliyle iktisadi bakımdan bir bütünlük içerisindedirler. Yaylak ve kışlakları arasındaki hareketleri, biraz da hayvanlarına otlak bulma düşüncesinden doğmuştur. Bununla beraber göçebe hayatlarının, merkezî otoritenin zayıflamasıyla başıboş telakki edilebilecek bir tarza dönüştüğü ve bunun onların iskânları için bir sebep teşkil ettiği görülmektedir. Aşiretlerin kontrol altında tutulmaları ihtiyacı, devletçe eski aşiret düzenlerinin bozularak kethüdalıklar şeklinde teşkilatlandırılmalarına ve ancak belli güzergâhlar içinde hareketlerine izin verilmesine yol açmıştır.

(Halaçoğlu, Y. “Aşiret”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi)

1. Aşiret yaşamı günümüzde hâlâ görülmekte midir? Açıklayınız.

.....
.....
.....

2. Aşiretin sosyo-ekonomik özellikleri nelerdir?

.....
.....
.....

3. Osmanlı Devleti aşiretleri iskâna tabi tuttuğu gibi aşiretleri bölerek farklı yerlere de yerleştirmiştir. Bunun sebepleri nelerdir?

.....
.....
.....

2. ÜNİTE : BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453) > 2.4. Balkan Fetihleri

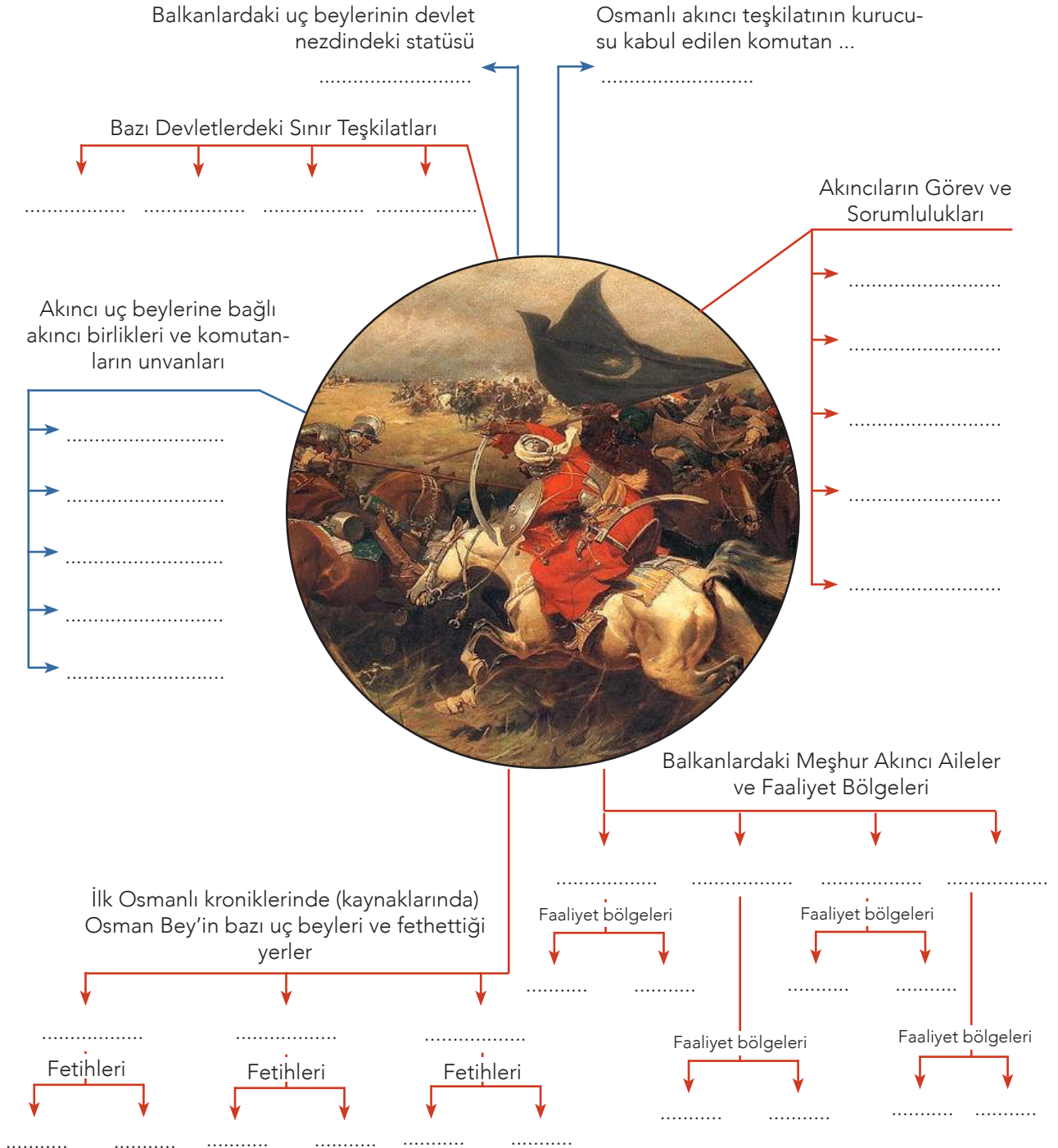
Kavram : Akıncı Uç Beyi

Genel Beceriler : Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon

Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	OSMANLININ KURULUŞ DÖNEMİ'NDE AKINCI UÇ BEYLERİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Kuruluş Dönemi akıncı ve uç beylerini tanıyabilme.	

1. Yönerge : Osmanlı Devleti'nde akıncı uç beyleri teşkilatının temelleri, uç beylerinin faaliyet alanları ve görev/yükümlülükleriyle ilgili kavram haritasında boş bırakılan yerlere tablodaki kavram, terim ve ifadeleri yerleştiriniz.

Kavram, Terim ve İfadeler

Sınır boylarını korumak	Onbaşı	Sırbistan Macaristan
Düşman ülkelere akınlar düzenlemek	Sefere çıkan orduya bilgi toplamak	Yüzbaşı
Toyça	Eflak Boğdan	Sefere çıkan ordunun yol güvenliğini sağlamak
Batı Trakya, Dalmaçya	Sancakbeyi	Sugür
Akça Koca	Sefere çıkan ordu için keşifte bulunmak	(Kandıra Akçakoca)
(Akyazı Bolu)	Köse Mihal	Mora Teselya
Akritai	Binbaşı	Uç
(Mudurnu Taraklı)	Samsa Çavuş	Konur Alp
Avasım		

2. ÜNİTE	: BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453) > 2.4. Balkan Fetihleri
Kavram	: Akıncı Uç Beyi
Genel Beceriler	: Eleştirel Düşünme Becerisi, Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Kavrama Becerisi, Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	GAZA VE CİHADDA ADANAN ÖMÜR: AKINCI UÇ BEYLERİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Anadolu ve Rumeli'nin fethedilmesinde ve fethin kalıcı olmasında akıncı uç beylerinin önemini kavrayabilme.	

1. Yönerge : Verilen metin ve görselden yararlanarak soruları cevaplayınız.

GAZA VE CİHADDA ADANAN ÖMÜR: AKINCI UÇ BEYLERİ

“Uç” kelimesi “sınır” anlamına gelmekte olup genellikle gayrimüslim devletlerle olan sınır bölgelerini belirtmek için kullanılmıştır. Türk devletlerinde sınır bölgelerinde teşkilatlanan savaşçı bölüklerin başındaki askerî lideri veya idareciyi tanımlamak üzere kullanılan bu tabir, Osmanlılarda sınırlarda sürekli akın faaliyetleri yapan ve buldukları bölgenin yönetimini üstlenen beyleri ifade eder. Özellikle Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmasıyla birlikte Bizans sınır hattında orta-

Görsel 1: Akıncılar (Temsili)

çıkarak Türkmen beylerine tarihî terminolojide uç beyi denmiş, kurulan beyliklere de uç beyliği adı verilmiştir. Osman Bey de bir uç beyi olarak hem mensup bulunduğu boyun beyi hem de savaşçı bölüklerin lideriydi. Onun kurduğu beylik gibi Batı Anadolu uç bölgesinde ortaya çıkan Karesi, Saruhan, Aydın ve Menteşe Beylikleri de aynı dönemde birer uç beyliği konumundaydılar.

Osmanlı Beyliği'nin güç kazanması ve ardından fetihlerin Trakya ve Rumeli yakasına kaymasıyla daha önce Anadolu'da aktif olarak uygulanan uç teşkilatı bu bölgelerde uygulanmaya başlanmıştır. İlbey ile Lala Şâhin Balkanlar'da Osmanlı hâkimiyetinin tesisinde önemli roller oynamış birer uç beyi durumundaydı. Daha önce Osman Bey'in silah arkadaşları olan Akça Koca, Abdurrahman Gazî, Konuralp, Turgut Alp, Köse Mihal gibi beyler bir nevi uç beyi gibi takdim edilir ve yaptıkları fetihleri Osman Bey adına yaparlardı. Evrenosoğulları, Mihaloğulları, Turahanoğulları, Balkanlar'daki uç bölgelerinde faaliyet gösteren ve adları en çok zikredilen uç beyleridir. Bunlar için aynı zamanda “akıncı beyleri” ifadesi de kullanılmıştır.

Rumeli yakasındaki bu uç beyleri sınır hatlarındaki faaliyetleriyle önemli sayılabilecek servetler elde etmişler, hatta iktidarı belirleyebilecek ölçüde güç kazanmışlardır. Çok defa akınlarını bağımsız şekilde yürütmüşler, tâbi oldukları Osmanlı hükümdarlarının katıldıkları seferlerde de tecrübeleriyle ve savaş bilgileriyle önemli rol oynamışlardır. Uç beyleri, saltanat mücadelesine girişen şehzadeler için önemli bir dayanak olmuşlardır. Bunların destek verdiği şehzade güçlü bir aday olarak öne çıkmıştır.

Rumeli'deki uç beyleri zamanla sınır hatlarındaki sancaklarda sancak beyi olarak görev yapmışlardır. Kendilerine tımar, zeamet ve haslar verilerek merkeze bağlanan bu beyler, fethettikleri yerlerde yaptıkları hayır eserleriyle bu yerlerin İslamlaşması ve Türkleşmesinde etkin rol oynamışlardır. XVI. yüzyılda akın faaliyetlerinin aksaması ve sınır sancaklarının beylerbeyliklere/eyaletlere bağlanması uç beyi kavramının unutulmasına yol açmıştır. Osmanlı Devleti'nin doğu sınırlarında gayrimüslim bir devlet olmadığından bu bölgede uç beyi tabiri kullanılmamıştır.

(<https://islamansiklopedisi.org.tr/uc-beyi>) adresinden düzenlenmiştir.)

1. Osmanlı Devleti'nin sınırlarının korunmasında ve genişlemesinde uç beylerinin ne gibi katkıları olmuştur?

.....

.....

.....

2. Uç beylerinin Osmanlı askerî ve idari yapısı içerisindeki yerini ve önemini kısaca değerlendiriniz.

.....

.....

.....

3. Gayrimüslim devletlere sınır olan bölgelerde kurulan uç beyliklerinin ve bu beyliklerin yöneticilerinin sahip olması gereken özellikler neler olmalıdır?

.....

.....

.....

2. ÜNİTE : **BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453)> 2.4. Balkan Fetihleri**
Kavram : Ahiyân-ı Rum
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	ANADOLU YİĞİTLERİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Ahiyân-ı Rum ile ilgili çıkarımda bulunabilme.	

1. Yönerge: Verilen görsellerden ve bilgilerden yararlanarak soruları yanıtlayınız.

1.

Çömlekçi

Demirci

Kunduracı

Ahiyân-ı Rum (Anadolu Ahileri) XIII. yy.dan itibaren Anadolu'da gelişip yaygınlaşan sanatta, ticaretle dayanışma ve yardımlaşmayı esas alan sosyoekonomik bir kurumdur. Ahilik teşkilatının ana amacı, Anadolu'ya ve buradan Rumeli'ye akın akın gelen Türklerin ve diğer Müslüman unsurların kendi sanat ve ticaretlerine yeni bir yaşama ve çalışma kültürü oluşturma çabalarının yanı sıra dünya görüşlerini hayata geçirme gayretleri olarak da ifade edilebilir. Bu dönemde, teşkilata ilk defa girenlere yiğit veya çirak adı verilir, ahilik daha sonra kazanılırdı.

Ahilik teşkilatına sadece tüccar, esnaf ve sanatkârlar değil, aynı zamanda bilim adamları ve hatta hükümdarlar da üye olabilirdi.

Arapça "ahi" kelimesinin karşılığı "kardeş" anlamına gelmektedir.

Türkçede eli açık, konuksever ve yiğit anlamına gelen "akı" sözcüğünün karşılığı olduğu ifade edilir.

a) Ahilik kelimesinin anlamlarından ve görsellerden yola çıkarak Ahiyân-ı Rum'u anlatan tanımlayınız.

.....

.....

.....

.....

b) Toplumun değişik meslek ve mevkilerinde bulunan kişilerin de ahilik teşkilatına üye olabilmelerini Anadolu'nun toplumsal gelişimi açısından yorumlayınız.

.....

.....

.....

2.

I. Ahiliğin yaygın olduğu zamanlarda şehrin çarşısı esnafından biri, sabahleyin erkenden kalkar; konu komşuya “Hayır ola, pazar ola, kötülükler def ola, kazancınız helaliyle gele.” dedikten sonra besmeleyle dükkânını açar; ilk müşterisiyle alışverişini yapar. Bu sırada ikinci müşteri gelir. Dükkân sahibi içtenlikle müşterisine: Kusura bakma kardeşim. Allah bereketini vere, ben bu sabah siftah ettim, ilk alışverişimi yaptım. Senin istediğin mal karşı komşuda da var. Aynı mal aynı para, ne var ki komşum bu sabah daha siftah etmedi. İstediyini ondan alırsan hem onu memnun edersin hem de ben komşuluk hakkını gözetmiş olurum, der.

II. Ahiliğin kurucusu, esnaf ve sanatkârların piri olan Ahi Evren, ayakkabıcı esnafının bulunduğu çarşıdan geçerken onların yaptığı ayakkabıları inceler, hileli gördüklerini kesip dama atarmış. Böyle bir olay olunca bunun haberi esnaf arasında hızla yayılır, “Fılan ustanın pabucu dama atıldı.” denilirmiş. Pabucu dama atılan usta, utancından haftalarca insan içine çıkamaz, kimsenin yüzüne bakamaz, kendini affettirmek için elinden geleni yaparmış. Çok zamanda bunlar kâfi gelmez, terk-i diyar etmek zorunda kalmış.

III. De bakalım, ahiliğin açığı kaçtır?

- Dörttür.
- Say gelsin!
- Eli, yüzü, gönlü, sofrası.
- Kapalı kaçtır?
- Üçtür.
- Say gelsin!
- Gözü, beli, dili.
- Gözü kapalıktan murat nedir?
- Kimsenin suçunu, ayıbını görmemektir.

Metinlere göre Anadolu ahilerinin sahip olmaları gereken temel özellikler nelerdir?

- I.
- II.
- III.

3.

“Allah, insanı medeni tabiatlı yaratmıştır. Allah insanı yemek, içmek, giyinmek, evlenmek mesken edinmek gibi çok şeylere muhtaç olarak yaratmıştır. Kişi kendi başına bu ihtiyaçları karşılayamaz. Demircilik, marangozluk gibi birçok meslekleri yürütmek için çok insan gerekli olduğu gibi demircilik ve marangozluk da birtakım alet ve edevatla yapılabildiğinden bu alet ve edevati tedarik için de çok sayıda insana ihtiyaç vardır. Böylece insanın ihtiyaç duyacağı bütün sanat kollarının yaşatılması lazımdır. Toplumun bir kesiminin sanatlara yönelmesi ve her birinin belli bir sanatla meşgul olması gerekir ki bütün ihtiyaçları görülebilsin.”

Ahi Evren (Şeyh Nasireddin Mahmud) “Letaif-i Hikmet”

Vatan, bütün evlatlarının çalışması ile ve yardımı ile yaşar ve bundan başka toplumun mekanizmasında faydasız hiçbir parça yoktur. Devleti idare eden bakanla vatanın refahına elinin işi ile yardım eden sanatkâr arasında, yalnız küçük bir fark vardır, o da şudur: Birinin vazifesi, bir diğerkinden daha önemlidir. Fakat her ikisinde de iyi yapılmak şartıyla ahlaki değer aynıdır.

Mustafa Kemal Atatürk (1930)

Ahi Evren ve Mustafa Kemal Atatürk'ün sözlerini karşılaştırdığınızda geçmişten bugüne insanın toplumdaki yerine ve sanata verilmesi gereken öneme dair yorumunuz ne olabilir?

.....

.....

.....

2. ÜNİTE	: BEYLİKTEKİ DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453) > 2.4. Balkan Fetihleri
Kavram	: Ahiyân-ı Rûm
Genel Beceriler	: Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Araştırma Becerisi, Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	AHIYÂN-I RÛM	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Anadolu ve Rumeli'nin Türkleşmesini ve İslamlaşmasını analiz edebilme.	

1. Yönerge : Verilen metin ve görsellerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Görsel 1: Ahi Evran (Temsili)

Görsel 2: Şeyh Edebali (Temsili)

AHIYÂN-I RÛM

Arapça “kardeşim” anlamına gelen ahilik, Selçuklular Dönemi’nde ortaya çıkmış, Osmanlı Devleti’nin kuruluşu ve ilk yüzyıllarında da etkili olmuş, çok önemli yaygın bir kurumudur. Anadolu ve Rumeli’nin fethedilmesinde, Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında rol üslendiklerinde buna Ahiyân-ı Rûm denilmekteydi. Ahilik, küçük esnaf, usta, kalfa ve çırakları içine alan, onların dayanışmaları kadar mesleklerini dürüstlük ve özenle yapmalarını, ayrıca eğitilmelerini amaçlayan bir esnaf teşkilatıdır. XIII. yüzyılda Kırşehir’de yaşayan Ahi Evran, ahiliğin kurucusu kabul edilir. Ahilikte eğitim “muallim ahi” veya “pir” denilen tecrübeli hocalar tarafından verilir. Bunlar, bazı törenlerle örgüte alınan üyelerine dinin temel esasları, ahlak, okuma, yazma, insanlık terbiyesi, temizlik, ocağın düzeni ve geleneği, ilahiler, şiirler, sufi kıssaları ve sözleri gibi konularda ders verirlerdi. Ocakta ayrıca üyelerine silahlarının kullanımı ve beden eğitimi konusunda da eğitim verilir. Ahilik eğitiminden geçen kişi, kötü huylardan arınır; iyi huyları kazanır, böylece ahiliğin temel felsefesini oluşturan “Eline, beline ve diline hâkim ol.” düsturunu kazanmış olurdu.

Silahlı ahi birlikleri zengin ahi liderlerinin kurmuş olduğu ve finanse ettiği zaviyelerde toplanmakta ve orada ortaklaşa bir hayat sürdürmekteydiler. Âdeta bir karargâh görünümü taşıyan ilk ahi zaviyeleri gelip giden konukların ağırlandığı, sazlı sözlü şölenlerin yapıldığı millî kültürün oluşması açısından aktif rol oynamaktaydılar. Osmanlı Devleti’nin kuruluşunda bir ahi lideri olan Şeyh Edebali Osman Bey’e büyük destek vererek aynı zamanda kızını onunla evlendirmiştir. Anadolu ve Rumeli’nin ilk fetihlerinde ahi birlikleri fetihlerin devamlılığında, göçlerle gelenlerin yerleşik hayata geçmesinde, ticari hayatta üretimin sağlanmasında, beldenin güvenlik ve emniyetinde etkiliydi. Merkezî otoritenin zayıf olduğu yerlerde yönetimi sağlamaktaydılar.

1. Anadolu ve Rumeli'nin Türk vatani olmasına ahilik teşkilatının ne tür katkıları olmuştur?

.....

.....

.....

2. Ahilik ile bugünkü meslek guruplarını işleyiş ve eğitim açısından karşılaştırınız.

.....

.....

.....

3. Yeni bir meslek gurubu kursaydınız ahilikten hangi konularda faydalanırdınız?

.....

.....

.....

2. ÜNİTE	: BEYLİKTEKİ DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453) > 2.4. Balkan Fetihleri
Kavram	: Bâciyân-ı Rûm
Genel Beceriler	: Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi, Kronolojik Düşünme Becerisi

Çalışmanın Adı	ANADOLU KADINLARI TEŞKİLATI: BÂCIYÂN-I RÛM	⌚ 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Bâciyân-ı Rûm Teşkilatı'nın yapısını ve önemini kavrayabilme.	

Yönerge : Öğretmen, öğrencilere çalışma kağıtlarını dağıtır. Öğrencilerden aşağıdaki metni okuyarak metinle ilgili soruları cevaplamalarını ister.

ANADOLU KADINLARI TEŞKİLATI: BÂCIYÂN-I RÛM

Fatma, Türk Tarih Kurumu ve Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, dünyanın ilk kadın teşkilatı olan “Anadolu Kadınları (Bâciyân-ı Rûm) için gerçekleştirilecek anma etkinlikleri kapsamında uluslararası sempozyum düzenleneceğini Türk Tarih Kurumunun sitesinde gördü. Bu sempozyuma annesiyle birlikte katılabileceklerini düşündü. Annesine böyle bir sempozyum olacağını ve birlikte katılmak istediğini anlattı. Annesi bu sempozyuma katılmalarının bir kadın olarak tarihi köklerimiz de öğrenmek açısından isabetli bir karar olacağını ifade etti. Anma etkinlikleri 21 Şubat günü başlayacak olan sempozyumda: Bâciyân teşkilatının organizasyonundan vakıf kuran kadınlara, Milli Mücadele’de kadınların rolünden, cumhuriyetin ilk yıllarında kadınların faaliyetlerine kadar Türk kadınının toplumsal serüveni-ne ışık tutacak çok sayıda bildiri bulunuyordu. Bâciyân teşkilatının Türk tarihindeki yeri ve Anadolu kültürüne etkisi de sempozyumda ele alınacak konular arasında yer alıyordu.

Sempozyum günü Fatma ve annesi salondaydılar. Konuşmacılar Bâciyân-ı Rûm hakkında bilgiler vermeye başladılar: Bâciyân-ı Rûm, Anadolu Kadınlar Teşkilatı anlamını taşımaktadır. “Bacı” kelimesi, abla, kız kardeş anlamına gelmektedir. “Bacı” kelimesi, günümüzde Anadolu’nun birçok şehrinde yaygın olarak kullanılmaktadır. “Rum” kelimesi ise Anadolu anlamını ifade etmektedir.

İlme, sanata ve ahlâka son derece önem verilen Ahilikte, kadının da sosyal ve ekonomik hayatta önemli bir yeri vardı. Kadınların teşkilatlanıp gelişmesi için Ahi Evran’ın eşi Fatma Bacı, dünyanın ilk kadın teşkilatı olan “Bâciyân-ı Rûm” teşkilatını yani Anadolu Kadınlar Teşkilatı’nı kurmuştur.

Bâciyân-ı Rûm teşkilatı, Anadolu kadınlarını, gerektiğinde düşmanlara karşı vatan savunmasında eşlerinin yanında mücadele etmesi ve gerektiğinde de kültürde, sanatta, edebiyatta, sosyal ve ekonomik alanlarda kalkınıp gelişmesini sağlamak için teşkilatlandırmıştır. Anadolu Kadınlar Teşkilatı, kadınlar arasındaki yardımseverliğin, konukseverliğin, doğruluk ve merhametliliğin gelişmesine katkı sağladığı gibi Türk dilinin, Türk kültürünün ve İslam anlayışının kadınlar arasında yayılmasını da hızlandırmıştır. Bu bilgilendirmelerden sonra Türk Tarih Kurumu tarafından hazırlanan Anadolu Kadınları Teşkilatı Bâciyân-ı Rûm filmi başladı. Bu filmde çok etkilenen Fatma Bacı’nın adını alan Fatma’nın kulaklarından şu sözler hiç gitmedi:

“Yuvayı dışı kuş yaparmış derler. Evvel Allah bu diyarı Rûm’u yuvamız yapacağız, yurt tutacağız. Fatma Bacı’nın Ahi Evran’ın öldürülmesinden sonra da Bâciyân-ı Rûm’un başında bulunmaya devam ettiği bilinmektedir. Hem işgal esnasında kadınları örgütleyen savaşçı bir yapı; hem de barışta Anadolu’yu yurt kılan ruhun yayıldığı bir kandil gibidir. İşte bu gönül seferberliği Osmanlıyı üç kıtada at koşturan bir cihan imparatorluğuna dönüştüren mayayı çalmıştır. İşte Mili Mücadele’de cepheye mermi taşıyan kadınların ruhu bu ruh. Rus işgaline karşı koyan Nene Hatun’un mayası bu mayaydı. Şairin dediği gibi Fitrat değişir sanma, bu kan yine o kandır. Türklerin tarih boyunca kıymet verdiği el üstünde tuttuğu kadınların vatan savunmasındaki rolü de bu kadın teşkilatının varlığıyla anlıyoruz. Cennet anaların ayakları altındadır, derler. Analar bu toprakları adımladıkça cennet olsun. Soyumuz yürüsün neslimiz bollaşsın, erkeğimizin bileği, kızımızın boynu bükülmesin. Şu batan güneşin kızılı bayrağımızdan solmasın. O’na kasteden olmasın.”

1. Böyle bir teşkilatın kurulmasında kadının rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

.....

2. “Fitrat değişir sanma! Bu kan yine o kandır.” sözüyle anlatılmak istenen nedir?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Yukarıdaki edindiğiniz bilgilerden yararlanarak Bâciyân-ı Rûm kavramını açıklayınız?

.....

.....

.....

.....

.....

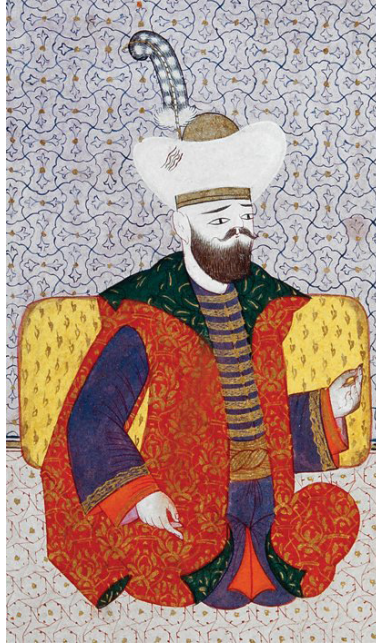
2. ÜNİTE : **BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453) > 2.6. Türk Devletlerinin Liderlik Mücadelesi**
 Kavram : Fetret Devri
 Genel Beceriler : Problem Çözme Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	YIKILMANIN KIYISINDAKİ OSMANLI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Tarihsel ve sosyal bir olgu olarak Fetret Devri'nin Osmanlı tarihi açısından önemini açıklayabilme.	

Yönerge : Görseller ve metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Süleyman Çelebi (?-1411)'nin Mührü

Sultan I. Bayezid (1354-1403)

İsa Çelebi (?-1404)'nin Sandukası

Musa Çelebi (?-1413)

Mehmet Çelebi (1387-1421)

YIKILMANIN KIYISINDAKİ OSMANLI

Fetret Devri, hükûmet gücünün gevşediği bir yerde düzenin yeniden kurulmasına kadar geçen süre anlamına gelmektedir. Böyle bir durum birçok devletin tarihinde bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti'ndeki, Fetret Devri Ankara Savaşı'nda Yıldırım Bayezid'in Timur karşısında yenilmesi sonucunda yaşanmıştır. (1402 – 1413)

Eski Türk devlet geleneğine göre ülke hanedanın ortak malı kabul edilmektedir. Ankara Savaşı sonucu Osmanlı tahtı boşaldığından I. Murad Dönemi'nde getirilen "Devletin toprakları padişah ve oğullarıdır." ilkesi gereği Yıldırım Bayezid'in bütün oğullarının tahta çıkma hakkı doğmuştur.

Süleyman Çelebi Edirne'de, İsa Çelebi Balıkesir ve Bursa'da, Musa Çelebi İsa'yı mağlûp ettikten sonra kısa bir süre Bursa'da, Mehmet Çelebi ise Amasya'da saltanat mücadelesine başlamıştır. Timur Osmanlı Devleti'nin parçalanmış durumda olmasından dolayı memnundur ve Yıldırım Bayezid'in oğullarının hakim oldukları bölgelerdeki sultanlıklarını tanımıştır.

Bu dönem Osmanlı Tarihi için tam olarak bunalım dönemidir. Balkanlarda yapılan fetihler durduğu gibi, sınırlar 1389'daki hâline geri dönmüştür. Halk yaşanan toplumsal kargaşalar ve artan vergi yükü nedeniyle sosyal ve ekonomik olarak büyük kayıplara uğramıştır.

On bir yıl süren bu mücadeleyi kazanan Mehmet Çelebi ülke yönetimini tümüyle ele geçirmiştir. Parçalanıp yıkılmanın kıyısına gelen devleti toparlamış, yaşanan toprak kayıplarının bir kısmını da telafi etmiştir. Bu nedenle tarihçiler tarafından Mehmet Çelebi'ye Osmanlı Devleti'nin ikinci kurucusu unvanı verilmiştir

<https://islamansiklopedisi.org.tr/Fetret-Devri> (Kaynaktan derlenmiştir.)

1. Sizce Fetret Devri Ankara Savaşı yenilgisinden sonra kaçınılmaz mıydı? Gerekçelerinizi belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Sizce bireylerin ve toplumların yaşamlarında Fetret Devri diyebileceğimiz dönemler olabilir mi? Cevabınız olumlu ise kendi yaşamınızdan veya tanıdıklarınızdan birer örnek veriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

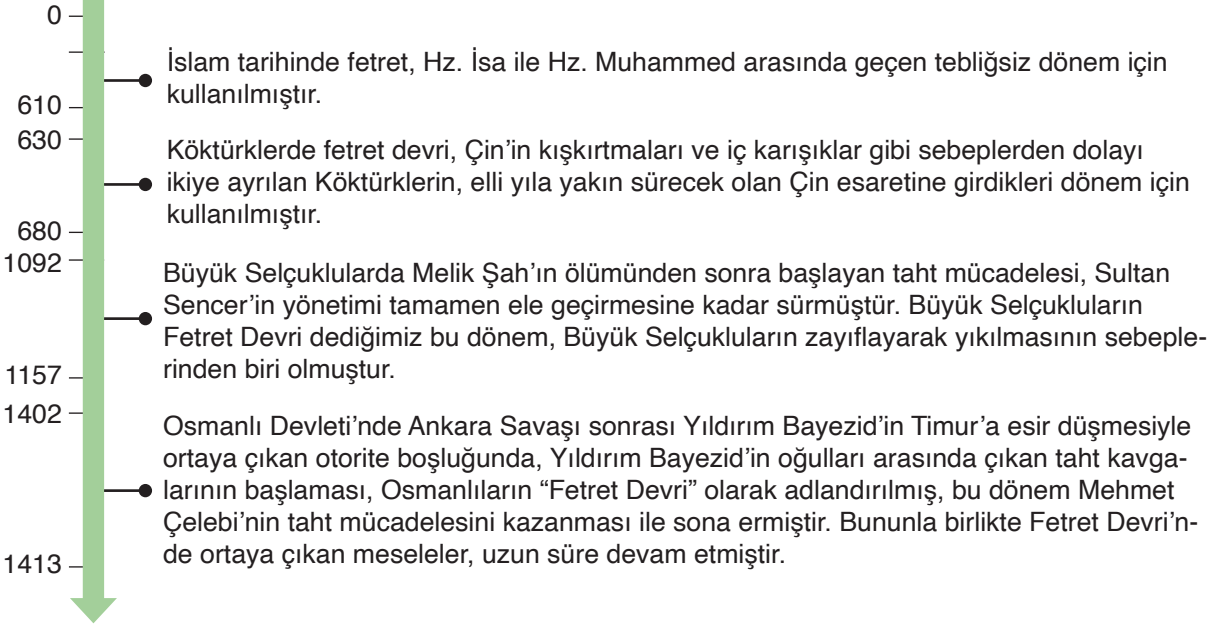

2. ÜNİTE : **BEYLİKTEKİ DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453) > 2.6. Türk Devletlerinin Liderlik Mücadelesi**
Kavram : Fetret Devri
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	KAOS	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	"Fetret Devri" adı verilen dönemlerin sebep ve etkilerini açıklayabilme	

1.Yönerge: Aşağıda verilen bilgilerden hareketle soruları cevaplayınız.

Fetret kelimesi sözlükte; "Bir şeyin şiddetini kaybedip gevşemesi ve zayıflaması" manasına gelir.

1. Verilen Fetret Devri örneklerini dikkate alarak Fetret Devri'ni nasıl tanımlarsınız?

.....
.....
.....
.....

2. "Fetret Devri" kavramını yalnız siyasi otoritenin zayıfladığı dönemlerdeki iç kargaşa olarak algılamamız doğru olur mu? Neden?

.....
.....
.....

3. Fetret Devri'nde; Köktürklerin, Büyük Selçukluların ve Osmanlıların yaşadığı kaosu günümüzdeki sınır komşumuz Suriye'nin yaşadığı kaosa benzetebilir miyiz? Neden?

.....
.....
.....

2. ÜNİTE : **BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453)> 2.6. Türk Devletlerinin Liderlik Mücadelesi**
 Kavram : Çelebi
 Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	ÇELEBİ TERİMİ VE KULLANIMI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Çelebi teriminin farklı kullanımlarını kavrayabilme.	

1. Yönerge: Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Osmanlılarda özellikle XIV. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar kültürlü yüksek tabakaya mensup olanlar. ilmiye ricali, divan şairleri, kalem erbabı, Divan-ı Hümayun katipleri gibi genel olarak okumuş, bilgili kimselere hatta bazı gayrimüslimlere verilen bu unvan, ilk dönemlerde Osmanlı şehzadeleri için de kullanılmıştır. Padişahlar, devletin kuruluş dönemlerinde kardeşlerine ve şehzadelere yönetimde görevler verirdi. I. Murad Dönemi'nden itibaren ise şehzadeler on dört, on beş yaşına geldiklerinde sancak beyi olarak görevlendirilmeye başlandı. Sancaklara vali olarak atanan şehzadelere "Çelebi Sultan" denirdi. Nitekim Yıldırım Bayezit'in dört oğlu "çelebi" unvanıyla anılmış, I. Mehmed padişah olduktan sonra da bu unvanla tanınmıştır. Kelime XVIII. yüzyıldan itibaren daha farklı anlamlarda kullanılmıştır. J. Redhouse'ın kelimeye; "Hristiyan din adamı (rahip, keşiş), şehzade, edip, âlim, kâtip, gayrimüslim, beyefendi" gibi birbirinden farklı anlamlar vermesi XIX. yüzyıl sonları için doğru olmalıdır. Bu dönemde modernliğe özenen bazı aydınlara ve kibarlık meraklısı zengin aile çocuklarına "alafranga çelebiler" denmiştir. "Çelebi efendi" tabiri ise bir kısım ilmiye ricali ile Konya Mevlevi Asitanesi postnişinleri için kullanılmıştır.

(Mehmet İpşirli, "Çelebi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s.259'dan düzenlenmiştir.)

1. "Çelebi" tabiri kimler için kullanılmıştır?

.....

.....

.....

.....

2. "Çelebi sultan" kime denirdi? Bu unvanı hangi padişah kullanmıştır?

.....

.....

.....

3. Çelebi lakabıyla tanınan üç isim belirtip bu kişileri kısaca tanıtırınız.

.....

.....

.....

3. ÜNİTE : **DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER> 3.1. Beylik Dönemi'nde Osmanlı'nın Askerî Gücü**
Kavram : Alplik
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	OSMAN BEY'İN YOLDAŞLARI	⌚ 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'nin kuruluş sürecinde alpların önemini değerlendirebilme.	

1. Yönerge: Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Osmanlı Devleti'nin doğuş yıllarında, beyliğin kurucusu Gazi Osman Bey'in çevresinde halka oluşturan silah arkadaşlarının hem gazi hem de alp sanını taşıdıkları bilinmektedir. Bunlardan Karamürsel Alp, Konur Alp, Gündüz Alp, Hasan Alp, Kaya Alp, Turgut Alp ve Aykut Alp alplar silsilesinin en tanınmışlarıdır.

Türkçe "alp" kelimesi, Arapça "gazi" kelimesi ile özdeşleşmiş ve tarihî metinlerde alperen olarak resmedilmiştir. Âşık Paşa da "Garipname" adlı eserinde bunlar için "pehlivanlar ve bahadırlar" demektedir. Türklerde alplar, Moğollarda noyanlar, soylu ailelerden gelen kumandanlardı. Alplar aynı zamanda bahadır unvanını taşırlardı, kendi yurtluğunda kumandası altındaki gazilerle uc bölgesinde akında bulunurlardı. Başlangıçta Gazi Osman Bey ile müttefik olarak gaza yapan bu alplar, Gazi Osman Bey'in ünü yayıldıktan sonra onun yakın yoldaşları oldular.

Garipname, alpların bazı niteliklere sahip olmaları gerektiğini anlatır. Buna göre alp, sağlam yürekli olmalıdır. Hiçbir şeyden ürkmemeli, sağlam duruşlu olmalı ve düşmanı görüp sinmemelidir. Pazusu, kolu kuvvetli olmalıdır. Vücudunda gücü az, kolunda kuvvet olmazsa alp olamaz. Alperen iyi bir ata sahip olmalıdır. Zira kişi, alplığı atla edinir. Alpa kalbi ve vücudu örten bir zırh lazımdır ki kılıçla vururlarsa kesmesin, kötü yaydan ok dokunsa geçmesin. Alperenin yayı, kılıcı ve süngüsü olmalıdır. Çünkü alplar eline yay aldıklarında kahramanlıkları dünyaya yayılır. Yay olup da kılıç olmazsa düşmana o kılıcı sallamazsa yalnız ok ve yay ile alplik olmaz. Kolunda süngü oynatan alperen, kalbi kalbe aktarandır. Süngü, alp eline en yakışan silahtır. Alperenin bunca aleti olup da ardında yürüyen gönüldaşı yoksa bir şey yapamaz, dört bir yanını kendi başına gözetleyemez, bekleyemez. Bu nedenle alp, iyi bir dosta sahip olmalıdır.

(Mustafa Keskin, "Gâzilik-Alplik: Âşık Paşa'ya Göre Gaziliğin-Alpliğin Maddi ve Manevi Şartları", *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 301-311'den düzenlenmiştir.)

1. "Alp" nedir?

Tahmini anlam:

.....

.....

Gerçek anlam:

.....

.....

2. Aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerlere alpların sahip olduğu özellikleri yazınız.

Alpların Özellikleri	

3. Alpların, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki rolüne dair neler söylersiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

3. ÜNİTE : **DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER > 3.1. Beylik Dönemi'nde Osmanlı'nın Askerî Gücü**
Kavram : Gazilik
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi, Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi

Çalışmanın Adı	GAZİLİĞİN KÖKLERİ: ALP-ALPEREN-GAZİ	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Bir devlete bağlı olmayan savaşçı topluluklar ile devlet askerleri arasındaki farkları Alplık ve Gazilik kavramları çerçevesinde ayırt edebilme.	

1. Yönerge: Aşağıda verilen bilgileri dikkate alarak soruları cevaplayınız.

GAZÂ - İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaş.

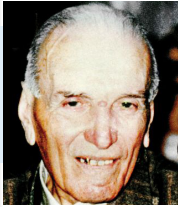
GAZİ - Müslümanlıkta düşmanla savaşan veya savaş yapmış kimse. Olağanüstü yararlıklar göstererek düşmanı yenen komutanlara devlet tarafından verilen onur unvanı. Savaştan sağ olarak dönen kimse.

GAZİLİK - Gazi olma durumu. Gazi unvanı.

Görsel 1: Bahaeddin Ögel

Türklerde Alp ile alplık anlayışı çok önemli bir yer tutar. Eski Türk orduları bu anlayış üzerine kurulmuş, devletin kuruluşu, sürekliliği ve gelişimi de yine bu anlayışa dayanmıştır. Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra "battal", "alp-eren" ve "gazi" gibi bazı sıfatları alplık geleneğiyle özdeşleştirerek kullanmaya başlamışlardır.

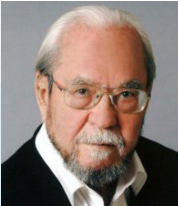
Görsel 2: İbrahim Kafesoğlu

Bozkır alpları, Horasan'ın ruhani atmosferinde "alp-erenler" adını alarak savaşmaya devam etmişler, Anadolu'da ise "gazi" sıfatını almışlardır.

Görsel 3: Ömer Lütfi Barkan

Alplık ile gazilik özünde aynıdır. Şehirlere yerleşmiş ve bazı İslamî tarikatların etkisi altında kalan kişiler "alp" unvanını "gazi" unvanına dönüştürmüşlerdir.

Görsel 4: Halil İnalcık

Türklerde alp tipi İslamiyet'in kabulünden sonra "gazi" tipiyle kaynaşmıştır. Bunlar 13. yüzyılda Anadolu'da ideal profesyonel savaşçı süvari tipi olmuşlardır.

Zaman içinde gazi kelimesinin anlamı kısmen değişmiş, devletin parçalanması sürecinde Gazi Osman Paşa ve Gazi Mustafa Kemal örneklerinde görüldüğü gibi daha çok vatanı savunan kahraman ya da İstiklâl Savaşı Gazileri örneğindeki gibi vatan savunmasına katılanlar anlamında kullanımı XX. yüzyıla kadar sürmüştür.

Serkan Emir Erkmen, Erken Dönem Osmanlı Süvari Tipinin Bir Menşei Olarak Alplık/Bahadırılık/Gazilik Geleneği. (Kısaltılmış ve düzenlenmiştir.)

1. Gazilik kavramının ortaya çıkması ne ile ilgilidir? Gazilik kavramının ilk ortaya çıktığı dönemle zamanımızdaki anlamı arasında ne gibi farklılaşmalar olmuştur?

.....

.....

.....

.....

2. Gazilik kavramından hareketle “tarihsel değişim ve süreklilik” hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

3. ÜNİTE : DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER > 3.1. Beylik Dönemi'nde Osmanlı'nın Askerî Gücü
Kavram : Yaya
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	OSMANLI ORDUSUNDA YAYA BİRLİKLERİ	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı'nın ilk dönem askerî teşkilatını oluşturan birliklerden "yaya"ların özelliklerini açıklayabilme.	

1. Yönerge: Aşağıda verilen metni ve görseli dikkate alarak soruları cevaplayınız.

YAYA BİRLİKLERİ

Görsel: Yaya (Temsili)

- Orhan Bey döneminde kurulmuştur.
- Osmanlı ordusunun ilk maaşlı piyade birliğidir.
- Türk gençlerinden oluşturulan bir birliktir.
- 10'ar ve 100'er kişilik manga ve bölüklere ayrılmıştır.
- Savaş zamanında ücret almışlar, savaş olmadığı dönemlerde ise kendilerine tahsis edilen araziye ekip biçmişlerdir.
- Palekanon Savaşı'nda ilk kez yaya birlikleri kullanılmıştır.
- 15. Yüzyılın ortalarına kadar fiilen askerî hizmette bulunmuşlardır. Daha sonraları ise değişen savaş sistemlerine uygun olarak çeşitli geri hizmet birlikleri arasında yer almışlardır.

1. Yaya birlikleri ile düzenli bir ordunun temelini atan Osmanlı Devleti'nin sağlamış olduğu faydalar sizce nelerdir? Bu birlikler dışında yeni kuvvetlere sizce ihtiyaç duyulmuş mudur? Gerekçeleriyle açıklayınız

.....

.....

.....

.....

.....

ORDU

Orhan Gazi yeni bir nizam kurdu. Kurulan her siyasi düzen gibi Osmanlı nizamı da ancak yeni otoritenin yaptırım gücünü temsil eden silahlı güçlerle korunabilirdi. Ordu ve dolayısıyla da devlet böyle ortaya çıktı. O nedenle veziri Orhan Bey'e resmî asker yazmasını teklif etti ve süreç başladı:

' -Sultanın ilinden yaya yazup çıkarasız, demekle reaya bu haberi işidüp -Padişah hizmetinde olalım- deyü rağbet gösterdiler. Çok adam yazıldı. Ak börk giyip yürürlerdi. Yaya tamam olduktan sonra gelenler dahi -Bari bizi yamak yazın, sefere bile varup hizmet edelim dediler. Kara Halil ve Alaeddin tedbiri ile kimi acemi ve kimi bahçelere tayin olunup tahrir olundular ve ol yazılanların her birisine bir akça, ki dörtte bir dirhem gelir, sefer vaki' oldukta alalar. Seferden geri döndükleri zaman yine ziraatle meşgul olalar ve onlardan asla vergi alınmaya ve her 10 adama 1 baş, 100 adama 1 baş ve 1000 adama 1 baş tayin olundu. Ve namları piyade (yaya) adıyla meşhur oldu.'

Koray Şerbetçi, Kuzgun ve Devlet
(Aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

2. Okuduğunuz metinden hareketle Orhan Bey döneminde halkın yaya birliklerine yazılmak için büyük bir istek içerisinde olmasının sebepleri nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Yaya birliklerinin savaş olmadığı zamanlarda ziraatla uğraşmalarının sağlayacağı faydalar nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

3. ÜNİTE : **DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER > 3.2. Tımar Sistemi**
Kavram : Tımar Sistemi
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Araştırma Becerisi, Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	TIMAR SİSTEMİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Tımar sisteminin özelliklerini askerî ve ekonomik açılarından değerlendirebilme.	

1. Yönerge : Verilen metin ve görselden yararlanarak soruları cevaplayınız.

TIMAR SİSTEMİ

Osmanlı idari, askerî ve sosyal hayatının temel taşlarından biri olan tımar sistemi, devlet görevlilerine hizmetleri karşılığında, belli bir bölgenin vergi toplama yetkisinin verilmesidir. Sistem, askerî ihtiyaçların yanı sıra eyalet idaresi, devletin ekonomik, sosyal ve zirai politikalarını da büyük ölçüde şekillendirmiştir. Osmanlı Devleti'nde "dirlik veya tımar" olarak ifade edilen bu sistemde topraklar gelirlerine göre; has, zeamet ve tımar olmak üzere üçe ayrılırdı. Sadrazam, vezir, beylerbeyi gibi üst düzey yöneticiler has gelirlerini; eyalet defterdarı, divan kâtipleri ve çavuşları gibi orta düzeyli memurlar, zeamet gelirlerini alırlardı. Kâtipler, dinî görevliler, kadılar gibi sivil görevlilere maaşları karşılığında tımar geliri tahsis edilirdi. Tımar sisteminde asıl amaç seferler için asker beslemek, vergilerin toplanmasını sağlamak, elde edilen gelirleri bölgesel yatırıma dönüştürmektir.

Sipahiye verilen tımar hem toprağı hem de üzerindeki köylüleri kapsardı. Bu bakımdan devlet tımarlı sipahiye başka yetkiler vererek onu köydeki düzenden de sorumlu tutmuştur. Sahib-i arz olarak da adlandırılan tımarlı sipahiler, kendilerine tahsis edilen toprağın mülkiyetine sahip olmadıkları gibi tımarı dâhilindeki köylülerin efendisi de değildi. Diğer yandan sipahi, kanunsuzluk eden birini tutuklama yetkisine sahipti. Sipahi, tımarını oluşturan köyde oturur ve seferde askerî görevlerini yerine getirirdi. Sipahi kanunnamelerle belirlenen vergilerin haricinde herhangi bir vergi alamazdı. Bu sistemde tarım arazisi devlete aittir. Toprağı işleyen köylüler babadan oğula geçen kiracı konumundaydı. Kira bedellerini ödeyen kişiler toprak üzerinde tasarruf hakkı kazanırlardı. Köylünün toprak üzerindeki hakları yalnız babadan oğula geçer, köylü toprağı satamaz, hediye olarak bağışlayamaz veya izinsiz olarak başkasına aktaramazdı. Tımarlı sipahinin toprak üzerinde birkaç hakkı vardı. Devletin toprak yasalarını uygular, boş toprakları sözleşmeyle ve peşin ödenen bir kira "tapu resmi" karşılığında talep eden köylünün tasarrufu altına verirdi. Köylü ise toprağı sürekli işlemeyi ve zorunlu vergileri ödemeyi üstlenirdi. Ekinlik, bostan ya da çayır olarak aldığı toprağın kullanımını değiştiremezdi. Toprağı üç yıl boyunca bir neden olmaksızın boş bırakırsa sipahi toprağı başkasına verebilirdi.

Osmanlı Devleti'nin eyalet idaresi, devletin en temel kurumlarından biri olan tımar sistemine dayanmaktaydı ancak bazı eyaletlerde bu sistem uygulanmamaktaydı. Klasik dönemde Osmanlı ordusunun en büyük bölümünü eyaletlerdeki tımarlı sipahiler oluşturmuştur. Devlet, tımar sistemini kurmak ve sürekli merkezî denetim sağlamak için eyaletlerdeki bütün gelir kaynaklarını ayrıntılı olarak veren tahrir defterleri düzenlemiştir.

Görsel 1: Tımarlı sipahi

1. Tımar sisteminin Osmanlı Devleti'ne askerî katkıları nelerdir?

.....
.....
.....

2. Zirai faaliyetleri takip etseydiniz ve tarımsal üretimi artırma planlaması yapsaydınız tımar sistemin-
den nasıl faydalanırdınız?

.....
.....
.....

3. Dirlık araziden elde edilen vergilerin kullanma usulünü ekonomik açıdan değerlendiriniz.

.....
.....
.....

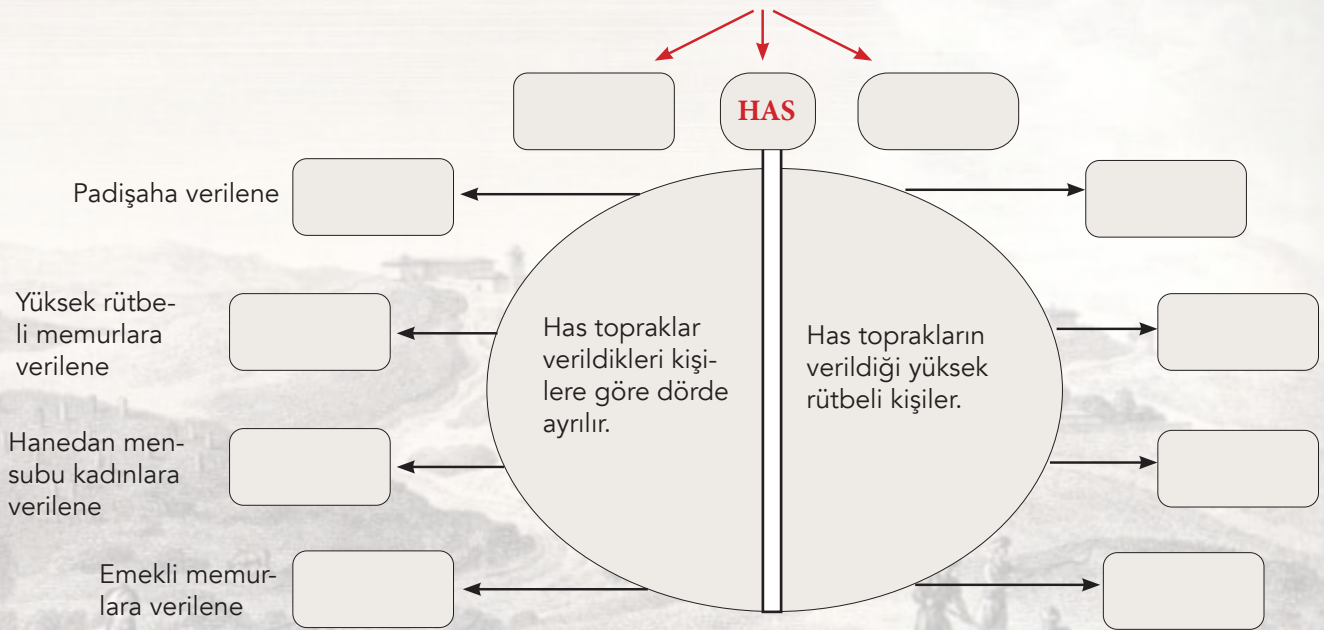
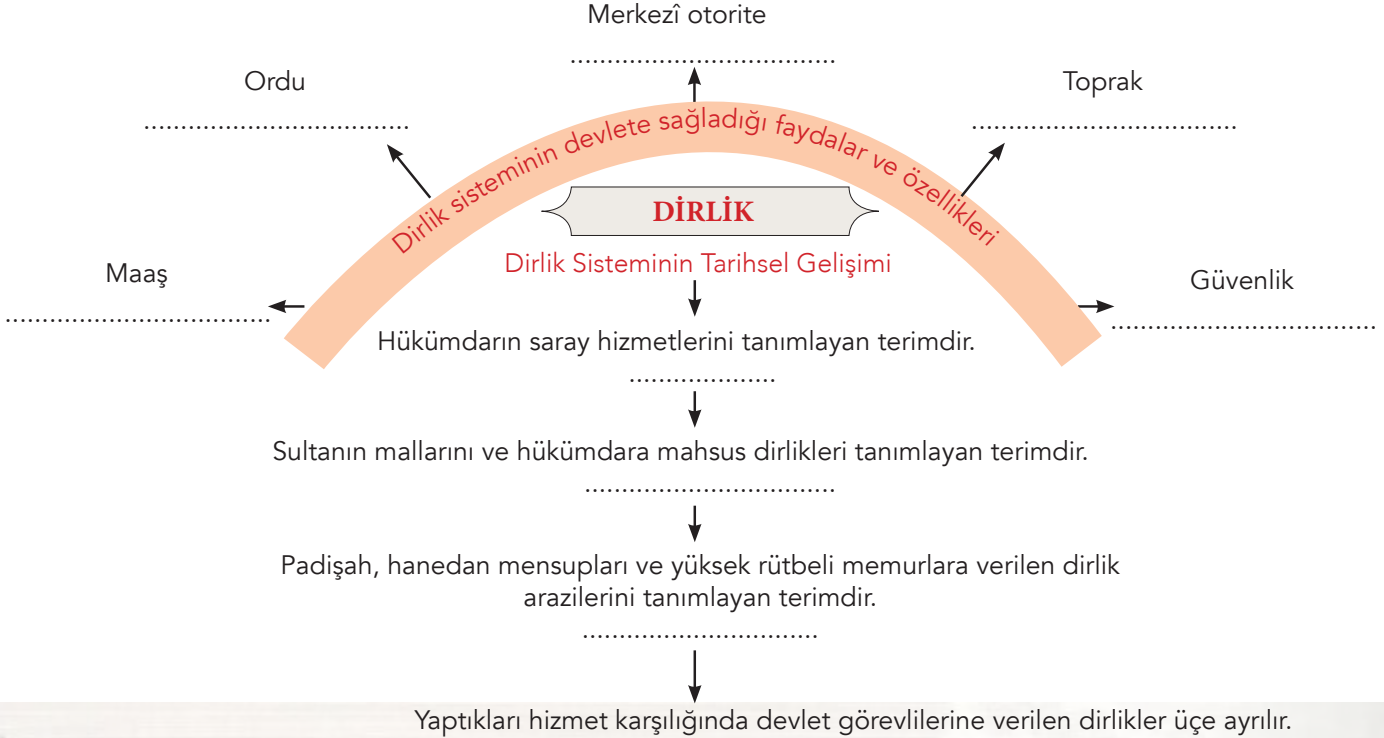

3. ÜNİTE : DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER > 3.2.Tımar Sistemi

Kavram : Has Toprak
Genel Beceriler : Yaratıcı Düşünme ve İnovasyon
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	OSMANLIDA HAS TOPRAKLAR	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'nde dirlik sistemi içerisinde has toprakların yerini ve işleyişini analiz edebilme.	

1. Yönerge : Osmanlı Devleti'nde toprak idaresinin temelini oluşturan dirlik sisteminin önemli parçası olan has toprakların yapısını ve işleyişine ilgili kavram haritasında boş bırakılan yerlere tablodaki kavram, terim ve ifadeleri yerleştiriniz.

Has toprak yapılanmasına dair ilk kayıtların bulunduğu dönem
 Has toprak sahiplerinin her beş bin akçelik kazancı için beslemek zorunda olduğu tam teçhizatlı askerler
 Dirliklerine gidemeyen has toprakları sahipleri adına yöneten idareciler
 Osmanlı'da dirliğin ilk uygulandığı dönem

Kavram, Terim ve İfadeler

Gazneliler	Has	Vezir	Cebelü	Devlet hizmetinde bulunanlara hazineden para verilmez
Defterdar	Beylerbeyi	Osmanlılar	Paşmaklık	Üretimde verimlilik ve devamlılık sağlanır
Havass-ı vüzera	Selçuklular	Zeamet	Voyvoda	Devletin taşraya hâkimiyeti güçlenir
Tekaüt	Sancak beyi	Orhan Bey	I. Bayezid	Jandarma görevi yerine getirilir
	Hass-ı Hümayun			Tam teçhizatlı ve masraf yapılmadan cebelü yetiştirilir

- 3. ÜNİTE** : **DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER >3.2. Tımar Sistemi**
Kavram : Zeamet
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	HİZMETİN KARŞILIĞI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Zeamet teriminin taşıdığı anlam ile ilgili çıkarımda bulunabilme.	

1. Yönerge: Verilen bilgilerden yararlanarak soruları yanıtlayınız.

Tımar (dirlik) sistemi, fethedilen topraklardaki mülkiyeti devlete ait olan arazilerin, yaptıkları hizmetin karşılığında uygun görülen kişilere dağıtılması esasına dayalı bir sistemdir. Osmanlı Devleti'nde dirlikler has, zeamet ve tımar şeklinde üç ana gruba ayrılmıştır. Zeamet adı verilen dirlik arazileri kullanım hakkına sahip olan kimselere de zaim denilirdi. Zeamet sahipleri, her beş bin akçe için bir cebeli beslemek mecburiyetindeydiler ve savaş zamanlarında cebelileriyle birlikte sancak beylerinin kumandası altında sefere katılırlardı. Sefere katılmayan zaimlerin zeametleri geri alınıp başkalarına verilirdi. Savaş olmadığı anda ise kimseye bağlı olmazlardı. Sancakbeyi ve zaimler, sorumlu oldukları bölgedeki suçluları takip etmek ve kadının hükmü dâhilinde cezalandırma yetkisine sahiptiler. Bir tür polis yetkisi diyebileceğimiz bu yetkinin uygulanması para cezası yoluyla olduğu için sancakbeyi ve zaimlerin önemli bir gelir kaynağını da teşkil ediyordu.

Zaim Mustafa Ağa, zeameti dâhilinde bulunan yaylada bazı köy ahhalilerinin kanunlara aykırı olarak hayvanlarını olatıp suyundan faydalandıklarını tespit edince duruma el koymuştur. Bunun üzerine olay mahkemeye yansımıştır. Mustafa Ağa, mahkemede adı geçen yaylağın mirî yaylası olduğunu ve köy halkının müstakil yaylaları olduğu hâlde bu mirî yayladan faydalanmak istediğini söyleyerek kendisini savunmuştur. Nihayet mahkeme, köy ahhalisinin haksızlığına karar vermiştir.

1. Fatih Sultan Mehmet, Kanunname-i Al-i Osman: “Sancak beği oğulları otuz bin akça zeamet ala.”
“Ve çavuş oğullarına on bin akça tımar verile.”
Fatih Sultan Mehmet'in ifadesinden de hareketle zeamet kavramının sizde oluşturduğu anlamı açıklayınız.

.....

2. Zeamet adı verilen dirlik arazileri kullanım hakkına sahip olan zaimlerin sorumlu oldukları alanları belirtiniz.

.....

3.

Tablo 1. 1560-1561 Yıllarında Budin Sancağı'ndaki Zeametlerden Bazıları

ZEAMETLER	MİKTARI (Akçe)
Zeamet-i Abdülkerim, Budin Hazinesi Defterdarı	39.700
Zeamet-i Durmuş Bey, Budin Hazinesi Defterdar Kethüdası	31.721
Zeamet-i Mehmet bin Bali Paşa, Tuna Nehri Kaptanı	92.124
Zeamet-i Hasan bin Mustafa Bey, Miralay-ı Liva-i Paşa	36.081
Zeamet-i Hasan, Budin Kalesi Azaplar (Osmanlı askerî teşkilatında kara ve deniz hafif piyadeleri için kullanılan bir tabir) Ağası	35.875
Zeamet-i Turgut, Budin Vilayeti Miralemi (sancaktarların ve mehterhanenin başı)	20.527
Zeamet-i Mehmed, Sabık Ağa-yı Farisan-ı (hudutlardaki muhafız askerler) Budin	21.794

Tablo 2. 1560-1561 Yıllarında Budin Sancağı'nın Gelirlerinin Dağılımı

329 No.lu Tımar İcmal Defterine Göre Budin'de Tımar Rejimi	
TIMAR (Dirlik) TÜRÜ	MİKTARI
Haslar (Padişah hasları ve diğer haslar)	3.154.408
Zeametler	593.586
Tımarlar	760.921
Genel Toplam	4.508.915

a) Tablo 1'e göre sizce Osmanlı Devleti'nde zeametler kimlere, ne olarak tahsis edilmektedir?

.....

.....

.....

b) Tablo 2'ye bakarak Osmanlı Devleti'nde gelir dağılımında zeamete düşen payı yorumlayınız.

.....

.....

.....

3. ÜNİTE : DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER > 3.2. Tımar Sistemi
Kavram : Tahrir
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	OSMANLI DEVLETİ'NDE SAYIM	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Tarihe kaynak sağlaması açısından tahrir ile ilgili çıkarımda bulunabilme.	

1. Yönerge: Verilen bilgilerden ve görsellerden yararlanarak soruları yanıtlayınız.

1.

Görsel 1. 1245 Numaralı Sultan Ahmed Han'ın Cedit Tahrir Defteri

Sözlükte “yazma, kaydetme, deftere geçirme” anlamlarına gelen tahrir kelimesi, terim olarak Osmanlı maliye teşkilatında vergilerin ve bu vergileri verenlerin ismen tespiti için değişik dönemlerde, farklı şehirlerde gerçekleştirilen sayımları ve bu sayımların kaydedildiği defterleri ifade eder.

Osmanlılarda tahrir, tımar sistemiyle doğrudan bağlantılı bir özellik göstermiş ve bu sisteminin yürürlükte olduğu (salyanesiz) eyalet ve sancaklarda uygulanmıştır.

Osmanlılar, bir yörede ilki fethin hemen ardından olmak üzere çeşitli vesilelerle tahrir yaparlardı. Bununla birlikte fetih sonrası gerçek tahririn ardından yeni bir padişahın tahta geçmesi durumunda da genel tahrirlerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Devletin büyük mali külfetlerle karşılaştığı dönemlerde de deftere kayıtlı olmayan gelirlerin bulunması için genel tahrir yapılabilirdi.

a) Tahririn Tımar sisteminin yürürlükte olduğu eyaletlerde tahririn Osmanlı devlet idaresindeki hangi anlayışın gereğidir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

b) Yeni bir padişahın tahta geçmesi ile tahrirlerin yenilenme gerekçesi ne olabilir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

Tahrirler, emin denilen bir kişi ile kâtip tarafından yapılır; bölgedeki kadılar da bu görevlilere yardım etmekle mükellef olurlardı. Tahrir bittikten sonra ilgili kayıtlar temize çekilir, hazırlanan defterlerin biri defterhanede (merkezde) tutulurken diğeri de bölgenin beylerbeyine gönderilirdi. Klasik dönem tahrir defterlerinde kişilerin isimleri, statüleri, alınan vergilerin cinsi ve miktarı, toprağın tasarruf şekli ile mülkiyet ve vakıf sistemi kaydedilirdi.

Tahrir defterleri, kullanım amacına göre farklı şekillerde düzenlenirdi. Bunlardan biri olan mufassal (ayrıntılı) tahrir defterlerinde sancağın merkez kazasından başlanarak kaza, nahiye ve köyler sıralanır; bölgedeki çeşitli mekânlar ile yetişkin erkeklerin bilgileri, vergiden muaf kesimler ile hane sahibi dul kadınlar kayda geçirilirdi. Tahrir defterlerinin diğeri bir türü olan icmal (özet) defterlerde ise özellikle dirlik sahiplerinin isimleri ile gelir toplamları verilir. Bu iki temel defter türünün dışında yine tahrir işlemleri neticesinde hazırlanan bir kayıt türü de evkaf defterleriydi. Bu defterler, özellikle vakıf olarak ayrılmış yerler hakkında önemli bilgiler içermektedir.

2. Tahrir defterlerinin tutulmasının Osmanlı Devleti için önemini açıklayınız.

Görsel 2.: Tahrir defterleri

.....

.....

.....

.....

3. Tabloda verilen bilgiler çerçevesinde tahrir defterlerinin hangi konu, alan ya da disiplin için önemli bir başvuru kaynağı olabileceğini yanlarındaki boşluğa yazınız.

1564 Tarihli Mufassal Tahrir Defteri: Bu deftere göre Yanya Livası'nda niyabet ve bacı-pazar vergisi, toplam gelir içinde birinci sırada yer almaktadır.	I.
1542 Tarihli Erbil Vilayeti Mufassal ve Mücmel Tahrir Defteri: Bu defterde eyaletteki Müslüman, Hıristiyan, Yahudi vb. dinî yapılar ile Türk, Rum, Ermeni, Arap gibi etnik yapılar hakkında bilgiler mevcuttur.	II.
Divriği Mufassal Tahrir Defteri: Bu defterdeki bilgilere göre zilhicce 1303 (Md. Ağustos/Eylül 1886) tarihinde Kangal, Aşuri, Deliklitaş ve Alacahan nahiyeleri birleştirilerek Kangal kazası teşkil edilmiştir.	III.
Pasin Mufassal Tahrir Defteri: Bu defterde "cana kast etmek, göz çıkarmak, kemik ya da diş kırmak gibi türlü suçların her birisine, işlenen suçta kullanılan alete ve suçu işleyenin ekonomik durumuna göre verilecek cezalara dair hükümleri bulmak mümkündür.	IV.
Tahrir kayıtlarından şehirlerde bulunan kalenderhane, zaviye, medrese, hamam, cami, mektep gibi sosyal ve dinî içerikli mimari yapılarla ilgili bilgiler ile şehirlerin gelişmişlik düzeyleri hakkında verilere ulaşılabilmektedir.	V.
Tahrir defterleri belli bir zaman diliminde ve belli bir toprak parçasındaki bitki örtüsüne, ormanlık alanlara, göl ve bataklık alanlara ait verileri ihtiva etmektedir.	VI.
Tahrir defterlerinde madenci, güherçileci, şapçı, tuzcu, taycı ve yağcı gibi çeşitli mükellefiyetler yüklenenler ile vergi mükellefi olsun ya da olmasın asker, memur, mütekit (emekli), kötürüm, pirifâni (çok yaşlı) halka ait sayısal veriler bulunur.	VII.

3. ÜNİTE : DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER > 3.2. Tımar Sistemi
Kavram : Askerî
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	YÖNETENLER	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'ndeki yönetim anlayışında yönetenlerin yerini açıklayabilmek.	

1.Yönerge: Aşağıda verilen bilgilerden hareketle soruları cevaplayınız.

Osmanlı Devleti'nde Yönetim Anlayışı

Osmanlı Devleti'nde halk, sahip oldukları imkânlar ve iktisadi faaliyetler bakımından genel olarak iki zümreye ayrılırdı. Bu zümrelerden biri hükümdarın otoritesini temsil eden askerî sınıf (idareci, asker ve ulemâ) diğeri ise bunun dışında kalan muhtelif din ve soylara mensup zümrelerden oluşan yönetilenler; yani reâyâ idi. Askerî sınıf, vergilendirme sisteminde farklı bir statüye sahipti. Osmanlı Devleti'nde yönetenlerle yönetilenler arasında bir sorumluluk ilişkisi vardı. Yöneten ve yönetilen zümreler arasında geçişlere imkân sağlanırdı.

YÖNETENLER

Padişah ve Ailesi

Görsel 1: Fatih Sultan Mehmet

Seyfiye

Askerlik mesleği ve idari işler ile meşgul olan zümrelerdi.

Görsel 2: Sadrazam

İlmiye

Eğitim, hukuk ve dinî hizmetler ile bürokrasinin kendi alanlarıyla ilgilenen zümrelerdi.

Görsel 3: Kazasker

Kalemiye

Evrak ve yazı işlerini takip eden bürokratlar, memurlar veya kâtiplerden oluşan zümrelerdi.

Görsel 4: Reisülküttâb

YÖNETİLENLER

Reâyâ

Vergiye tâbi esnaf, tüccar ve çiftçilerdi.

Görsel 5: Kapalıçarşı graviürü.

1. Osmanlı Devleti'ndeki askerîleri kısaca nasıl tanımlarsınız?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Osmanlı Devleti'nde toplumun askerî (yönetenler) ve reaya (yönetilenler) olarak ayrılmasındaki temel etken hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Osmanlı Devleti'ndeki yönetenler ve yönetilenler ayrımının, Osmanlıların çağdaşı olan diğer toplumlardaki sınıf ayrımlarından farklı olup olmadığı konusunda neler söylenebilir? Tartışınız.

.....

.....

.....

.....

.....

3. ÜNİTE : DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER> 3.2. Tımar sistemi
Kavram : Reaya
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	REAYA SINIFI	20 dk.
Çalışmanın Amacı	Reaya sınıfının toplum içerisindeki yerini kavrayabilme.	

1. Yönerge: Metin ve görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Osmanlı Devleti'nde idari sisteme bağlı olarak bugünkü manada hem askerlik hizmeti yapanlar hem de memur statüsünde bulunanlar askerî sınıfı oluştururdu. Bu sınıfa mensup beylerbeyi, sancakbeyi, Tımarlı Sipahi gibi kişiler vergi vermez ve yaptıkları askerlik hizmetleri karşılığı bir yerin veya köyün vergisini toplama yetkisine sahip olurdu. Vergi veren şehir, kasaba ve köy ahalisi ile konargöçlere ise “reaya” denirdi

Osmanlı Devleti'nde askerî ve reaya ayrımı, tımar sisteminin siyasi ve ekonomik temellerine dayanmaktadır. Tımar sistemi içerisinde yer alan reayanın ve Tımarlı Sipahi'nin birtakım sorumlulukları bulunurdu. Osmanlı köylüsünün devlete ve sipahiye karşı görevlerinin sınırları kanunlarla belirlenmişti. Bu görevleri dışında reayanın karşılıksız çalıştırılması yasaktı. Köylü, kendisine tahsis edilen toprağı işlemek ve vergisini sipahiye ödemekle yükümlüydü. Köylü, keyfi olarak tarlasını boş bırakamaz, çiftini çubuğunu terk edip bir başka memlekete gidemezdi.

Görsel 1

1. “Reaya” kime denir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Osmanlıdaki sınıf sisteminde reayanın yerini değerlendiriniz.

.....

.....

.....

3. Reayaya devlet tarafından bazı haklar tanınırken bazı kısıtlamaların da getirilmesinin sebepleri neler olabilir?

.....

.....

.....

3. ÜNİTE : DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER> 3.2. Tımar Sistemi

Kavram : Tımarlı Sipahi
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi

Çalışmanın Adı	TIMARLI SİPAHİ	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Tımarlı sipahinin özelliklerini askerî ve ekonomik açılarından değerlendirebilme.	

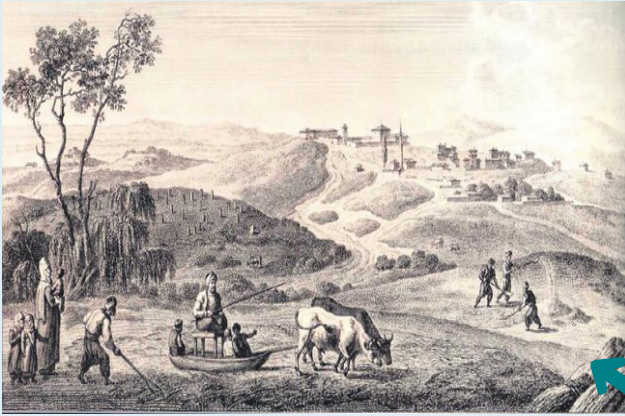
1. Yönerge: “Tımarlı Sipahi” kavramı ile ilgili hazırlanan görselleri ve metinleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

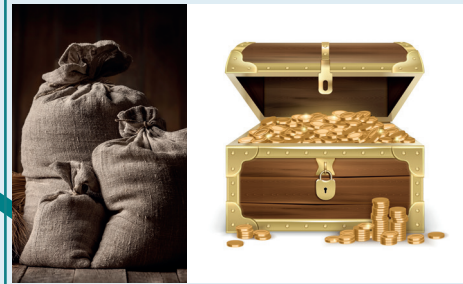
Savaşlarda gösterdiğim başarılar sayesinde geliri 20.000 akçe olan bu toprak (tımar), beylerbeyi tarafından bana tahsis edildi. Verilen tımara karşılık benim de görevlerim bulunmaktadır.

Ordu içindeki en kalabalık asker sınıfına dâhilim. Her 3000 akçe gelir karşılığında bir asker yetiştiririm. Böylece masraf gerektirmeden ordunun insan, silah, malzeme ve eğitim açısından her an savaşa hazır olmasını sağlarım.

Savaş zamanı sefere katılmak ile görevliyken barış zamanında görevli olduğum topraklardaki reayanın; tarım ihtiyaçlarını temin etmek, güvenliğini sağlamak, vergilerini ödemelerini sağlamak gibi görevleri yerine getiririm.

Devlete ait toprakların işletilmesi ve devletin toplaması gereken bazı vergileri toplarım. Reayadan kanunnamelerde belirtilen oranlarda toplanan ürünleri en yakın pazarlara götürerek paraya çeviririm.

1. “Tımarlı Sipahi” kimdir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Tımarlı Sipahilerin görevlerini dikkate alarak devlet teşkilatında hangi alanlarda fayda sağladıklarını aşağıdaki tabloya belirtiniz.

Askerler yetiştirmek.	
Ürün olarak toplanan vergileri nakit paraya çevirmek için pazara götürmek.	
Bölgenin güvenliğini sağlamak.	
Üretimi aksatacak durumları tespit ederek tedbir almak reyanın tarım ihtiyaçlarını gidermek.	

3. Osmanlı Devleti, sahip olduğu araziye kiraya vermek, kira bedelini almak ve devlet olarak toplama hakkının bulunduğu vergileri toplama görevini neden Tımarlı Sipahiye vermiştir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

3. ÜNİTE : DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER> 3.2. Tımar Sistemi

Kavram

: Cebelü

Genel Beceriler

: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Alan Becerileri

: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	OSMANLI ORDUSUNUN CENGAVERLERİ	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı ordu sisteminde cebelülerin rolünü değerlendirebilme.	

1. Yönerge: Metin ve görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Moğollarda ve Osmanlılardan önceki Türk İslam devletlerinde cebe, askerî bir terim olarak ‘cebepûş’ şeklinde geçmektedir. Osmanlılarda da hemen hemen aynı manada kullanılmakla beraber tımar teşkilatı içindeki uygulamayı belirten özel bir anlam kazanmıştır.

Cebelü asker, tımar sahibinin geliriyle doğrudan ilgili olup sayıları bu gelirlere göre tespit edilmiştir. II. Murad Devri’ne ait 1431 tarihli Arvanid Sancağı Defteri’nde bu uygulamanın ilk örnekleri yer almaktadır. Bu deftere göre geliri 1000 akçenin altında olan tımar sahipleri “kendüleri cebelü” ifadesiyle belirtilmiştir. Yani bunlar bizzat tam teçhizatlı olarak sefere katılacaklardı. 1500-2000 akçe tımarı olanlar yine kendileri cebelü ve yan-

larında kendi hizmetlerini gören bir “gulâm” veya “oğlan” getirmekle yükümlü tutulmuşlardır. 2000 akçenin üstünde tımarı olanlar ise “bürüme” denilen mükemmel bir zırhla ve gelirlerinin durumuna göre belirli sayıda tam teçhizatlı cebelü ile sefere katılırlardı. Cebelü miktarları Fatih Kanun-nâmesi ile standart hâle getirildi.

Fatih kanununa göre mızrak, kılıç, ok, yay ve kalkan gibi silahlar taşıyan cebelü, süvari olarak seferlere katılırdı. Kanun hükümlerine göre bir sipahinin cebelüsü yolda firar ederse sipahi onun yerine bedel olarak bir başkasını koymak mecburiyetinde idi. Yapılan yoklamalarda sipahiler ve cebelülerin teftişini doğrudan beylerbeyi yürütürdü. Sipahi, cebelüsünü genellikle tımar toprağındaki köy ahali-sinden seçerdi.

(Feridun Emecen, “Cebelü”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.7, İstanbul 1993, s.188-189’den düzenlenmiştir.)

1. “Cebelü” ne demektir?

Tahmini anlam:

.....

Gerçek anlam:

.....

2. Aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerlere cebelünün kullandığı silahları yazınız.

Cebelünün Kullandığı Silahlar	

3. Osmanlı ordu sisteminde cebelünün rolü hakkında neler söylersiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

2. ÜNİTE : **DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER > 3.2. Tımar Sistemi**
 Kavram : Deliler
 Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi, Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi, Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	OSMANLI ORDUSUNUN FEDAİLERİ: DELİLER	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Bir askerî zümre olarak delilerin Osmanlı ordusu içindeki yerini ve önemini kavrayabilme.	

1. Yönerge : Verilen metin ve görselden yararlanarak soruları cevaplayınız.

OSMANLI ORDUSUNUN FEDAİLERİ: DELİLER

“Deliler”, Osmanlı Devleti’nde eyalet askerî statüsünde yardımcı kuvvetler sınıfından bir askerî birliktir. Mecazen “korkusuz, gözü pek, atılgan” anlamında kullanılan deli kelimesi, tarih terimi olarak delice cesaret ve atılganlıklarından dolayı bir askerî zümreyi ifade eder.

Osmanlı ordusu içinde XV. yüzyıl sonlarından itibaren istihdam edildikleri bilinmektedir. Deli süvarileri tehlikelerden kaçınmazlar, cesaret ve kıyafetleriyle düşmanı şaşırırlardı. Vahşi hayvanların derilerinden yapılmış kalpak ve kıyafetler giyinir, bu hâllerleriyle düşmana korku salarlardı. Savaşlarda hızlı hareket etmeleri gerektiği için ağır zırh ve silahlar kullanmaz, genelde hafif piyade silahları ve zırhları kullanırlardı. Başlangıçta sadece Rumeli’de ve sınır beyliklerinde kullanılan deliler, Türk asıllı olabildikleri gibi Slav, Boşnak, Arnavut, Hırvat ve Sırp vb. yerli halkların özellikle iri yarı, cesur gençlerinden de seçilebilirlerdi. Bunlar sefere

Görsel 1: Deli Sınıfına Mensup Askerler (Temsili)

ordunun önünde giderler, savaş sırasında gözlerini budaktan sakınmayarak düşman saflarını yarar, taburlarını deler, esirler alarak onlardan düşman hakkında bilgi edinilmesini sağlardı.

Deliler silah olarak eğri pala, kalkan, orta uzunlukta mızrak, kılıç, balta ve bozdoğan kullanırlar, kalkanlarını kuş tüyleriyle süslerlerdi. XVI. yüzyılda önemli hizmetleri görülen deli teşkilâtı, XVII. yüzyılda bozulmaya başlamıştır. Maiyetinde buldukları vezir, beylerbeyi veya beylerin sık sık görevden alınmaları veya delilerin onların yanından ayrılmaları, başsız ve işsiz güçsüz kalmalarına sebep olmuştur. Dolayısıyla yeni bir kapı buluncaya kadar toplu hâlde çevreye zarar verirler, köylere saldırır, insanları katlederlerdi. Halktan “gelgeç akçesi” toplarlardı. Birçok Celâli eşkiyasının deli veya delibaşı sıfatıyla anılması, bu sınıfla olan ilgileri nedeniyle. Deli teşkilâtının ıslahı için ciddi bir tedbir alınmamıştır. III. Selim’in 1792’de çıkardığı deli namının anılmasını yasaklayan fermana rağmen deli taifesi kaldırılamamıştır. Bu tarihten sonra deliler, eşkiyalığa devam etmişlerdir.

Deli süvarileri, 1828-1829 yıllarında Rusya ile yapılan savaşta XVI. yüzyıldaki seleflerini hatırlatacak şekilde üstün kahramanlıklar göstermişlerdir. Bu savaştan sonra Rumeli'den Anadolu'ya geçen deliler, tekrar başıboş kalmış ve eşkıyalığa başlamışlardır. II. Mahmut Dönemi'nde Yeniçeri Ocağı kaldırılıp yerine Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye ordusunun kurulmasından sonra merkeziyetçi politikanın bir gereği olarak deli teşkilâtı lağvedilmiştir (1829). Valilere gönderilen fermanlarda deli ocağının kaldırıldığı bildirilmiş, bunların dağılarak çift çubuklarıyla meşgul olmaları, itaat etmeyenlerin üzerine kuvvet gönderilerek ortadan kaldırılmaları emredilmiştir.

(Özcan, A. "Deli", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi)

1. Sizce bu askerî zümre için neden "deli" ifadesi kullanılmıştır? Günümüzde Türk ordusu içinde bu sınıfa benzer bir yapılanma var mıdır?

.....
.....
.....
.....

2. Delilerin, Osmanlı ordusu içindeki yeri ve önemini kısaca açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

3. Sizce bu askerî sınıfın dağıtılmasının temel etkenleri neler olabilir?

.....
.....
.....
.....

3. ÜNİTE : DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER> 3.3. Yeniçeriler ve Devşirme Sistemi

Kavram

: Pencik

Genel Beceriler

: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Alan Becerileri

: Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	PENCİK UYGULAMASI	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Pencik uygulamasının Osmanlı Devleti'ne etkilerini değerlendirebilme.	

1. Yönerge: Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.**Vergi ve Asker Kaynağı**

Sözlükte “beşte bir” anlamındaki pencik (pençik) kelimesi, Osmanlı askerî sisteminde kara ve deniz seferlerinde ele geçirilen esirlerden beşte birinin devlet hizmetine alınmasını ifade eder. Osmanlı Beyliği'nin kuruluş yıllarında hazine için paraya ve ordu için askere olan ihtiyaç artınca esirlerin veya her esirin beşte birinin devlet hesabına alınması yoluna gidilmiştir.

Osmanlılarda pencikin ilk defa nasıl ortaya çıktığı hakkında farklı görüşler vardır. Daha çok kabul gören rivayete göre bu sistem 1361'de Edirne'nin fethinden sonra ulemadan Karamanlı Kara Rüstem'in tavsiyesi, Kazasker Çandarlı Kara Halil'in uygun bulması ve I. Murad'ın onayı ile devreye sokulmuştur.

Böylece devletin elinde toplanan bu esirlere “pencik oğlanı” denmeye başlandı. Çandarlı Kara Halil bunların genç ve güçlü olanlarından yeni bir asker teşkil etme fikrini geliştirdi. Böylece Osmanlı hanedanının doğrudan yönetimi ve denetimi altında yeni bir ordu “pençik” adı verilen bu uygulamayla meydana getirilmiştir. Pencik oğlanları önce Bursa civarındaki Türk köylerine gönderilip cüzi bir ücret karşılığında oralarda çalışıyor, Türk ailelerinin yanında Türkçeyi ve Türk İslam âdetlerini öğreniyordu. Ardından bir kışlada toplanıyor ve acemi oğlanı olarak birkaç yıl burada eğitim görüp doğrudan padişahın emrinde kapıkulu ordusu olan yeniçerileri teşkil ediyordu.

Osmanlı Devleti'nde fetihler olduğu sürece pençik yöntemi, asker ihtiyacını karşılamak için yeterli olmuştur. Ancak Ankara Savaşı sonrası Fetret Devri'yle (1402-1413) birlikte Pençik sistemi işlemez hâle gelmiştir.

(Abdülkadir Özcan, “Pencik”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.34, İstanbul 2007, s.226-228'den düzenlenmiştir.)

1. “Pencik uygulaması” ne demektir?

Tahmini anlam:

.....

Gerçek anlam:

.....

2. Osmanlı Devleti, pencik sistemiyle neleri amaçlamış olabilir?

.....

.....

3. Osmanlı Devleti, pencik sisteminin işlemez hâle gelmesine karşı hangi yöntemleri kullanmış olabilir?

.....

.....

.....

3. ÜNİTE : DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER> 3.3. Yeniçeriler ve Devşirme Sistemi

Kavram : Devşirme Sistemi
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	SOKOLLULAR	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Devşirme sisteminin Osmanlı Devleti'nde merkezî otoriteye etkisini değerlendiriniz.	

1. Yönerge: Metin ve görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Görsel 1

Görsel 2

Osmanlı Devleti'nde Çandarlılar ve Köprülülerden sonra en meşhur vezir ailesi Sokollulardır. Bunlardan da en meşhuru, üç padişaha sadrazamlık yapmış olan Sokollu Mehmed Paşa'dır ki Kanuni'nin son, oğlu Sultan II. Selim'in tek ve onun oğlu Sultan III. Murad'ın ilk sadrazamıdır. Osmanlı Devleti'nde uygulanan devşirme sistemi sayesinde 1520'li yıllarda Bosna'da devşirilmiş önce Edirne Sarayı'nda, ardından Topkapı Sarayı'ndaki Enderun'da tahsil görmüştür. Buradaki çeşitli görevlerinden sonra kaptanıderya, Rumeli beylerbeyliği, üçüncü vezirlik, ikinci vezirlik ve nihayet 1565'te sadrazamlık makamına yükselmiştir. Üç padişah zamanında, on dört yıldan fazla ve kesintisiz olarak sadrazamlık makamında bulunarak çok önemli başarılar imza atmıştır.

Sokollu Mehmed Paşa'dan sonra aynı aileden çok sayıda devlet adamı yetişmiştir. Bunlar arasında en mühim serhat vilayetlerinden olan Budin'de 1566-1578 yılları arasında kesintisiz olarak on iki seneden fazla valilik yapan Sokollu Mustafa Paşa, Sokollu Mehmed Paşa'nın amcasının oğludur. 1534 dolaylarında, o sıralarda silahdâr olan Sokollu Mehmed Paşa'nın emriyle devşirilmiş, Enderun'daki eğitimi süresince akranları arasında sıvırılmış ve padişahın yakın hizmetinde bulunmuş, padişahla birlikte 1548'de Tebriz ve 1553'te Nahçıvan seferlerine katılmıştır. Nahçıvan seferi dönüşü 1555'ten itibaren sırasıyla Tımışvar beylerbeyliği, kalemidefter kethüdalığı, Filek, Klis, Segedin, Hersek ve nihayet memleketi olan Bosna sancakbeyliğine tayin edilmiştir. 1566'da Sigetvar seferi sırasında da Budin beylerbeyi olmuştur. Yine üç padişah devrinde beylerbeylik yapan Sokollu Mustafa Paşa mükemmel bir idareci, dirayetli ve hayırsever bir devlet adamı olarak karşımıza çıkmaktadır.

(Nahifî Mehmed Efendi, *Cevâhiru'l-Menâkıb Sokollu Mustafa Paşa'nın Hayatı*, Haz.Dr.İbrahim Pazan, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2019, s.13, 19'dan düzenlenmiştir.)

1. “Devşirme sistemi” nedir?

Tahmini anlam:

.....

.....

Gerçek anlam:

.....

.....

2. Osmanlı Devleti'nin devşirme sistemi ile neleri amaçladığı iddia edilebilir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

3. Sokollu ailesinin Osmanlı tarihindeki rolü hakkında neler söylersiniz?

.....

.....

.....

.....

3. ÜNİTE	: DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER> 3.3. Yeniçeriler ve Devşirme Sistemi
Kavram	: Kapıkulu
Genel Beceriler	: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	KUL TAİFESİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Kapıkulu sisteminin tarihsel sürecini Osmanlı'daki uygulaması bağlamında değerlendirebilme.	

1. Yönerge: Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Kul Taifesi

Görsel 1: Kapıkulu Askerleri

Kapıkulu sistemi, eski gulâm sisteminin Osmanlı Dönemi'nde yeniden organizasyonu sayılabilir. Osmanlı Devleti'nde doğrudan padişaha bağlı olarak sarayda görevli maaşlı askerî zümreler için bu vasıflarını belirtmek üzere kullanılan 'kapıkulu' terimi zamanla varlıklı veya nüfuz sahibi kimselerin hizmetinde bulunanları da ifade etmiştir. Askerî manada kapıkulu, İslam devletlerindeki hassa askerî teşkilâtını karşılamaktadır. Müslüman Türk devletlerinden Karahanlılar, Gazneliler, Hârizmşahlar, Selçuklular, Eyyûbîlerde ve Moğollarda hassa askerî teşkilâtı bulunmakta olup bunların kaynağını genellikle savaş esirleri veya köleler oluşturmuştur.

Osmanlılarda hassa askerleri "Kapıkulu Ocakları" adı altında çeşitli sınıflara ayrılmıştır. Bunlar önceleri pençik kanununa göre alınan savaş esirlerinden seçilirken daha sonra devşirme kanununa göre toplanan Osmanlı tebaası gayrimüslim çocuklarından teşkil edilmiştir. Bazen "kul taifesi" olarak da anılan bu birlikler esas olarak merkezde bulunurlar, sefer esnasında ve ordugâhta padişahı ve otağını muhafaza ederlerdi. Kapıkulu askerleri doğrudan padişahın şahsına bağlı olduğundan sadece onunla birlikte seferlere katılırlardı. Ancak Kanun Sultan Süleyman'dan sonraki padişahların başkumandan olarak sefere çıkma geleneğini terk etmeleri üzerine III. Murad zamanında bu teamülden vazgeçilmiş, kapıkulu askerleri artık "serdâr-ı ekrem"lerin kumandası altında sefere çıkmaya başlamışlardır. Kapıkulu askerleri yaya ve atlı olmak üzere iki ana gruba ayrılmıştı. Yayalar kendi aralarında acemi, yeniçeri, cebeci, topçu, top arabacısı, humbaracı ve lağımcı adları altında yedi ocaktan oluşmaktaydı. Atlı Kapıkulu ocakları ise sipah, silâhdar, ulûfeci ve gurebâ bölüklerinden teşekkül eder.

Pençik ve devşirme kanunlarına göre toplanan ve Türk İslam terbiyesine göre yetiştirilen ve ulûfe denilen maaş alan kul taifesi sadece orduda değil devlete ait saray ve bahçelerde de istihdam edilirdi. Kapıkulu olarak devlet hizmetine giren bir nefer, kabiliyeti varsa devletin en yüksek makamı olan sadrazamlığa kadar yükselebilirdi. Kapıkulu, çeşitli dönemlerde devlet adamları tarafından nüfuz mücadelesi için kullanılmıştır. Sadrazam hatta padişah değişikliklerinde de rol oynayan kapıkulu askerleri, aynı zamanda merkezî otoritenin de en büyük dayanağı olmuştur.

(Abdülkadir Özcan, "Kapıkulu", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.24, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2001, s.347-349'dan düzenlenmiştir.)

1. Sizce “kapıkulu” ne anlama gelmektedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Kapıkulu askerlerinin özellikleri nelerdir?

.....

.....

.....

.....

3. Kapıkulu'nun sistemleşmesini ve uygulanma şeklini Osmanlı bağlamında açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

3. ÜNİTE : **DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER > 3.3. Yeniçeriler ve Devşirme Sistemi**
Kavram : Yeniçeri Ocağı
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Araştırma Becerisi, Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	YENİÇERİ OCAĞI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Yeniçeri Ocağının ve Devşirme sisteminin Osmanlı devletleşme sürecine etkisini analiz edebilme.	

Yönerge : Verilen metin ve görselden yararlanarak soruları cevaplayınız.

YENİÇERİ OCAĞI

Görsel 1: Yeniçeriler (Temsili)

Osmanlı Devleti'nin Hristiyan tebaasından belli kurallar dâhilinde çocuklar toplandıktan sonra çocukları eğiterek kabiliyetlerine göre başta askerlik olmak üzere çeşitli devlet kadrolarında istihdam etmelerine "Devşirme Sistemi" denir. I. Murat Dönemi'nde kurulan Yeniçeri Ocağı'na asker temini için önce "Pençik Kanunu" gereğince gayrimüslim genç savaş esirlerinden faydalanılmış fakat zamanla fetihlerin azalması yüzünden devşirme yoluna gidilmiştir. Zamanla yeniçeri ihtiyacı artınca devşirme usulü yaygınlaşmıştır. Kulluk sisteminin esasını oluşturan bu uygulama, XIX. yüzyıla kadar yürürlükte kalmıştır.

Devşirme hususunda yeniçeri ağası yetkiliydi. Devşirme işi ihtiyaca göre üç, beş veya yedi yılda bir yapılırdı. İhtiyaç duyulduğu zaman yeniçeri ağası divana müracaat ederek ihtiyaç miktarını bildirir ve devşirme yapılması için devşirme memurları görevlendirilirdi. Devşirme Kanunu'nda bu işlemin nasıl ve ne şekilde yapılacağı, hangi kazadan ne kadar çocuğun devşirileceği tek tek belirtilmişti. Devşirme memuru, Hristiyan çocuklarını devşirirken o mahallin kadısı, sipahisi, köy kethüdası ve köy papazı hazır bulunurdu. Çocuklar arasından sekiz ile yirmi yaş arasında olan ve Devşirme Kanunu'nda belirtilen niteliklere sahip olanlar tercih edilirdi. Evli ve ailenin tek erkek çocuğu olanlar alınmazdı. Kanun gereğince asil ailelerin çocukları tercih edilirdi. Yahudilerden devşirme alınmazdı. Devşirilecek oğlanlar akıllı, iyi huylu ve fiziksel açıdan sağlıklı olmalıydı. Bir bölgede en fazla kırk hanenin birinden bir devşirme alınırdı. Ailenin tek oğlu veya dul kadının oğulları alınmazdı. Seçilmiş devşirmelerin kayıtları yapılır, isimlendirilir ve görevlilere teslim edilirdi. Pençik Kanunu veya devşirme usulüyle toplananlar arasından genç ve askerliğe elverişli olanlar, Türk ailelerinin yanına verilerek Türkçeyi, Türk örf ve âdetlerini öğrenmeleri sağlandıktan sonra Acemi Ocağına alınırlardı. Burada belli bir süre eğitim gördükten sonra Yeniçeri Ocağı'na kaydedilirlerdi.

Yeniçeri Ocağı gibi daimî bir orduya sahip olması, Osmanlı Devleti'ni çağdaşı olan diğer devletlerden üstün kılmıştır. Yeniçeriler, savaş ve barış zamanında maaş alan daimî bir ordudur. Maaş alan daimî ordunun eğitim ve muharebe kabiliyeti daha yüksektir. Avrupa'da daimî ordular, XVII. yüzyılın ortalarında İsveç, Fransa ve Prusya'da güç kazanmıştır. Osmanlı Devleti'nde ise özel elbiseleri olan, aylık ücret alan ve yaz-kış kıışlarında bekleyen daimî ordu, I. Murat Dönemi'nde kurulmuştur.

1. Maaş alan daimî ordunun eğitim ve muharebe kabiliyeti neden daha yüksektir?

.....
.....
.....

2. Devşirme sistemi ve Yeniçeri Ocağının Osmanlı Devleti'ne ne gibi katkıları olmuştur?

.....
.....
.....

3. Yetkin bir konumda olsanız Türkiye Cumhuriyeti ordusunu geliştirmek için neler yaparsınız?

.....
.....
.....

3. ÜNİTE : **DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER > 3.3 Yeniçeriler ve Devşirmeler**
Kavram : Yeniçeri
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	SON YENİÇERİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Yeniçerilerin Osmanlı ordusundaki yerini analiz edebilme.	

Yönerge : Görsellerden ve metinden hareketle soruları cevaplayınız.

SON YENİÇERİ

Görsel 1

Görsel 2

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından kısa bir süre önce, Yarbay Mustafa Kemal, 11 Mayıs 1914 günü Sofya'da Osmanlı Askerî Ataşesi sıfatı ile katıldığı kıyafet balosunda kendisine askerî müzeden bir yeniçeri kıyafeti getirterek kuvvetle muhtemeldir ki mensup olduğu devletin tarihindeki gücünü hatırlatarak Avrupalı elçilere bir mesaj vermek istiyordu.

Geniş ve bol ışıklı salonda devam eden muhteşem gecede, gösterişli bir yeniçeri kıyafetiyle içeri girdi. Mustafa Kemal'e çevrilen bütün gözler O'na hayranlıkla bakıyordu. Orada bulunan Bulgar Kralı Ferdinand, Mustafa Kemal'i yanına davet ederek iltifatlarda bulunuyor, kıyafetinden ve başarısından dolayı da tebrik ediyordu.

Mustafa Kemal'e yeniçeri kıyafetini giydiren neydi? Kimdi bu yeniçeriler?

Osmanlı tarihine damgasını vuran, birçok zaferde büyük rol oynayan yeniçeriler, Osmanlı ordusunun daimi ve maaşlı askerlerinden oluşan kapıkullarının en önemli sınıfını oluşturuyordu. Türkçe asker demek olan "çeri" ile "yeni" kelimelerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan yeniçeriler, Osmanlı Devleti'nin yeni fetihleri gerçekleştirmesi ve ele geçirdiği yerleri muhafaza etmesi için padişahın emir ve kumandası altında daimi bir ordunun ihtiyacını karşılıyordu. Bu nedenlerle I. Murad zamanında kurulan Yeniçeri Ocağına asker alımları Hıristiyan savaş esirlerinin alımıyla başlıyor daha sonra devşirme yoluyla devam ediyordu. Acemi Ocağında yetiştirilen askerler daha sonra Yeniçeri Ocağına alınıyorlardı. Başlarına börk ismi verilen beyaz keçeden bir başlık giyiyorlardı. Ocağın en büyük komutanı Yeniçeri Ağası'ydı. Ulûfe denilen maaşlarını üç ayda bir alıyorlardı. II. Murad döneminde önemli bir askerî güç haline gelen yeniçerilerin sayısı Fatih Sultan Mehmet döneminde daha da artırıldı. Bu durum merkezi otoritenin güç kazanmasında çok etkili olmuştu. Kanuni Sultan Süleyman döneminin sonuna kadar ocağın kanun ve nizamlarına uyulması yeniçerileri döneminin en güçlü ordusu yapıyor ve bu ordu Osmanlı'nın başarılı fetihler gerçekleştirmesinde önemli bir rol oynuyordu.

Zamanla Yeniçeri Ocağında görülen bir takım disiplinsiz durumlar: Yeniçerilerin askerlik dışında başka işlerle uğraşmaları özellikle de esnafılık yapmaları, evlenmeleri, ocağa devşirme dışında alımların olması gibi nedenlerle III. Murad döneminde ocağın nizamı bozulmaya başladı. Bu bozulma sürecinde, yeniçerilerin devlete karşı isyan etmeleri toplumsal asayışı sarsan olaylar yaşanmasına neden oldu. Ocaktaki bozulmanın artık düzeltilemeyeceği anlaşılınca, Yeniçeri Ocağı 1826'da II. Mahmut tarafından kaldırıldı.

1. Sizce Mustafa Kemal'e yeniçeri kıyafetini giydiren düşünce ne olabilir?

.....

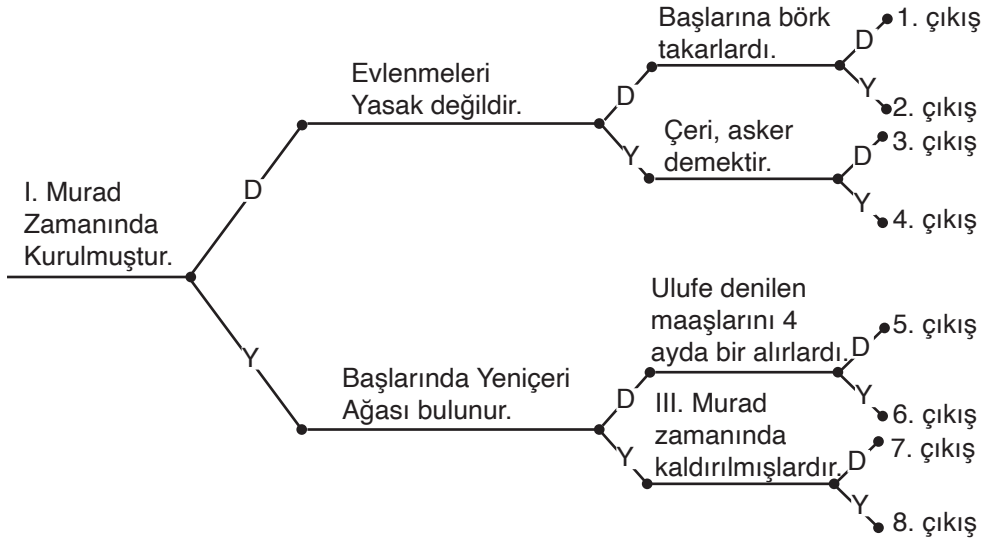
.....

.....

.....

.....

2. Aşağıda tanılayıcı dallanmış ağaçtaki yeniçerilerle ilgili verilmiş bilgi içeriklerini kullanarak hangi çıkışa ulaştığınızı gösteriniz.

- 3. ÜNİTE** : DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER > 3.3. Yeniçeriler ve Devşirme Sistemi
Kavram : Cebeciler
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	OSMANLININ SİLAH USTALARI CEBECİLER	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı ordusunda cebecilerin görevlerini açıklayabilme.	

1.Yönerge : Öğrencilere cebecilerin imal ettiği silah ve savaş malzemelerinden örnekler göstermek üzere <https://sanalgezinti.com/yeni/askeri-muze-harbiye/tr.html> linki üzerinden sanal gezinti yaptırılır. Gezinti sonrası öğrencilerden aşağıdaki soruyu yanıtlamaları istenir.

OSMANLININ SİLAH USTALARI CEBECİLER

Görsel 1: (Soldan sağa) Tımarlı sipahi, Lağımçı, Cebeciler kethüdâsı, Topçubaşı, Humbaracı

Görsel 2: Cebeci Çavuşu

1. Sanal gezintide edindiğiniz bilgilere göre cebeciler Osmanlı ordusunda hangi görevleri yerine getirmektedirler?

.....

.....

.....

.....

2.Yönerge : Sanal müze gezintisinden ve aşağıdaki metinden hareketle soruları yanıtlayınız.

Cebeciler: “Zırh” anlamına gelen Moğolca “cebe” kelimesinden türemiştir. Cebeci bugünkü ifadeyle “tüfekçi ustası” demektir.

- Yeniçeri Ocağı askerlerine silâh ve savaş malzemesi sağlayan; bunların yapımı, tamiri ve korunması ile uğraşan askerlerdir. Bu askerler acemioğlanlar ocağından seçilerek cebeci ocağına kaydedilirlerdi. Her savaşta bulunurlardı.

Görevleri:

- Yeniçeriler için ok, yay, kılıç, zırh, cevş (demir gömlek), tüfek, tüfek kayışı, barut, kurşun, kazma, kürek ve bunların sapları gibi silâhlar ve savaş malzemeleri yapmak, gerektiğinde ücreti karşılığında şehirdeki diğer esnafa yaptırmak,
- Savaş malzemelerini cebehane denilen silah depolarında korumak,
- Savaş zamanı gerekli olduğu kadar cephaneyi deve ve katırlarla orduya, donanmaya ve kalelere nakletmek,

- Yeniçerilere silahlarını cephede dağıtmak,
- Savaş sonunda silahları toplayarak, İstanbul'a naklini sağlamak, ihtiyaç duyulanları tamir etmek ve silah depolarında muhafaza etmek,
- Yeniçerilerin devlet merkezinde bulunurken tüfek taşımaları yasak olduğundan talim zamanında kullanacakları tüfekleri vermek ve işleri bitince yine geri almaktı.
- Kışları Ayasofya Camii karşısında idi. Bunların yanında malzeme deposu ile her cins malzemenin yapıldığı ve tamir edildiği atölyeler bulunurdu.
- Cebeci teşkilatı yalnızca İstanbul'da değildi. Taşralarda da vardı. Ankara'daki Cebeci semtinin adı bununla ilgilidir.
- Kanûnî Dönemi'ndeki sayıları 700 iken IV. Murad zamanında 7000-8000'e varmıştı. Üç ayda bir ulûfe adı verilen maaş alırlardı. Emekli olma hakları vardı.
- Ocağın en büyük subayı cebecibaşı, ondan sonra gelen diğer yüksek rütbeli subaylar, dört kethüdâ ile cebeciler başçavuşu idi.
- Günümüzdeki cephane ve cephanelik kelimeleri cebeci kelimesinden gelmektedir.

1. Okuduğunuz metindeki bilgilerden hangilerini günümüzdeki kurumlarla ilişkilendirebilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Osmanlı Devleti'nde cebecilerin yaptığı işin benzeri bugün ülkemizde hangi kurumlar tarafından yürütülmektedir?

.....

.....

.....

.....

.....

3. ÜNİTE : **DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER > 3.3 Yeniçeriler ve Devşirmeler**
Kavram : Lağımçı
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	OSMANLI DEVLETİ'NİN YERALTI SAVAŞÇILARI: LAĞIMCILAR	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Lağımçı Ocağının, Osmanlı ordusundaki önemini kavrayabilme.	

Yönerge : Aşağıdaki metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Görsel 1: Lağımçılar (Temsili)

Onur İstanbul'un fethinde önemli rol oynayan lağımçı ocağını araştırmayı aklına koyar. Araştırmalarının sonucunda Osmanlı Devleti'nin, tarih boyunca kazandığı büyük zaferlerde baskın, hilal vs. gibi stratejilerle birlikte ihtiyaç halinde yer altında tünel kazma çalışmalarının da büyük rolü olduğunu öğrenir. Adına lağım denilen bu strateji sanatı örneği ile özellikle alınması güç kalelerin fethi mümkün olmuştur. Bu işi yapan askerî sınıfa lağımçı deniliyordu. Eğitilmiş ve disiplinli lağımçıların, günlerce toprak altında inşa ettikleri yolların bitiş noktasında patlatılan mayınlar, toprak üstünde eş zamanlı yapılan muharebeleri büyük oranda destekliyordu. Ağır koşullar altında büyük sorumluluklara sahip lağımçı askerler, hedefe ulaşmak uğruna bazen kazdıkları tünellerde ölümü göze alıyorlardı. Tam olarak Osmanlı ordusu içinde ne zaman kurulduğu bilinmese de önemleri İstanbul'un fethi ile artmıştı. Lağımçı Ocağına mensup her bir lağımçının, mühendislik ve mimari sanatlarda ilim sahibi olması şarttı.

Lağımçılar, tam surların altına geldikleri zaman bazen barut patlatıp surların yıkılmasını sağlıyorlar bazen de tünele su basıp surların altındaki toprağı yumuşatıyorlar ve böylece suru yıkıyorlardı. Hem su basma var hem de barut patlatma... İki yola da başvuruylardı.

29 Mayıs günü fethin gerçekleşmesinde en büyük payı yine lağımçılar gerçekleştirmişti.

Yerin altında karşılıklı lağım savaşları sürerken Bizans'ın bağına sessizce yerin altından ilerleyerek bir hançer gibi saplanan lağımçılar, barutla patlattıkları surda, büyük bir burcu çökertmeleri kuşatmanın zafere ulaşmasında çok etkili olmuştur.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde de lağımçılar etkin rol oynamışlardır. Rodos Adası'nın kuşatılması sırasında tünel kazılarak birliklerin kale içine girmeleri, savaş tarihinde yeni bir savaş tekniği olarak yer almıştır.

1. İstanbul'un fethiyle birlikte lağımıcı ocağının öneminin artmasının nedenleri neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Lağımıcıların savaş esnasında üstlendikleri görevler nelerdir?

.....

.....

.....

.....

3. Günümüzde lağımıcıların yaptıkları işleri üstlenmiş askerî birlik var mıdır? İsmi yazınız.

.....

.....

.....

.....

3. ÜNİTE : **DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER > 3.3 Yeniçerilerde Devşirme Sistemi**
Kavram : Bostancılar
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	SARAYIN TEK SAKALLISI BOSTANCIBAŞI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlının askerî teşkilatını oluşturan kapıkulu piyadelerinden bostancıların özelliklerini açıklayabilme.	

Yönerge: Ders öğretmeni, öğrencilere aşağıda yer alan metni çalışma kâğıdı olarak dağıtır. Öğrencilerden aşağıdaki görselleri inceleyip okudukları metinden yararlanarak Osmanlı Devleti'nin ordu teşkilatında yer alan bostancılar ile günümüz ordu sistemindeki görevlilerle benzerlik kurmalarını ister.

Görsel 1: Topkapı Sarayı

Görsel 2: Bostancı (Temsili)

Görsel 3: Bostancıbaşı (Temsili)

SARAYIN TEK SAKALLISI BOSTANCIBAŞI

Tarih yalnızca hikâye ve efsanelerden oluşmaz. Bir devletin siyasi gücü aynı zamanda onun ordu teşkilatlanma yapısı ile ortaya çıkar. Bostancılar Osmanlıda etkisi, yetkisini aşan bir birimdir. Bir zamanlar padişah kayığının dümenini tutanların zamanla sahil güvenlik komutanlığı diyebileceğimiz bir mertebeye ulaşması bostancıların toprak ve çamurundan çıkıp sarayın en güvenilir muhafızları arasına girilme sürecinde yaşananlar merak uyandırmaktadır. Osmanlı Devleti'nde bostancı da sarayda görev yapan yeniçeri ocağına mensup çavuşlar yakın korumalardır. Doğrudan padişaha bağlı olup başçavuşları bostancıbaşıdır. Bostancılar Ocağı'nın geçmişi I. Murad zamanına kadar uzanırdı. Devşirme yolu ile devlete kazandırılan gayrimüslim çocukların eğitimi için kullanılan bir askerî sınıftır. Özellikle Bosnalı Poturoğulları'nın çocukları tercih edilirdi. Bostancı ocağına devşirme oğlanlarının güçlü ve gösterişli olanları seçilerek alınır. Bir süre bu ocakta çalışan ve eğitim gören devşirmeler yetenekleri ve çalışkanlıklarına göre terfi edip çavuş, kapıcı, müteferrika gibi sınıflara ve süvari veya piyade bölüklerine yükselme imkânına sahiptirler. Topkapı Sarayının dış hizmetlilerinden olan bostancıların başlıca görevleri saraya ait bağ ve bahçelerle padişaha mahsus kayıklarında çalışmaktı. En büyük âmiri bostancıbaşıydı, sadrazam huzurunda kaftan giyerdi.

Sarayda sakal bırakmasına izin verilen tek görevliydi. Başına kırmızı başlık, sırtına kırmızı kaftan altına mavi şalvar giyerdi. Yalı köşkü bitişinde özel dairesinde otururdu. Marmara, Boğaziçi, Haliç kıyılarının güvenlik komutanıydı. Ormanların genel denetleyicisiydi. Padişahın bindiği kayığın dümenini o tutar, görevli bostancılar kürek çekerdi. Önemli bir görevi de genellikle saray içinde olmak üzere idam cezasına mahkûm kimselerin infazını yapmaktı. Padişahların at veya sandal gibi ulaşım vasıtasıyla seyahate çıkmaları sırasında ona refakat etmek olduğu gibi, bu gezi güzergâhlardaki iskele, yol, köprü benzeri yerlerin tamir ve bakımı da bulunmaktadır. Günümüzde ise sarayın bahçe düzenlemesi işlerinde bahçıvanlar görev yapmaktadır. Bostancı ocağı, şimdiki devlet başkanı özel koruması görevine karşılık gelmektedir. Aynı zamanda bostancı şimdiki sahil güvenlik komutanlığına da eşdeğerdir.

Dr. Murat Yıldız'ın Bostancı Ocağı (Bahçıvanlıktan Saray Muhafızlığına) kitabından ve İslam Ansiklopedisinden düzenlenmiştir.

1. Sizce hükümdardan sonra sakal bırakma hakkı neden bostancıbaşına verilmiş olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Osmanlı Devleti'nde bostancıların devşirme sistemi tercih edilerek ocağa alınmalarının nedenini açıklayınız?

.....

.....

.....

.....

.....

4. ÜNİTE : **EYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ > 4.2. Osmanlı Devlet İdaresini Oluşturan Unsurlar**
Kavram : İlmiye
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi, Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi

Çalışmanın Adı	ŞEYHÜLİSLAM MI, KAZASKER Mİ?	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	İlmiye sınıfının devlet idaresi ve toplum düzenindeki rolünü açıklayabilme.	

Yönerge: Aşağıda verilen bilgileri dikkate alarak soruları cevaplayınız.

İlmiye, Osmanlı Devleti'nde eğitim, yargı, fetva ve diyanet teşkilâtını oluşturan medrese kökenli ulemâ sınıfıdır. Başka bir ifade ile din, eğitim ve hukuk bürokrasisidir. Osmanlı devlet teşkilâtında seyfiye (askerî zümreler) ve kalemiye (bürokratlar) ile birlikte üç temel meslek grubundan biridir.

İslâmî eğitim kurumu olan medresede eğitimlerini tamamladıktan sonra eğitim, hukuk, fetva, ve dinî hizmetlerde görev yaparlardı. İlmiye sınıfının başı olarak şeyhülislam kabul edilirken ilmiye sınıfının divandaki temsilcileri kazaskerdir. Müslüman ve çoğunlukla da Türklerden oluşan bir meslek grubudur.

Osmanlı idare sisteminde askerî sınıfın ehl-i örf kesimini oluşturan kapıkulları ve diğerlerine idam dâhil her türlü ağır ceza verilebilirken ilmiye mensuplarına verilen en ağır ceza görevden azil veya sürgüne gönderilmedir.

*Mehmet İpşirli, İlmiye
(Düzenlenmiştir.)*

Görsel: Süleymaniye Camii ve Medresesi

1. Osmanlı idare sisteminde ilmiye sınıfı hangi işlerle meşgul olurlardı? Günümüzde bu işler hangi kurumlar tarafından yürütülmektedir?

.....

.....

.....

.....

.....

2. İlimiye sınıfının toplum düzenindeki rolleri hakkında neler söylersiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

4. ÜNİTE : **BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ > 4.2. Osmanlı Devleti'nde Askerî Sınıf**
Kavram : Kalemîye
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	KALEM-KILIÇ-BİLGİ	🕒 10 dk.
Çalışmanın Amacı	Kalemîye sınıfının Osmanlı devlet sistemindeki yerini açıklayabilme.	

Osmanlı devlet sistemini bir kamera gibi düşününüz. Aşağıdaki görsele bakarak bu sistemin yıkılmasına engel olan üç yönetim ayağını inceleyiniz.

Osmanlı devlet sisteminin sürekliliğini sağlayan “Kalemîye” ehlinin hangi görevleri yerine getirdiğini inceleyiniz.

İLMİYE | SEYFİYE | KALEMİYE

Biz Kalemîye Görevlileri

Devletin resmî yazışmalarını biz yaparız.

Dış ülkelerle resmî ilişkileri biz yürütürüz.

Fethedilen toprakları kayıt altına alırız.

Devletin parasal işlerini de biz yürütürüz.

Padişahın mührünü ancak biz belgelere vurabiliriz.

Görsel: Kalemîye katibi

Yönerge: İnfografiği inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Osmanlı devlet yönetiminin üç önemli dayanağı olan kılıç, kitap ve kalem sembolünden yola çıkarak Osmanlı Devleti'nin yükselişinde kalemîye sınıfının rolü hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Kalemîye mensuplarının kullandığı “katip” ve “kalem efendisi” gibi meslek isimleri halk arasında çalışkan, kibar, beyefendi kişiler yerine de kullanılmaktaydı. Bu bilgiden yola çıkarak kalemîye mensuplarının Osmanlı kültür hayatına ne gibi etkileri olduğuna dair görüşlerinizi belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

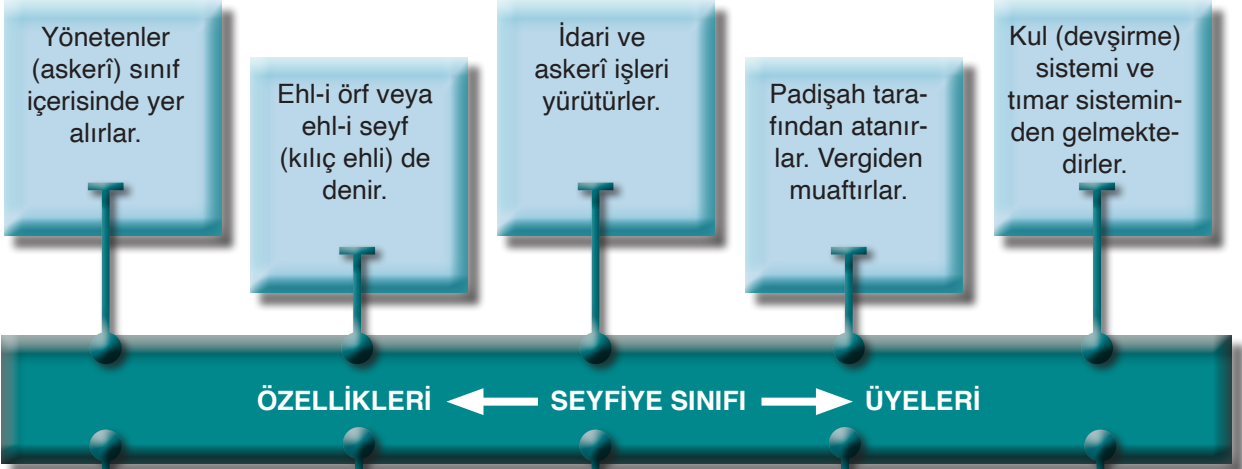
.....

4. ÜNİTE : **BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ > 4.2. Osmanlı Devleti'nde Askerî Sınıf**
Kavram : Seyfiye
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	İDARİ VE ASKERÎ GÜÇ	⌚ 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı devlet yönetiminde seyfiye sınıfının genel özelliklerini ve bu sınıfa mensup üyelerin görevlerini açıklayabilme.	

Yönerge: Aşağıda verilen bilgileri ve görselleri dikkate alarak soruları cevaplayınız.

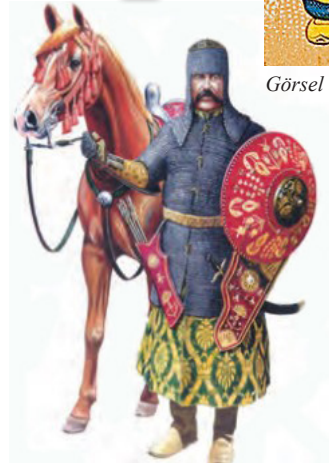
Görsel 1: Sadrazam

Görsel 2: Yeniçeri Ağası

Görsel 3: Kaptanderya

Görsel 4: Tımarlı Sipahi

Görsel 5: Subaşı

1. Verilen bilgilerden yola çıkarak seyfiye sınıfı içerisinde yer alan diğer görevlilerin kimler olabileceğini yazınız?

.....

.....

.....

.....

2. Seyfiye sınıfının genel özelliklerini ve başlıca üyelerinin görevlerini incelediğinizde bu sınıfta hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

3. Aşağıda verilenlerden hangileri seyfiye sınıfı üyelerinin görevleri arasında yer almaktadır?

- Devletin yıllık gelir ve giderleri hakkında padişaha bilgi sunma
- Başkentin güvenliğini sağlama
- Divanda alınan kararlarla ilgili fetva verme
- Padişah adına yürütme yetkisini kullanma
- Eyaletlerin yönetiminden sorumlu olma
- Medreselerde ders verme

4. ÜNİTE : **BEYLİKTEKİ DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ > 4.1. Anadolu'nun Kandilleri**
Kavram : Tasavvuf
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	İçsel Bir Yolculuk: TASAVVUF	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Tasavvuf anlayışının Türk-İslam dünyasındaki yeri ve önemini kavrayabilme.	

Yönerge: Aşağıda Türk İslam dünyasında yetişen önemli mutasavvıflara ait sözler yer almaktadır. Bu sözlerden hareketle soruyu yanıtlayınız.

Adalet, her işte Hakk'ı bilmektir.

Sen seni bilersen yüzün Hüda'dır. Sen seni bilmezsen Hak senden cüdadır.

Hacı Bektaş-ı Veli

Eline, diline, beline sahip ol.
Kalbini, kapını, alnını açık tut.

Kendin muhtaç iken bile başkalarına verecek kadar cömert ol

Ahi Evran

Maharet güzeli görebilmektir, sevmenin sırrına erebilmektir. Cihan âlem herkes bilsin ki şunu, en büyük ibadet sevebilmektir.

Benlik davasını bırak, muhabbetten olma ırak. Sevgi ile dolsun yürek, hoşgörülü olmaya bak.

Yunus Emre

Bahar gelmekle taş yeşermez. Ancak yumuşak toprak yeşerir. Sen de taş gibi katı kalpli olma. Toprak gibi yumuşak ol ki senin de kalbine, bir bahar güneşi gibi, bir arif ve kâmilin güneşi gelirse sende de nice güzel-likler yeşersin.

Allah'a ulaşacak birçok yol var. Ben aşkı seçtim.

Canında bir can var, o canı ara!
Beden dağında bir maden var, o madeni ara!
Ey yürüyüp giden dost, bütün gücünle ara!
Aradığını dışarda değil, kendi içinde ara!"

Mevlana

1. Tasavvuf anlayışının öne çıkardığı değerler nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

4. ÜNİTE : **BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI > 4.2. Osmanlı Devleti'nde Askerî Sınıf**
Kavram : Tekke
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorumlama Becerisi

Çalışmanın Adı	DİNİ ZÜMRELERİN FAALİYET ALANLARI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	İslam dünyasında önemli bir yeri olan tekkenin dinî ve sosyal işlevlerini kavrayabilme.	

1. Yönerge: Aşağıda verilen tablodaki özelliklerin hangi kavrama ait olduğunu belirleyerek uygun kutucukları işaretleyiniz.

ÖZELLİKLER	TEKKE	ZAVİYE	MEDRESE
Bilgi, ilim ve ahlak yönünden en mükemmel insanın yetişmesini sağlamayı amaçlamıştır.			
Kuruldukları ilk devirlerden itibaren birer sosyal yardımlaşma ve dayanışma kurumu niteliği taşımıştır.			
Tarikat faaliyetlerinin yürütüldüğü küçük yapılardır.			
Dinî ve ilmî konularda akademik seviyede ders verilen eğitim kurumları olmuştur.			
Genellikle büyük yerleşim alanları dışında, küçük köy ve kasabalar ile yollar üzerinde açılmıştır.			
Toplumun manevi ve ahlaki açıdan eğitilmesi üzerinde yoğunlaşmıştır.			
Bir şeyhin yönetiminde tasavvuf eğitiminin verildiği mekânlardır.			
Değişik zamanlarda ve değişik coğrafyalarda "zaviye, hankah, dergâh, ribat, asitane, imaret.." gibi isimlerle anılmıştır.			
Büyük şehirlerde ve kervan yolları üzerinde inşa edilen bu yapılar tasavvufî eğitimin yanında han, imaret ve kervansaray hizmeti de görmüştür.			
Yönetim kademeleri için devlet adamı yetiştirmiştir.			
Genellikle şeyh, mürit, padişah ve yöneticiler tarafından yaptırılmıştır.			
Bazı ekollerde şiir ve musikî yardımıyla ruha coşku veren zikir meclislerinin farklı bir atmosfer oluşturduğu mekânlardır.			
Allah ve peygamber sevgisi temasına daha çok yer vermiş, korku yerine sevgi unsurunu işlemişlerdir.			
Dervişlerin toplandığı, dinî ve ahlaki açıdan eğitimin verildiği, kâmil insan yetiştirme kurumları olmuştur.			

İSLAM TOPLUMUNDA KURUMLAR

İlk dönemlerden itibaren İslam toplumlarında sosyal yardım müesseselerine büyük önem verilmiştir. Bu amaçla hemen her devirde ve bölgede işlevleri birbirinden farklı, ancak özde toplumun huzur ve refahına dönük hizmetler veren müesseseler kurulmuştur. Bu müesseseler ribat, hankah, zaviye ve tekke gibi dinî muhtevası ağır basan veya medrese, kervansaray, cami ve mescit gibi daha farklı işlevleri karşılayan kurumlar olmuştur.

2. Yönerge : Tablo ve metinden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

1. Zaviye ve medreseler ile tekkeleri benzerlik ve farklılıkları yönünden karşılaştırınız.

.....

.....

.....

.....

2. Size göre tekkelerin temel işlevleri nelerdir?

.....

.....

.....

.....

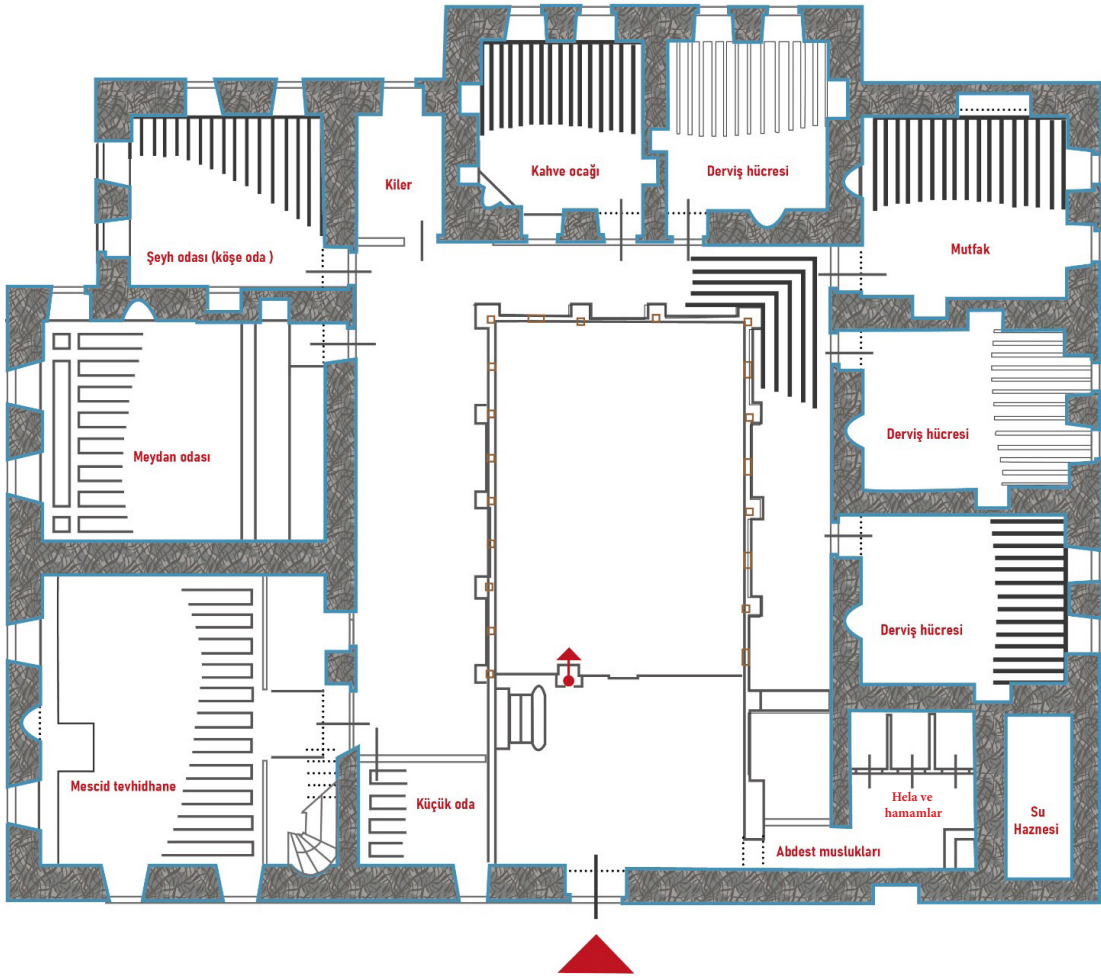

4. ÜNİTE : **BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI > 4.2. Osmanlı Devleti'nde Askerî Sınıf**
Kavram : Tekke
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorumlama Becerisi

Çalışmanın Adı	ŞEYH, DERVİŞ VE MÜRİTLERİN BULUŞMA NOKTASI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Dini, sosyal ve ekonomik işlevi olan tekke kurumunu kavrayabilme.	

1. Yönerge : Aşağıda verilen kroki ve metni inceleyerek soruları cevaplandırınız.

“Hacı hacıyı Mekke’de, derviş dervışı tekkede bulur.”

Hacı Evhad Tekkesi Planı

Şeyhler, gerek kendileri gerekse padişah veya ileri gelen devlet adamları tarafından yaptırılan tekkelerinde müritlerinin eğitimiyle meşgul olurlardı. Şeyhler tekkelerde müritlerine ders verir, kitap okutur veya kitap istinsah ettirir; belirli günlerde zikir toplantıları veya sohbet meclisleri düzenlenirdi. Bu tekkeler kültürel canlılığın ve halkın toplanma merkezleriydi. Yoksullar, kimsesizler, yolda kalmışlar tekkelere gelerek karınlarını doyurabilir, üç gün misafir edilir, hamamda yıkanabilir ve şeyhin sohbetlerine katılma imkânı bulabilirdi. Dervişlerin ıssız arazilerde kurdukları tekke ve zaviyelerin etrafında zamanla köyler oluşur, hatta bu mekânlar canlı birer kültür, ticaret ve din merkezi hâline gelirdi. Sınır boylarında kurulan tekkeler bir tür karakol vazifesi de görüyordu.

Evliya Çelebi, Abdal Musa tekkesinde geniş bağ ve bahçeler, bağ ve bahçelerin içinde de misafirhaneler, meydanlar, kiler, mutfak, fukara meydanı, mescit ve kütüphane gibi yapıların bulunduğunu yazmaktadır. Tekkenin etrafı zamanla büyük vakıf arazisi ve köylerle çevrilmiştir. Meydanın dışında yer alan misafirhanenin üstü konak, altı iki yüz at alacak büyüklükte bir ahırdır. Büyükçe bir mutfağa sahip olan tekkenin on binden fazla koyunu, bin camuzu, on katar devesi, yedi katar katırı, binden fazla sığırı, yedi yüz kolon kısrağı, yedi değirmeni vardı.

1. Sosyal, siyasal ve kültürel katkılar bakımından tekkelerin sizde oluşturduğu çağrışımları yazınız.

.....

.....

.....

.....

2. Tekkelerin yaygınlaşmasında hangi unsurlar etkili olmuştur?

.....

.....

.....

.....

3. Tekkelerin yaygınlaşmasının toplum hayatına etkileri neler olabilir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

4. ÜNİTE	: BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ > 4.2. Osmanlı Devleti'nde Askerî Sınıf
Kavram	: Kazasker
Genel Beceriler	: Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Analiz ve Yorumlama Becerisi

Çalışmanın Adı	ADALET VE EĞİTİM SİSTEMİNİN TEMEL TAŞI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'nde hukuk ve eğitim sistemlerinin işleyişinde kazaskerlerin yerini ve önemini kavrayabilme.	

Yönerge : Verilen metin ve bilgi haritasından yararlanarak soruları cevaplayınız.

KAZASKER (KADIASKER)

Kazaskerlik bir müessese olarak ilk defa Hz. Ömer tarafından kuruldu. Abbasilerde "Kâ-dî'l-kudât"lık şeklinde görülen ve dilimizde kadiasker veya kazasker şeklinde kullanılan kazaskerlik, Harzemşahlarda, Anadolu Selçuklu Devleti'nde, Eyyubîlerde, Memlûklülerde hatta Karamanoğullarında da vardı.

Osmanlı Devleti'nde yönetici kesime "askerî zümre" deniliyordu. Kazaskerler bu kesimin hukuki meselelerini çözmek üzere atanan, ayrıca ülkedeki adalet ve eğitim kurumlarını idare eden kişilerdir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde adli teşkilatın ve ilmiye sınıfının reisi, halkın ve devletin çeşitli meselelerinde başdanışmanı Bursa kadısı idi. Sınırların genişlemesi ile 1363 yılında kazaskerlik makamı oluşturuldu. Fatih Sultan Mehmet'in saltanatının son yıllarında Rumeli ve Anadolu Kazaskerliği birimleri oluşturuldu.

1. Kazaskerlerde olması gereken özellikler neler olmalıdır?

.....
.....
.....
.....

2. Kazaskerlik kurumunun faaliyetlerinin benzer bir şekilde Osmanlı Devleti'nde de sürdürülmesini kültürel aktarım açısından değerlendiriniz.

.....
.....
.....
.....

3. Kazaskerlerin görev alanlarını günümüzde hangi kurumlar üstlenmiştir?

.....
.....
.....
.....

4. ÜNİTE : : **BEYLİKTEKİ DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ>4.2. Osmanlı Devleti'nde Askerî Sınıf**
Kavram : Müderris
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	HOCALARIN HOCASI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Müderrislik makamının önemini kavrayabilme.	

Yönerge: Verilen bilgilerden yararlanarak soruları yanıtlayınız.

1.

“Öğrenmek, öğrenmek zorunda olunan bilgi” anlamındaki ders kökünden türeyen tedris “öğretmek, ders vermek” demektir. Ders okutulan yere de medrese adı verilir.

a) Tanımlardan hareketle ders kelimesinin kökünden türeyen müderris teriminin anlamı ile ilgili çıkarımınız ne olabilir?

.....

.....

.....

.....

Ezber ve Tekrar	Kavrama	Müzakere	Defter tutma
Hafızayı geliştirmek medreselerde değişmez bir eğitim metoduuydu. Bu metotta öncelikle Kur'an'ı ezberlemek, mümkün olduğunca hadis öğrenmek gerekiyordu. Medrese eğitim sistemi içinde tekrarın çok önemi vardı.	Kavrama, ezber ve tekrar metotlarını desteklemek amacı ile kullanılmaktaydı. Metni ezberleyen ve kavrayan kişiler arasında bir ayırım yapılabiliyordu.	Medreselerde müzakere metodu soru-cevap ile gerçekleştirilirdi. Müderris, öğrencilere soru sorup cevap beklediği gibi öğrenciler de müderrise soru sorabilirdi. Belirli günlerde halka açık tartışmalar yapılırdı.	Medrese eğitim sisteminde bir diğer metot defter tutma metoduuydu. Müderrislerin söyledikleri not olarak tutulur ya da kitaplarından notlar tutturulurdu.

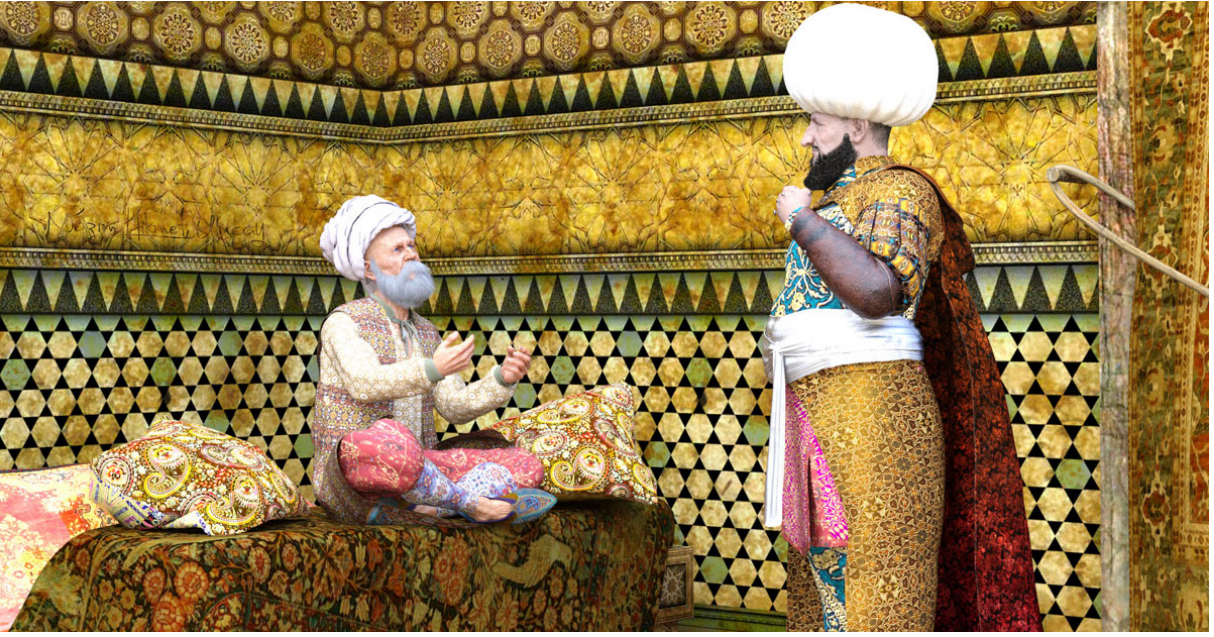
b) Günümüz öğretim metotları açısından medreselerdeki uygulamaları nasıl değerlendirirsiniz?

.....

.....

.....

.....

Molla Gürani tefsir, hadis, fıkıh ve usulde zamanının büyük âlimlerinden birisiydi. Döneminin büyük hocalarından icazet aldıktan sonra padişahın huzurunda ilmî münazaralara katılması ile döneminin âlimlerini kışandıracak derecede önemli bir şahsiyet olmuştur. Dinî ilimlerde birçok talebe yetiştirmiş; vaktinin çoğunu eğitime, fetva işlerine ve ibadete ayırmıştır. Padişahlara çok yakın olmasına rağmen ilmi, dünya malına ve makamına tercih etmiştir. Fatih'in vezirlik teklifini reddetmesi ilmi ön planda tuttuğunun göstergesidir. Gürani, müderrislik görevi bittikten sonra da birçok kişinin yetişmesine öncülük etmiştir. Kaynaklarda ilmî münazaralarda gayet güzel ve akıcı konuşmalar yapan, Kur'an'ı çok okuyan, Osmanlı âlimleri arasında üstün ahlaklı, ilim konusunda tavizsiz ve ilme çok önem veren bir âlim olarak tanınmıştır.

<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/molla-gurani-semseddin-ahmed>

2. Ünlü Osmanlı müderrisi Molla Gürani'nin özelliklerinden de yola çıkarak müderrislerin temel vasıfları neler olabilir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

I. Medreselerde her ilim dalında uzman bir müderris bulunmakla birlikte bir müderrisin değişik dallarda ders vermesi de mümkündür. Öte yandan bir ilimde üstat olan bir müderrisin bir başka alandaki hocanın talebesi olduğunu gösteren örnekler vardır.

II. Kanuni Vakfiyesinde müderrislerin, akli ve nakli ilimleri (tefsir, hadis, fıkıh gibi nakil yoluyla elde edilen ve değişmeyen dinî ilimler) bilmesi şart koşulmuştur.

III. Müderrisler akademik hayata en alt seviyedeki medreselerden başlamakta, geçilmesi gereken medreseleri basamak basamak geçtikten sonra yüksek medreselere ulaşmaktaydılar.

3. Yukarıda verilen üç uygulamanın müderrislere katkıları konusunda neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

2. Osmanlı Devleti'nde kadınların görevlerinden bazıları tabloda verilmiştir. Bu görevlerin ilgili olduğu alanları tablo üzerinde belirleyiniz.

KADILARIN GÖREVLERİ	İDARİ	BELEDİ*	ADLİ	MALİ	ASKERİ
Devletin talebi olduğu zamanlarda halktan asker yazmak, sefer için toplanan vergiyi en kısa sürede orduya ulaştırmak.					
Şehrin genel düzenini, altyapı ve imar hizmetlerini, çevre temizliğini gözetmek.					
Cami, vakıf ve okul yönetimlerini denetlemek.					
Hırsızlık, gasp, cinayet, eşkıyalık vs. bütün davaları şeri mahkemelerde hükme bağlamak.					
Kazanın yönetimini ve asayişini sağlamak.					
Para rayicine dikkat etmek, rayiçten fazlaya sikke değişimini önlemek, piyasada sahte para bulundurulmasına engel olmak.					
İstifçilik, karaborsacılık vb. yolsuzlukları önlemek.					
Evlenme, boşanma, miras, nafaka, vasi belirleme gibi işlemleri yapmak.					
Çarşı ve pazarlarda satılan ürünlerin fiyatlarını belirlemek ve ölçü aletlerinin kontrolünü sağlamak.					
Tapu sicil kayıtlarını düzenlemek.					
Sefer sırasında ordunun ihtiyaçlarını temin etmek, yol ve konaklama tesislerini önceden kontrol etmek.					
Loncaları, kale dizdarlarını, birtakım dinî grup ile zaviye ve tekkeleri denetlemek.					

*Beledi: Belediye Hizmetleri

3. Mahmut İhsan Efendi için bir kartvizit hazırlamak istesek kadılık kurumunun günümüzde karşılığı olabilecek görevler nelerdir, beş tanesini yazınız.

Mahmut İhsan Efendi

Osmancık Kaymakamı
Osmancık Askerlik Şubesi Müdürü
Osmancık
Osmancık
Osmancık
Osmancık
Osmancık

Mobil: 0123 456 78 90 Adres: Bağdat Cad. No:123 Osmancık E-posta: mihsan@crm.com.tr İnternet sitesi: www.mhsn.com.tr

4. ÜNİTE : BEYLİKTEKİ DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ > 4.2. Osmanlı Devleti'nde Askerî Sınıf
Kavram : Şeyhülislam
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	ULEMANIN REİSİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Şeyhülislam kavramını kendi bağlamı içerisinde açıklayabilme.	

1.Yönerge: Aşağıda verilen metinden hareketle soruyu cevaplayınız.

Şeyhülislam sözlükte “yaşlı kimse, reis, bilge” anlamındadır. Müslüman toplumlarda yıllar boyunca yönetim araçlarından biri de fetva makamı olmuştur. Memlük Devleti'nde şer'î işlerle ilgili fetva vermek için müftüler görev almıştır. Anadolu Selçuklularında kadılar aracılığıyla şer'î işler yürütülmüştür. Şeyhülislamlığın dinî bir müessese haline gelişi Osmanlılar devrinde gerçekleşmiştir. Fâtih Sultan Mehmed'in teşkilât kanunnâmesinde ulemânın reisi olarak kabul edilmiştir. Şeyhülislamların en temel görevi kendilerine sorulan dinî, siyasî ve idarî konularda islami kurallara göre fetva vermektir.

1. Verilenlerden hareketle şeyhülislam kavramını nasıl tanımlarsınız?

.....

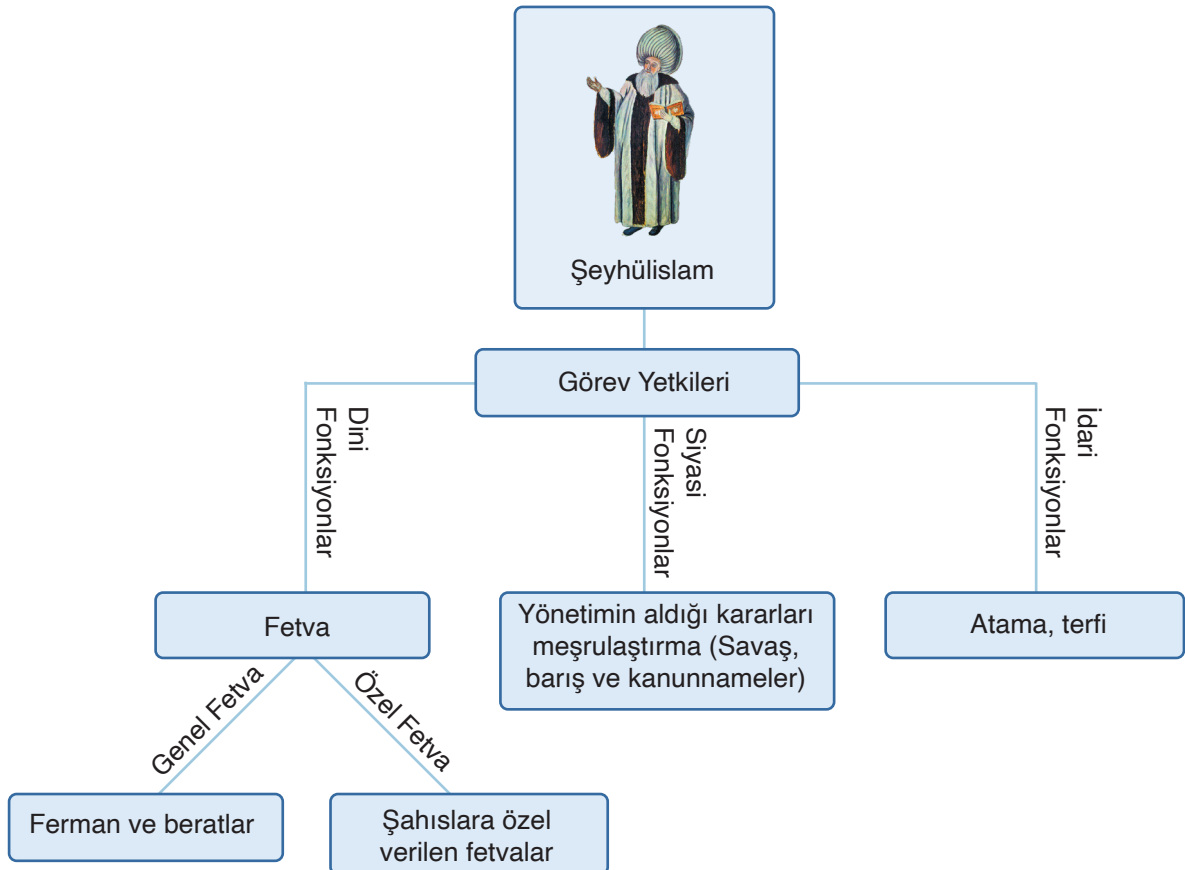
.....

.....

.....

.....

2.Yönerge: Aşağıda verilen kavram haritasından hareketle soruyu cevaplayınız.

1. Şeyhülislamın görev yetkilerine ait olan ile ait olmayanları aşağıdaki tabloya yazınız?

Ait Olan	Ait Olmayan
Müddrislerin Tayini	Sadrazamların Tayini

4. ÜNİTE : **BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ > 4.2. Osmanlı Devleti'nde Askerî Sınıf**
 Kavram : Ulema
 Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	DEVLETİN AKLI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Ulema kavramını ilmiye sınıf çerçevesinde yorumlayabilme	

Yönerge: Aşağıda verilen metinden hareketle soruları cevaplayınız.

ULEMA

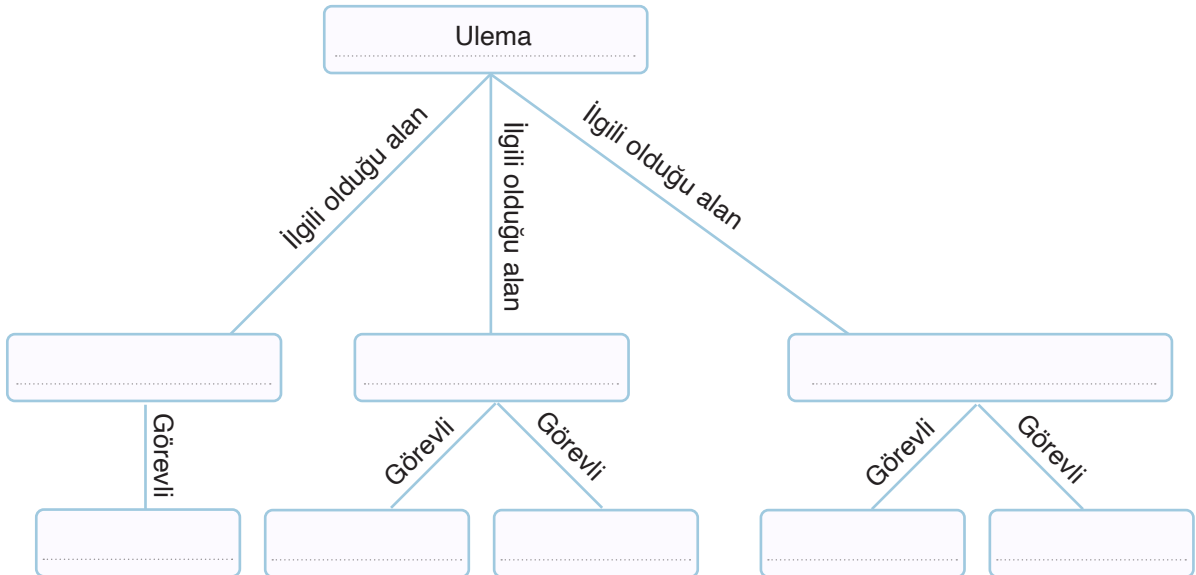
Osmanlılarda ilmiye sınıfı mensupları için kullanılan unvandır. Ulema mensupları medreselerde eğitimlerini alıp mezun olduktan sonra eğitim, hukuk ve dini hizmetler gibi çeşitli alanlarda bürokrasi içerisinde yer almışlardır. Ulamayı oluşturan sınıf içerisinde şeyhülislam, kazasker, kadı, müderris ve müftüler ön plana çıkmıştır.

1. Yukarıdaki tanımdan hareketle ulemanın özellikleri nelerdir? Aşağıda verilen boşluklara yazınız.

Görsel 1: Şeyhülislam

2. Yukarıdaki açıklamalardan hareketle kavram haritasını doldurunuz.

4. ÜNİTE : BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ > 4.2. Osmanlı Devleti'nde Askerî Sınıf
Kavram : İcazetname
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	KİLCİZADE MUHAMMED ALİ EFENDİ'NİN İCAZETNAMESİ VE TERCÜMESİ	⌚ 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Kilcizade Muhammed Ali Efendi'nin icazetnamesinin tercümesinden yararlanarak icazetname içeriğini analiz edebilmek.	

Yönerge : Görsellerden ve metinden hareketle soruları cevaplayınız.

KİLCİZADE MUHAMMED ALİ EFENDİ'NİN İCAZETNAMESİ VE TERCÜMESİ

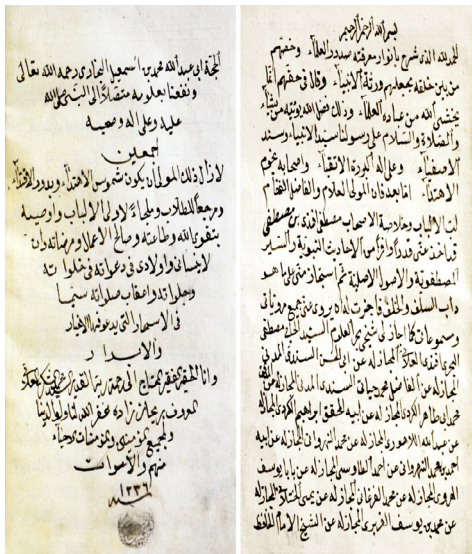
Bu icazetname kitapçığı Safranbolulu Kilcizade Muhammed Ali Efendi'ye aittir. Araştırmacı yazar Safranbolu'da göreve başladığı sırada kitaplığını düzenlerken nasıl ve kim tarafından verildiğini hatırlayamadığı bu eserin bilim dünyasına kazandırılmasının yararlı olacağı düşüncesiyle tercüme etmeye ve yayınlamaya karar vermiştir.

Görsel 1: İcazetname örneğinin ilk sayfası

İcazetnamenin Tercümesi: (İcazetnamenin baş kısmı)

Bismillâhî'r-rahmânî'r-rahîm;
İlmin gür ağacını, âlimlerin kalplerine yerleştiren ve o âlimlerin ilmini, Yüce İslam'ın nurlu hükümleri kılan Allah'a hamd olsun. Salât ve selam, âlimleri kendine varis kılıp diğer peygamberlere benzeten Peygamberimiz (sav)'e, onu sevip yolundan giden ashabına, onlara tabi olanlara ve bizleri onların yoluna sevk eden âlimlere olsun. Bundan sonra, Kadir olan Rabbinin affına fakir, yüce kişilerin ayaklarının tozu olan kul, es-Seyyid Muhammed ez-Zühdi el-Hac Mustafa Safranbolu'lu - Yüce Allah onu ebedi lütfuyla nimetlendirsün - der ki; Muhakkak ki ilim insanların, canlarını nefeslerini uğruna tükettiği, tahsil etmek için kararları, kıtaları aştıkları en yüce şeydir.

Görsel 2: İcazetnamenin mührünün bulunduğu son sayfa.

(İcazetnamenin son kısmı)

"Allah'tan başka ilah yoktur; Muhammed (s.a.v) Onun elçisidir" kelimesinin son sözümlerimizin olması Allah'tan niyaz eder, onu söylemeye bizleri muvaffak kılmasını dileriz. Bütün noksanlıklardan uzak olan yüce Rabbin onların söylediklerinden beridir. Salat ve selam bütün Peygamberlerin üzerine olsun. Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'adır. (Mühür)
İcazetnamelerin metinleri eğitim, kültür ve sanat tarihinde zengin bir birikim ve anlam ifade etmektedir. Her icazetname ait olduğu bilim alanına ve önemine vurgu yaptıktan sonra geçmişten günümüze kadar o alanla ilgili yetişen bilim insanlarının isimlerini ve hizmetlerini kronolojik olarak aktarmaktadır. Önce bu icazetnameyi veren âlimin veya kurumun adı, unvanı, şöhreti, ilmi mertebesi hatırlanmakta, dua ve hayırla anılmaktadır. Belgeyi almaya hak kazananlara da önemli tavsiyeler yapılmakta hatta kendilerine hayat dolu bir yol haritası çizilmektedir.

Gösterdikleri gayret ve başarı için tebrik edilip onure edilmektedirler. Böylece icazetnameyi alanlar sosyal hayata atılacak şekilde motive edilmektedirler. Bir taraftan ilim tahsili teşvik edilmekte diğer taraftan da kurumların itibarının devamı sağlanmaktadır. Dersi veren ve talebeyi yetiştiren üstat tarafından hazırlanan icazetname aynı zamanda bilimsel bir eserdir. Bu eserde yer alması gereken hususlar itina ile seçilmekte ve el yazısı ile yazılmaktadır.

1. “Muhakkak ki ilim insanların, canlarını, nefeslerini uğruna tükettiği, tahsil etmek için karaları, kıtaları aştıkları en yüce şeydir.” sözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. İcazetname ile ilgili verilen yapılandırılmış gridle ilgili soruları yanıtlayınız.

1. Geçmişten günümüze kadar alanla ilgili yetişmiş bilim insanlarının isimleri anılır.	2. İcazetnameyi alan kişiye hayatla ilgili tavsiyelerde bulunulur.	3. El yazısı ile yazılır.
4. Hz. Peygambere salat ve selam getirilir.	5. İlmin önemi vurgulanır.	6. Kelime-i şehadet getirilmektedir.
7. İcazetnameye Besmele ile başlanır.	8. İcazetnameyi veren âlimle ilgili bilgi verilmektedir.	9. İcazetnamenin sonuna mühür vurulmaktadır.

- a. İcazetname tercümesinde yer alan özellikler hangileridir?

.....

- b. İcazetname görsellerinden edinilen bilgiler hangileridir?

.....

- c. İcazetnamelerin içeriği ile ilgili yer alan özellikler hangileridir?

.....

4. ÜNİTE : BEYLİKTEKİ DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ > 4.2. Osmanlı Devleti'nde Askerî Sınıf

Kavram : Vakfiye
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	VAKFİYE NEDİR?	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Tarihî bir kaynak olarak vakfiyeyi ve önemini açıklayabilmek.	

Yönerge : Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

VAKFİYE NEDİR?

Görsel 1: Fâtih Sultan Mehmed vakfiyesinin ilk iki sayfası

Görsel 2: 2. Bayezid Külliyesi

Bir kişinin mülkiyetinde olan bir taşınmazı veya nakit parayı Allah rızası için bir hayır hizmetine ve insanların menfaatine tahsis etmesine vakıf denir. Bu sosyal hareketin arkasında hangi etkenlerin yattığını anlamak ancak vakıfların anayasası hükmünde olan vakfiye belgelerinin ayrıntılı olarak incelenmesi ile mümkün olabilir. Vakfiye; vakfedilen bir malın hangi hayır işlerinde kullanılacağı, ne şekilde yönetileceği, nasıl idare edileceği, nerelere ne gibi harcamalar yapılacağı, kaç kişinin çalışacağı, bunlara ne kadar maaş ödeneceği, harcamaların hangi gelirlerle karşılanacağı, vakıftan kimlerin ne şekilde faydalanacağı gibi hususların ayrıntılı bir şekilde yer aldığı, vakfın işleyişiyle ilgili resmî bir belgedir. Tarihî belge olmalarının yanında ekonomi, sosyal ve kültür tarihi araştırmaları için önemli bilgilere sahip kıymetli kaynaklardır. Bu vakfiyeler diğer kaynaklarda hemen hiç bulunmayan bilgilere sahip olmaları bakımından da ayrıca önemlidir. Bilhassa mescit, medrese, darüşşifa ve kervansaraylara ait vakfiyeler eğitim, tıp, sanat ve mimari tarihi araştırmaları için diğer kaynaklarda hemen hiç bulunmayan bilgiler içermektedir. Bunlar arasında sıradan insanların, köylülerin, sanat ve ticaret erbabının gündelik hayatlarına dair bilgiler özellikle dikkate değerdir. Değişik fonksiyonlardaki birkaç yapının bir arada bulunmasıyla oluşan binalar topluluğu demek olan, şehir içinde birer küçük şehir oluşturan, bir sosyal merkez gibi halkın her türlü sosyo-kültürel ve sağlıkla ilgili ihtiyaçlarını karşılayan külliyelere ait vakfiyeler o şehrin mevcut sosyal yapı ve düşünce sisteminin en önemli hafıza kayıtlarıdır.

Örneğin, Edirne'de II. Bayezid tarafından yaptırılan külliye ait üç vakfiyeden dönemine göre ileri bir tedavi yöntemi uygulanan darüşşifa (hastane) ile ilgili bilgiler ediniyoruz. Burada Osmanlı döneminde her türlü hastalığın yanında akıl hastalığı da tedavi edilmiştir. Tedavi sadece ilaçla değil müzik ve su sesi kullanılarak da yapılmıştır. Vakfiyede, her bir görevlinin yapacağı görevde bilgili, uzman, mesleğinde usta, güvenilir, ahlaklı, sorumluluk sahibi, işini aksatmayacak ve ihanet etmeyecek anlayışta olması gerektiği belirtilmektedir. Vakfiyelerde bu şekilde darüşşifada çalışacaklarda aranan hususlara yer verilmesi darüşşifanın sağlık hizmetini iyi bir şekilde sunmayı hedeflediğini göstermektedir.

Milletleri bir arada tutan, onları birbirlerine yaklaştıran en temel öğelerden biri o milletin sahip olduğu tarihî ve millî şuurudur.

Bu şuuru şekillendiren, canlı tutan ve nesilden nesile aktarımını sağlayan şey ise devlete ait tarihî belge ve vesikaların kayıt altına alınarak saklandığı arşivlerdir. Günümüzde Cumhurbaşkanlığına bağlı Devlet Arşivleri Başkanlığının hemen her fonunda vakıflarla ilgili vakfiye ve vakıf belgeleri yer almaktadır.

1. Vakfiye nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Vakfiyeler ile ait olduğu vakfın bulunduğu şehir ve döneme ait hangi bilgilere ulaşabiliriz?

.....

.....

.....

.....

3. Vakfiyelerin bir toplum için önemi hangi özelliklerinden gelmektedir?

.....

.....

.....

.....

4. ÜNİTE : BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ > 4.2. Osmanlı Devleti'nde Askerî Sınıf

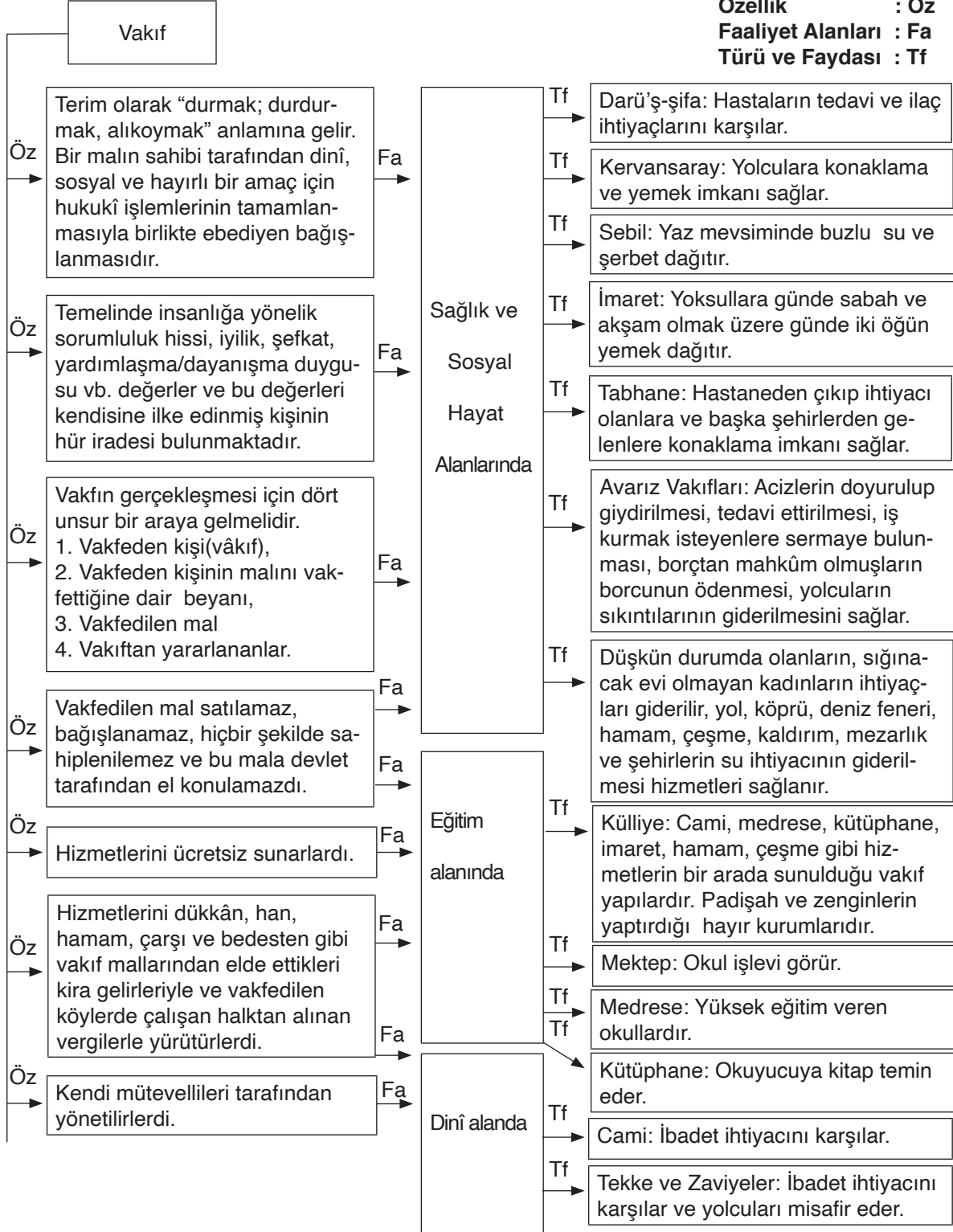
Kavram : Vakıf
Genel Beceriler : Problem Çözme Becerisi
Alan Becerileri : Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi

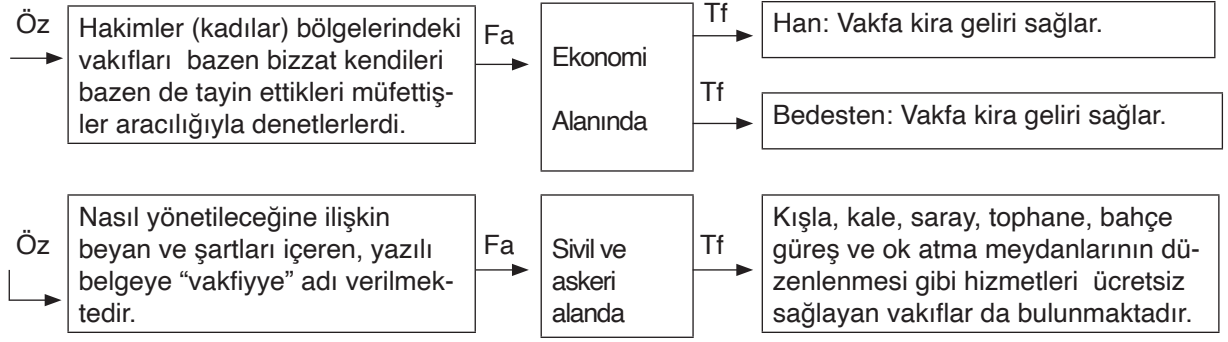
Çalışmanın Adı	VAKIF İLE İLGİLİ BİLGİ HARİTASI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Vakıf sistemini dünü ve bugünü ile kavrayabilme.	

Yönerge : Bilgi haritasından hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

VAKIF İLE İLGİLİ BİLGİ HARİTASI

Özellik : Öz
Faaliyet Alanları : Fa
Türü ve Faydası : Tf

1. "Osmanlı İmparatorluğu döneminde bir kişi vakıf bir evde doğar, vakıf bir beşikte uyur, vakıf mallarından yer ve içer, vakıf kitaplarından okur, bir vakıf mektebinde hocalık yapar, maaşını vakıf idaresinden alır ve öldüğü zaman vakıf bir tabuta konulup, vakıf bir mezarlığa gömülürdü." ifadesinden ne anlam çıkarıyorsunuz? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Bir vakıf kuracak olsanız hangi hizmet alanını tercih edersiniz? Nedenini açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

4. ÜNİTE : **BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ > 4.2. Osmanlı Devleti'nde Askerî Sınıf**
 Kavram : Vakıf
 Genel Beceriler : Problem Çözme Becerisi
 Alan Becerileri : Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi

Çalışmanın Adı	GÜNÜMÜZ TÜRKİYE'SİNDEKİ VAKIFLARLA İLGİLİ YAPILANDIRILMIŞ GRİD	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Vakıf sistemini dünü ve bugünü ile kavrayabilme.	

Yönerge : Yapılandırılmış griddede yer alan vakıfları araştırınız ve soruları yanıtlayınız.

GÜNÜMÜZ TÜRKİYE'SİNDEKİ VAKIFLARLA İLGİLİ YAPILANDIRILMIŞ GRİD

① Darülaceze Vakfı (DAV)	② Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)	③ Sabancı Vakfı (Hacı Ömer Sabancı Vakfı)
④ Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)	⑤ Toplum Gönüllüleri Vakfı	⑥ Türk Silahlı Kuvvetleri Mehmetçik Vakfı
⑦ Türk Eğitim Vakfı (TEV)	⑧ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	⑨ Darüşşafaka Vakfı

1. Hangileri eğitim faaliyetlerinde yer alır?

.....

.....

.....

.....

2. Hangileri çevre faaliyetleri yürütür?

.....

.....

.....

.....

3. Hangileri sosyal yaşam ile ilgili faaliyetlerde bulunur?

.....

.....

.....

.....

5. ÜNİTE : **DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)> 5.2. Fetih ve Fatih**
Kavram : Hisar
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	HİSAR VE FETİH	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Hisarın, Osmanlı fetihlerindeki önemini kavrayabilme.	

Yönerge: Aşağıdaki soruları metin ve görsellerden hareketle cevaplayınız.

Görsel: Rumeli Hisarı

Kale, genelde askeri ve mimari açıdan ele alınan muhkem bir yapıdır. Ancak Türkçede bugün tahkim edilmiş her türlü yapıya kale denilmekte ve bu durum birtakım karışıklıklara yol açmaktadır. Kaleyi benzeri olan hisar, sur ve onlara nazaran çok yeni bir terim olan tabyadan ayırt etmek gerekir. Bunlardan hisar, bir mesken olması düşünülerek tahkim edilmiş tek bir kitle hâlindeki yapı olup Batı dillerinden dilimize geçen şato kelimesiyle ifade edilir. Bir şehir veya bir kasabayı hatta bazan bütün bir eyaleti korumak üzere bu yerin etrafını çeviren kuleli tahkimat duvarlarına sur denir. Toprağı kazmak suretiyle acele yapılan siperlerden ibaret geçici kalelere ise metris denir. Fakat Türkçede açık ve kesin bir ayırım bulunmadığından bir şehir suru olan Ankara tahkimatına Ankara Kalesi denilmekte, hisar adı ise Rumelihisarı ile Anadoluhisarı veya bazı yer adlarında (Akhisar, Karahisar, Eğrihisar gibi) yaşamaktadır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda hisar kavramıyla sık sık karşılaşılmaktadır. Osman Bey zamanında Kulucahisar, Karacahisar, Yarhisar, Kite Hisarı, Akhisar fethedilerek Bitinya Bölgesi ele geçirilmiştir. Devlet büyüdükçe Osmanlılar kendi hisarlarını yapmıştır. Rumeli Hisarı, İstanbul'un fethinden önce Boğaz'ı kontrol altında tutmak için Fatih Sultan Mehmed tarafından yaptırılmıştır. Daha önce Yıldırım Beyazıt tarafından yaptırılan Anadolu Hisarı'nın karşısına yaptırılan Rumeli Hisarı, kuzey-güney doğrultusunda 250 m uzunlukta, doğu-batı doğrultusunda 125 m genişliktedir. Üç büyük burcuyla ilgi çeken yapı, toplam 17 burca sahiptir. İçinde sarnıç ve cami gibi yapılar mevcuttur.

1. Hisarın; kale, sur ve metris gibi benzer yapılardan farkı nedir?

Tahmini anlam:

Gerçek anlam:

2. Osmanlı'da kale veya hisarların nereye yaptırılacağı konusunda hangi unsurlara dikkat edilmektedir?

.....
.....
.....
.....

3. Rumeli Hisarı'nın yapısı düşünüldüğünde hangi ihtiyaçları karşılamak için yapıldığı söylenebilir? Açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

5. ÜNİTE : **DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)> 5.2. Fetih Ve Fatih**
Kavram : Muhasara
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	MUHASARA	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Muhasara kavramının kullanımına ilişkin alanları ayırt edebilme.	

Yönerge: Aşağıdaki soruları verilen görseller ve metinden hareketle cevaplayınız.

Muhasara: Sözlükte “etrafını çevirmek, kuşatmak, ablukaya almak” anlamındaki hasır kökünden türemiştir.

Görsel 1: İstanbul'un Fethi (1453)

Görsel 2: Ankara Savaşı (1402)

Görsel 3: Mohaç Meydan Savaşı (1526)

Görsel 4: II. Viyana Muhasarası (1683)

1. Görsellerin birbirinden farklı ve benzer noktalarını tespit ediniz. Tespitleriniz savaşın biçimlerine dair neler anlatmaktadır? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Görselleri inceleyerek “muhasara” kavramını tanımlayınız.

.....

.....

.....

.....

Osmanlılar kuşatma tekniklerinde daha ilk fetihlerden itibaren kazandıkları tecrübeyle büyük bir gelişme sağlamıştır. İlk dönemlerde Osmanlıların başarıyla uyguladığı usul, kuşatılacak kale civarında ve ulaşım yolları üzerinde bulunan hâkim noktalara havale kuleleri inşa etmek ve buralara kuvvet yerleştirerek hedeflenen yeri sürekli gözetleyip dışarıyla irtibatını kesmektir. Böylece uygulanan bir çeşit abluka ile kalenin zayıf ve zaptı kolay noktaları, ahali ve yöneticilerin durumu tespit edilir, kuşatma altındakilerin durumunun kötüleştiği öğrenilince kuşatmanın askerî harekât kısmı başlatılır, genellikle de kale içindekiler açlıktan teslim mecbur bırakılırdı.

(Mehmet Canatar, “Muhasara”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2006, s.11-13’ten düzenlenmiştir.)

3. “Muhasara” taktiğinin günümüz devletler arası çatışmalarda örnekleri var mıdır? Varsa ne gibi benzerlikler vardır?

.....

.....

.....

.....

.....

5. ÜNİTE	: DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)> 5.2. Fetih ve Fatih
Kavram	: Kayser-i Rum
Genel Beceriler	: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	ROMA KAYSERİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Kayser-i Rum kavramının ortaya çıkışı ve önemini değerlendirebilme.	

Yönerge: Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.

Kökene Grekçe ‘kaisar’ olan kelimenin Arapçaya oldukça erken bir dönemde Aramice yoluyla girdiği ileri sürülmektedir. İslamiyet’in ortaya çıkışı sırasında Arapların Bizans imparatoruna ‘kayser’ dedikleri düşünülse de İslam’ın doğuşundan yüzyıllarca öncesinden beri bu unvanı, Roma ve daha çok Bizans imparatorları için kullandıkları bilinmektedir. Roma İmparatorluğu’nda kayser, Julius Caesar’dan gelen bir kelime olarak daha sonra ailesinin unvanı şeklinde kullanılmıştır. Bu unvan, çeşitli İtalyan prenslerine intikal etmişse de bir süre sonra yalnızca Alman kralı olarak seçilmiş olanlar tarafından kullanılmıştır.

Cahiliye Devri şairleri, kayser ve kisrâ kelimelerini güç ve servet sembolü olarak kullanmışlardır. Hz. Peygamber, Ebû Bekir ve Ömer zamanında yaşayan Bizans İmparatoru Herakleios’tan, “kayser, melikü’r-Rûm, azîmü’r-Rûm” şeklinde bahsedilmiştir. Kayser, hadislerde de zikredilmiş ve Buhari, Hz. Peygamber’in: “Benim ümmetimden kayserin şehrini (İstanbul) ilk kuşatanlar günahlarından affedilecektir.” şeklinde bir hadisini rivayet eder.

Türklerin Bizans’a karşı elde ettiği askerî başarılar ve Anadolu’nun Türkleşmesiyle kayserlerin hâkimiyet alanı daralmıştır. Anadolu Selçukluları ve Osmanlıların Bizans’a karşı kazandıkları zaferler kayserlerin önemini giderek azaltmış, Fatih’in İstanbul’u fethiyle birlikte kayserin hâkimiyeti de sona ermiştir. Osmanlı padişahları Fatih Sultan Mehmet’ten itibaren, özellikle de XVI. yüzyılda kayser unvanını benimsemişlerdir. Osmanlı şairleri, padişahlarını “Rum’un kayseri”, tarihçiler ise “kayser mülkünün vârisi” olarak yüceltmişler; Kanuni Sultan Süleyman bir namesinde kendini “Rum kayseri” diye nitelemiştir. Osmanlılar, Avrupa’da güçlenen yeni devletlerin hükümdarlarının kayser unvanını ancak olağan üstü gelişmeler sonucunda tanımışlardır. Avrupa’da Rus çarlarının bu unvanını kalıcı olmak kaydıyla kabul etmek zorunda kalan son devlet 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması neticesinde Osmanlı Devleti olmuştur.

(Işın Demirkent, “Kayser”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.25, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, s.94-96’den düzenlenmiştir.)

1. “Kayser” ne demektir?

Tahmini anlam:

Gerçek anlam:

2. Osmanlı padişahlarının kayser unvanını benimseme nedenleri neler olabilir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

3. Osmanlı Devleti'nin, Rus çarlarının kayser unvanını kabullenmesi nelere kanıt olarak gösterilebilir?

.....

.....

.....

.....

5. ÜNİTE	: DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)> 5.5. Gücünün Zirvesinde Osmanlı
Kavram	: Ahitname
Genel Beceriler	: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	AHİTNAME UYGULAMASI	15 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'nin ekonomik ve siyasi faaliyetlerinde ahitnamelerin etkilerini değerlendirebilme.	

Yönerge: Metin ve görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

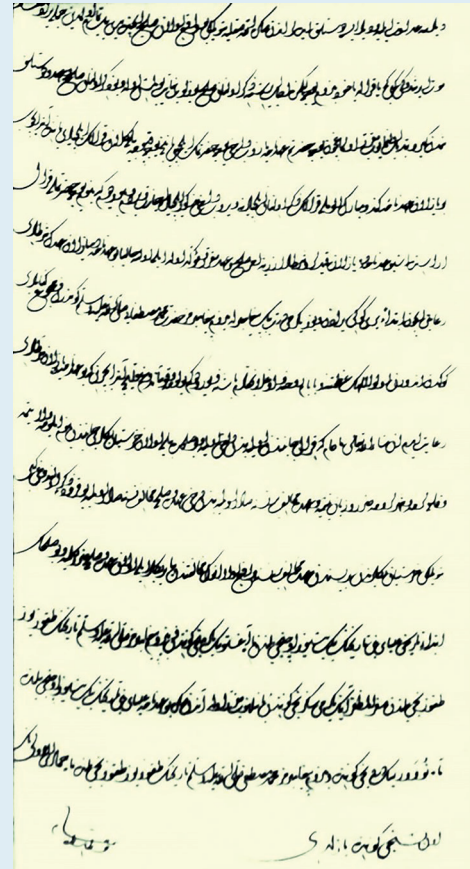
Ahitname

Hükümdarların emriyle bazı devlet, zümre ile şahıslara verilen hakları ihtiva ve garanti eden resmî belgelere ahitname denilmiştir. Osmanlılarda ise daha çok yabancı devletlere verilen ticari imtiyazları veya sulh antlaşmalarını ihtiva eder. Ticari mahiyetteki ahitnameler, Müslüman olmayan Avrupa ülkelerinden gelen tüccarlara Osmanlı topraklarıyla kara sularında seyrüsefer, ikamet ve ticaretleri sırasında tanınan haklarla tabi olacakları şartları ihtiva etmektedir.

Osmanlı Devleti, Yakın Doğu'yu coğrafi keşiflerden önceki gibi Uzak Doğu-Avrupa ticaret yolunun güzergâhı olarak tutabilmek, ayrıca kendi toprakları üzerindeki ticareti de geliştirebilmek için Anadolu Selçukluları, Bizans ve Memlûkler tarafından Ceneviz ve Venediklilere verilmiş olan imtiyazları XIV. yüzyıldan itibaren yenilemiştir. XVI. yüzyıldan itibaren ise Fransa (1536), İngiltere (1580), Hollanda (1612) gibi devletlere ahitnameler vermiştir. Dış ticaret politikaları kapsamında karşımıza çıkan ilk ahitnamenin imtiyaz vermekten ziyade bir müttefik arayışı, siyasi bir hamle ve ticarete denge arayışı niteliğinde olduğu söylenebilir. Osmanlı kanunlarına göre ahitname ile imtiyaz verilen Avrupa ülkelerinden gelen tüccarlar memleket dışına çıkarılması yasaklanmış olan malzeme ve ham maddeler müstesna, her türlü malın ihracatını yapabiliyordu.

Ahitnamelerin tatbiki konusunda ise ne karşı tarafın ihlas ve sadakat üzere olacaklarına dair verdikleri sözler ne de padişahların yeminleri ahitname hükümlerinin mutlak surette tatbikini mümkün kılabilmiştir.

(Mübahat S. Kütükoğlu, "Ahidname", TDV İslam Ansiklopedisi, C.1, İstanbul 1988, s. 536-540'dan düzenlenmiştir.)

Görsel: Ahitname Örneği

Yönerge: Aşağıda verilen ifadelerdeki boşluklara uygun olan kelimeleri yazınız.

1. a) Ahitnameler, ait oldukları dönemin dil, üslup, kâğıt ve yazı çeşitleri bakımından olduğu kadar tanzim edildikleri devletin tarihi için dekaynak olmaları sebebiyle çok önemli vesikalardır.
- b) Avrupa ülkelerinden gelen tüccarlar, Osmanlı kanunlarına göre memleket dışına çıkarılması yasaklanmış olan hububat ile ve gibi harp malzemesi ve , vb. sanayi ham maddeleri müstesna, her türlü malın ihracını yapabiliyordu.

2. Ahitnamelerin (imtiyazların) siyasi olarak verilme amaçları neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Ahitname hükümlerinin ihlaline yol açan etkenler neler olabilir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

5. ÜNİTE : **DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)> 5.7. Karaların ve Denizlerin Hâkimi**
 Kavram : Eyalet
 Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorumlama Becerisi

Çalışmanın Adı	KIBRIS	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti yönetim sisteminde eyaletin önemini değerlendirebilme.	

Yönerge: Aşağıdaki soruları metin ve haritadan hareketle cevaplayınız.

Görsel: 16. Yüzyılda Akdenizde Osmanlı Hakimiyeti

Malta önünden Osmanlı'nın geri çekilişi ve Kanuni'nin son Macaristan seferi (1566) Batı'da her iki cephede Osmanlı girişimlerinin durduğunu gösteriyordu. Bunun arkasından Kıbrıs seferiyle (1570 baharı) açılan bunalım ise Osmanlı Devleti için olduğu kadar Avrupa politikası için de bir dönüm noktası olmuştur. Venedik'in müttefikleri İspanya ve Papalık donanmalarını hazırlamakta geç kaldıkları için Osmanlı donanması bir müdahaleye uğramaksızın Finike'den kara ordusunu Ada'ya geçirmeyi başardı (3 Temmuz 1570). Lefkoşa alındı.

Kıbrıs Osmanlı Devleti'nin bir eyaleti durumuna getirildi. Kıbrıs eyaleti, klasik Osmanlı fetih siyasetine göre teşkilatlandırıldı. Osmanlılar, hâkim sınıf olarak yerleşmiş feodal Katolik Latinlerin hakimiyetini ortadan kaldırdılar. Katolik Latin egemenliğine karşı olan Ortodoks kilisesine bütün eski imtiyazlarını ve vakıflarını iade ederek onu ihya ettiler. Yerli halkı kazanmak ve iktisadi-mali kaynakları geliştirmek amacıyla önlemler aldılar. Bu arada özellikle pareikosların yani feodal Latin beylerin malikânelerinde toprağa bağlı Rum köylülerin haftada iki gün senyör için çalışma angaryasını kaldırdılar. Orta Anadolu'dan Türk göçmenini alet ve hayvanlarıyla göçürüp boş topraklara yerleştirdiler.

(Halil İnalcık, *Devlet-i Aliyye*,

C.1, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s.166-167'den düzenlenmiştir.)

1. “Eyalet” nedir?

Tahmini anlam:

.....

Gerçek anlam:

.....

2. Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ta kalıcılığı sağlamak için hangi önlemleri aldığı savunulabilir?

.....

.....

.....

.....

3. Kıbrıs'ın jeopolitik ve stratejik önemi hakkında neler söylenebilir?

.....

.....

.....

.....

5. ÜNİTE	: DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)> 5.3. İslam Dünyası Liderliği
Kavram	: Hilafet
Genel Beceriler	: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	HİLAFET-İ ULYA	⌚ 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'nin hilafet kurumuna bakışını değerlendirebilme.	

Yönerge: Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.

Sözlükte “birinin yerine geçmek, bir kimseden sonra gelip onun yerini almak, yerini doldurmak, vekâlet veya temsil etmek” gibi anlamlara gelen hilafet kelimesi, terim olarak İslam devletlerinde Hz. Peygamber’den sonraki devlet başkanlığı kurumunu ifade eder. Halife de “bir kimsenin yerine geçen, onu temsil eden kimse” demektir ve devlet başkanı için kullanılır.

Hz. Ebu Bekir’den itibaren devlet başkanları için halife tabirinin kullanılmaya başlandığı bilinmekle beraber İslam kültür ve medeniyetindeki hilafet kurumu uzun bir tarihî gelişimin ve birbirinden farklı uygulamaların ürünüdür. Muaviye ile İslam tarihinde yeni bir dönem başlamıştır. Hilafetin saltanata dönüşmesi olarak tanımlanan bu değişiklik ilk dört halifenin seçilme usullerinden tamamen farklı biçimde ortaya çıkmıştır. Dört halifenin seçiminde ilk Müslümanlardan ve Hz. Peygamber’in yakın arkadaşlarından biri olma ve istişare yoluyla seçilme prensipleri dikkate alınmışken Muaviye’nin siyasi ve askerî mücadele sonunda halifeliği ele geçirmesi hilafet sisteminin özünde büyük değişiklikler meydana getirmiştir. Emevilerden sonra kurulan İslam devletleri de hilafette saltanat sistemini korumuşlardır. Abbasiler Dönemi’nde parçalanmış İslam dünyasında Endülüs Emevi ve Fâtımi halifeleri de ortaya çıkmıştır.

Osmanlı Devleti yeni tarihî koşullar altında hilafet kurumuna da yenilik getirmiştir. Bu yenilik tekrar bütün İslam âlemini kapsayan bir “hilafet-i ulya” fikridir. Başka bir deyişle İslam ülkelerinin Hristiyan saldırılarına karşı savunması, Mekke ve Medine’nin ve hac yollarının korunması gibi bütün Müslüman dünyasını ilgilendiren hususları Osmanlı hükümdarları kendi vazifeleri sayarak İslam âlemi üzerinde üstün bir otorite kurmak iddiasında olmuşlardır. Aslında bu yeni anlayış da onların bütün İslam âlemi üzerinde nüfuz ve hâkimiyetlerini hazırlayan bir politikadır ve gazilik geleneğinden doğmuştur. Böylece Yavuz Sultan Selim’den sonra Osmanlı Devleti açık bir şekilde gazi uç devleti geleneğini geliştirerek eski İslam hilâfetini yeni bir yorumla ihya etmiş oluyordu. Yeni hilafet anlayışının temel fikri gaza, İslam’ın himaye ve savunulması olup Osmanlı Devleti’nin filen sahip bulunduğu kudrete dayanıyordu.

(Halil İnalıcık, *Devleti Aliyye I*, s. 146; Casim Avcı, “Hilâfet”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, s.539-541’den düzenlenmiştir.)

1. “Hilafet ile halife” kavramları arasındaki farklılık nedir?

.....

.....

.....

.....

2. Hilafet kurumunun şekillenmesinde Hz. Ebu Bekir ile Muaviye'nin uygulamalarını karşılaştırınız.

.....

.....

.....

.....

3. “Hilafet-i ulya” anlayışının dikkate alarak Osmanlı Devleti'nin hilafet kurumuna getirdiği yenilikler hakkında neler söylenebilir?

.....

.....

.....

.....

5. ÜNİTE	: DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)> 5.5. Gücünün Zirvesinde Osmanlı
Kavram	: Kapitülasyon
Genel Beceriler	: Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	OSMANLI-FRANSA İLİŞKİLERİ	20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'nin yabancı devletlerle ilişkisinde kapitülasyonun önemini açıklayabilme.	

Yönerge: Aşağıdaki soruları metin ve görsellerden hareketle cevaplayınız.

Osmanlı Devleti'nin en güçlü olduğu dönemde, hemen her devletin ticari ilişkilerin doğurduğu çeşitli ihtiyaçları karşılayabilmek amacıyla birbirlerinden kapitülasyon elde ettiği görülmektedir. Bu dönem, Osmanlı Devleti'nin diplomatik ilişkilere girmeye başladığı dönemdir ve 1535'te Kanuni tarafından yürürlüğe konulan antlaşmayla başlamaktadır. Antlaşma, Kanuni ile Fransa Kralı I. François'nun adlarına, Şubat 1535'te Sadrazam İbrahim Paşa ile Jean de la Forest arasında İstanbul'da imzalanmıştır.

On beş maddeden oluşan bu antlaşmaya göre Fransız tacirler, Osmanlı topraklarında Türklerin verdiği kadar vergi ödeyerek ticaret yapabilecekler ve Türkler de Fransa'da aynı haklardan yararlanabileceklerdi. İkinci olarak Fransızlar, Osmanlı topraklarında konsüler yargı organları kuracaklar. Osmanlı makamları bunların verecekleri kararları uygulayacaklardı. Yine bu antlaşmaya göre Osmanlı topraklarındaki tüm Fransız yurttaşlarına tam olarak dinsel özgürlük tanınıyor, Fransa'ya kutsal yerleri koruma ve bakma hakkı veriliyordu. Bu madde giderek Doğu Akdeniz'deki tüm Katolikler üzerinde Fransa'nın koruyuculuğunu sağlamıştır.

Antlaşma, dördüncü olarak Akdeniz'deki Hristiyan gemilerinin, korunma güvencesi olarak Fransız

bayrağı çekmelerini öngörmüş nihayet Fransa'ya İstanbul'da sürekli bir büyükelçi bulundurma hakkını da vermiştir. Adı geçen devlet, böylece İstanbul üzerinde uzun süre en etkili yabancı güç durumuna gelmiştir.

Görsel 2: Fransa Kralı I. François

Görsel 1: Kanuni Sultan Süleyman

(Aybars Pamir, "Kapitülasyon Kavramı ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.51, S.2, Ankara 2002, s.87-88'den düzenlenmiştir.)

1. “Kapitülasyon” nedir?

Tahmini anlam:

.....

.....

Gerçek anlam:

.....

2. Fransa'ya verilen kapitülasyonların hangi alanlarla ilgili olduğu söylenebilir?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Osmanlı Devleti'nin kapitülasyonlar ile neleri amaçladığı savunulabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

5. ÜNİTE	: DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595) > 5.6. Osmanlı'nın Gücü ve Stratejik Rakipleri
Kavram	: Protestanlık
Genel Beceriler	: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi, Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	MARTİN LUTHER VE PROTESTANLIK	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Hristiyanlığın üç büyük mezhebinden biri olan Protestanlığı analiz edebilme.	

1. Yönerge : Metin ve görselden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

MARTİN LUTHER VE PROTESTANLIK

Görsel 1: Bir Protestan Kilisesi olan Berlin Katedrali

- Başkaldırı, protesto etmek ve karşı gelmek anlamlarına gelmektedir.
- Martin Luther tarafından çıkarılmış dinî bir reform olarak başlamıştır.
- Protestanlık daha farklı mezheplerin ve düşüncelerin de doğuşunu hızlandırmıştır.
- Katolik Kilisesi'ne ve Papa'nın otoritesine karşı girilen Reform hareketinin sonucunda doğmuştur.
- İnanç konusunda, "Yalnız kutsal yazılar, yalnız iman, yalnız lütuf, yalnız Mesih İsa, yalnız Tanrı'ya yücelik" geçerlidir.

1. Yukarıda verilen "Yalnız kutsal yazılar, yalnız iman, yalnız lütuf, yalnız Mesih İsa, yalnız Tanrı'ya yücelik" sözünden ne anlıyorsunuz?

.....

.....

.....

1. Sizce Martin Luther tarafından başlatılan ve Protestanlığın doğuşunu sağlayan bu dinî hareketin ne gibi sonuçları olmuştur?

.....
.....
.....

2. Dinî reformun Avrupa aydınlanmasına etkisi olmuş mudur? Açıklayınız.

.....
.....
.....

5. ÜNİTE	: DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595) > 5.6. Osmanlı'nın Gücü ve Stratejik Rakipleri
Kavram	: Habsburglar
Genel Beceriler	: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Araştırma Becerisi, Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	HABSBURG HANEDANI VE OSMANLI DEVLETİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Habsburglar'ın Avrupa siyasi tarihine etkilerini, Osmanlı Devleti ile Avusturya (Habsburg) İmparatorluğu arasındaki mücadelenin yansımalarını analiz edebilme.	

1. Yönerge : Aşağıda verilen metni okuyunuz, görselleri inceleyiniz. Metin ve görsellerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

HABSBURG HANEDANI VE OSMANLI DEVLETİ

Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu, 962-1806 yılları arasında Avrupa'da hüküm sürmüştür. İlk kez I. Rudolf Dönemi'nde Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'na katılan (1273) Habsburglar, Avusturya'da uzun yıllar (1278-1918) hüküm süren bir hanedandı. İspanya'da Aragon Kralı'nın 1516'da ölümü üzerine tahta Habsburg hanedanından 16 yaşındaki Şarlken geçmiştir. İspanya Kralı Şarlken, 1519'da dedesinin ölümüyle Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nun en güçlü adayı olmuş ve 1519'da Alman prensleri tarafından imparator seçilmiştir. Ancak Türk tehdidi ile baş edemeyen Şarlken, 1555 yılında tahttan feragat ederek ülkesinin İspanya topraklarını oğlu II. Phillip'e (Filip), Avusturya topraklarını ise kardeşi Ferdinand'a bırakmıştır. Şarlken, imparator seçildikten sonra Hollanda'yı, Flemenkleri, Castilla (Kastilya) ve Aragonları evlilikler yolu ile egemenliğine aldı. 1521'de I. Ferdinand, Macaristan kralının kızı ile evlenerek bu krallığı da topraklarına kattı. İspanya'ya egemen olan Habsburglar, XVI ve XVII. yüzyıllar arasında Avrupa'nın en güçlü hanedanları arasında yer aldı. I. Dünya Savaşı'ndan sonra mutlak monarşilerle birlikte Habsburg Hanedanlığı son buldu.

Görsel 1: Kutsal Roma Germen İmparatoru Şarlken (Temsili)

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde Mohaç Meydan Muharebesi (1526) ile Osmanlı-Avusturya (Habsburg) ilişkileri başladı. Avusturya, 1533'te imzalanan İstanbul Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin üstünlüğünü kabul etti. Uzun süre ılımlı seyreden Osmanlı-Avusturya ilişkileri 1593'te Orta Avrupa'da hâkimiyet kurma mücadelesi sebebiyle bozuldu. 1596'da Haçova Muharebesi ile başlayan bu dönemdeki hâkimiyet mücadelesi, 1606'da imzalanan Zitvatorok Antlaşması ile sonuçlandı.

Görsel 2: Avusturya Arşidükü I.Ferdinand (Temsili)

Zitvatorok Antlaşması ile Osmanlı Devleti dış politikada Avusturya karşısındaki siyasi üstünlüğünü kaybetti. Bu anlaşmayla iki devlet arasındaki diplomatik ilişkilerde müteakabiliyet esası belirleyici oldu. Osmanlı Avusturya mücadelesinde II. Viyana Kuşatması bir dönüm noktası oldu. Osmanlı Devleti Avrupa karşısındaki üstünlüğünü kaybetti. I. Dünya Savaşı'nda ittifak kuran her iki imparatorluk da savaşın kaybedilmesiyle tarih sahnesinden silindiler.

(Beydilli, K. "Avusturya", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi)

1. Avrupa'da hanedanlar arasındaki evliliklerin çoğunlukla Habsburglar tarafından gerçekleştirilmesi Habsburglar'a ne gibi avantajlar sağlamıştır?

.....

.....

.....

.....

2. II. Viyana Kuşatması'nın Osmanlı-Avusturya ilişkilerine yansımalarını değerlendiriniz.

.....

.....

.....

.....

3. İngiltere, İspanya, Hollanda, Belçika gibi demokratik ülkelerde hanedanlıkların krallıklarını bugün de devam ettirmesinin sebepleri neler olabilir?

.....

.....

.....

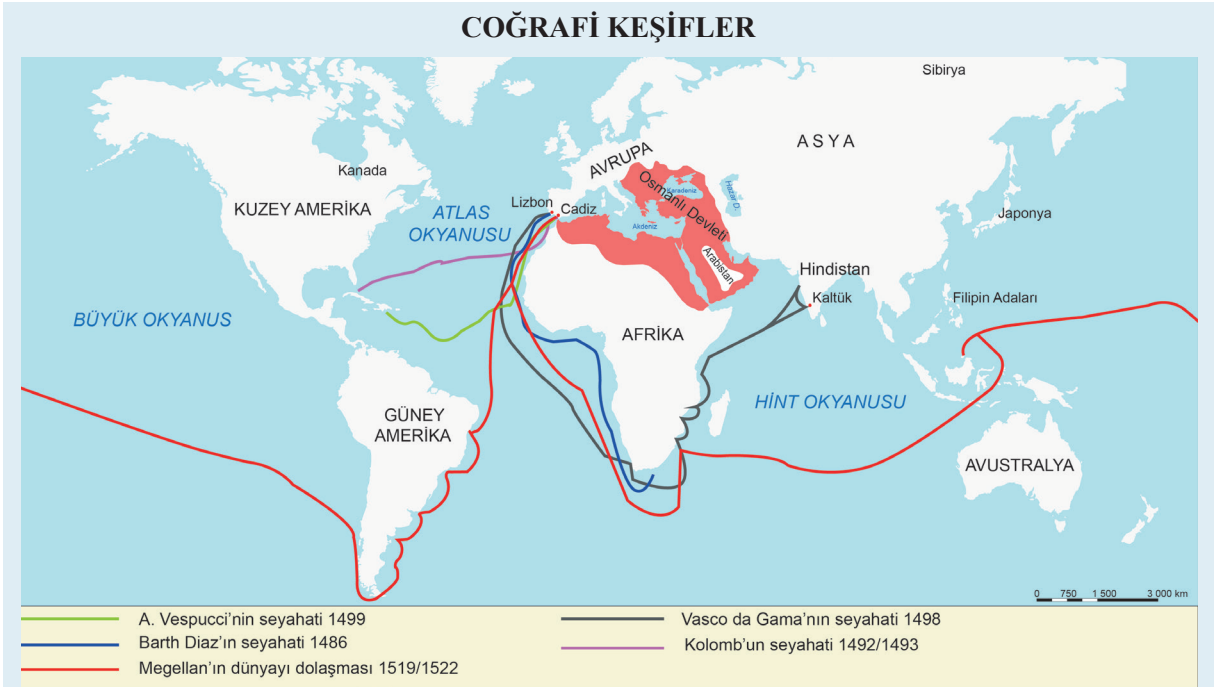
.....

5. ÜNİTE : **DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595) > 5.7. Karaların ve Denizlerin Hâkimi**
Kavram : Coğrafi Keşifler
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Araştırma Becerisi, Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	COĞRAFI KEŞİFLER	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Coğrafi Keşifler'in meydana getirdiği değişimleri analiz edebilme.	

1. Yönerge : Metin ve haritadan yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Harital: Coğrafi Keşifler

Osmanlı Devleti'nin İpek ve Baharat yollarını kontrolü altına alması, Avrupa'nın ortalarına kadar ilerlemesi, ekonomik olarak zor duruma düşen Avrupalıları yeni arayışlara yöneltti. Haçlı Seferleri sırasında Doğu'nun zenginliklerini ve medeniyetini tanıyan Avrupalılar, Doğu'ya ulaşmak için yeni yollar araştırmaya başladılar. Portekizlilerin ve İspanyolların dinî görünümle yola çıktıkları keşifler zamanla siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan kendi nedenlerini hazırlayarak küresel ve küçülen dünya için atılan ilk adımlar oldu. Keşiflere daha sonra İngiltere, Hollanda, Fransa ve diğerleri de katıldı. Coğrafi Keşifler sonrası yeni ticaret yolları bulundu ve yeni kıtalar, yeni ülkeler tanındı. İpek ve Baharat yolları önemini kaybettiği için Osmanlı ekonomisi önemli ölçüde zarar gördü.

Coğrafi Keşifler'den sonra Atlas Okyanusu'na kıyısı olan ülkeler (İspanya, İngiltere, Portekiz, Fransa ve Hollanda) yaptıkları baharat, tütün, şeker, pamuk ve ipek ticaretiyle birer sömürge imparatorluğuna dönüştü. Yeni keşfedilen yerlerden 16 milyon ton altın ve gümüş Avrupa'ya taşınmıştı. Avrupalı devletlerin kurdukları deniz aşırı şirketler, Avrupa'nın zenginleşmesini sağladı.

Osmanlı Devleti'nin Coğrafi Keşifler sonrası dış ticareti sekteye uğramış ancak Akdeniz ticareti ve Akdeniz devletlerinin ticari faaliyetleri Ümit Burnu'nun keşfinden sonra hemen bitmemişti. Osmanlı Devleti, ticarete önem vermeyi sürdürmüş, ticari mallara ağır vergi koymamaya gayret gösterip ticaret yollarının güvenliğini sağlamaya çalışmıştı. Osmanlı Devleti merkeze ve diğer bölgelere yapılan baharat ticaretini Suriye ve Mısır limanlarından sevk etmişti. Bu durum Akdeniz'de bir ticari canlanmayı beraberinde getirdiği için Coğrafi Keşifler'in etkisini bir süreliğine kırmıştı. Osmanlı Devleti baharat ticaretini kesintisiz devam ettirebilmek için birtakım politik hamleler yapmıştır. Bunun en güzel örneği Osmanlı-Aççe ittifakıdır.

(Küçükkalay, A. M., Coğrafi Keşifler ve Ekonomiler Avrupa ve Osmanlı Devleti)

1. Coğrafi Keşiflerin insan gücü kaynağını sağlayan siyasi ve toplumsal etkenler neler olabilir?

.....
.....
.....

2. Coğrafi Keşifler, Osmanlı Devleti'nin Akdeniz hâkimiyetini ve dünya denizcilik faaliyetlerini nasıl etkilemiştir?

.....
.....
.....

3. Avrupalılar, yeni keşfedilen yerlerde siyasi ve ekonomik olarak nasıl bir faaliyet yürütmüşlerdir?

.....
.....
.....

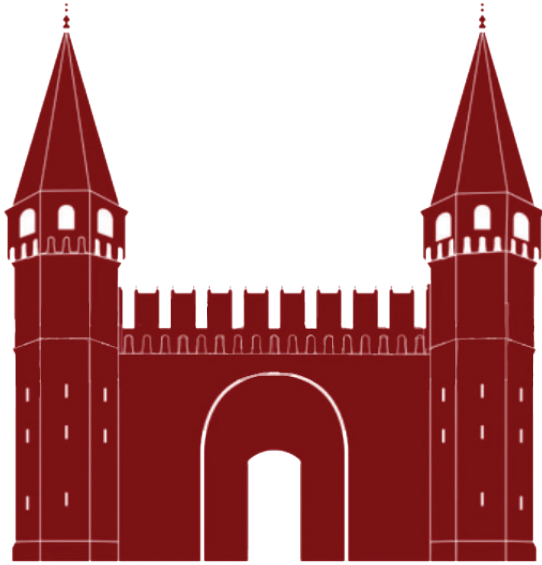
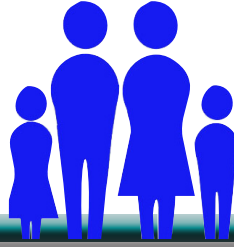

6. ÜNİTE : **SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI > 6.1. Osmanlı'nın Kalbi: Topkapı Sarayı**
Kavram : Harem
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

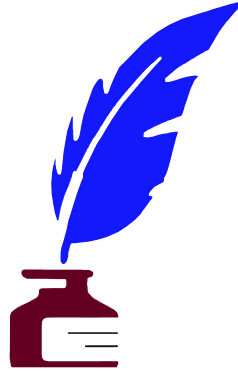
Çalışmanın Adı	HAREMİN ROLÜ	🕒 10 dk.
Çalışmanın Amacı	Padişahın evi ve kadınların yetiştirilmesinde bir merkez olarak Harem kurumunu kavrayabilme.	

Yönerge: Aşağıda verilen görselleri inceleyip verilen bilgileri okuyunuz. Bunlardan hareketle soruları cevaplayınız.

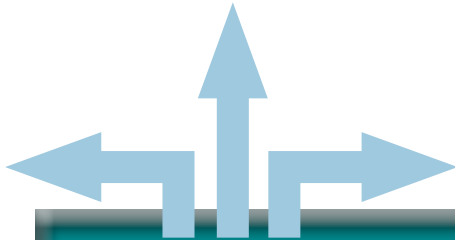
Harem kelimesi Arapça'da "korunan, mukaddes ve muhterem olan şey veya yer" anlamına gelir. Ev, konak ve saraylarda genellikle iç avluya bakacak şekilde planlanan, kadınların yabancı erkeklerle karşılaşmadan rahatça günlük hayatlarını sürdürdükleri bölümlere harem adı verilir.

Osmanlı Devleti zamanında haremden söz edilince akla ilk gelen Topkapı Sarayı'dır. Osmanlı padişahının ailesiyle yaşadığı saraydaki mekânlara "padişah haremî" ya da "padişah evi" anlamında "Harem-i Hümayun" adı verilmiştir.

Osmanlı sarayında harem, enderun ile aynı organizasyona sahip bir eğitim kurumu idi. Fakat burada sadece kızlara eğitim verilirdi. Hareme yeni gelen kızlara ev işleri, dikiş, nakış, İslami görgü kuralları ve dinî bilgilerin yanında kültür ve sanat eğitimi de verilirdi.

Haremden eğitim alan kızlar Osmanlı yönetiminde üç farklı şekilde söz sahibi olabilirdi. Bunlardan ilki Osmanlı şehzadesinin annesi olmak sıfatıyla hanedan üyeleri arasında yer almaktı. İkincisi, harem kurumundaki yönetim makamlarından birini elde etmektir. Üçüncüsü ise özgür bırakılıp devlet idaresinde görev yapan bir erkeğin eşi olarak Osmanlı yönetici sınıfına girmektir.

1. Saraydaki eğitim kurumlarından biri olan haremi göz önünde bulundurduğunuzda Osmanlı Devleti'nin yönetim anlayışı hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Osmanlı sarayındaki harem kurumunun siyasi ve sosyal hayata olan etkileri özellikle kadınlarla bağlantılı olarak düşünüldüğünde nasıl değerlendirilebilir?

.....

.....

.....

.....

.....

6. ÜNİTE : **SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI > 6.1. Osmanlı'nın Kalbi: Topkapı Sarayı**
Kavram : Enderun
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	SARAYDA BİR OKUL	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Özel bir eğitim kurumu olan Enderunun Osmanlı devlet idaresi ve toplum üzerindeki rolünü kavrayabilme.	

Yönerge: Aşağıda verilen bilgileri dikkate alarak soruları cevaplayınız.

Görsel: Enderun Kütüphanesi

Enderundaki eğitim Büyük Oda, Küçük Oda, Doğanıcı Koğuşu, Seferli Koğuşu, Kiler Odası, Hazine Odası ve Has Oda olmak üzere yedi kademe üzerine kurulmuştu.

Enderun mektebinde en önemli özellik eğitimin dilinin Türkçe olmasıdır.

Osmanlılarda idari ve askerî kadronun yetiştirilmesi için teşkil edilen saray eğitim kurumudur.

Kurumun teşkilinde esas hedef, Osmanlı Devleti'ne yetenekli kumandan yetiştirmek ve farklı din, dil ve kültürlerle mensup kitleleri idare edecek sağlam yönetici kadroları temin etmektir.

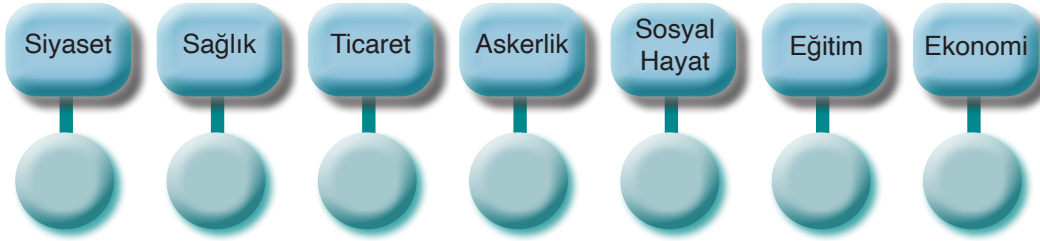
Enderun mektebinde eğitim gören kişiler teorik eğitimin yanı sıra İslami bilgiler ve dil eğitimleri de alıyorlardı. Bu mektepte ayrıca askerlik, siyaset ve teknik konularda da eğitimler verilmekteydi. Çalışma sistemi, programı ve işleyişi dikkate alındığında Enderunun çeşitli hünerlerin, sanatların, idari ve siyasi bilgilerin uygulamalı olarak öğretildiği bir kurs ve staj yeri olduğu söylenebilir.

Hıristiyan ailelerden devşirilen çocuklar öncelikle Müslüman Türk aileleri yanında Türkçeyi, İslâmî esasları ve adabı öğrenir, daha sonra Edirne, Galatasaray, İbrahim Paşa saraylarında bedenî ve ruhi kabiliyetlerini geliştirecek dersler ve talimler görürlerdi.

Çok değişik ırk ve dinî kökenlerden gelen gençler İslâm-Türk kültürü içerisinde yetiştiriliyordu.

Mehmet İpşirli, İlimiye (Düzenlenmiştir.)

1. Enderunun öncelikli olarak hangi alanlarla ilişkilendirilebilecek bir kurum olduğunu aşağıdaki tabloda işaretleyiniz.

2. Aşağıdaki boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

a) Enderunda eğitim dili'dir.

b) Enderunda Hristiyan ailelerden çocuklar eğitim görürlerdi.

c) Osmanlılarda ve kadronun yetiştirilmesi için teşkil edilen eğitim kurumudur.

ç) Enderunda teorik eğitimin yanı sıra ve dil eğitimleri ayrıca ve teknik konularda da eğitim verilmektedir.

6. ÜNİTE : **SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI> 6.2. Padişah, Hanedan ve Kanunname-i Ali Osman**
Kavram : Müsadere
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	HAZİNEYE AKTARILAN MÜLKİYET	⌚ 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Müsadere kavramını ve Osmanlı Devleti'nde müsadere uygulamasının biçimini açıklayabilme.	

Yönerge: Aşağıda verilen bilgileri dikkate alarak soruları cevaplayınız.

Müsadere; kişinin mal varlığı üzerindeki mülkiyet hakkına son verilerek bu mülkiyetin devlet hazinesine devredilmesi anlamına gelir. Osmanlı Devleti'nde Fatih döneminden itibaren devşirme kökenli devlet adamlarına uygulanırken Kanuni ile birlikte ilmiye sınıfı haricinde bütün yönetici sınıf mensupları için geçerli olmuştur.

Görsel: Fatih Sultan Mehmet

Malı müsadere edilecek kişinin öncelikle malları mühürlenir, ardından bütün malları-menkul, gayrimenkul, nakitler, üçüncü şahısların ilgili kişiye olan borçları- bir deftere kaydedilirdi. Ayrıca bu defterlere kişinin borçları varsa onlar da yazılırdı. Gayrimenkul mallar ve gemi gibi menkuller açık arttırma ile satılır, bu satıştan elde edilen para, nakitler ve mücevher gibi menkuller devlet hazinesine alınır.

Müsadere sistemi iki şekilde uygulanmıştır; ceza olarak müsadere ve ölüm hâlinde müsadere. Müsadereye bir ceza olarak başvurulduğunda ise ya tek başına uygulanmış ya da bir başka cezaya eşlik etmiştir. Ölüm hâlinde müsadere ise istisnalar dışında yönetici sınıf için söz konusu olan bir durumdur. Yönetici sınıf mensupları öldüğünde mal varlıklarının tamamına ya da bir kısmına devlet el koymuştur.

Padişahların müsadere uygulamasının temelinde dört önemli sebebin yattığı görülmektedir. Güçlü merkezi bir devlet kurmak ve merkezi otoriteye rakip olabilecek güçlerin oluşumunu engellemek, ekonomik bunalım ve savaş zamanlarında hazineye gelir sağlamak, üst düzey devlet görevlilerinin öldükten sonra mirasçılarının bir şey bırakamayacaklarını düşünerek dürüst davranmalarını sağlamak, devlet adamları ve nüfuz sahibi kişilerin çeşitli gayri kanuni yöntemlerle devlete ait malları ele geçirme ihtimallerine karşı önlem almak.

II. Mahmut'un 1838'te memurlar için çıkardığı ceza kanunnamesi ile hâkim kararı olmadan müsadere yapılması yasaklanmış, 3 Kasım 1839'da Tanzimat Fermanı ile mahkeme kararı olmaksızın ve ayırım yapılmaksızın hiç kimsenin malının müsadere edilemeyeceği esası kabul edilmiştir.

Sevgi Gül Akylmaz, Osmanlı Devleti'nde Yönetici Sınıf Açısından Müsadere Uygulaması (Düzenlenerek alınmıştır.)

1. Osmanlı Devleti'nin ekonomisi ile müsadere sistemi arasındaki ilişkiyi değerlendirdiğinizde hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

2. Müsadere sistemi ile Osmanlı Devleti hangi konularda caydırıcılık sağlamaya çalışmıştır?

.....

.....

.....

.....

3. Dönemin padişahlarından biri siz olsaydınız müsadereyi uygularken hangi konulara dikkat ederdingiz?

.....

.....

.....

.....

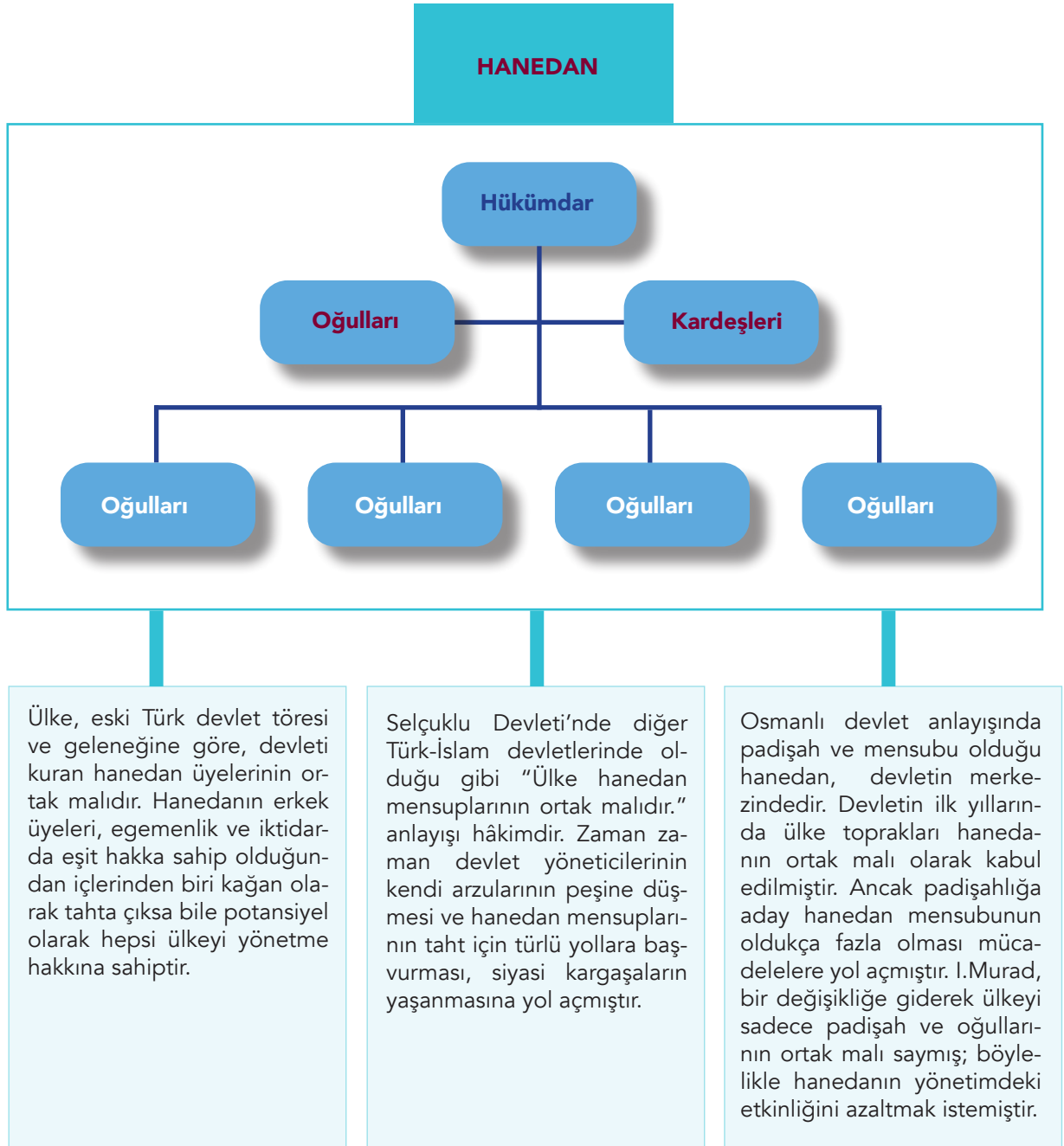

6. ÜNİTE : SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI > 6.2. Padişah, Hanedan ve Kanunname-i Ali Osman

Kavram : Hanedan
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	DEVLET - HANEDAN İLİŞKİSİ	🕒 15 dk.
Çalışmanın Amacı	Hanedanlığın devletlerin devamlılığı üzerindeki etkisini açıklayabilme.	

Yönerge: Aşağıda verilen bilgi haritasından ve konu hakkındaki bilgilerinizden yararlanarak soruları cevaplayınız

1. Ülke, hanedanın ortak malıdır anlayışı hangi sonuçları doğurmuştur?

.....

.....

.....

.....

2. "Devlet hanedansız düşünülemez." sözünü Osmanlı Devleti'nin devamlılığı açısından yorumlayınız.

.....

.....

.....

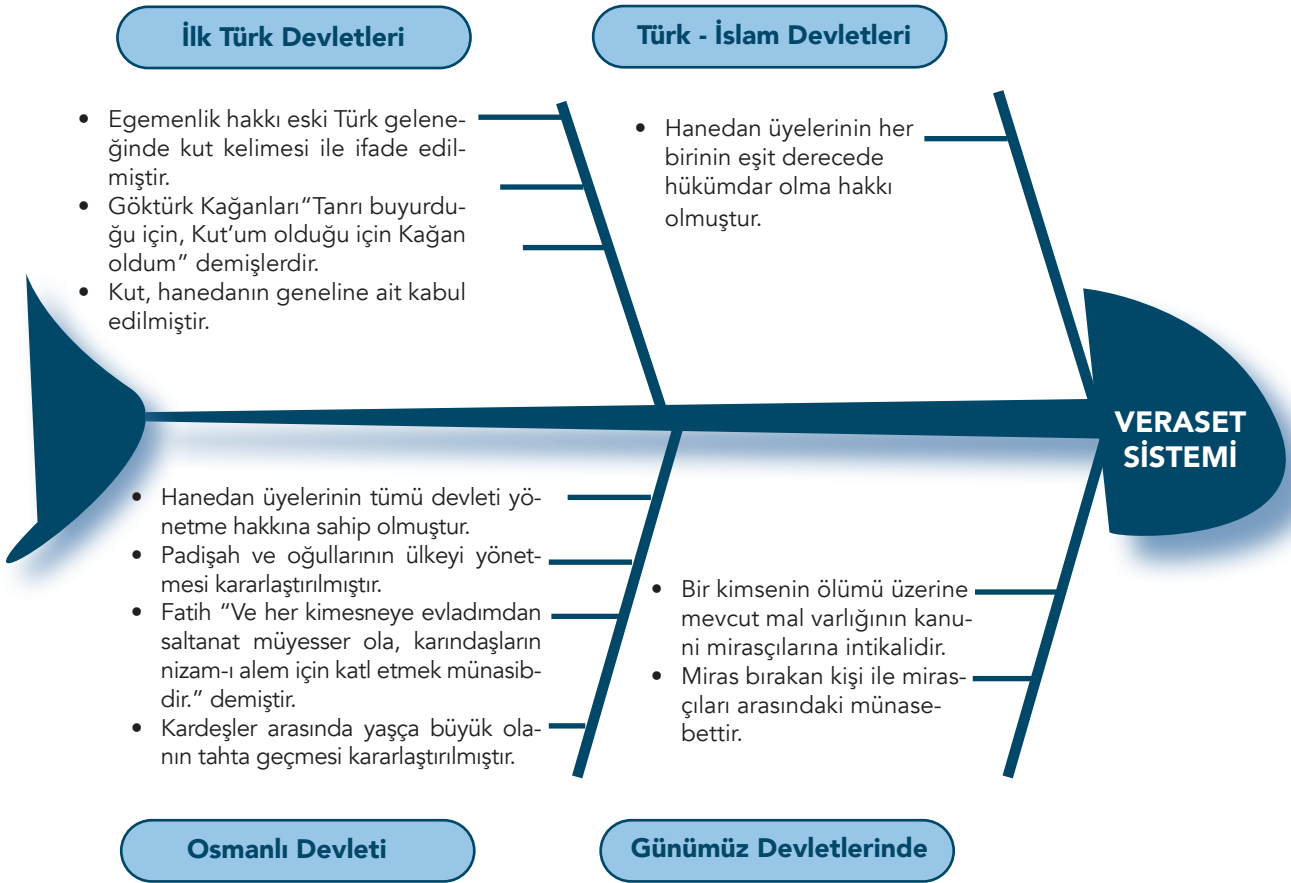
.....

6. ÜNİTE : **SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI > 6.2. Padişah, Hanedan ve Kanunname-i Ali Osman**
Kavram : Veraset
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorumlama Becerisi

Çalışmanın Adı	ÖLÜM HAK, MİRAS HELAL	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Türk tarihinde veraset usulünde yaşanan değişim üzerinden veraset kavramını açıklayabilme.	

1. Yönerge : Aşağıda verilen balık kılıçığı modelinden yararlanarak soruları cevaplandırınız.

1. Türk veraset sisteminde hangi unsurlar belirleyici olmuştur?

.....

.....

.....

2. Türklerde düzenli bir veraset hukukunun olmamasının sonuçları neler olabilir?

.....

.....

.....

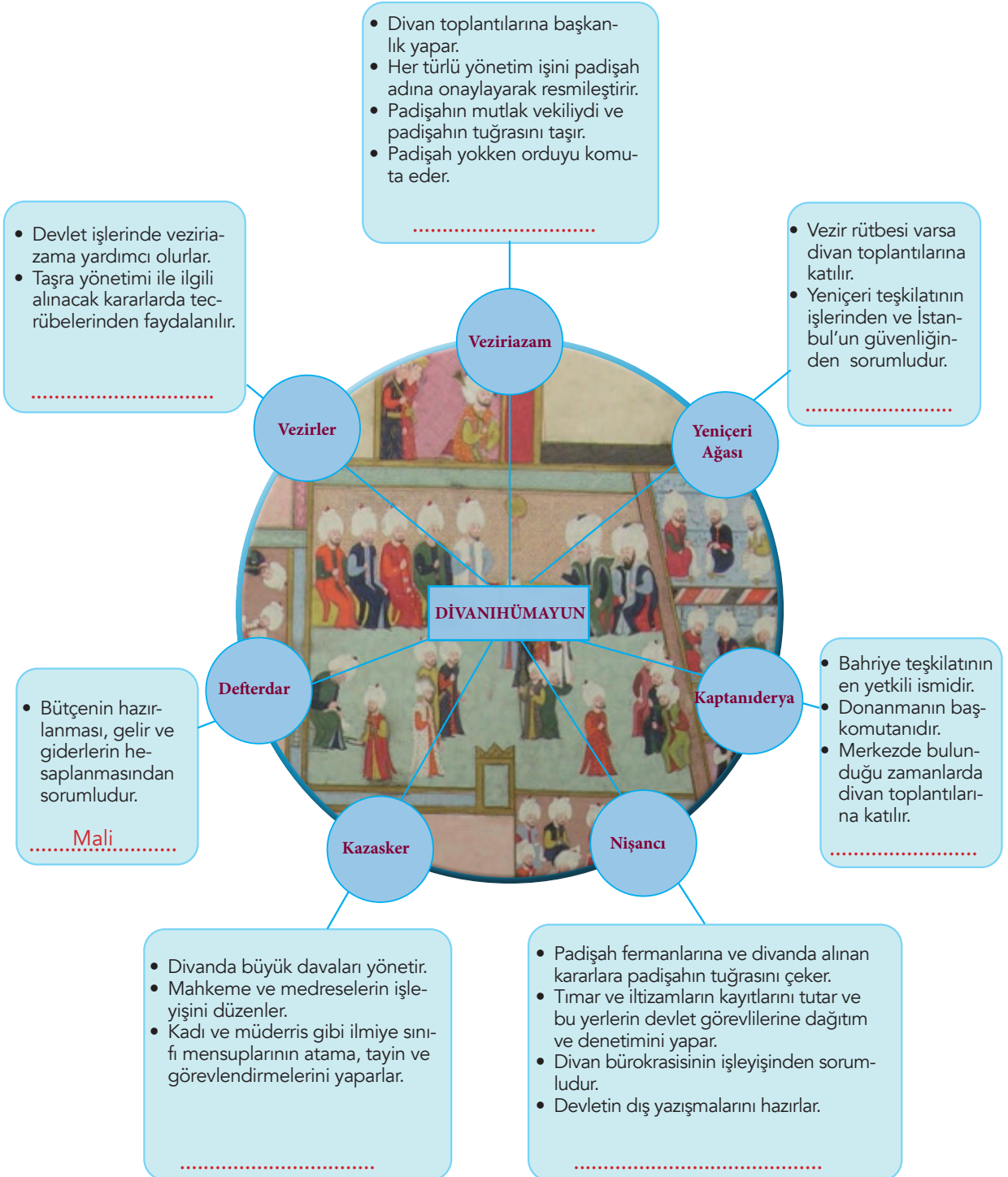
3. Hanedan, adalet, hukuk ve liderlik kavramlarını kullanarak Türk devletlerinde uygulanabilecek en ideal veraset sistemi hakkındaki görüşlerinizi yazınız.

6. ÜNİTE : **SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI** > 6.1. Osmanlı'nın Kalbi: Topkapı Sarayı
Kavram : Divanîhümayun
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorumlama Becerisi

Çalışmanın Adı	YÖNETİMİN KALBI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Divanîhümayun teşkilatının özellikleri ve işlevini kavrayabilme.	

Yönerge : Verilen bilgi haritasında Divanîhümayun görevlerinin devlet yönetimi ile ilişkili olduğu alanı (idari, askerî , dinî, hukuki, mali, eğitim) boş bırakılan yerlere yazarak soruları cevaplayınız.

1. Divanîhümayunun işlevleri hakkında neler söylenebilir?

.....
.....
.....
.....

2. Yönetimsel sorumlulukların farklı birimlerde toplanmasını devlet yönetimi açısından yorumlayınız.

.....
.....
.....
.....

6. ÜNİTE : **SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI > 6.1. Osmanlı Devleti'nin Kalbi: Topkapı Sarayı**
Kavram : Veziriazam
Genel Beceriler : Problem Çözme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	OSMANLI DEVLETİ'NDE VEZİRİAZAM	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Veziriazamlık makamına tayinde liyakat esaslarındaki değişim sürecini analiz edebilme.	

1. Yönerge : Aşağıdaki metin ve görselden hareketle soruları cevaplayınız.

Görsel 1: Divanhümayun Toplantısı

Veziriazamlık makamı ilk olarak I. Murat zamanında oluşturulmuştur. Ordunun başındaki veziriazama sefere çıkıldığında “Serdariekrem” unvanı verilirdi. Veziriazamlar Fatih Sultan Mehmet'ten sonra Divanhümayuna padişahın mutlak vekili olarak başkanlık etmeye başlamıştır. Kuruluş Dönemi'nde Çandarlılar, 17. yüzyılda Köprülüler içlerinden önemli veziriazam çıkaran aileler olmuştur.

İstanbul'un fethine kadar tamamen Türklerden atanan veziriazamların askerî ve idari meslek gruplarından ve ilmiye sınıfından olmasına özen gösterilmiştir. Veziriazamlar İstanbul'un fethinden sonra güvenlik ve merkezi otoriteyi güçlü tutmak için genellikle kul sisteminden yetişen devşirmelerden seçilmiştir. 18. yüzyıldan itibaren artan iç problemler ve önemli siyasi meselelerden dolayı askerî ve mülki kimliklerinin yanında ıslahatçı ve diplomatik kişilikleriyle ön plana çıkan kişiler bu göreve getirilmiştir. Veziriazamlar Tanzimat sonrasında sivil ve mülkiyeli olan, Avrupa diplomasisini ve Fransızca bilenlerden seçilmiştir.

Veziriazamın yetki ve sorumlulukları Fatih Kanunnamesi'yle belirlenerek kanunlaşmıştır. Bu yetki ve sorumluluklar padişahın mutlak vekili olarak ilmiye ve seyfiye görevlilerinin tayini, şeri ve örfi kuralların tatbiki, din ve devlet işlerinin yürütülmesi ile saltanat nizamının sağlanmasıdır.

Tayinler, tımar dağıtımı, örfi davalar, ulufelerin ödenmesi, adaletin sağlanması, uluslararası ilişkiler, sefere katılmak, ikinci, çarşamba ve cuma divanları ile yapılan icraatların padişaha takdimi gibi görevler veziriazamlar için genellikle yıpratıcı olmuştur.

1. Görsel 1'de Fatih Dönemi sonrası bir Divanîhümayun toplantısı gösterilmektedir. Hangi numara ile gösterilenin padişah ve veziriazam olduğunu bulunuz.

.....

.....

.....

2. İstanbul'un fethinden sonra veziriazamların genellikle kul sisteminden yetişen devşirmelerden seçilmesinin gerekçeleri nelerdir?

.....

.....

.....

3. Veziriazam olabilme şartları ve veziriazamlık makamının yetki ve sorumluluklarını gösteren bir kavram haritası oluşturunuz.

.....

.....

.....

6. ÜNİTE : **SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI> 6.1. Osmanlı'nın Kalbi: Topkapı Sarayı**
Kavram : Kaptanıderya
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	KAPUDAN PAŞA	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Kaptanıderyalık makamının önemini kavrayabilme.	

Yönerge: Verilen bilgilerden yararlanarak soruları yanıtlayınız.

I. Osmanlı Bahriyesinin en büyük amiri ve donanmanın başkomutanıyım.

II. Önemli denizaşırı eyaletleri ve adaları yönetmek, ayrıca donanmanın her an güçlü tutulmasını sağlamakla görevliyim.

III. Sefer sırasında görevim ile ilgili konularda hüküm verir, padişah adına tuğralı buyruklar çıkarırım.

IV. İstanbul'da bulunmak koşuluyla Divanühümayunun doğal bir üyesiyim.

V. Tersanede ve donanma sefere çıktığı zaman ceza ve hukuk davalarını dinler, onları karara bağlarım.

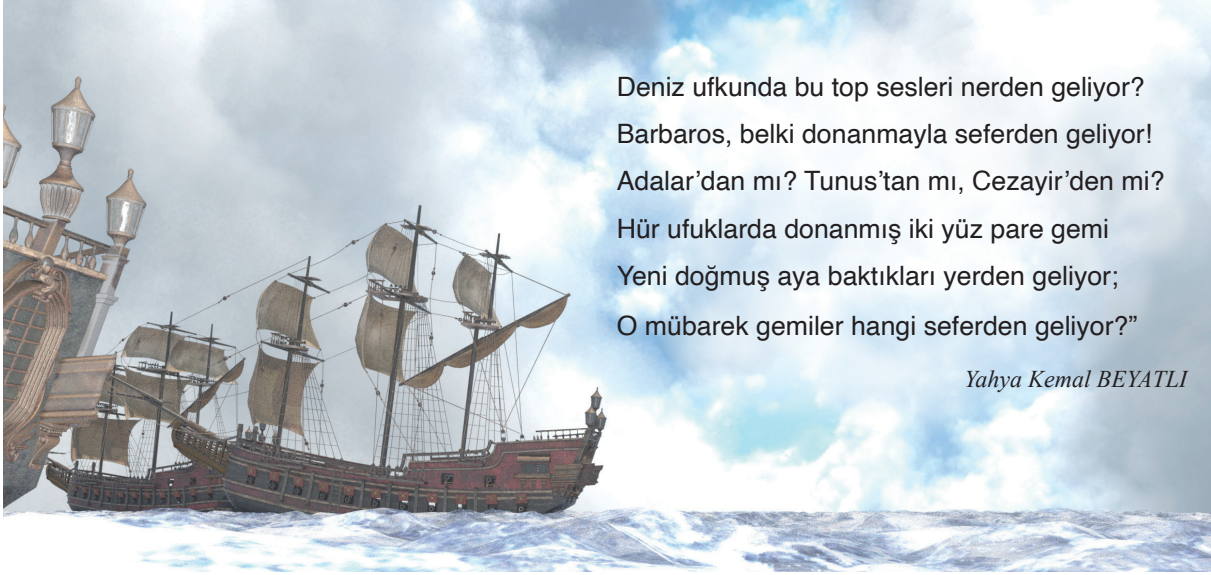
VI. Bahriyeye ait tımar dağıtımlarını yaparım.

1. a) Sizce yukarıdaki bilgiler Osmanlı Devleti'ndeki hangi makama aittir? Görselin altına yazınız.
b) Bu makamın sahiplerinin görev ve sorumluluklarının ilgili olduğu alanları (idari, mali, hukuki) altlarındaki boşluklara belirtiniz.

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nin kaptanıderyası (kapudan paşa/kaptan paşa) olarak atanmış, komutasındaki yüz yirmi iki gemi ile Akdeniz'de rakipsiz bir donanma hâkimiyeti kurmuştur. 27 Eylül 1538 tarihinde Andrea Doria komutasındaki iki yüz altmış iki gemiden oluşan Haçlı donanmasına Arta Körfezi'ndeki Preveze (Adriyatik Denizi'nin Arnavutluk sahilinde) önlerinde ustalıklı manevra yaparak taarruz etmiştir. Preveze Deniz Zaferi kahramanı olarak tarihe geçmiş ve 12 yıl boyunca zaferden zafere koşmuştur.

2. Sözü edilen ünlü Osmanlı kaptanıderyası sizce kimdir?

.....

3. Akdeniz ve çevresinde yaşanan güç mücadelesinde Osmanlı donanması ve kaptanıderyaların önemi hakkında ne gibi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

6. ÜNİTE : **SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI> 6.2. Padişah, Hanedan ve Kanunname-i Ali Osman**
Kavram : Sancak
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	HÂKİMİYETİN GÜÇLÜ SEMBOLÜ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'nde sancak kavramının devlet teşkilatındaki önemini kavrayabilme.	

Yönerge: Verilen bilgilerden ve görsellerden yararlanarak soruları yanıtlayınız

Yavuz Sultan Selim'e ait sancak.

Tarih boyunca Türklerde tuğ ve davulla beraber anılan sancak; savaş zamanlarında özenle taşınan, gerek renkleri gerekse üzerindeki deseniyle bir hükümdarın veya komutanın egemenliğini temsil eden bir semboldür.

Sancak, hükümdardan iktidar simgesi olarak bir sancak (bayrak) almış, askerî bir vali olan sancak beyinin emrindeki birimdir. Sancak beyleri, savaş veya sefer anında emri altındaki tımarlı sipahilerle padişah veya veziriazamın buyruğuna girmek zorundadır.

Alaiye, Kıbrıs'ın fethine kadar Anadolu eyaletinin sancakları arasındadır. Kıbrıs'ın fethi sonrasında Lefkoşe merkez olmak üzere Kıbrıs, idari yönden beylerbeylik statüsüne alınınca Avlonya Sancak Beyi Muzaffer Paşa Kıbrıs'a beylerbeyi tayin edildi. Baf, Magosa ve Girne'nin sancak hâline getirildiği adada beylerbeyliğin gelişmesi ve savunmasının güçlendirilmesi amacı ile Alaiye, Tarsus, İçil, Zülkadriye ve Sis sancakları da Kıbrıs'a bağlandı.

1. Sancak sözcüğünün anlamı ile ilgili çıkarımlarınız nelerdir, yazınız.

.....

.....

.....

.....

2.

Saruhan, Karesi, Menteşe ve Aydınöğulları gibi beylikler, Osmanlı idaresine girdikten sonra Anadolu eyaleti içinde birer sancak olarak eski sınırlarını, idari yapılarını ve adlarını muhafaza etmişlerdir.

Osmanlı hükümdarlarının oğullarını şehzade sancağı adı verilen Saruhan (Manisa), Germiyan (Kütahya), Menteşe, Konya, Kastamonu, Trabzon, Amasya ve Kefe gibi sancaklara bey olarak gönderdikleri bilinmektedir.

Osmanlı Devleti'nde eski Anadolu beyliklerinin birer sancağa dönüştürülmesi ile buralara şehzadelerin bey olarak gönderilmesi arasında nasıl bir ilişki kurulabileceğini açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

3.

XVI. yüzyıl sonlarında Osmanlı Devleti'nin genişlemesine paralel olarak siyasi ve ekonomik düşüncelerle oluşturulan otuzun üzerinde beylerbeyliği ve bunlara bağlı sancakların varlığı sancağın Osmanlı taşra teşkilatında ana bir idari birim hâline geldiğinin işaretidir. Aynı dönemde beylerbeyliklere bağlı sancakların sayısı 500 civarındaydı. Merkezden taşra teşkilatına bizzat padişah fermanı ile tayin edilen ve kul statüsünde olan sancak beyleri şeri işleri dışında sancağın en büyük sivil ve askerî yöneticisi olup sorumluluk bölgelerindeki tüm kamu görevlilerinin kendilerine bağlı oldukları otoriteler hâline getirilmiştir.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/55854> (Düzenlenmiştir.)

Sancak beylerinin atanma şekli ve sorumluluklarını göz önüne alarak Osmanlı yönetiminin bu politika ile neyi hedeflediğini söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

6. ÜNİTE : **SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI > 6.2. Padişah, Hanedan Ve Kanunnâme-i Ali Osman**
Kavram : Kanunnâmeler
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	KANUN VE DÜZEN	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Kanunnâmelerin devletin işleyişi ve toplum düzenindeki etkisini açıklayabilme.	

1.Yönerge

Çıkarılış şekillerine göre Osmanlı kanunnâmeleri

- 1 Padişah Hükümleri Şeklindeki Kanunnâmeler.**
Bu kanunnâmeler belirli idarî meselelere ya da ihtiyaçlara cevap vermek amacıyla hazırlanmıştır. Fermanlar yahut beratlar şeklinde yayımlanan ve valilerle kadılar tarafından uygulanmaları istenen hükümlerdir.
- 2 Sancak Kanunnâmeleri.**
Bu kanunnâmeler, öncelikle tımarların yürürlükte olduğu eyaletlerde reâyâ ile tımar sahipleri arasındaki anlaşmazlıkları çözmek amacıyla hazırlanmıştır.
- 3 Belirli Gruplarla İlgili Kanunnâmeler.**
Özel kanunnâmeler genellikle belirli bir yerde devlete hizmet eden reâyâ grupları için çıkarılmıştır.
- 4 Devlet Teşkilâtlarıyla İlgili Kanunnâmeler.**
Saray, hükümet ve protokol konularıyla ilgili devlet işlerini düzenlemek amacıyla çıkarılan kanunnâmelerdir.
- 5 Genel Kanunnâmeler.**
Bu tür kanunnâmeler devletin bütün bölgelerinde yürürlükte olmak üzere düzenlenmiştir. Bu kanunnâmeler, arasında yer alan adaletnâmeler vasıtasıyla devlet otoritesini temsil edenlerin reaya ile ilişkileri de düzenlenmiş, yöneticilerin reaya'ya karşı kötü davranmalarını engellemek amacıyla olağanüstü tedbirler alınmıştır.

1. Verilen örneklerden yola çıkarak kanunnâmeyi nasıl tanımlarsınız?

.....

.....

.....

.....

2. Verilen tabloda Osmanlı Devleti'ndeki kanunnâmelerle ilgili olanları işaretleyiniz.

	Örnek Olanlar
Devlet işleri ile ilgili birçok konuda padişah fermanları yayımlanmıştır.	
Fermanlar resmi gazetede yayımlandıktan sonra yürürlüğe girmektedir.	
Kanunnâmeler birçok alanda yayımlanmıştır.	
Osmanlı Devleti'nde reayayı korumak için adaletnâmelerle olağanüstü tedbirler alınmıştır.	
Yabancı elçilerin kabulü kanunnâmeler ile düzenlenmiştir.	
Kanunnâmelerin bizzat uygulayıcısı sadrazamdır.	

2.Yönerge

1540 tarihli kanunnâme örneği

“Nâipler (kadı yardımcıları) kendi nahiye merkezlerinde otura, kendilerine başvuran davacıların davasını kanuna göre çöze. Olur olmaz nesneyi bahane edip dahi reaya üzerine çıkıp gezip yürümeyeler.”

1. Verilen kanunnâme hangi tür kanunnâmeye örnektir? Neden?

.....

.....

.....

.....

.....

6. ÜNİTE : **SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI > 6.2. Padişah, Hanedan Ve Kanunnâme-i Ali Osman**
Kavram : Siyasetnâme
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Araştırma Becerisi

Çalışmanın Adı	SİYASET SANATI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Siyasetnâme kavramını kendi bağlamı içerisinde açıklayabilme.	

1.Yönerge: Alıntılardan yola çıkarak soruları cevaplayınız.

Devlet işindeki tedbir ve uyanıklık, devletin uzun müddet devamı için daima faydalı olmuştur.

**Yusuf Has
Hacip**

Padişah hiçbir zaman memurların durumundan gafil olmamalı, devamlı onların hal ve durumlarını kontrol etmelidir.

Nizamülmülk

Halk, meyve veren ağaç gibidir. Ona ne kadar masraf yapılırsa karşılığı kat kat alınır.

**İdris-i
Bitlisi**

Bilginin devamı bilginlerdir. O yüzden yüce atalarımız zamanında bilgiye ve bilginlere olan hürmet ve ikram hiçbir devlette olmamıştır.

Koçi Bey

1. Siyasetnâme kavramını tanımlayınız.

.....
.....
.....
.....

2. Siyasetnâme türü eserlere konu olan ve konu olmayanları aşağıdaki tabloya yazınız.

Konusu Olan	Konusu Olmayan
Yöneticilerde bulunması gereken özellikler	Savaş yöntem ve teknikleri

7. ÜNİTE : KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ> 7.1. Toplumun Harcı, Millet Sistemi

Kavram : Millet Sistemi
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	TOPLUMUN HARCİ, MİLLET SİSTEMİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Millet sistemiyle tanınan hakları kavrayabilme.	

Yönerge: Aşağıdaki soruları metin ve görsellerden hareketle cevaplayınız.

Görsel 1: Müslüman Türkler

Görsel 2: Gayrimüslimler

Bilindiği gibi “millet” sözcüğünün günümüzde ifade ettiği mana çok yenidir. Osmanlıda yasal olarak statüleri belirlenmiş dinî cemaatlara bu ad verilmiştir. İslamiyet’in kuruluş yıllarında, İslam Devleti’nin temel esaslarından biri olarak ortaya çıkan ve “ümme” anlayışına dayanan bu sistemi geliştiren ve en iyi şekilde uygulayan Osmanlılar olmuştur. Osmanlılar, daha önceki Türk İslam devletlerinden devraldıkları bu sistemi geliştirdiler. Hâkimiyet kurdukları ülkelerde amme hukuku açısından muhtar sayılabilecek bir idare sistemi oluşturdular. Fethettikleri ülkelerde yaşayan gayrimüslim topluluklara, kendi kendilerini idare edebilmelerini sağlayacak bazı haklar tanıdılar.

Özellikle Fatih’ten itibaren gerçekleştirilmeye çalışılan bu sistemle din, dil, ırk ve renk farkı gözetmeksizin ve hâkim unsur olan Türklere diğer azınlık gruplar arasında üstün bir mevki vermeksizin “cihanşümül devlet” olma iddia teşebbüsleri Osmanlılara hâkim olmaya başladı. Osmanlıların gösterdiği hoşgörü ve geliştirdiği bu sistem sayesinde Osmanlı ülkesinde yaşayan çeşitli dinlere, mezheplere ve ırklara mensup insanlar asırlarca her türlü görünüşleriyle İslam kültür ve medeniyeti çerçevesi içerisinde varlıklarını koruyabildiler.

(Cevdet Küçük, “Osmanlı Devleti’nde Millet Sistemi”,
Osmanlı Ansiklopedisi, C.4, Edt.Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.208-211’den düzenlenmiştir.)

1. Osmanlı toplumunda gayrimüslim halka hangi haklar tanınmıştır?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Millet kavramınının bugün ve geçmişte ifade ettiği manayı karşılaştırınız.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslim halkın, Yakın Çağ'da sömürge imparatorluklarında görülen asimilasyona benzer bir değişim yaşamamasının sebepleri neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

7. ÜNİTE : **KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ> 7.1. Toplumun Harcı, Millet Sistemi**
 Kavram : Gayrimüslim
 Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	GAYRİMÜSLİMLER	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı toplumunun sosyal yapısı içinde yer alan gayrimüslimlerin hak ve sorumluluklarını değerlendirebilme.	

Yönerge: Aşağıdaki soruları metin ve görselden hareketle cevaplayınız.

Orta Çağ ve modern zamanlarda üç tek tanrılı dini resmen tanıyan, etnik ve dilsel alt gruplarıyla birlikte uyumlu bir şekilde bir arada yaşamalarını güvence altına alan tek siyasi organizasyondur. Müslim-gayrimüslim ayrımı yapmaksızın halkı yönetici sınıf ve reaya olmak üzere ikiye ayırmıştır. Osmanlının siyasi ve sosyal yapısını karakterize eden bu ayrım Avrupa'da o dönemde mevcut olan sınıf kavramından tamamen farklıdır.

Yönetenler
Askeriler

YÖNETİLENLER
Reaya (Müslümanlar ve
Gayrimüslimler)

Gayrimüslim kelimesi İslam dinine inanmayan bütün grupları (Hristiyanlar, Yahudiler, Ortodokslar ve diğer dinî gruplar) tanımlamak için kullanılır. Gayrimüslimler, Osmanlı topraklarının neresinde yaşarlarsa yaşasınlar, hangi dili konuşurlarsa konuşsunlar, hangi ırka mensup olurlarsa olsunlar, inançlarına göre gruplandırılmışlardır. Bu dinî ayrım Müslümanların üstün oldukları fikrine dayanır ve özellikle vergi yönünden önemlidir. Temel haklar bakımından Müslümanlarla aralarında fark yoktur. Gayrimüslimler de himaye edilirler ve güvenlikleri sağlanır buna karşılık cizye vergisi öderler.

Bilecik'te pazara bardak satmaya gelen yerli gayrimüslimler, Germiyanlı Türklerin haksızlığına uğrayınca onların hakkını alan ve kendilerine güvence sağlayan Osman Bey olmuştur. Bundan sonra gayrimüslimlerin kadınları bile rahat bir şekilde pazara gelmeye başlamışlardır.

(Gülcan Avşın Güneş, "Osmanlı Devleti'nin Gayrimüslimlere Bakışı ve Klasik Dönem Millet Sistemi", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C.1, S.2, 2015, ss.9.)

Ömer Lütfi Barkan, Süleymaniye inşaat defterlerini yayınladığı zaman, gördük ki o muhteşem camiye yapan sanatkarların, amelelerin, ustaların her biri belirli bir loncaya bağlı ve o loncalarda belirli bir etnik grubu temsil ediyor. Meselâ, Süryanilerin ve Ermenilerin taşçı olduğunu, başkalarının neccar olduğunu; yani doğramacı, marangoz olduğunu görüyoruz. O güzelim ince cam işleri, vitraylar Türklerin. Yani, zanaatlar ve sanatlar etnik kafaya göre etnik yapılanmaya göre teşekkül etmektedir.

(İlber Ortaylı, "Osmanlı İmparatorluğunda Gayri Müslimler", *Perşembe Konferansları 11- Rekabet Kurumu*, 2000, ss.95-119.)

Sultan adil olursa reayaya dirlik düzen gelir; dirlik içindeki reaya bol üretim yapar, refaha ulaşır; bol ürün alan reaya çok vergi verir; vergiler devlet hazinesini doldurur, hazinesi zenginleşen sultan, büyük ordu besler; kuvvetli orduya sahip olan sultanın gücü artar. Adaletli olması öğütlenen hükümdarın, bu koşulu yerine getirebilmesi için geliştirilen yönetim anlayışı ve buna dayalı toplumsal düzenin özünde de kişilerin devlete itaati yatıyordu.

(Özer Ergenç, "Osmanlı Klasik Düzeni Ve Özellikleri Üzerine Bazı Açıklamalar", *Osmanlı Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, C.4, ss.34)

1. Gayrimüslimler ile ilgili verilen bilgilerden hangilerini ilginç buldunuz? Neden?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Yönetenler dışındakilerin hiçbir ayırım gözetmeksizin reaya kabul edilmesinin sebepleri neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

3. XIX. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti, hâkimiyeti altındaki gayrimüslimler ile hangi nedenlerle sorun yaşamış olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

7. ÜNİTE : **KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ> 7.1. Toplumun Harcı, Millet Sistemi**
 Kavram : Mezhep
 Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	OSMANLIDA HUZUR VE ASAYİŞ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'nde millet sistemi içinde mezhebin etkisini değerlendirebilme.	

Yönerge: Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.

Osmanlıların gösterdiği hoşgörü ve geliştirdiği sistem sayesinde Osmanlı ülkesinde yaşayan çeşitli dinlere, mezheplere ve ırklara mensup insanlar asırlarca her türlü görünüşleriyle İslam kültür ve medeniyeti çerçevesi içerisinde varlıklarını koruyabildiler, bu sistem sayesinde asırlarca din ve mezhep kavgalarının devam ettiği Orta Doğu'da, Kafkaslarda ve Balkanlarda huzur ve asayiş sağlanabildi.

Osmanlı Devleti'ni oluşturan topluluklar; Müslümanlar, Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler şeklindeydi. Gayrimüslim Osmanlı toplulukları içinde en önemli unsur, Rum Ortodoks Kilisesi etrafında toplanan Hristiyanlardı. Ortodoks patrikliğine bütün Ortodoks kavimler üzerine ruhani egemenlik hakları verilmişti. Eflak-Boğdan bölgelerine Fener soylu Rum ailelerinden prensler tayin edilmişti. Ayrıca; Avrupa ile ilişkiler artınca tercümanlık görevlerine de Rumlar atanıyordu. Osmanlı Devleti bu yönüyle adeta bir İslam-Hristiyan Ortodoks birliği manzarası arz ediyordu. Balkanlarda, Anadolu'da ve Suriye'de bulunan gayrimüslim toplulukların dinî kurumları daha geniş imtiyazlar verilme suretiyle bırakılmıştı. Topluluklarda dinî ve mezhebi ayrılık ön planda gelirdi. Mesela hepsi de Ermenice konuştukları halde Ermeni Gregoryan mezhebine mensup olanlar Katolik ve Protestan Ermenilerle aynı semtte oturmazlar ve evlilik yapmazlardı. Osmanlıların bu dinî rejimini Batılı yazarlar "Millet sistemi" terimi ile nitelerler.

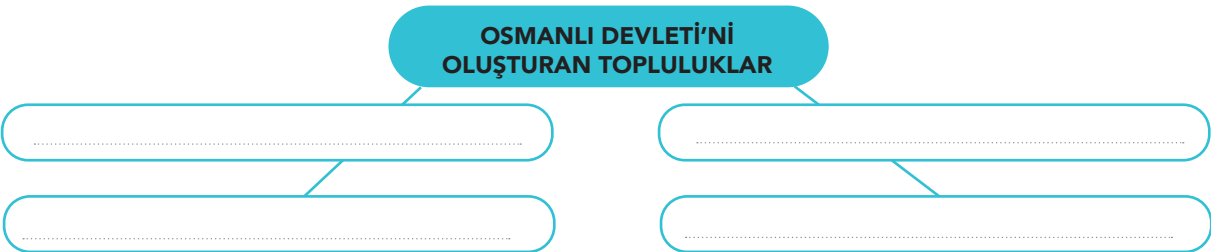
(Cevdet Küçük, "Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi",
Osmanlı Ansiklopedisi, C.4, Edt.Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.210'dan düzenlenmiştir.)

1. "Mezhep" nedir?

Tahmini anlam:

Gerçek anlam:

2. Aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerlere Osmanlı Devleti'ni oluşturan toplulukları yazınız.

3. Osmanlı Devleti uyguladığı millet sistemiyle neleri amaçlamamış olabilir?

.....

.....

7. ÜNİTE : **KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ> 7.4. Lonca Teşkilatı**
Kavram : Lonca
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	TİCARET ERBABI	20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'nin sosyoekonomik hayatında loncanın yerini değerlendirebilme.	

Yönerge: Aşağıdaki soruları metin ve görselden hareketle cevaplayınız.

Görsel: Esnafılar

Herhangi bir iş kolunda çalışan insanlar, kendi zanaatlarında öncü bir konuma sahip olan ve manevi bazı değerler de yüklenen Ahi adlı kimselerin yönetiminde bir araya gelirlerdi. Her iş kolu için aynı düzenlenen loncalar faaliyet gösterdikleri iş kolunda birer tekel konumundaydılar. Dükkân atölye sayısı, üretim miktarı ve standardı, usta sayısı, çıraklıktan ustalığa yükselme gibi pek çok konuda loncalar belirleyici durumdaydılar. Bu yönüyle kentin ekonomik yaşamını yönlendirmede önemli bir rol üstlenen lonca lideri Ahiler, aynı zamanda söz konusu iş kolunda çalışan kalabalık insan gruplarını yönetme ve yönlendirme etkinliğine de sahiptiler.

Zanaat mensupları üzerinde bir tarikat şeyhi niteliğinde önemli bir nüfuza sahip olan Ahiler, yardımcılarını niteliğinde olan yiğitbaşılar aracılığıyla mensupları arasındaki düzeni sağlama, mensuplarını bir arada tutma ve onları yönetme gibi fonksiyonlar icra ediyorlardı. Bu yönü ile kentin önemli bir nüfusunu oluşturan işçiler ve ustalar belirli bir disiplin altında tutulabiliyordu. Ahiler aynı zamanda kent toplumundaki alt tabakadan işsiz ve başıboş kalabalıkların oluşturduğu insanları da kontrol edebiliyorlardı. Bu kent toplumunda düzenin korunması açısından büyük önem taşıırken zaman zaman devlet otoritesine karşı olmak üzere gerektiğinde kentsel iradeyi ortaya koymada kentlere gerekli teşkilatlı bir güç de sağlamaktaydı.

(Sinan Doğan, "14. Yüzyıl'da Bilâd-I Rûm Vilâyet'inde Kentsel İrade'nin Temsilcisi Ahilik ve Sosyo Ekonomiye Etkileri", *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlâkı Sempozyumu (Bildiriler)*, Edt.M.Tıraşçı-M.S.Akdoğan, Cumhuriyet Üniversitesi Matbaası, Sivas 2018, s.358'den düzenlenmiştir.)

1. “Lonca” nedir?

Tahmini anlam:

.....

Gerçek anlam:

.....

2. Sosyoekonomik hayatta loncaların rolü hakkında neler söylenebilir?

.....

.....

.....

.....

3. Günümüzde lonca teşkilatına benzer faaliyetler yürüten kuruluşlara hangileri örnek gösterilebilir?

.....

.....

.....

.....

7. ÜNİTE : **KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ> 7.4. Lonca Teşkilatı**
Kavram : Esnaf
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	TİCARET AHLAKI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'nin sosyoekonomik hayatında esnafın rolünü değerlendirebilme.	

Yönerge: Aşağıdaki soruları metin ve görselden hareketle cevaplayınız.

Görsel: Kapalı Çarşı

Osmanlı ülkesine gelen yabancı bir kumaş taciri, bir kumaş imalathanesinin mallarını beğenir ve hepsini almak ister. Mal sahibi kumaş toplarını derlerken bir topu ayırır. Bunu gören yabancı tacir, kumaş topunun kenara ayrılma nedenini sorar. Osmanlı esnafı: “Onu sana veremem, kusurludur.” yanıtını verir. Yabancı tacir: “Önemli değil.” der. Ama Osmanlı esnafı o kumaş topunu vermemekte direnir: “Benim malımın kusurlu olduğunu söyledim, biliyorsunuz. Fakat siz onu kendi memleketinizde satarken alıcılarınız benim bunları size söylediğimi bilmeyeceklerdir. Böylece müşterilerinize kusurlu mal satmış olacağım. Neticede Osmanlının gururu, şeref ve haysiyeti rencide olacak, bizi de hilekâr sanacaklar. Onun için bu defolu kumaş topunu asla size veremem.” diyerek alıcıya malı vermez.

(Hüseyin Yılmaz, “Bir Anadolu Esnaf Teşkilatı Olarak Ahilik ve Eğitim”,
Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu (Bildiriler), Edt.M.Tıraşçı-M.S.Akdoğan,
Cumhuriyet Üniversitesi Matbaası, Sivas 2018, s.293-294'ten düzenlenmiştir.)

1. “Esnaf” nedir?

Tahmini anlam:

.....

Gerçek anlam:

.....

2. Osmanlı esnafının tutumu, dönemin sosyoekonomik hayatıyla ilgili nelere kanıt olarak gösterilebilir?

.....

.....

.....

.....

3. Günümüzde bir esnafta bulunması gereken vasıflar hakkında neler söylenebilir?

.....

.....

.....

.....

7. ÜNİTE	: KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ> 7.4. Lonca Teşkilatı
Kavram	: Narh
Genel Beceriler	: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri	: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	NARH UYGULAMASI	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'ndeki narh uygulamasını değerlendirebilme.	

Yönerge: Aşağıdaki soruları metin ve görselden hareketle cevaplayınız.

Narh, mal ve hizmet fiyatlarında devletçe tespit edilen üst sınırdır. Narh uygulamasına Osmanlılar büyük hassasiyet göstermiştir. Nitekim sadrazamların çarşamba günleri çıktıkları büyük kolda esnafın kalite, halk sağlığı ve fiyat hususunda tespit edilen standartlara uyup uymadığını denetledikleri ve uymayanları anında cezalandırdıkları bilinmektedir.

Osmanlılarda günlük ve mevsimlik narhlar yanında savaş, abluka, kıtlık, doğal afetler ve sikke tahihlerinden sonra yeni fiyat tespitleri de yapılırdı. Mevsimlik narhlar gıda maddeleri üzerine konan fiyatları gösterirdi. Ekmek, et, süt ve mamullerinin yaz ve kış aylarındaki fiyatları farklı idi. Harmandan sonra yeni mahsul buğday alınınca ekmek fiyatı yeniden belirlenirdi. Ekmek en önemli gıda maddesi olduğundan fiyatı içindeki un cinsine göre çeşni tutularak tespit yapılırdı. Bunun gibi bazı mamul maddelerin fiyatlarının tespitinde kullanılan ham maddenin miktar ve değeri göz önüne alınırdı. Yine kıymetli kumaşların da aynı usulle fiyatları belirlenirdi. Gıda maddelerine hangi tarihlerde narh verileceği ihtisap kanunnamelerinde yer alıyordu. Sebze ve meyve fiyatları ise mevsimlere göre ayarlanırdı. Günümüzdeki gibi sera ürünlerinin bulunmadığı devirlerde ilk ve son turfanda ile sebzelerin bol olduğu mevsimlerde fiyat farklılık göstereceğinden ilkbahar ve sonbaharda hemen her gün yeni narh tespiti yapılırdı. Olağan narh uygulamasında ramazan ayının önemli bir yeri vardı. Ramazandan bir iki gün önce veya ilk günü fiyatlar açıklanır ve hemen bütün yiyecek maddelerinin satışı buna göre gerçekleştirilirdi

Sefer zamanı gibi olağan üstü hallerde ordunun ihtiyacı olan maddelerin vergi karşılığı veya ücretle toplanması yanında bunları üretenlerin de sefere gitmesi, piyasaya arz edilen mal miktarının azalmasına ve fiyatların artmasına yol açar, yeni narh verilme zorunluluğu doğardı. XVII. yüzyıl ortalarında Venediklilerin, XIX. yüzyılda İngilizlerin Çanakkale Boğazı'nı ablukaya aldığı yıllarda Ege ve Akdeniz'den İstanbul ile Marmara ve Karadeniz limanlarına mal taşınmadığından fiyatların yeniden ayarlanması kaçınılmaz hâle gelmişti.

(Mübühat S. Kütükoğlu, "Narh", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.32, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s.390-391'den düzenlenmiştir.)

1. Sizce Osmanlılarda narh uygulamasına hassasiyet gösterilmesinin sebepleri neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Osmanlı Devleti'nde farklı narh tespitlerinin yapılmasının sebepleri neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Günümüzde narh sistemini uygulayabilecek kurumlara hangileri örnek gösterilebilir?

.....

.....

.....

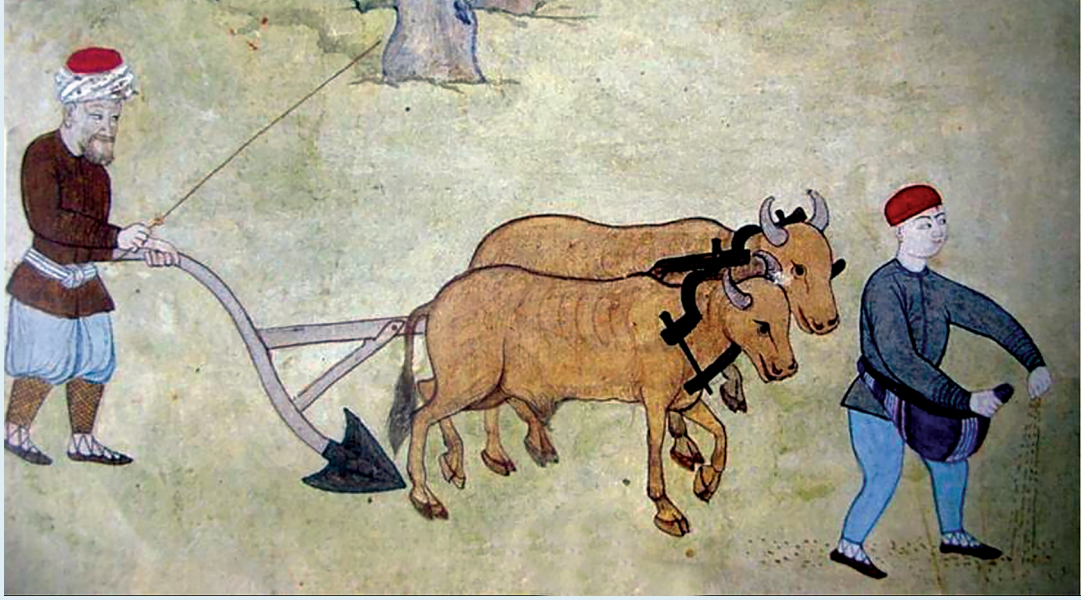
.....

7. ÜNİTE : **KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ> 7.3. Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Çifhane Sistemi**
Kavram : Çifhane
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme

Çalışmanın Adı	TARIM EKONOMİSİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti'nde zirai üretimin sürdürülmesinde çifhane sisteminin rolünü değerlendirebilme.	

Yönerge: Aşağıdaki soruları metin ve görselden hareketle cevaplayınız.

Görsel: Çifhane Sistemiyle Üretim

Darlık ve açlık, hububat ekiminde noksandan ileri gelir. Devlet bu yüzdendir ki tarla ziraatını, hububat ekimini kontrol altında tutmak zorunluluğunu duymuştur. Osmanlı kanunnamelerinde kesin bir madde vardır: Tarla; bağ ve bahçe hâline getirilemez. Tarlaların devamlı işletimi, kanunla garanti altına alınmıştır. Aile emek ünitesini, kısaca reaya çiftliğini, devlet daimi kontrol altında tutar. Bir çift öküzü olan aile, bir işletme ünitesi oluşturur. Hayvani enerji ünitesinin yani bir çift öküzün işleyebileceği toprak ünitesi, ekonomik bakımdan en verimli işletme olarak tanınmıştır. Bu reaya çiftliği, devlet için tarım ekonomisinin temel ünitesidir. Onun parçalanmasına ve kaybolmasına karşı bir çok kanun önlemleri alınmıştır. Belli bir ekonomik ve sosyal rejimin uygulanması içindir ki devlet tarla arazisini kendi mutlak kontrolü altına almak gereğini duymuştur.

(Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye*,
C.1, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s.247'den düzenlenmiştir.)

1. Aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerlere çiftaneyi oluşturan unsurları yazınız.

Çiftaneyi Oluşturan Unsurlar	

2. Hububatın önemine dair neler söylersiniz?

.....

.....

.....

.....

3. Günümüzde tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilmesi için ne gibi önerilerde bulunabilirsiniz?"

.....

.....

.....

.....

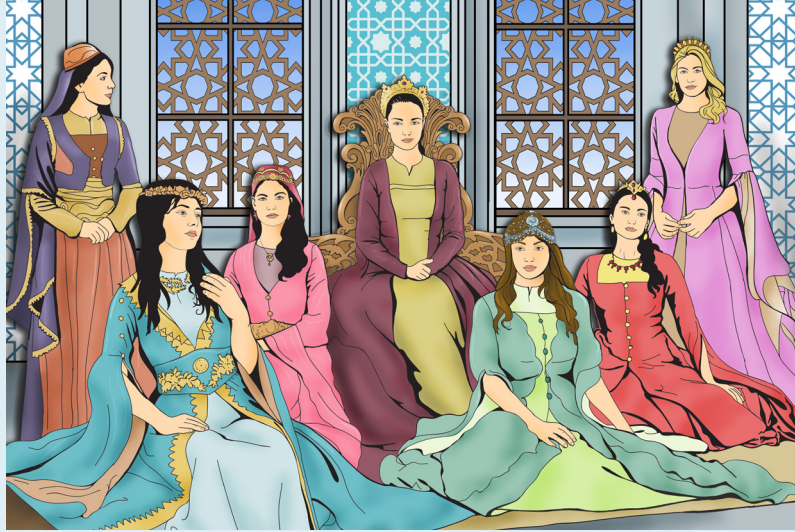

7. ÜNİTE : **KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ > 7.3. Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Çiftthane Sistemi**
 Kavram : Paşmaklık
 Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
 Alan Becerileri : Tarihsel Kavrama Becerisi, Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	OSMANLI HANEDAN KADINLARINA TAHSİS EDİLEN ARAZİ: PAŞMAKLIK	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı Devleti toprak sistemi içerisinde hanedan kadınlarına tahsis edilen paşmaklık topraklarının tahsisi, gelirleri üzerinde tasarruf hakkı ve devirleri hakkında bilgi sahibi olabilmek.	

1. Yönerge : Verilen metin ve görselden yararlanarak soruları cevaplayınız.

OSMANLI HANEDAN KADINLARINA TAHSİS EDİLEN ARAZİ: PAŞMAKLIK

Görsel 1: Osmanlı'da Kadın Sultanlar (Temsili)

Osmanlı toprak sistemi içerisinde terim olarak; padişahın annesi, kızları ve hanımlarına ayakkabı, elbise vb. ihtiyaçlarının karşılanması ve diğer hizmetlerinin görülmesi için kaydıhayat şartıyla devlet tarafından tahsis edilen mirî arazilere verilen isimdir. Daha önceki Türk devletlerinde bu anlamda toprak tasarrufuna rastlanmaz. XVI. yüzyıl sonlarına kadar Osmanlılar'da da paşmaklık adıyla toprak tasarrufu görülmez. Hânedana mensup sultanlara Anadolu ve Rumeli'de mîrî arazi ve köylerin paşmaklık olarak tahsisi XVII. yüzyılda giderek yaygınlaştı. IV. Murad'ın kız kardeşi Ayşe Sultan'a Narda'da (Yanya civarı), Gevherhan Sultan'a Gerebeniş kazasında, Ümmügülüm Sultan'a ise Halep'te paşmaklıklar vermiş ve bu arazilerin gelirlerine herhangi bir müdahalede bulunulmamasını emretmiştir.

Vâlîde sultan paşmaklıklarıyla ilgili en dikkate değer uygulamalar Valide Nurbânû Sultan ile Safiye Sultan'a aittir. III. Mehmet, validesi Safiye Sultan'a geliri yüksek bazı zeametleri bir araya getirerek bir milyon akçeden fazla geliri olan hası paşmaklık olarak tahsis etmiştir. III. Murat da validesi Nurbânû'ya "Yeni İl" hasını tahsis etmiştir. Kösem Sultan yıllık yirmi milyon akçeden fazla gelir getiren beş hasa sahipti. Paşmaklık toprakların gelirleri hanedana mensup kadınlar tarafından kurulan hayır kuruluşlarına vakfedilebiliyordu.

Paşmaklık olarak tahsis edilen toprakların sahip veya yöneticileri idari ve mali bakımdan bir serbestlik içinde hareket etmekte, mahallî idarecilerce tahkikat ve teftiş yapılamamaktaydı. Ancak paşmaklık haslar sahibi öldüğünde ileride yeniden tahsis edilmek için hazineye devredilirdi. Bazen de tahsis edilen paşmaklıklara el konabiliyor ve bunlar padişah haslarına katılıyordu. XVIII. yüzyıldan itibaren hanedana mensup sultanlara tahsis edilen arazi için paşmaklık terimi kullanımına son verilmiş ve bunlar has tabiriyle anılmaya başlanmıştır.

(İpşirli, M. "Paşmaklık", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi)

1. Osmanlı öncesi Türk devletlerinde hanedan kadınlarına paşmaklık tarzı toprak tahsis edilmeyişinin sebepleri neler olabilir?

.....
.....
.....
.....

2. Paşmaklık uygulamasının olumlu ve olumsuz ne gibi sonuçları olabilir?

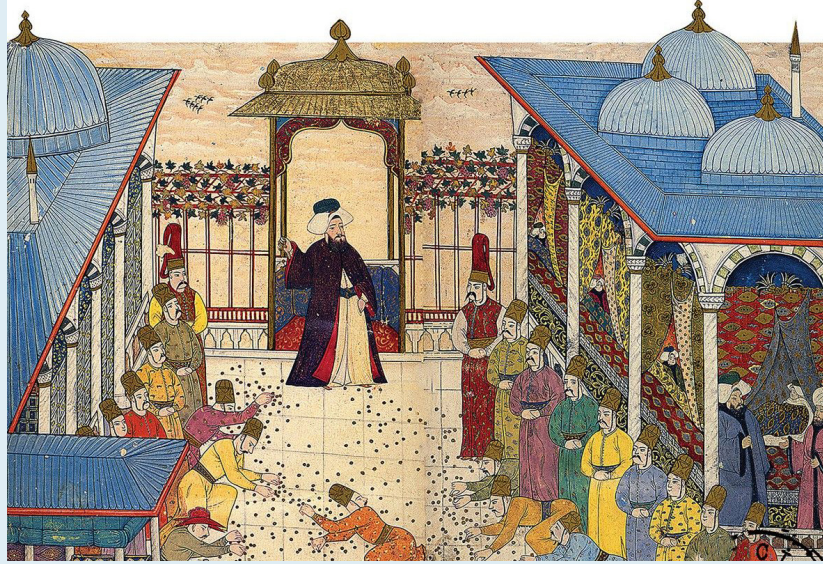
.....
.....
.....
.....

7. ÜNİTE : **KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ > 7.3. Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Çifhane Sistemi**
Kavram : Malikane
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi, Tarihsel Kavrama Becerisi

Çalışmanın Adı	MALİKANE SİSTEMİ	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Malikane sisteminin işleyişini analiz edebilme.	

1. Yönerge : Metinden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Görsel 1

MALİKANE SİSTEMİ

Arapça “mülk sahibi” anlamındaki malik kelimesiyle Farsça “ane” ekinden türetilmiş bir kelimedir. Malikâne sisteminde mukataa adı verilen vergi kalemleri müzayede ile ihale edilirdi. Müzayede ile mukataa topraklarına ait vergi gelirleri kişilere yaşam boyu kiralanırdı. Müzayede “muaccele” adı verilen ve peşin ödenmesi gereken bir meblağ üzerinde yapılırdı. Müzayedede en yüksek muacceleyle ödeyen malikane sahibi olarak berat alırdı.

1695 yılında “malikane usulü” olarak adlandırılan bu sistem defterdarlık tarafından ilan edilen bir fermanla yürürlüğe girmiştir. Fermanın amacı sürekli değişen mültezimlerin fazla kâr sağlama amacıyla tahrip ettikleri vergi kaynaklarını yeniden canlandırarak sürekli hâle getirmek ve değişmez bir mültezime bırakmaktır. Malikane sisteminde, tımar ve iltizam sistemi âdetâ kaynaştırılmıştır. Bununla birlikte, malikane usulünün uygulanmasıyla merkezî hazinenin nakit paraya olan ihtiyacı da karşılanmıştır.

Malikane sistemi uygulandığı andan itibaren tıpkı iltizam sisteminde olduğu gibi yaygınlık kazandı. Mukataa toprakları hızla malikane mukataasına çevrildi. Sistem sayesinde başlarda Osmanlı hazinesine önemli miktarda nakit para akışı sağlandı. Diğer yandan uzun dönemde ise bu sistem beraberinde yeni sorunları getirdi. Malikane sahiplerinin önemli bir kısmı İstanbul’da kalmaya ve mukataaları yasadışı yollarla iltizama vermeye başladı. Malikane sahipleri ayrıca vergi kaynaklarına devletin istediği özeni göstermeme eğilimine girdiler. 1730’lardan itibaren malikane sahiplerinin gelir oranlarında yaşanan düşüşe rağmen sisteme olan talep sürekli arttı. İşleyişin bozulması ve istenilen karın elde edilmemesinin neticesinde Malikane sistemi 1840’ta resmen kaldırılmıştır.

(Genç, M. “Malikâne”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi)

1. Malikane Sisteminin uygulanmasının gerekçeleri nelerdir?

.....
.....
.....
.....

2. Malikane sistemi uzun dönemde ne gibi sorunlara yol açmıştır?

.....
.....
.....
.....

3. Malikane sistemine benzer bir uygulama günümüzde var mıdır? Açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

7. ÜNİTE : **KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ > 7.3. Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Çiftthane Sistemi**
Kavram : Arpalık
Genel Beceriler : Eleştirel Düşünme Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Araştırma Becerisi, Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	ARPALIK	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Osmanlı ekonomik sistemi içerisinde tarımsal üretimin ve vergilendirmenin önemi yorumlayabilme.	

1. Yönerge : Verilen metin ve görselden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Görsel 1: Yeniçeri Ağası (temsili)

kendi arzusuyla arpalığına gidip orada ikamet edenler de vardı. Bunlar gittikleri yerlerde halkın adli, hukuki davalarına da bakarlardı.

Şeyhülislam, kazasker, müderris gibi ilmiye ricaline, padişah hocalarına, güç vazife verilen idare amirlerine, arpalık verildiği gibi yeniçeri ağası ve bazı saray mensuplarına memuriyet ve mevkileri icabı arpalık verilirdi. XVIII. yüzyılda diğer devlet memurlarına verilmeyip sadece ilmiye mensuplarına verilmeye başlandı. Meşrutiyetten sonra ilmiye sınıfına sürekli aylık emeklilik maaşı bağlanarak arpalık uygulamasına son verilmiştir.

ARPALIK

Arpalık başlangıçta arpa ile ilgili yani bir kısım devlet büyüğünün ve atlarla savaşa katılan kuvvetlerin hayvanlarına verilen arpa parasını ifade eden bir kelime-dir. Sonradan bir masraf mukabilinde veyahut yapılan bir hizmet karşılığı olarak ödenen paraya verilen bir terim anlamında kullanılmaya başlanmıştır.

Arpalık, seyfiye ve ilmiye mensuplarına yevmiyelerine ilâve olarak verildiği gibi görev azillerinde ve emeklilik hâlinde de tahsis edilirdi. Arpalık araziler genellikle tumar olarak verilmiştir. Arpalık geliri sahipleri atlı asker yetiştirerek her zaman hazırlıklı konumda bulunurdu. Bu durum vergilerin düzenli toplanmasına, asker yetiştirilmesine ve iç güvenliğin huzuruna katkı sağlamaktaydı. Kendilerine arpalık verilen ulema genellikle arpalıklarının bulunduğu yere gitmez, oradaki işlere kendi adına bir arpalık naibi bakardı. Ancak bazı dönemlerde ulema bizzat arpalıklarına gitmeye mecbur edilmiştir. Ayrıca

Görsel 2: Şeyhülislam (Temsili)

(Ünal, M. A. , Osmanlı Tarih Sözlüğü, Paradigma Yayınları)

1. Arpalık sistemini ekonomik gelirin toplanması ve hizmet sektörünün işleyişi açısından değerlendiriniz.

.....
.....
.....
.....

2. Osmanlı Devleti'ndeki vergi kalemleri ve ödeme usüllerindeki değişimlerin nedenleri neler olabilir?"

.....
.....
.....
.....

3. Arpalık geliri uygulamasını günümüzde STK, Vakıf vb. kurumlarda uygulanan ikramiye, huzur hakkı, yönetici maaşları ile karşılaştırınız?

.....
.....
.....
.....

7. ÜNİTE : **KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ > 7.3. Osmanlıda Toprak Mülkiyeti ve Çifhane Sistemi**
Kavram : Mirî
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	DEVLET TOPRAĞI:MİRÎ ARAZİLER	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Mirî arazi kavramını geçmişten günümüze analiz edebilme.	

Yönerge : Metin ve görselden hareketle soruları cevaplayınız.

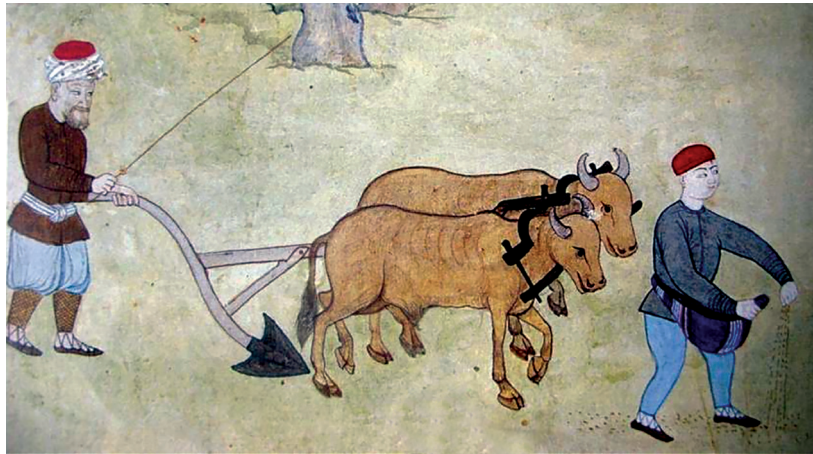
DEVLET TOPRAĞI:MİRÎ ARAZİLER

Tarih öğretmeni Arzu Osmanlı Toprak Sistemi konusuna giriş yapmadan önce öğrencilerine: “Çevrenizde hazine toprağı ya da devlet arazisi ifadesi ile karşılaştınız mı?” sorusunu sordu.

Çağan:”Öğretmenim babam köydeki tarlalarımızın bir kısmının hazine arazisi olarak kayıtlara geçtiğini ve bu tarlaları bir daha ekemeyeceğimizi ve köyde ortak kullanım için mera toprağına ayrıldığını söyledi. Sanırım bu topraklar devletin toprağı oldu.” dedi.

Aslı ise:”Öğretmenim bizim köyün muhtarı Resmi Gazete'nin tebliğine göre hazine mülkiyetindeki araziler tarımsal üretim yapılmak şartı ile 10 yıllığına köyde ikamet eden yeterli toprağı olmayan ya da topraksız çiftçilere kiraya verilecek diye bir duyuru yaptı. Babam da başvuruda bulundu.” dedi. Peki ne demekti bu hazine arazisi?

“Günümüzde hâlâ geçerliliğini koruyan hazine arazisi ya da diğer bir ifadeyle devlet arazisi kavramının kökenlerini Osmanlı Toprak Sistemi içinde şu şekilde anlatmak mümkündür:

Görsel : Köylüler (Minyatür, Surname-i Vehbi'nin Kopyasından Teşhir Geçişi, TSM A3594, İstanbul)

“Sözlükte devlete, hazineye ait anlamına gelen mirî kelimesi, Osmanlı döneminde devlet hazinesi yanında devlete ait toprakları ve bu topraklardan alınan vergileri ifade eden bir kavramdır. Osmanlılarda mirî arazi kapsamına, fetih sırasında ele geçirilip reaya devredilen topraklar, mirasçı bırakmadan vefat eden kimselere ait olan topraklar, fetih esnasında hangi statüye bağlandığı bilinmeyen araziler, sahibi belli olmayan araziler ve tarıma elverişli değilken padişahın izniyle işlenerek tarıma kazandırılan topraklar mirî araziler kapsamına girer. Bu tür arazinin mülkiyeti tamamen devlete aittir, reayaya belirli esaslara ve belirli bir süreliğine kullanım hakkı verilmiştir. Mirî topraklar, toprağı işleyen reayanın özel mülkü olmadığından alınıp satılamaz, vakıf yapılamaz ve hibe edilemezdi. Reaya mirî toprakları sebepsiz olarak terk edemez, üç yıl üst üste boş bırakamazdı. Eğer bırakırsa toprak elinden alınırdı. Osmanlı Devleti mirî arazi sistemiyle; üretimin devamlılığını sağlamak reayanın vergisini toplamak, toplanan vergilerle asker yetiştirmek ve o bölgelerin asayiş ve güvenliğini sağlamayı amaçlamıştır. Bununla birlikte mirî arazi sistemi Osmanlı Devleti'nin idarî, ekonomik, sosyal, ve askerî gücünün temelini oluşturmuştur.”

MİRÎ TOPRAKLAR

Dirlik:

Mirî arazi içindeki en geniş topraklardır. Maaş karşılığı verilen dirlik toprakları gelirine göre has, zemet ve tımar olarak üçe ayrılırdı.

Mukataa:

Osmanlı maliyesinin vergi toplama biçimlerinden olan mukataa, geliri doğrudan merkez hazinesine giden arazilerdir.

Arpalık:

Saray adamlarına ve ilmiye sınıfından bazı yüksek rütbeli kişilere çalıştıkları süre içinde maaşlarına ek olarak verilen arazilerdir.

Paşmaklık:

Padişahın annesi, kızları veya kız kardeşleri gibi saray kadınlarına verilen arazilerdir.

Yurtluk ve Ocaklık:

Bir bölgenin eski sahibi olan ve o bölgenin Osmanlı Devleti'ne katılmasını sağlayan devlete sadakatle bağlılıklarını bildiren mahallî beylere verilen arazilerdir.

Malikâne:

Osmanlı Devleti'nin; fetihleri kolaylaştırmak ve teşvik etmek için seferlere katılan önemli komutanlara, dervişlere ve ahilere fethedilen ülkelerde verilen topraklardır.

1. Mirî kavramı nedir? Açıklayınız.

.....

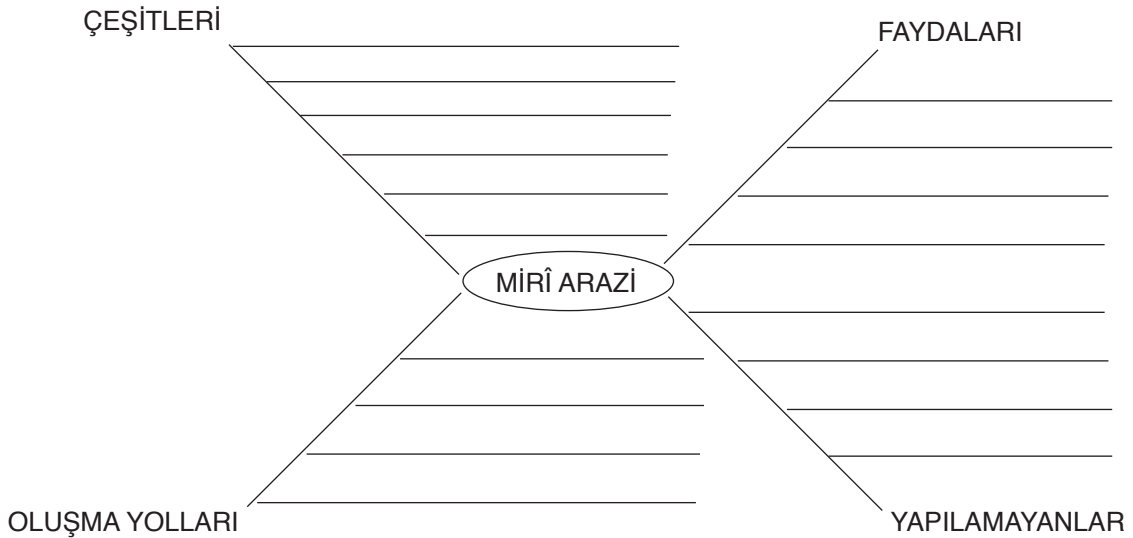
.....

.....

.....

.....

2. Mirî arazi ile ilgili verilen örümcek harita üzerindeki boşlukları doldurunuz.

7. ÜNİTE : **KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ > 7.1. Toplumun Harcı, Millet Sistemi**
Kavram : Ümmet
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Kronolojik Düşünme Becerisi

Çalışmanın Adı	DÜNDEN BUGÜNE ÜMMET	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Ümmet kavramının geçmişteki ve günümüzdeki anlamını kavrayabilme.	

Yönerge : Görseller ve metinden hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

DÜNDEN BUGÜNE ÜMMET

Görsel 1: Sultan Ahmet Camii (Mavi Cami) İstanbul

Görsel 2: Şeyh Zayid Camii, Abu Dabi, BAE

Ümmet kelimesinin temel anlamı “topluluk”tur. Kur’an’da, bir peygambere iman edip onun yolundan giden insanlar anlamında kullanılmaktadır. Kendilerine gönderilen peygamberlere inanan her topluluk, o peygamberin ümmeti sayılmaktadır.

Bu anlamda İslam dinine inanan bütün Müslümanlar, Hz. Muhammed’in ümmeti olarak görülmektedir. İslam’da, inancın ve Hz. Muhammed’e bağlılığın birleştirdiği topluluk anlamını taşımaktadır.

Görsel 3: Kâbe, Mekke

Bu topluluk 622 yılında Hz. Muhammed’in önderliğindeki Hicret olayı ile birlikte bir devlete kavuşmuştur. İslam devleti sonraki yıllarda Arap Yarımadası dışına taşmıştır. Asya, Kuzey Afrika ve Avrupa İslam ümmeti için yeni yaşam alanları olmuştur.

İslam ümmeti, tüm insan toplulukları içinde Orta Ümmet olarak adlandırılmaktadır. Hayırlı ümmet anlamındadır. Hayırlı ümmet, ırk üstünlüğünü, zevk ve sefahat içinde yaşamayı ya da din adına abartılı bir çile hayatını reddeden, uyumlu, ılımlı, gerçekçi ve makul davranan insan topluluğudur. Bütün İslam ümmeti birbirine kardeş olarak görülmektedir. Bu durum İslam ümmetine öteki insanlar için örnek olma ve adaleti gerçekleştirme görevi yüklemektedir.

İslâm ümmeti, bütün parçalarının birbirleriyle kaynaştığı, bir bütünü oluşturduğu organik bir yapı gibidir. Her bir parçanın bir diğerini desteklediği, bir kısmı acı çektiğinde bütünün bundan etkilendiği bir yapıdır. Toplum yaşayan bir vücut gibidir. Varlığını sürdürmesindeki en büyük etkenlerden biri, parçaların birbiriyle olan dayanışmasıdır. Bu dayanışma ve ortak inanç etrafında buluşmak yani hayırlı ümmet olarak davranmak İslam medeniyetinin gelişmesini sağlayacaktır.

Bugün dünyanın küreselleşmesi çerçevesinde Müslümanların yoğun biçimde yaşadığı bölgelerin dışında, dünyanın hemen her yerinde Müslüman ve gayri müslim topluluklar giderek iç içe geçmiş durumdadır. Bu durum ümmet kavramına sınırlar ötesi bir anlam kazandırmıştır. Camiler İslam ümmetinin toplanma yerleridir. Dünyanın farklı ülkelerindeki camiler, bugün İslam ümmetinin yayıldığı coğrafyayı ifade etmektedir.

Görsel 4: New York İslam Kültür Merkezi, New York

Görsel 5: Nur Astana Camii, Nur Sultan,

1. İnsan topluluğunu ümmet yapan özellikler nelerdir?

.....

.....

.....

.....

2. İslam ümmeti hakkında edindiğiniz bilgileri açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

3. Ümmet kavramının dünden bugüne anlam olarak geçirdiği değişimi ve coğrafi yayılma alanı olarak gösterdiği farklılıkları açıklayınız.

Anlam olarak:

Coğrafi olarak:

.....

7. ÜNİTE : **KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ > 7.2. Fethedilen Yerlerde İslam Kültürünün Etkisi**
Kavram : Surname
Genel Beceriler : Bilgi Okuryazarlığı Becerisi
Alan Becerileri : Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Çalışmanın Adı	KÜLTÜR TARİHİMİZ AÇISINDAN ZENGİN BİR KAYNAK "SURNAMELER"	🕒 20 dk.
Çalışmanın Amacı	Surname geleneğinin ortaya çıkışını ve tarihî kaynak açısından önemini açıklayabilmek.	

Yönerge : Metin ve görsellerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

İHTİŞAMIN KİTABI

Düğün, şenlik ve ziyafet anlamına gelen Farsça sur ve yine Farsça mektup, kitap, mecmua anlamına gelen name kelimelerinden oluşan Osmanlı şenliklerini anlatan manzum ve mensur yazma eserlere surname denir. Sur (düğün) düzenleme ve surname yazma Osmanlılara özgü bir gelenektir. Osmanlı Devleti'nde sultanın tahta çıkması, sultanın çocuklarının doğumu, sarayda evlenme, bir zaferin kutlanması, Valide Sultan'ın eski saraya alayla gidişi, şehzadelerin sünneti, şehzadelerin eğitime başlamaları gibi olaylar için şenlikler düzenlenirdi. Bu şenlikler günler boyunca sürer, savaşlar canlandırılır, çengiller dans eder, mahyalar, fişek gösterileri düzenlenir, maketler hazırlanır ve birçok eğlence amaçlı gösteriler yapılırdı. Osmanlı toplumu, bu eğlencelerle bir araya gelir ve bir bütün olurdu. Bu sayede sosyal bağlar güçlenir, gelenekler sürer, inançlar tazelenir, değer yargıları ve töreler sağlamlanırdı.

Görsel 1: Şehzade Mehmet'in Sünnet Düğününe Ait İki Minyatür

Halka güvenlik ve birlik teminatı, düşman ve rakiplere birer güç gösterisi niteliği taşıyan bu şenliklerin ilki 1298'de Orhan Gazi'nin düğün töreninde, sonuncusu da 1899'da II. Abdülhamid'in şehzadesinin sünnet düğününde yapılmıştır. Surname yazma ve resimleme geleneği ise III. Murat'ın oğlunun 1582'deki sünnet düğünü ile başlamıştır. Sultan III. Murat, oğlu Şehzade Mehmet için dillere destan bir şenlik düzenleme emri verdiğinde kültür tarihimizin en renkli sayfalarından biri de yazılmaya başlamıştır. Şehzade Mehmet'in Sultanahmet'te At Meydanı'nda 52 gün 52 gece süren dillere destan sünnet şölenini anlatan "Surname-i Humayun", surnamelerin en önemli örneklerinden biridir.

O dönemde divan kâtipliği görevinde bulunan İntizâmî 'den bu muhteşem sünnet düğününü anlatan bir eser yazması istenmiş, O da düğün kitabı anlamına gelen surnameyi yazarak III. Murat'a sunmuştur. Eserde yer alan 427 minyatür ise dönemin usta ismi Nakkaş Osman ve ekibi tarafından 1583 ile 1588 yılları arasında yapılmıştır.

Esnaf alayının geçişi surnamenin en önemli bölümünü oluşturmuştur. İstanbul esnafının tamamı şenliklere katılmış, hünerlerini sergilemiş ve meslekleri ile ilgili gösteriler sergilemiştir. Bunu yansıtan örneklerden biri divitçiler loncasının geçişini gözler önüne seren minyatürdür.

Osmanlıda padişahlarının çocuklarının doğum, sünnet, evlilik törenleri gibi önemli günlerde yapılan şenlikleri anlatan surnameler, Türk Kültür Tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. Surnameler, kıyafetlerden gösteri biçimlerine, esnaf hünelerinden şehir süslemelerine, sunulan yemeklerden çalınan müziklere, verilen hediyelerden misafir karşılama düzenine, dönemin önemli şahıslarının isimlerinden, devletin ordu ve donanmasına kadar ve daha pek çok konuda günümüze çok kıymetli bilgiler ulaştırılmaktadır. Tarihçiler, edebiyatçılar ve sanat tarihçileri için benzersiz bir kaynak niteliğindedirler.

1. Kendinizi bir düzenleme komitesinin üyesi olarak hayal ediniz. Sultan III. Murat'ın, oğlu Şehzade Mehmet için yapacağı sünnet düğününü organize edeceksiniz. Konuklara, aşağıdaki soruların cevaplarını içeren bir davetiye yazınız.

A) Düğün ne zaman yapılacak?

B) Düğün kaç gün sürecek?

C) Düğün nerede yapılacak?.....

D) Düğünde hangi türde eğlenceler düzenlenecek?

2. Düğün kitabı anlamına gelen surnamelerin tarihî kaynak açısından önemi nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Çalışma No.: 1

1. Savaş daha geniş kapsamlıdır, muharebe ise savaşa göre daha sınırlıdır. Örneğin Kütahya Eskişehir muharebesi, Kurtuluş Savaşı kapsamındadır. Muharebeler savaş içerisindeki safhalardan biridir ve doğrudan silahlı çatışma ortamıdır.
2. Bu muharebeler Türk tarihi açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Bu yüzden de önemlerini belirtmek için “dönüm noktası” ifadesi kullanılmıştır. Örneğin Malazgirt Muharebesi'nin sonucunda Anadolu'nun kapılara Türklere açılmış, Köseadağ Muharebesi'nin sonucunda ise Türkiye Selçukluları yıkılış sürecine girmiştir.
3. Öğrencilerin bilgi birikimlerine bağlı olarak “Miryokefalon muharebesidir. Çünkü bu muharebe neticesinde Anadolu kesin olarak Türk yurdu olmuştur.” gibi farklı cevaplar vermeleri beklenmektedir.

Çalışma No.: 2**1. Yönerge:**

1. Anadolu coğrafyası tarihten bu yana farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. En önemli özelliği farklılıkları bir arada yaşatabilen kapsayıcı bir kültüre sahip olmasıdır.
2. Anadolu Türk vatani olduktan sonra Türkler tarafından ortaya konan ve UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'nde yer alan eserlerden bazıları şunlardır:
İstanbul [1985]
Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas) [1985]
Safranbolu Şehri (Karabük) [1994]
Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) [2011]
Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa) [2014]
Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri [2015]

2. Yönerge:

1. Özgürlük, dün ile bugünü bir arada yaşatabilme, insanlar arasında sevgi ve dayanışmayı sağlama, vatan olma.

Çalışma No.: 3

1. Asya kıtasının batıya doğru uzantısını teşkil eden dikkörtgen biçimindeki yarımadadır.
2. Batıya geçişte orduların devamlı surette çığneyip, yakıp yıkıp yağmaladığı bir yer olarak görülmesi Anadolu'nun kültürel, ekonomik ve siyasi canlılığını sağlayamamasına sebep olmuştur. Bu durum ise Anadolu'nun kültürel yapısı üzerinde esaslı bir değişikliğin meydana gelememesi ve etnik yapıda özgün bir milli sistemin oluşamamasına sebep olmuştur. Böylelikle tarih boyunca Anadolu toprakları üzerinde çeşitli milletlerin yaşayıp birçok medeniyetin kurulup dünyayı sarsan büyük istilalar karşısında tutunamayıp geriye, isimlerinden başka hiçbir iz bırakmadan silinip gittikleri görülmektedir.
3. XI. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya yapılan Türk akınları bu toprakların Türk yurdu olarak adlandırılmasında büyük rol oynamıştır. Türk-Oğuz boylarının; Anadolu'ya yerleşerek vatan olarak benimsemeleri, bu toprakları iskân ve imar etmeleri, Malazgirt, Miryokefalon savaşları ile Türk yurdu olduğunu kanıtlamaları, devlet teşkilatlanmalarına gitmeleri gibi gelişmeler tarihî süreç içerisinde Anadolu kavramının artık Türkiye olarak anılmasını sağlamıştır.

Çalışma No.: 4**1. Yönerge:**

1. Anadolu'nun Türkleşmesinde düzenlenen akınların büyük tesiri olmuştur. Akınların bugünkü Türkiye'nin oluşumuna da

zemin hazırladığını söylemek mümkündür. O nedenle akınlar, Türk tarihinin en önemli gelişmelerinden birinin yaşanmasını sağlamıştır.

2. Akınlar hafif süvari birlikleriyle yapıldığından düzenlenen baskınlar daha hızlı gerçekleşmiştir. Bu durum düşman ordusunun kolay kolay yetişip püskürtemeyeceği taktik avantajlar sağlamıştır. Akınlar, düşman topraklarında büyük bir moral bozukluğuna ve askerî direncin zayıflamasına zemin hazırlamıştır. Bu da düşman karşısında Türklere üstünlük kazandırmıştır.

2. Yönerge:

1. Vatan sevgisi, savaşçılık, şehitlik, dayanışma duyguları esas olmak üzere öğrenciler kendi yeterliliklerine uygun çıkarımlar yapacaklardır.

Çalışma No.: 5

1. Savaş öncesi veya sırasında düşman hattına yapılan keşif amaçlı taarruzdur. Düşman birlikleri hakkında bilgi almak, düşmana çok etkisi yaratmak, fethedilecek hedefi olgunlaştırmayı ve direnci zayıflatmayı öngören harekattır.
2. Muharebe sahasındaki durağanlığı ortadan kaldırarak düşman birlikleri hakkında savaş öncesi bilgi alınmış farklı stratejiler geliştirilmesini kolaylaştırmıştır.
3. Günümüzde her devlet kendi ordu teşkilatları altında özel donanımlı birlikler hazır tutmaktadır. Bunun yanı sıra siber saldırılara karşı bilişim uzmanları, istihbarat teşkilatları komando birlikleri kurma eğilimine girmişlerdir.

Çalışma No.: 6

1. Zamanla, göçebe aile veya ailelerin kurduğu çadırın bulunduğu yer ve çadır merkez addedilerek giderek genişleyen bir şekilde belli bir sınırı olmayan bir alan için kullanılmaya başlanmış, ancak zamanla genel bir anlam kazanarak “vatan” anlamında kullanılmıştır.
2. Gerek içinde sadece bir ailenin yaşadığı mekâna gerek bütün halkın içinde yaşadığı memlekete dışarıdan yabancı birilerinin izinsiz ve kötü amaçlarla girmesi, namus ve kutsala müdahale edilmesi anlamına geleceği için uğruna savaşılır.

Çalışma No.: 7

1. Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Yurt, Türk milletinin en kutsal varlığı olarak kabul edilmiştir. Türk milleti için yurt (vatan), sadece karnını doyurduğu ve hayatını idame ettirdiği bir toprak parçası değildir. Vatan toprağı, kan ile alınan ve mukaddes bir yadigar olarak korunarak gelecek nesillere aktarılması gereken kutlu bir varlık kabul edilmiştir.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
2. Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Belirli sınırlara sahip devlet arazisi yurt (vatan), hükümdarın şahsi malı değildir. Hükümdar ailesinin mülkü olmayan yurt, bütün milletin ortak toprağıdır ve kutsaldır. Bu bakımdan hükümdar ve ailesi, vatan toprağı ile ilgili şahsi tasarrufla bulunamaz. Hanedan, vatani korumakla mükelleftir.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
3. Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Türkler, dünyanın çeşitli bölgelerine göç etmiş ve göç ettikleri yerlerde ele geçirdikleri toprakları, sömürülecek topraklar olarak görmeyip buraları vatan hâline getirmek için çalışmışlardır. Örneğin Anadolu'ya gelen Türkler de bu coğrafyaya kendi damgalarını vurmuşlar, burada Anadolu Selçuklu Devleti, beylikler, Osmanlı Devleti ve son olarak da Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurmuşlardır. Bu tarihî derinlik içerisinde bu coğrafyayı mamur kılmışlar ve ebedi Türk yurdu hâline getirmişlerdir.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.

Çalışma No.: 8

- İslamiyet inancıyla ilgili bir kavramdır.
- “Alp” kelimesi gazinin Türkçe karşılığı olarak kabul edilebilir. Türklerin İslamiyet’e girmesinden sonra bazen “alp gazi” biçiminde söylenen bu kelime, tasavvuf cereyanlarının tesiriyle “alp eren” şeklinde de kullanılmıştır.
- İslamiyet’le birlikte ortaya çıktığı dönemde İslamiyet’i yaymak, Müslümanların yönetimindeki toprakları genişletmek gibi gayretler uğrunda akınlara katılmak ve “cenk etmek” anlamında kullanılmıştır. Devletin parçalanması sürecinde Gazi Osman Paşa ve Gazi Mustafa Kemal örneklerinde görüldüğü gibi daha çok vatani savunan kahraman ya da İstiklâl Savaşı gazileri örneğindeki gibi vatan savunmasına katılanlar anlamında kullanımı XX. yüzyıla kadar sürmüştür.

Çalışma No.: 9

- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “İslamiyet’i yaymak ya da korumak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan savaş, din uğruna savaşmak.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinde gaza ve cihat anlayışı büyük bir önem arz etmiştir. Selçuklular ile başlayan süreçte Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıllarında da padişahların güçlü İslami duygularla ve cihat anlayışıyla hareket etmeleri, Anadolu’nun yurt edinilmesini ve İslamlaşmasını hızlandırmıştır. Sınır komşusu durumuna gelinen gayrimüslim unsurlara karşı yürütülen mücadele İslamiyet’in yayılmasında çok etkili olmuştur.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Paul Wittek’in ortaya attığı “gaza tezi”, Türkiye’de Mehmed Fuat Köprülü’nün de yaptığı katkılarıyla son dönemlere dek yaygın bir şekilde kabul görmüştür. Fakat farklı bakış açıları, erken dönem Osmanlı tarihine dair tartışmaları yeniden alevlendirmiştir. Köprülü, gazanın önemini yadsınamakla birlikte beyliğin kuruluşunda etkili olan farklı unsurların da göz ardı edilmemesi gerektiğinin ve kısa zamanda büyüyen gelişmenin sadece gazaya bağlanmasının hatalı olacağını altını çizmiştir.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.

Çalışma No.: 10

- Yapılan savaş neticesinde bir şehrin, bölgenin veya ülkenin ele geçirilmesidir.
- Malazgirt zaferinden sonra Anadolu’da başlayan fetih hareketleri neticesinde ilk Türk beylikleri kurulmuştur. Geçen süreç içerisinde Selçuklular güçlenmiş ve hem beylikleri egemenliği altına almış hem de Bizans’a karşı başarılı mücadeleler etmiştir. Böylece yeni yerler fethederek sınırlarını genişletmiştir. Fetihlerle birlikte Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşması da hızlanmıştır.
- Devletlerin sınırları değişir, fethedilen topraklarda yeni devletler kurulur, siyasi, sosyal, kültürel, dinî ve ekonomik alanlarda çeşitli değişimler yaşanır.

Çalışma No.: 11

- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Meydan savaşlarında uygulanan Türk savaş taktiği olup hilal ya da turan taktiği olarak bilinir.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Büyük Selçuklu Devleti batı yönündeki fetih planları çerçevesinde Anadolu’ya keşif seferleri yapıldıktan sonra Anadolu’yu yurt edinmek amacıyla fetih hareketlerine girişmiştir. Hanedan mensuplarını ve komutanlarını Anadolu’ya fetih amacıyla göndermiştir. Ma-

lazgirt Muharebesi’yle Anadolu’nun kapıları açılmış ve ilk Türk beylikleri kurulmuştur. Ayrıca Türkmenler, Anadolu’ya yönlendirilerek Anadolu’nun Türkleştirilmesi ve İslamlaştırılması sağlanmıştır.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.

- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Anadolu’nun kapıları Türklere açılmış ve ilk Türk beylikleri kurulmuştur. Anadolu’nun Türkleşmesi, İslamlaşması ve mimarileşmesi sağlanmıştır. Bizans’ın Avrupa’dan yardım istemesi Haçlı Seferlerine neden olmuştur.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.

Çalışma No.: 12**1. Yönerge:**

- Bizans İmparatorluğu, geleneksel olarak Roma İmparatorluğu’nun pek çok özelliğini taşıdığı için Roma İmparatorluğu’nun devamı olarak değerlendirilir. Bizans halkı, devletlerini tarih boyunca Roma İmparatorluğu olarak adlandırmış, kendine Bizans dememiş aksine “Romalı” ifadesini kullanmıştır. Bizans adının kullanım alanı ise sadece Konstantinopolis şeklinde yeniden adlandırılan Byzantion yerleşim birimiyle sınırlı kalmıştır. Bu nedenle Doğu Roma, Byzantion şehirini merkez kabul ettiği için de zamanla devletin adı “Bizans” olarak kullanılmaya başlamıştır.
- Bizans İmparatorluğu, geleneksel olarak Roma İmparatorluğu’ndan pek çok özelliği taşıdığı için Roma İmparatorluğu’nun devamı olarak değerlendirilir. Bizans halkı, devletlerini tarih boyunca Roma İmparatorluğu olarak adlandırmıştır. Bizans adının kullanım alanı ise sadece Konstantinopolis şeklinde yeniden adlandırılan Byzantion yerleşim birimiyle sınırlı kalmıştır. İmparatorluk yaşadığı müddetçe kendine Bizans dememiştir. Devletin resmi adı Roma Devleti’dir.

2. Yönerge:

- Türklerin çeşitli sebeplerden dolayı anayurtlarından ayrılmaları ile başlayan Kavimler Göçü neticesinde Roma İmparatorluğu’nun bölünmesine kadar gidecek olan önemli gelişmeler yaşanmıştır. Türklerin önderinde bulunan Germen kavimlerini batıya doğru itmeleri, bu kavimlerin Roma İmparatorluğu’nun sınırlarını tehdit etmesine neden olmuştur. Bu karışık dönemde tek başına tüm ülkenin imparatoru olan Diocletianus Kavimler Göçü ve Türk akınlarının da etkisiyle bu büyük ülkeyi tek başına yönetmekte zorlanmış, ülkenin yönetimini kolaylaştırmak için kendi kararıyla ülkesini doğu ve batı olarak ikiye bölmüştür (Batı Roma ve Doğu Roma).

Roma İmparatorluğu ikiye bölünmüştür ama bu bölünme iki farklı devletin ortaya çıkarılması için yapılmamıştır. Bu bölünmede temel amaç çok büyük boyutlara ulaşmış toprakların idaresini kolaylaştırmak, imparatorluğu Kavimler Göçü’ne karşı çok daha etkili bir hâle dönüştürmektir. Ancak zamanla Batı ve Doğu Roma arasında dil, din ve toplumsal özellikler bakımından farklılıklar yaşanmıştır. Batı Roma 476’da yıkılırken Doğu Roma (Bizans) 1453’te Fatih’in İstanbul’un fethine kadar siyasi varlığını devam ettirmiştir.

- Bazilika Sarnıcı (Yerebatan Sarayı)

- Bozdoğan (Valens) Kemerli
- Aya Sofya
- Chora Kilisesi (Kariye Camii)
- Ayia Theodosia Kilisesi (Gül Camii)
- Pantokrator Kilisesi (Zeyrek Camii)
- Aya İrini Kilisesi
- Hipodrom (Sultan Ahmet Meydanı)
- Çemberli Taş Sütunu
- Galata Kulesi
- Kız Kulesi
- Dikilitaş

Çalışma No.: 13

1. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Yeni Roma İmparatorluğu, Konstantinopolis İmparatorluğu, Doğu Roma İmparatorluğu...” vb. farklı cevaplar verilebilir.
2. Erken dönem, orta dönem ve geç dönem.
3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Türkler, Bizans İmparatorluğu’nu siyasi ve ekonomik alanda etkilemişlerdir. Bizans İmparatorluğu’nu askeri faaliyetlerle yıpratmıştır. İstanbul’u fethederek Bizans İmparatorluğu’na son vermiştir...” vb. farklı cevaplar verilebilir.

Çalışma No.: 14**1. Yönerge:**

1. Beylik, merkeze tam bağlı olmayan, iç işleri bir bey ve toy tarafından idare edilen, dış işlerinde bir devlete bağlı olan yönetim unsurudur. Devlet ise, bir toprak parçası üzerinde siyasal, askeri ve toplumsal olarak teşkilatlanmış tam bağımsız yapılarıdır.
2. Moğol İstilasından kaçan Türkler’in Anadolu’ya akın etmesi, Malazgirt Zaferi’nden sonra Sultan Alp Arslan’ın komutanlarına “kılıç hakkı” tanıyarak savaşçıları yerde beylik kurmalarına müsaade etmesi, 1243 Köseadağ Savaşı’nın ardından Selçuklu’nun Anadolu’daki otoritesinin zayıflaması Anadolu’da Türk beyliklerinin kurulmasına zemin hazırlamıştır.

2. Yönerge:

1. XI. asrın sonlarına doğru tarih sahnesine çıkan beylikler, bölgenin kaderinin belirlenmesinde etkili oldu. Her beylik hâkim olduğu coğrafyada günümüz Türkiye’sinin inşasına da katkıda bulunarak büyük bir değişime öncülük etti. Hüküm sürdükleri bölgelerde yeni şehir, kasaba ve köyler kurarak imarlaşmayı başlattı. Kurmuş oldukları bu yerleşim yerlerine öncelikli olarak Türkçe adlar vererek bölgenin Türkleşmesinde çok önemli rol oynadı. Yaşadıkları şehir ve kasabalara saraylar, imarethaneler, kervansaraylar, köprüler, yapıtarak ülkelerini sosyal tesislerle donattı. Anadolu’da kurulan ilk Türk beylikleri bir taraftan yaptırmış oldukları imar faaliyetleriyle bir taraftan da bilim ve kültüre vermiş oldukları önemle bugün Türkiye’nin şekillenmesinde katkı sağladı. Birçok âlim, sanatçı, komutan, düşünce ve fikir insanı sayesinde Anadolu coğrafyasında sayısız eserler meydana getirerek Anadolu’nun Türkleşmesine katkıda bulundu.
2. Müslüman Türklerin Anadolu’ya akınlar düzenledikleri dönemlerde, Anadolu’nun Hristiyan halkı dinî ve sosyal bakımdan iyi durumda değildi. Bizans’ın Ortodokslara yönelik olumsuz politikaları, devlet ile halkın arasında açmıştı. Bizans, Anadolu halkına karşı ayrımcılık yapıyor ve bu topraklardaki orduyu ihmal ediyordu. Çağrı Bey’in Anadolu’ya bir keşif seferi düzenleyerek bu sefer vasıtasıyla Anadolu hakkında bilgi edinmesi, Anadolu fetihlerine rehberlik etti. Türkmen gücü de onların Anadolu’da ilerlemelerine yardımcı oldu. Türklerin hoşgörüyü dayalı idareleri ve Anadolu’yu bayındır hale getirmek için yaptığı faaliyetler de Türk hâkimiyetinin Anadolu topraklarında yerleşmesinde önemli bir rol oynadı.

Çalışma No.: 15

1. Tahmini anlamı: Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Küçük devlet, beyin yönetimi altında bulunan toprak parçası, Bir tür siyasi teşekkül...” vb. farklı cevaplar verilebilir. Gerçek anlam: Merkezi tam bağlı olmayarak bir beyin yönetimi altındaki ülke, emirlik, emaret, mirlik.
2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Anadolu’da yeni devletlerin kurulmasına, Anadolu’da siyasi otorite boşluğunun meydana gelmesine, Anadolu’da Türk siyasi birliğinin yıkılmasına...” vb. farklı cevaplar verilebilir.

3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Moğollar, Anadolu Selçuklu Devleti’ni siyasi, sosyal ve ekonomik alanda etkilemiştir. Moğollar askeri faaliyetlerle Türkleri yıpratmıştır. Moğollar Anadolu Selçuklu Devleti’nin yıkılışında etkili olmuştur...” vb. farklı cevaplar verilebilir.

Çalışma No.: 16

1. Güçlü bir siyasi otoritenin mevcut olmaması.
2. Doğu Roma İmparatorluğu’nun güç kaybetmesini, Türklerin bölgede daha kolay ilerlemesini sağlamıştır.

Çalışma No.: 17

1. Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Rumca bir kelime olan tekfur, Bizans İmparatorluğu’nda valilik derecesindeki hizmetlerde bulunan kişilere verilen unvandır.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
2. Öğrencinin bilgi birikimine göre; “İstanbul’daki Latin işgali sonrası ortaya çıkan otorite boşluğu sonrasında Bizans’ın Anadolu’daki valileri konumundaki tekfurlar; bağımsız hareket etmeye, usulsüz vergiler toplamaya, halka kötü davranmaya, müstakil devletçiler gibi hareket etmeye başlamışlardır.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
3. Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Osmanlı Beyliği, Bizans sınırında kurulmasının getirdiği siyasi ve sosyal avantajları iyi değerlendirmiş ve Anadolu’daki tekfurların bağımsız hareket etmelerini avantaja çevirmiştir. Osman Bey, ilk zamanlarda Rum tekfurlarıyla iyi geçinmiş ve bu sayede beyliği güçlendirmeye amaçlamıştır. Bitinya Bölgesi’nde ön plana çıkan Bilecik ve İnegöl tekfurları ile iyi geçinmeye çalışmıştır. Zamanla ilişkilerin seyri değişmeye başlamıştır. Tekfurların elindeki bölgeler ele geçirilmeye başlanmış ve bölge halkı ile doğrudan irtibata geçilerek bölge halkına Osmanlı yönetimini benimsetmeye çalışmıştır.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.

Çalışma No.: 18

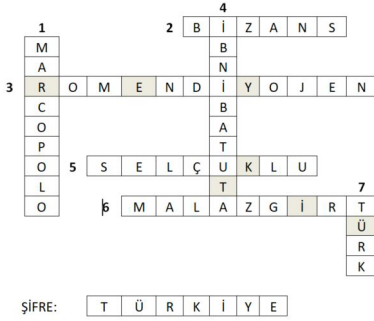
1. Güçlü bir merkezi devletin olmaması, merkezi otoritenin zaafa uğraması.
2. Avrupa’nın siyasi olarak bölünmüş olması, merkezi otoritenin zaafiyet göstermesi.

Çalışma No.: 19

1. Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Orta Çağ Avrupası’nda çok geniş toprakları bulunan ve topraklarını, şatosunu merkezi olarak kurduğu derebeylik düzenine göre yöneten kimse.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
2. Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Derebeylik sisteminde serfler ürettiklerinin bir bölümünü lorda vermek zorundaydılar. Lord da elde ettiği artı değerini bir kısmını üzerine vermekte ve gelirin büyük kısmına göre askeri bir birlik donatmak ve beslemek zorundaydı. Şövalyelik de bu bağlamda ortaya çıktı.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
3. Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Değişen ekonomik koşullar sonucunda para yani taşınabilir servet, toprağa göre daha önemli hâle gelmiştir. Derebeyleri bu değişim karşısında zor duruma düşmüşlerdir. Ticaret yoluyla mal sağlayabilmeleri için paraya ihtiyaç duymuşlardır. Sonuçta bu parayı yıllık vergi karşılığında serflere özgürlüklerini verme yoluna giderek temin etmeye çalıştılar. Bu değişime savaş teknolojisindeki gelişmeler de eklenince derebeyleri güçlerini kaybetmiş ve temelleri sarsılan feodalizmin son kalıntıları Sanayi Devrimi ile tamamen ortadan kalkmıştır.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.

Çalışma No.: 20

ŞİFRE: T Ü R K İ Y E

Çalışma No.: 21

1. Türkiye adı, siyasi olarak Türklerin hâkim oldukları coğrafyayı ifade etmek amacıyla kullanılan bir addır. Türklerin tarih boyunca sahip olduğu farklı coğrafyalar bu adla isimlendirilmiştir.
2. I. Göktürk Devleti zamanında Orta Asya için kullanılan Türkiye adı, IX. Ve X. yüzyıllarda Orta Avrupa ve Kafkaslar için kullanılmıştır. XII. Yüzyıldan itibaren Anadolu için de kullanılan Türkiye adı XIII. yüzyılda Suriye ve Mısır için de kullanılmıştır. Türkiye adının bu coğrafyalar için farklı tarihlerde kullanılmasının nedeni Türklerin buralarda hâkimiyet kurmalarıdır.
3. Milliyetçilik akımının etkisiyle Osmanlı coğrafyasında Türk milliyetçiliğinin doğması Türkiye ifadesinin tekrar kullanılmasında etkili olmuştur. Yine bu dönemde İngilizceden ve Fransızcadan yapılan tercümelemlerde Anadolu Türkiye olarak adlandırılmaktaydı. Ayrıca Batıcılık, Osmanlıcılık ve İslamcılık gibi fikir akımlarının etkisini yitirmesiyle Turancılık ve Türkçülük gibi fikirlerin ivme kazanması Türkiye adının tekrar kullanılmasında etkili olmuştur.

Çalışma No.: 22

1. Yönerge:

SEBEP	KAVRAM	SONUÇ	KAVRAM
Kutsal kabul edilen Kudüs'ü Müslümanlardan almak	Dini	Avrupadaki burjuva sınıfının zenginleşmesi	Ekonomik
Feodalitenin etkisiyle halkın yoksul düşmesi	Ekonomik	Derebeyliklerin zayıflayıp merkezi krallıkların güçlenmesi	Siyasi
Doğudan gelen ticaret yollarının Türklerin elinde olması	Ekonomik	Skolastik düşüncenin zayıflaması	Dini
Bizans'ın Türklerle karşı yardım talebi	Siyasi	Türklerin İslam dünyasındaki itibarının artması	Siyasi
Türklerin Anadolu, Suriye, Filistin bölgelerinden uzaklaştırılmak istenmesi	Siyasi	Doğu-Batı ticaretinin gelişmesi	Ekonomik
Papalığın otoritesini artırmak isteği	Dini	Papa ve kilisenin otoritesinin sarsılması	Dini

2. Yönerge:

	DOĞRU	YANLIŞ
Kudüs üç semavi din için de kutsal bir şehir olarak kabul edilir.	D	
Haçlı Seferleri, ismini seferlere katılan askerlerin elbise ve silahlarında bulunan haç işaretinden almıştır.	D	
Sekiz Haçlı Seferi'nin tamamı Anadolu üzerinden yapılmıştır.		Y
Haçlı Seferleri sonunda Avrupada feodalite rejimi güçlenmiştir.		Y
Barut, pusula, matbaa gibi buluşların Avrupa'ya taşınması modern Avrupa'nın doğuşuna zemin hazırlamıştır.	D	
Haçlı Seferleri sonunda Avrupada din adamlarına olan güven artmıştır.		Y
Akdeniz limanlarının önemi azalmıştır.		Y
Türklerin İslam dünyasındaki itibarı zayıflamıştır.		Y
İkinci Haçlı Seferi'nde İstanbul'a gelen Haçlılar şehri yağmalayarak bir Latin İmparatorluğu kurmuştur.	D	
Selahaddin Eyyubi Hittin Savaşı'nda Haçlıları mağlup ederek Kudüs'ü geri almıştır.	D	

Çalışma No.: 23

1. Hristiyanlıkta büyük önem taşıyan dinî bir figür olan Haç, Hz. İsa'nın çarmıha gerilerek idam edilmesini sembolize eden bir figürdür. Haçlı ifadesi ise XI. yüzyıl ile XII. yüzyıl arasında Batılı Hristiyanlarca kutsal yerleri Müslümanların elinden almayı amaçlayan seferlere katılanları ifade eden üzerinde haç figürü taşıyan askerler için kullanılan bir ifadedir.
2. Kudüs Dünyanın en yaygın dinleri olan İslam, Yahudilik ve Hristiyanlık için önemli manevi değere sahiptir. Hristiyanlar için Kudüs'ün kutsallığı, İncil'e göre İsa'nın bu şehirde çarmıha gerilmesinden ve 300 yıl sonra Azize Helena'nın İsa'nın hayatındaki hac noktalarını belirlemesinden gelmektedir. Bu duruma binaen Kudüs Haçlı seferlerine katılımı artırmak amacıyla dini bir motif olarak kullanılmıştır.
3. Haçlı seferlerinin sonunda Avrupa, barut, pusula ve matbaa gibi gelişmelerin yanı sıra diğer bilimsel gelişmelerle de tanışmıştır. Bizans'ın bilimsel eserleri Avrupa'ya taşınmıştır. Tüm bu gelişmeler Rönesans'a zemin hazırlamıştır. Bu gelişmeler ilerleyen süreçte Reform ve akabinde Avrupa'nın aydınlanmasında etkili olacaktır.

Çalışma No.: 24

1. Hem Yahudilik hem Hristiyanlık hemde İslamiyet'in bu coğrafyada ortaya çıkması ve her üç din içinde kutsal kabul edilen Mescid-i Aksa, Ağlama Duvarı ve Kutsal Kabir Kiliyesi gibi mekânların Kudüs şehrinde olması sebebiyle kutsal olarak kabul edilmektedir.
2. Papalığın ekonomik sıkıntılar altında ezilmiş ve dinî heyecan içinde çalkalanan halk kitlelerinin cennete, dünya nimetlerine, toprağa, zenginliğe, refaha ve mutluluğa kavuşma arzuları. Ayrıca Papalığın dünya devleti kurma arzusu.
3. Avrupa halkının fakirlik içinde yaşarken doğunun zenginlikleri ile ilgili hikâyeler duyması, halkın sosyal tabakalara ayrılmış ve bu tabakalar arasında büyük uçurumun olması, büyük devletler olmadığı için ciddi güvenlik sorunlarının yaşanması.

Çalışma No.: 25

1. Erzurum
2. Gürcüler
3. Yassıçemen
4. Babai İsyanı
5. İkinci Beylikler
6. Hatiroğlu Şerafettin
7. Alâeddin Keykubat
8. Harzemşahlar
9. Memlukler
10. İlhanlılar
11. Köseadağ

Çalışma No.: 26

1. Oğuz göçleri sonucu Anadolu'da artan nüfusa otlak ve meraların dar gelmesi, vergi ve toprak sisteminin bozulması, asayişin bozulması sonucu can güvenliğinin kalmaması, devlet yöneticilerinin yanlış tutumu sonucu devlet yöneticilerine karşı oluşan hoşnutsuzluk, İslam dinine yeni girmiş olan Oğuzların İslam dinini özümsemeye yaşadıkları sıkıntılar göz önünde bulundurulduğunda Babailer İsyanının siyasi, sosyal, toplumsal ve dini birçok sebebinin bulunduğunu ortaya koyar.
2. Babailer İsyanı Anadolu'da dirlik ve düzenin bozulmasına, binlerce insanın hayatını kaybetmesine, devlet otoritesinin sarsılmasına, iktisadi hayatın bozulmasına, Anadolu'nun Moğol İstilasına açık bir hâle gelmesine sebep olan en büyük isyan hareketlerinden biridir.
3. Türkiye Selçuklu Devleti'nin içinde bulunduğu siyasi, sosyal, ekonomik sıkıntılar sonucu oluşan otorite boşluğu, Moğol baskısı sonucu Anadolu'da nüfusun hızla artması, yöneticilerin yanlış politikaları, iç ve dış kaynaklı kıskırtma ve tahrikler bu ayaklanmalara katılımı artırmıştır. Adıyaman'da başlayan Baba İshak İsyanı binlerce kişinin katılımıyla kısa sürede Güneydoğu ve İç Anadolu Bölgesi'nin büyük bir kısmına yayılmıştır.

Çalışma No.: 27

1. Hükümdarın güvenliği ve huzuru için saray ve halkın irtibatını sağlayan hükümdarın sağ kolu olan kişilerdir.
2. Verilen örneklerden de anlaşıldığı gibi hâcipler, hayırlı, güvenilir, iyi ahlaklı, merhametli, adil ve dürüst olmalıydılar.
3. a) Devletin büyümesiyle birlikte ihtisamlı saray hayatının ortaya çıkması, bir taraftan herkesle görüşmeyi zorlaştırmış, diğer taraftan yöneticilerin güvenliğinin korunması ihtiyacını doğurmuştur. Devlet adamlarını koruyan ve onların halkla münasebetlerini düzenleyen şahıslara duyulan ihtiyaç hâciplerin görevlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Zaman içinde görev yetkileri genişleyen hâciplik makamı kurumsallaşmıştır.
b) Hâciplerin hükümdarlarının sırlarını bilmeleri zaman zaman suistimallere neden olabileceği gibi ayrıca hükümdarın halkından uzaklaşmasına halkını tanıyamaz ve idare edemez hâle gelmesine de neden olabilir.

Çalışma No.: 28

1. Devlet yönetiminde hangi işin nerede ve nasıl çözüleceği konusunda hâciblik aktif rol oynamıştır. Milletlin sorunlarının en üst makama kadar ulaşmasını sağlamıştır. Hâciblik kurumu ile devlet yönetimini aksatacak angarya işlerin de önüne geçilmiştir.

2. Bir siyasetname kitabı yazsaydım devlet yöneticilerine; adaletlili olmayı, milletin sorunlarına çözüm bulmayı, ekonomik faaliyetlerin işlerliğini, adil bir vergi sistemi uygulanmasını vs. tavsiye ederdim.
3. Halkın isteklerini ve sorunlarını devlet erkanının en üst makamlarına ulaştırabilecek kolay ulaşılabilen, sorunları çabucak çözebilen dijital siyasi bir platform kurardım. Vs.

Çalışma No.:29

1. Hem önemli konularda hükümdara danışmanlık yapmaları ve onun adına devleti idare etmeleri hem de devlet görevlileri üzerindeki yetkileri, vezirleri yönetenleri yöneten bir konuma getirmiştir. Bu nedenle bu doğru bir çıkarımdır.
2. Tonyukuk abidesinde yazılanlara göre vezirler Göktürk Devleti'nde bağımsızlığın kazanılması ve devletin kurulmasında, askerî ve diplomatik işlerde etkilidir.
3. a) Vezirler, hükümdarların halkıyla arasında köprü gibidir bu nedenle işine bağlı seçkin bir kimse olmalıdır. Aynı zamanda her işten anlayan bilgili bir kişi olmalıdır. Eğer beyin böyle bir veziri olursa bey de ve halkı da huzur içinde olurlar.
b) Bu cevap Nizamü'l-mülk'ün devlet içinde hükümdara âdeta kafa tutacak kadar güçlü olduğunu göstermektedir. Zira güçlü olmayan birinin hükümdara böyle bir cevap vermesi beklenebilir.

Çalışma No.: 30

1. Devlet işlerinin bürokrasiye bölünmesi hizmet işlerinin daha kolay yürütülmesini sağlar. İşlerin yürütülmesinin daha az kişide veya kurumda toplanması iş yükünü artırdığından hizmet yavaşlar.
2. Vezirlik bir bakıma bugünkü başkan yardımcılığı veya bakanlık kurumu gibidir. Hükümdarın ve devlet başkanının hem işlerini kolaylaştırmakta hem de millete hizmette daha aktif olmayı sağlamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti devletindeki bakanlıkların iş bölümü hizmet sektörüne ve yürütmeye hız kazandırmaktadır.
3. Devlet kurumundaki vezir hükümdarın yardımcısı ve diğer yöneticilerin amiridir. Satranç tahtasındaki oyun savaş alanındaki devlet yönetimine benzer. Vezir hükümdarı koruduğu gibi aynı zamanda savaşta şaha yardımcı olur. Satrançta da en aktif taş vezirdir.

Çalışma No.: 31

1. a) Şah sözcüğü hükümdar, sultan, padişah anlamındadır; zade sözcüğü ise oğul, erkek evlat anlamına gelmektedir.
b) Şehzade terimi hükümdar oğlunu ya da onun ailesinden gelen erkek çocukları ifade eder, denilebilir.
2. I. İdari alanda eğitim
II. Askerî alanda eğitim
III. Kültürel alanda eğitim
3. Şehzadelerin aldığı eğitimin niteliği yalnız hanedanın değil, aynı zamanda ülke halkının kaderi açısından da belirleyicidir. İyi eğitim almış, yetenekli hükümdarlar devletlerinin parlak dönemler yaşamasında büyük önem ve katkıya sahiptir.

Çalışma No.: 32

1. Selçuklularda erkek çocuklarına melik ismi verilmektedir. Osmanlıda ise şehzade denilmektedir. Her ikisi de tahtın gelecekteki varisleri konumundadır. Doğumlarından itibaren her hususta titizlikle yetiştirilmektedir.

- Melik ve şehzadelerin titizlikle yetiştirilmesinin en önemli nedeni gelecekte tahta çıkması düşünülen padişah adayları olarak düşünülmüş olmalarındadır.
- Melik ve şehzadelere iyi bir padişah olabilmeleri için devlet yönetimi başta olmak üzere ekonomi savaş sanatı ve askerî konularda eğitimler verilmekteydi.

Çalışma No.: 33

- İkta; mülkiyeti devlete ait olan toprakların, devlet görevlilerine hizmetleri karşılığı belli bir süreliğine verilmesidir.
- Öğrenciler bu soruyu kendi bilgi ve birikimiyle cevaplandıraraklardır.
- İkta Sistemi sayesinde devlet, merkezi bütçeden para ayırma-dan asker yetiştirmiş, tarım arazilerinin sürekli işlenmesini sağlamış, taşrada devlet otoritesi korunmuş, toprak gelirleriyle memur maaşları karşılanmıştır.

Çalışma No.: 34

- Türkiye Selçuklu Devlet'i idarî yapılanmasında yer alan ikta, devlete hizmetleri karşılığında devlet görevlilerine ve askerlere verilen topraklara denir. Mülkiyeti devlete ait olan bu topraklar devlete hizmetlerine karşılık memurlara verildi. Memurlar bu topraklar üzerinde işletme hakkına sahip olurlar ve karşılığında devlete asker yetiştirirlerdi. Bu teşkilatlanma içerisinde oluşturulan sisteme ise ikta sistemi denilmektedir.

2.

Özellikleri	<ul style="list-style-type: none"> Türk İslam devletlerinde uygulanan toprağa bağlı ordu düzenidir. Vergi toplanmasını yerinde sağlayan iktisadî bir düzenlemedir.
Faydaları	<ul style="list-style-type: none"> Devletin ekonomisine katkı sağlanmıştır. Devletin vergi toplama yükü hafiflemiştir. Merkezi otorite güç kazanmıştır. Devletin bütçesine dokunmadan ordunun büyük bir bölümünün giderleri sağlanmıştır. İkta edilen toprakların ekimi takip edilerek tarımsal ekonomide süreklilik sağlanmıştır. İkta uygulanan bölgelerin güvenlikleri sağlanmıştır.
Amaçları	<ul style="list-style-type: none"> Merkezi otoriteyi korumaktır. Devletin askerî ve malî gücünü artırmaktır.

- İkta sahiplerinin araziler ve bu arazilerde yaşayan reaya üzerindeki yetkilerinin sınırlandırılmasının amacı merkezi otoriteyi güçlendirmektir.

Çalışma No.: 35

1. Yönerge:

- Selçuklularda insanlar devlet işlerinde görevlendirilirken onların ırkına veya özgür ya da köle olmasına bakılmaz, kişilerin liyakat, beceri ve aldıkları eğitime dikkat edilirdi.
- Türkmen beylerinin taht mücadelesindeki etkisi azaltılarak, merkezi otoritenin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Öğrenciler bu konuyla ilgili olarak farklı yorumlar da yapabilirler.

2. Yönerge:

Çıkış	Yönerge
1.Çıkış	2 adet cevabınız doğrudur. Tekrar kontrol edin.
2.Çıkış	Tüm cevaplarınız doğrudur.
3.Çıkış	2 adet cevabınız doğrudur. Tekrar kontrol edin.
4.Çıkış	1 adet cevabınız doğrudur. Tekrar kontrol edin.
5.Çıkış	Tüm cevaplarınız yanlıştır. Tekrar kontrol edin.
6.Çıkış	1 adet cevabınız doğrudur. Tekrar kontrol edin.
7.Çıkış	2 adet cevabınız doğrudur. Tekrar kontrol edin.
8.Çıkış	1 adet cevabınız doğrudur. Tekrar kontrol edin.

Çalışma No.: 36

Çağan	Tuna	Azra
.....
Özellikleri	Sebepleri	Kökenleri
Serra	Fatma	Mustafa
.....
Amaçları	Faydaları	Farkları

- Türkiye Selçuklu Devleti merkezî otoritesini güçlü tutmak istediğinden devlet içinde Türkmen ailelerin etkisini kırmak için askerî ve idarî yapılanmada gulâm sistemiyle yetiştirdiği asker ve bürokratlara yer vermiştir. Bu sistemi en başarılı şekilde uygulayan devletlerden olmuştur.
- Sıradan köleler herhangi bir eğitim almazken gulâmlar askerî eğitimlerini alarak devlet kademesinde en yüksek rütbeli devlet memurluklarına yükselmişlerdir.Köleler herhangi bir ücret almazken gulâmlar hizmetleri karşılığında maaş almışlardır. Aynı zamanda gulâmlar eğitim aldıkları için profesyonel askerlik mesleği sürdürmüşlerdir. Dolayısıyla gulâmlar, kölelik vasfından uzaklaşmış ve devletin önemli kademelerinde yer almışlardır.

Çalışma No.: 37

- Yüsf Has Hâcib, subaşı tayin edilecek kişinin seçkin, sert tabiatlı, tecrübeli, cesur, cömert, iyi nişancı, alçak gönüllü, haysiyetli, tedbirli, hile ve taktiklere başvurabilen ve siyasî zekâyâ sahip biri olması gerektiğini vurgulamıştır.
- Konargöçer yaşamın hâkim olduğu ilk Türk devletlerinde sadece ordu komutanlığından ibaret olan subaşılık görevi, yerleşik hayatın yaygın olduğu Türk İslam devletlerinde valilik, belediye başkanlığı, şehir veya kasaba emniyet amirliği görevine dönüşmüştür.
- Metinde “su kelimesinin asker ve ordu anlamlarına geldiği belirtilmektedir. Bu nedenle “Su uyur, düşman uyumaz.” atasözleriyle askerî ve ordunun uyuyabileceği ama düşmanın saldırmak için her zaman fırsat gözeleceği, olası düşman saldırısı karşısında zor durumlara düşmemek için önlem alınması, her an tetikte beklenmesi gerektiği anlatılmaktadır.

Çalışma No.: 38

1. Menşur: Resmî yazışmalarda vezirden başlamak üzere devlet memuriyetlerine yapılan tayinler ve iktâ belgeleri için kullanılan menşur terim Selçuklu devletlerinde de görülmektedir. Tahta çıkan Selçuklu sultanları vasaal bir hükümdara veya bir şehrin hâkimine buldukları yeri yönetmeye devam etmeleri için menşur verirdi.

Beylerbeyi: Osmanlı İmparatorluğu döneminde, sancakbeylerinin başı olan, eyaleti yöneten kimse.

Kapıkulu Süvarisi: Osmanlı Devleti'nin sürekli ordusunu oluşturan ve doğrudan padişaha bağlı olan yaya, atlı ve teknik sınıftan asker ocaklarına ve bu sisteme verilen addır.

Nâib: İslâm devletlerinde hükümdar, vali, kadı gibi devlet ricâlinin vekili, temsilci veya yardımcısı.

Örf: Yasalarla belirlenmemiş olmakla birlikte yasa değerinde olan, halkın kendiliğinden uyuğu, kural, ilke durumundaki gelenek.

Çiftlik Kâhyası: Subaşına Rumeli'de çiftlik kâhyası verilen addır.

Asker: Mükellefiyeti altına giren şahıslarla (Erbaş ve erler) özel kanunlarla Silahlı Kuvvetlere katılan ve resmi bir kıyafet taşıyan şahsa denir.

Beylik: Merkeze tam bağlı olmayarak bir beyin yönetimi altındaki ülke, emirlik, emaret, mirlik.

Serleşker: Türk İslam devletlerinde eyaletleri yönetmek için divan tarafından görevlendirilen yüksek rütbeli komutan.

Sipahsalar: Ortaçağ İslâm devletlerinde başkumandan hakkında kullanılan bir terim.

Kadı: Osmanlı İmparatorluğu'nda, Tanzimat dönemine değin her türlü davaya, Tanzimat'la Cumhuriyet'in ilk yıllarına değin geçen sürede yalnızca evlenme, boşanma, nafaka ve miras davalarına bakan mahkemelerin başkanlarına verilen ad.

Şehir Muhafızı: Osmanlı'nın ilk devirlerinde subaşının bir şehrin asayiş ve güvenliğinden sorumlu olması

Ulufe: Osmanlı döneminde, devletin askerî ve sivil kuruluşlarında görevli bulunanlara devletçe üç ayda bir verilen maaşı dağıtmak.

Kılıç: Tarih boyunca birçok uygarlık tarafından kullanılmış, metal veya başka malzemelerden yapılmış çeşitli boyutlarda olabilen, keskin kenarlı, sivri uçlu, delici ve kesici olan ateşsiz silahtır.

Hikmet: Bilinmeyen neden, gizine akıl ermeyen neden. Bilgelik Selçuklu Divanı: Büyük, yüce divan demektir. Genellikle bütün konular burada karara bağlanır. Aslında bakacak olursak bu divan dört önemli divanın toplanması ile oluşur. Divan-ı İnşâ ve Tuğra: Devletin iç ve dış yazışmalarından ve bu yazışmalara çekilecek hükümdar tuğrasından sorumlu olan divandır.

İlim: Türk Dil Kurumu, "ilim" sözcüğünün birinci kelime anlamını "bilim" olarak vermektedir (ikinci anlamı da "ayrıntı, özellik, nitelik" olarak vermiştir).

Timar: Türkçe'de dirlik ile eş anlamlı kullanılan timâr kelimesi sözlükte "bakım, ilgi" anlamına gelir. Vergi: Kamu hizmetlerine harcanmak üzere devletin, yerel yönetimlerin yasalara göre doğrudan doğruya ya da kimi maddelerin, hizmetlerin fiyatları üstüne ekleyerek dolaylı yoldan yurttaşlardan topladığı para.

Fetih: Bir ülkeyi ya da bir kenti savaşarak ele geçirme, savaşarak alma.

Fatih Kanunnamesi: Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet örgütü ile örgüt yapısının işleyişi hakkında düzenleyici nitelikteki temel kanun.

Kanuni Kanunnamesi: Kanuni Sultan Süleyman'ın Budin'i (Macaristan) fethettiği zaman memleketin bünyesine uygun hazırladığı toprak dağıtımını, toprak ve arazi kanunları ve gayri müslime tanınan haklar.

Seyfiye Sınıfı: Osmanlı toplumunda askerî zümreyi ifade eder. Sadrazam, vezirler, beylerbeyleri, sancakbeyleri, kapıkulu zabıterleri ve neferleri ile tımarlı sipahiler ve deniz askerleri bu gruptandır.

Çalışma No.: 39

1. Mutasavvıf, tasavvuf yolunda nefis terbiyesini sürdürmekte olan, sūfî olmanın yolunu tutan, sūfler gibi davranmaya çalışan kimse-dir. Sūfî ise nefsinin pençesinden kurtulan ve hakikatlerin hakikatine ulaşan, yani kemâle (kişilik olgunluğuna) ulaşmış kişidir.

2. Hakk'ın yakınlığını kazanmaya çalışmak.

3. Ahmet Yesevi, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Hacı Bektâş-ı Velî, Ahî Evran, Yunus Emre ve Hacı Bayrâm-ı Velî

Çalışma No.: 40

1. Merv, Nişabur, Belh, Herat, Buhara, Semerkand
2. Türkistan, Maverâünnehir ve Horasan'dan Anadolu'ya hicret eden Oğuzlar/Türkmenlerin varisleri, Selçuklular, beylikler, Osmanlı Devleti.
3. Bölgedeki çatışmalar ve doğudan gelen Moğol İstilasları.

Çalışma No.: 41

1. Yönerge:

1. Siyasi sınırları, siyasi sistemi, sosyal ve kültürel yapısı, ekonomisi, askerî gücü.
2. Coğrafi konumu, coğrafi karakteri, doğal kaynakları, nüfusu

2. Yönerge:

1. Türkiye, Akdeniz'i Karadeniz'e bağlayan; Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu'yu birleştiren konumdaki bir köprüdür diyebiliriz. Yüzyıllarca farklı medeniyetlerin beşiği olan Türkiye, Doğu ve Batı kültürünü birleştiren bir bölge olmakla beraber aynı zamanda tüm Türk Dünyası'nın merkezi konumundadır. Türkiye, Doğu ve Batı arasındaki kültürel sorunların çözümü için iyi bir örnektir.

Çalışma No.: 42

1. Ülkeler arasında siyasi bir kriz çıkar.
2. Devletlerin kendi kendine yetebilmesi, dünya siyasetinde yer almaması durumları günümüz şartlarında oldukça zor hatta imkânsızdır. Üretim ve ticaretin küreselleşmesiyle etkileşim kaçınılmaz olmuştur. İnovasyon çağında insanların etkileşimleri her geçen gün artmaktadır.
3. Bir toplum bilimi olarak coğrafya, nüfus, ekonominin bir devletin politikası üzerinde bulunan etkisine denir.
4. Öğrencinin bilgi, deneyim ve birikimine göre; Türkiye, Kıbrıs, Mısır... gibi coğrafyalar seçebilir. Öğretmenin yönlendirmesi ile verilen cevaplar üzerinde beyin fırtınası yapılabilir.

Çalışma No.: 43

1. Rum denilince Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan bütün halklar, sonrasında da İslâm topraklarında yaşayan Rumlar anlaşılmalıdır. Anadolu, Selçuklular zamanında Türk-İslâm hâkimiyetine geçtikten sonra Rum ismi vaktiyle Bizans idaresindeki Anadolu'yu gösteren bir coğrafi isim olarak yaşamıştır. Osmanlılar da Tokat-Sivas çevresini fethettikten sonra bu bölgeyi Rum eyaleti adıyla teşkilâtlandırmışlardır.
2. Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda toprakları ilk akla gelen bölgedir.
3. Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz, Adriyatik ve İyon Denizi'dir.

Çalışma No.: 44

- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Rumeli, Türklerin Doğu Roma İmparatorluğu’na ait topraklar anlamında kullanılan “Roma ili” tabirinden değişime uğramış bir kelimedir. Gerçek anlamda kelimenin anlamında tarihî seyir içerisinde değişimler yaşanmıştır. Bizans ülkesi için ‘Romaioi’, ‘Romania’ kelimeleri sebebiyle İslam dünyasında Bianslılar da Rum adıyla adlandırılmıştır. Biz süre sonra Anadolu’daki Bizans toprakları için bu Rum tabiri kullanılmaya başlanmıştır. Nihayet bu tabir daha ziyade Ortodoks Yunan mezhebinin hâkim bulunduğu Balkan Yarımadası’ nı ifade etmeye başlamıştır. Osmanlı Türkleri, Balkanlar için Rum ili adını kullanmışlardır.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Bizans İmparatorluğu tahtında yaşanan sıkıntılar sonrası Çimpe Kalesi’ne yerleşen Osmanlılar, bölgede fütuh hareketine girişmiştir. Eskiden Anadolu için kullanılan “Rum-Eli” tabiri artık Gelibolu Yarımadası’ndan başlayarak Balkanlara uzanan Türk coğrafyası için kullanılmaya başlanmış ve Türkler burayı Rumeli olarak adlandırmıştır.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Rumeli tabiri günümüzde de kullanılmaya devam etmektedir. Örneğin İstanbul’da gerek Rumelikavağı ve Rumelifeneri gibi coğrafi mekân olarak gerekse Rumelihisarı’ gibi tarihî eserlerde bu tabire rastlanmaktadır.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.

Çalışma No.: 45

- Aralarında anlaşmazlık bulunan ailelerden birinin Rumeli’ye gönderilmesi ile Anadolu’da huzur ortamının devamı sağlanmıştır. Anadolu’da yoğunlaşan göçebe Türkmenlerin yurt ihtiyacı karşılanmıştır. Rumeli’nin Türkleşmesi ve İslamlaşması sağlanmıştır. Osmanlı’nın Balkanlardaki egemenliği kalıcı hâle gelmiştir. Fethedilen yerlere yerleştirilenler orduya lojistik destek sağlamıştır. Bu durum Rumeli’deki fetihleri hızlandırmıştır.
- İskâna tabi tutulan Türkmenler, Rumeli’ye kendi dillerini, dinlerini, kültürlerini taşımışlardır. Kurdukları yeni yerleşim yerlerine Türkçe adlar vermişlerdir. Medrese, cami, zaviye, han, hamam gibi eserler inşa ederek bölgeye Türk İslam kimliği kazandırmışlardır. Yerleştikleri toprakları işleyerek buldukları bölgeleri sosyal ve ekonomik yönden canlandırmışlardır.
- Sosyal, ekonomik, kültürel, dinî alanlarda zorluklar yaşanabilir.

Çalışma No.: 46

- Öğrencinin, bilgi birikimine göre; “İskân, sürekli oturmak üzere bir kimseyi bir yere yerleştirmek, yurt edindirmek, boş bir yeri meskûn hâle getirmek” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
- Öğrencinin, bilgi birikimine göre; “Fethedilen bölgenin Türkleşmesini ve İslamlaşmasını sağlamayı, fethedilen bölge de kalıcı olmayı, iskan edilen bölgede güven ve huzur oluşturulmayı, yerleşik ve sistemli bir düzen kurmayı amaçladığı” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Osmanlılar iskân siyasetinin uygulanabilmesi için gerekli otoriteyi sağlayarak öncelikle bölge halkının devlete olan güveni sağlanmıştır. Fethedilen toprakların mülkiyet hakkı devlete ait olmuş daha sonra senyörlerin ve manastırların köylü üzerindeki angarya ve ayrıcalıkları feshedilmiştir. Tebaaya vergi ödemelerinde kolaylıklar sağlanmış ve fethedilen yerlerde önceye nazaran daha az oranda vergi alınmıştır. Bölge insanının güvenliğinin sağlanması ve bölge halkının kültürel özelliklerinin dikkate alınarak ferah bir yaşam sunulması memnuniyetlerinin açık delilleridir.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.

Çalışma No.: 47

1. Yönerge:

2. Yönerge:

- Osmanlı Devleti fethedilen bölgelerde hâkimiyet kurarken yumuşak bir güç kullanmıştır. Bu yumuşak tavır ve hoşgörülü yaklaşım yöre halkının devlete daha istekli bir biçimde bağlanmasını sağlamış ve yeni devletin düzenine alışmalarını kolaylaştırmıştır. Osmanlı Devleti fethettiği bölge halkının her türlü inanis ve yaşayış biçimlerine saygılı ve hoşgörülü davranmıştır. İstimâlet politikası sayesinde Müslüman olmayan Osmanlı halkının gönüllü alınmış, İslam dininin nasıl hoşgörülü bir din olduğu da uygulamalı biçimde gösterilmiştir. İstimâlet politikası, Balkanlar’da yüzyıllarca sürecek olan Osmanlı hâkimiyeti ve fetihlerinin sürekliliğini sağlayan unsurlardan birisi olmuştur.
- Fethedilen yerlerin halkına iyi davranarak onları himaye etme
 - Halkın can ve mal güvenliğini sağlama
 - Dinî konularda serbestlik tanıma
 - Vergi hususunda kolaylık gösterme
 - Feodal yapıların zulmüne engel olarak gayrimüslim halkın sempatisini kazanma

Çalışma No.: 48

- Tahmini anlamı: Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Uzlaştırıcı politika, kendi tarafına çekme politikası, gönül kazanma politikası...” vb. farklı cevaplar verilebilir. Gerçek anlamı: Feth edilen yerlerdeki veya düşman topraklarındaki ahaliyi kazanma karşılığı olarak kullanılan bir Osmanlı terimi.
- Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Osmanlı yönetiminin nüfuzunu artırmayı, Osmanlı Devleti’nin yayılışını hızlandırmayı, Feth edilen bölgelerde kalıcılığı sağlamayı...” vb. farklı cevaplar verilebilir.
- Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak “İskân politikası, dervişlerin siyasi ve sosyal faaliyetleri, imar ve bayındırlık çalışmaları...” vb. farklı cevaplar verilebilir.

Çalışma No.: 49

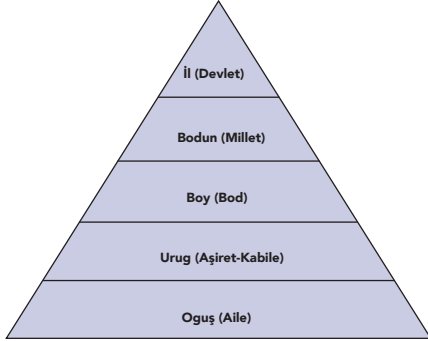
1. Yönerge:

- Derviş yoksulluk ve gönül zenginliğini, fânî olmayı ve her yönden Allah’a muhtaç olduğunun şuuruna sahip kişileri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır
- Osmanlı Devleti’nin Anadolu ve Rumeli’de ki fetihlerine, kurdukları tekke ve zaviyeler ile bölgelerin iskanına ve İslam’ın yayılmasına katkı sağlamışlardır.
- İslamiyetin emir ve yasaklarına bağlı, yumuşak üslubu olan, nefisini terbiye etmiş olan, şefkatli, cömert ve irşad faaliyetlerinde bulunan kişilerdir.

Çalışma No.: 50

- Tahmini Anlam: Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Tarikat ehli, bir şeyhe bağlı mürit, sufiyane bir hayat yaşayan kişi” vb. farklı cevaplar verilebilir. Gerçek Anlam: Bir tarikata girmiş, onun kurallarına ve törelerine bağlı kimseler.

- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Fetih hareketlerine katılıp orduya destek vermişlerdir, tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlardır. Buldukları bölgeleri önemli din ve kültür merkezleri hâline getirmişlerdir.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Osmanlı Devleti'nin büyük bir imparatorluk hâline gelmesinde etkili olmuşlardır. Yaşadıkları bölgelerin Türkleşmesini ve İslamlaşmasını sağlamışlardır, fetih hareketlerini kolaylaştırıp önemli yaşam merkezleri kurmuşlardır.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.

Çalışma No.: 51**1. Yönerge:**

Aşiret Türk toplum yapısında aile ve boy arasında kalan sülalelerden oluşan bölümdür. Millet ve devlet oluşum basamaklarından biridir.

2. Yönerge:

- Devlet merkezî otoriteyi güçlendirmek için göçebe olarak yaşayan aşiretleri daha kolay kontrol edebilmek ve onların yatay hareketliliklerini sınırlandırmak için tedbirler almak zorunda kalmıştır. Bu durum devletle aşiretler arasında çatışmaya sebep olmuştur.
- Türklerin Anadolu'ya girişiyle aşiretler merkezî otorite tarafından yeni fethedilen ve uç denilen sınır bölgelerine yerleştirilmişlerdir. Anadolu'nun yurt hâline dönüşmesinde ve Türk İslam kültürünün yayılmasında etkin rol almışlardır. Anadolu'daki beylik ve devletlerin kurucu nüveleri olmuşlardır.

Çalışma No.: 52

- Aşiret hayatı günümüzde hâlâ görülmele birlikte zayıflamaktadır. Kültürlerini ve yaşam tarzlarını devam ettiren bu aşiretler özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde varlıklarını sürdürmektedirler.
- Genel olarak göçebe bir yaşam tarzına sahip olan aşiretler kabilenin altında küçük bir topluluğu da ifade etmektedir. Osmanlı'da boy ile cemaat arasındaki bir teşekkül ifade eder. Yaşam tarzlarının bir gereği olarak daha çok hayvancılıkla uğraşırlar. Aşiretler ekonomik olarak yerleşik ahaliyle de bir bütünlük içerisindeydi.
- Göçebe bir yaşam tarzına sahip olmaları hasebiyle başıboş bir yaşam tarzına dönüşen bu hayat tarzlarından dolayı ve büyük aşiretlerin kontrol altında tutulmaları gerektiği için bazı aşiretler iskâna tabi tutulmuşlardır. Bazı aşiretler ise parçalanarak farklı yerlere yerleştirilmişlerdir.

Çalışma No.: 53

Balkanlardaki uç beylerinin devlet nezdindeki statüsü:
Sancak Beyi

Osmanlı akıncı teşkilatının kurucusu kabul edilen komutan:

Köse Mihal

Bazı Devletlerdeki Sınır Teşkilatları

Sugür: Endülüs'te Hıristiyan ülkelerle olan sınır hattı

Avasım: Abbasilerde Bizans ile olan sınır hattı

Akritai: Bizans Devleti'nde Hıristiyan serhat (sınır) teşkilatı

Uç: Anadolu Selçuklularında Bizans sınır hattı

Akıncıların görev ve sorumlulukları

Sınır boylarını korumak

Düşman ülkelerine akınlar düzenlemek

Sefere çıkan orduya bilgi toplamak

Sefere çıkan ordu için keşifte bulunmak

Sefere çıkan ordunun yol güvenliğini sağlamak

Akıncı uç beylerine bağlı akıncı birlikleri ve komutanların unvanları

Küçük rütbeli akıncı zabiti: toyça

On akıncının başı: onbaşı

Yüz akıncının başı: subaşı

Bin akıncının başı: binbaşı

İlk Osmanlı kroniklerinde (kaynaklarında) Osman Bey'in bazı uç beyleri ve fethettiği yerler:

Akça Koca (Kandıra Akçakoca), Konur Alp (Akyazı Bolu),

Samsa Çavuş (Mudurnu Taraklı)

Balkanlardaki meşhur akıncı aileleri ve faaliyet bölgeleri

Evrenosoğulları: Batı Trakya, Dalmaçya

Malkoçoğulları: Eflak-Boğdan

Mihaloğulları: Sırbistan-Macaristan

Turahanoğulları: Mora-Teselya

Çalışma No.: 54

- Uç bölgelerinde kurulan Türk beylikleri keşif, yıpratma, yağma vb. faaliyetlerle sınır komşusu oldukları devletleri askerî ve ekonomik açıdan yıpratmış Osmanlı Devleti'nin bölgede hâkimiyet kurmasını kolaylaştırmıştır. Bununla birlikte dış saldırılara ilk maruz kaldıklarından sınır boylarını korumuş ve düşman birliklerinin iç bölgelere ilerlemelerine engel olmuşlardır. Uç beyleri, bütün bu saldırı ve savunma faaliyetlerinden sorumlu olan devlet görevlisi olduklarından devlete önemli katkılar sunmuşlardır.
- Uç beyleri çoğu zaman sınır bölgesine yerleştirilen aşiretin reisi durumundadırlar. Aşiretlerinin yönetiminden, sınır boylarının korunmasından, toprağın işlenmesi ve vergilerin toplanıp merkeze aktarılmasından, emri altındaki aşiret kuvvetleriyle savaşa iştirak etmek gibi askerî ve idari birçok görevi yerine getirmektedir. Ayrıca çoğu zaman taht mücadelelerinde destekledikleri şehzadenin padişah olmasında da etkili olmuşlardır.
- Sınır boylarında hayatlarını sürdüren aşiret beylerinin cesur, bilgili, askerî ve idari konularda tecrübeli, gaza ve cihat ruhuyla hareket edebilen liderlik vasıflarına sahip birisi olması gerekir. Her an savaşa hazır, hızlı hareket kabiliyetine sahip, disiplinli ve eğitimli birliklerinin olması gerekir.

Çalışma No.: 55**1. Yönerge:**

- Birbirini kardeş gibi gören cesur, yardımsever özellikle el sanatlarına yönelik çeşitli meslek gruplarından erkeklerin oluşturduğu bir kurumdur, diyebiliriz.
 - Sadece esnaf ve sanatkarların değil, toplumun değişik meslek ve statü sahibi kişilerinin de ahilik teşkilatına üye olabilmeleri, toplumsal huzur ve refah için belirli ahlaki ilke ve kuralların toplumun geneline yayılması ve toplumdaki herkesin bu kuralları tanınması ve uyması açısından önemlidir.
- Anadolu ahilerinin sahip olmaları gereken temel özellikler şunlardır:
 - Merhamet ve tok gözlülük.
 - Dürüstlük
 - Cömertlik, iyi ahlak, namuslu olmak.

3. Tarih boyunca insan, toplum içinde var olmuştur ve toplumun her ferdi ve toplumdaki her iş kolu özellikle de sanatkarlar son derece değerlidir. Üzerinden yüzlerce yıl geçmesine rağmen insan ve sanata verilmesi gereken önemde bir değişiklik olmamıştır.

Çalışma No.: 56

- Ahilik teşkilatı Anadolu ve Rumeli'nin vatan toprağı olmasına siyasi, sosyal, kültürel ve askeri yönlerden katkı sağlamıştır.
- Bugünkü meslek eğitiminin temelini ahilik teşkilatı oluşturmaktadır. Bugün meslek eğitimleri farklı alanlarda ihtisaslaşarak hem eğitim hem de öğretim olarak faaliyet sürdürmektedir. Siyasi teşekkül olarak meslek odaları mevcuttur. Güvenlik eğitimi jandarma, polis, zabıta meslek okullarında verilmektedir. Selçuklu ve Osmanlı'nın ilk dönemlerinde bütün bu faaliyetler ahilik teşkilatı bünyesinde toplanmaktaydı.
- Yeni bir meslek gurubu oluştursaydım; ahilik teşkilatının terbiye, ahlak, iş özeni, vatan sevgisi... vs. faaliyetlerini örnek alırdım.

Çalışma No.: 57

- Türklerde kadına kıymet verilir. Kadın eşinin yanında onun destekçisidir. Bu teşkilatın kurulduğu dönemde de kadın sosyal, siyasi, askerî ve ekonomik yapının içinde yer almıştır. Ekonomik yapı bu teşkilatın temelini oluşturmaktadır. İlme, sanata ve ahlâka son derece önem verilen Ahilikte, kadının da sosyal ve ekonomik hayatta önemli bir yeri vardı. Kadınların teşkilatlanıp gelişmesi için Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı, dünyanın ilk kadın teşkilatı olan "Bâciyân-ı Rûm" teşkilatını yani Anadolu Kadınlar Birliği'ni kurmuştur.
Örneğin Kayseri'deki Ahiler tarafından kurulan sanayi sitesinde hanımlara mahsus çalışma yerleri de bulunurdu. "Bâciyân-ı Rûm" teşkilatına mensup hanımlar bu sanayi sitesinde el sanatlarını ve mesleklerini icra ediyorlardı. Kadınlar daha çok çadircılık, keçeçilik, nakışçılık, örgücülük, kilim ve halı dokumacılığı, ipek ve pamuk ipliğı üretimini gerçekleştirmişlerdir. Çalışan kadınlar gerek mesleki ve teknik konularda, gerekse ahlaki konulardaki çağın gerektirdiğı eğitim ihtiyacını "Bâciyân-ı Rûm" teşkilatında karşıyorlardı.
- "Fıtrat değişir sanma! Bu kan yine o kandır." Sözü Anadolu kadının her daim vatani için çalışan bir kadın olduğunu ve olacağını yaratılışında bunun olduğunu ifade eder.
- Bâciyân-ı Rûm, Anadolu Kadınlar Teşkilatı anlamını taşımaktadır. "Bacı" kelimesi, abla, kız kardeş anlamına gelmektedir. "Bacı" kelimesi, günümüzde Anadolu'nun birçok şehrinde yaygın olarak kullanılmaktadır. "Rum" kelimesi ise Anadolu anlamını ifade etmektedir.
İlme, sanata ve ahlâka son derece önem verilen Ahilikte, kadının da sosyal ve ekonomik hayatta önemli bir yeri vardı. Kadınların teşkilatlanıp gelişmesi için Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı, dünyanın ilk kadın teşkilatı olan "Bâciyân-ı Rûm" teşkilatını yani Anadolu Kadınlar Teşkilatı'nı kurmuştur.

Çalışma No.: 58

- Yıldırım Beyazid'in oğulları aralarında anlaşıp kardeşler arasında yaşça en büyük olana,veya hanedan üyelerinden en uygun adaya sultanlığı verip, devletin sorunlarını hep birlikte çözebilirlerdi.
- Bireylerin ve toplumların yaşamlarında fetret devrini andıran bunalım dönemleri olabilir. Kişiler ve toplumlar bunu zaman içinde bir şekilde aşarlar. Öğrencilerden bu konuda kendi yaşamlarından veya yaşadıkları toplumdaki örnek göstermeleri beklenmektedir.

Çalışma No.: 59

1.Yönerge:

- Öğrenciler kendi bilgi ve birikimleri ile cevaplandıracaktır.
- Fetret Devri'ni yalnız siyasi otoritenin zayıfladığı dönemde ortaya çıkan kaos olarak algılamamız doğru olmaz. Çünkü İslam tarihinde Hz. İsa ile Hz. Muhammed arasında geçen tebliğsiz dönem için de bu kavram kullanılmıştır. Dolayısıyla Fetret Devri yalnız siyasi değil, dini bir kavram olarak da kullanılmıştır.
- Benzetebiliriz. Çünkü Köktürklerin, Büyük Selçukluların ve Osmanlıların yaşadığı Fetret Devri'ne benzer bir durumu, bugün Suriye devleti yaşamaktadır. İç karışıklıklar yüzünden bir sürü insan vatanlarından olmuş, ülke; siyasi, ekonomik ve toplumsal olarak bir yıkıma uğrayarak çökme noktasına gelmiştir. (Öğrenciler farklı yorumlar da yapabilirler.)

Çalışma No.: 60

- Padişah oğullarına, özellikle XIV. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar kültürlü yüksek tabakaya mensup olanlara, ilmiye ricali, divan şairleri, kalem erbabı, Divan-ı Hümayun katipleri gibi genel olarak okumuş, bilgili kimselere, bazı gayrimüslimlere, Hristiyan din adamı (rahip, keşiş), edip, âlim, kâtip, gayrimüslim beyefendilere, modernliğe özenen bazı aydınlara ve kibarlık meraklısı zengin aile çocuklarına ve Konya Mevlevi Asitanesi postnişinleri için bu tabir kullanılmıştır.
- Sancaklara vali olarak atanan şehzadelere "Çelebi Sultan" denirdi. Bu unvanı Sultan I. Mehmet kullanmıştır.
- Çelebi Mehmet: Yıldırım Beyazıt'ın oğlu beşinci Osmanlı padişahıdır.
Evliya çelebi: Ünlü Osmanlı seyyahıdır. Bütün Osmanlı coğrafyasını gezerek seyahatname adındaki eserinde anlatmıştır.
Kâtip Çelebi : Osmanlı Dönemi'nde pek çok ilmi alanda eser veren ve Osmanlı Devleti'nin Avrupa karşısında geri kalışını ilk fark eden ilim insanıdır.

Çalışma No.: 61

- Öğrencinin bilgi birikimine göre;
Tahmini anlam: "Günümüzde kullanılan bir erkek ismi veya dağ adı."
Gerçek anlam: Yiğit, kahraman. Osman Gazi ile birlikte fetih hareketlerine girişen gaziler.
- Öğrencinin; "Yürekli olması, kuvvetli olması, gayretli olması, iyi bir ata sahip olması, zırhının olması, yaya sahip olması, kılıcının olması, süngüye sahip olması ve dostunun olması" şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
- Öğrencinin bilgi birikimine göre; "Alpların devletin kurucusu Osman Gazi ile birlikte hareket ederek fetih hareketlerine katılmaları kuruluş aşamasında oldukça önemlidir. Bunun yanında tutum ve davranışlarıyla devletin kuruluş felsefesinin oluşumunda da önemli rol oynamışlardır." şeklinde cevaplar vermesi beklenir.

Çalışma No.: 62

- Gazilik kavramının ortaya çıkması İslamiyet inancı ile birlikte olmuştur. Ortaya çıktığı anlamı İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaş iken zaman içinde gazi kelimesinin anlamı kısmen değişmiş, devletin parçalanması sürecinde Gazi Osman Paşa ve Gazi Mustafa Kemal örneklerinde görüldüğü gibi daha çok vatani savunan kahraman, ya da İstiklâl Savaşı Gazileri örneğindeki gibi vatan savunmasına katılanlar anlamında kullanılmıştır.

2. İslamiyet öncesinde Türkler açısından çok önemli olan vatan, namus, yiğitlik gibi kudsiyet içeren "Alp ve Alplik" İslamiyet'i kabul ile birlikte din uğruna mücadeleyi de içine alarak "Gazilik" olarak devam etmiştir. Öğrencilerin bu ve benzeri yorumlar yapmaları beklenir.

Çalışma No.: 63

1. Yaya birliklerinin oluşturulması ile Osmanlı ordusunda yeni fetihler için her an savaşa hazır düzenli birlikler oluşturulmuştur. Ancak geçen süreç içerisinde yeni ve farklı görevleri yerine getirebilen çeşitli askeri kuvvetlere ihtiyaç duyulmuştur. Çünkü yaya birlikler tek başına bir devlet için yeterli bir askeri güç değildir ve Osmanlı Devleti'nin sınırlarının hızla genişlemesiyle yaya birlikleri ihtiyacı karşılama konusunda yetersiz kalmıştır.
2. Padişahına ve devletine hizmet etmek, düşmanla savaşıp yeni yerlerin fethini gerçekleştirmek isteğinden dolayı halkın büyük bir kesimi kurulan yeni orduya yazılmıştır. Aynı zamanda bu orduda savaş zamanı ücret alıp barış zamanı geçimlerini sürdürmek için tarımla uğraşmalarına izin verilmesi, çeşitli vergilerden muaf tutulmaları gibi uygulamalar da halkın orduya yazılmaları konusunda teşvik edici olmuştur.
3. Savaş dönemlerinde devletten maaş alan yayalar, barış zamanında maaş yerine kendilerine verilen toprakları işleyerek geçimlerini sağlamışlardır. Böylece savaş olmadığı dönemlerde devletin hazinesine de yük olmamışlardır.

Çalışma No.: 64

1. Tımar sistemi ile Osmanlı Devleti her zaman savaşa hazır atlı birlikler oluşturmayı sağlamıştır. Tımarlı sipahiler hem vergilerin düzenli olarak toplanmasını hem de iç güvenliğin sağlayarak toplum huzurunun sürekliliğine katkıda bulunmuşlardır.
2. Tarımsal alanların nasıl ekilip biçildiği, toprağın hangi ürüne uygun olduğu, arazilerin verimli kullanılıp kullanılmadığı, devlet desteklerinin üretimde kullanılıp kullanılmadığı, yapılan yatırımların üretime katkılarının takibi konularında tımar sisteminden faydalanırdım.
3. Dirlik araziden elde edilen gelir tımar sistemi sayesinde düzenli olarak toplanmıştır. Devlet memurlarının maaş ödemeleri zamanında yapılmıştır, elde edilen gelirler o bölgede harcandığından yöresel yatırımlar sağlanmıştır. Tımarlı sipahiler aynı bölgeden sağlandığı için askeri istihdam gerçekleştirmiştir.

Çalışma No.: 65

Gazneliler: Hükümdarın saray hizmetlerini tanımlayan terim
Selçuklular: Sultanın mallarını ve hükümdara mahsus dirlikleri tanımlayan terim
Osmanlılar: Padişah, hanedan mensupları ve yüksek rütbeli memurlara verilen dirlik arazilerini tanımlayan terimdir.

Dirlikler üçe ayrılır: has, zeamet, tımar

Devlet hizmetinde bulunanlara hazineden para verilmez: maaş
Üretimde verimlilik ve devamlılık sağlar: toprak
Devletin taşraya hâkimiyeti güçlenir: merkezî otorite
Tam teşhizatlı ve masraf yapılmadan cebelü yetiştirilir: ordu
Jandarma görevi yerine getirilir: güvenlik

Has toprakların verildiği yüksek rütbeli memurlar: vezir, beylerbeyi, sancak beyi, defterdar

Has topraklar verildikleri kişilere göre dörde ayrılır:

Hass-ı Hümayun: Padişah

Havass-ı vüzera: Vezir ve yüksek rütbeli memurlar

Paşmaklık: Hanedan mensubu hanımlar

Tekaüt: Emekli memurlar

1. Bayezid: Has toprak yapılanmasına dair ilk kayıtların bulunduğu dönem

Cebelü: Has toprak sahiplerinin her beş bin akçelik kazancı için beslemek zorunda olduğu tam teşhizatlı askerler

Voyvoda: Dirliklerine gidemeyen has toprakları sahipleri adına yöneten idareciler

Orhan Bey: Osmanlı'da dirliğin ilk uygulandığı dönem

Çalışma No.: 66

1. Gelirleri hizmetleri karşılığı devlet görevlilerine akçe olarak ödenen tımarlardan daha yüksek gelire sahip dirlik arazileridir.
2. Zeamet adı verilen dirlik arazileri tasarruf eden zaimlerin orduya asker yetiştirmek, seferlere katılmak, buldukları bölgede asayiş sağlamak, tarımsal faaliyetlerin kurallara uygun yürütülmesini sağlamak gibi sorumlulukları vardır.
3. a) Tablo 1'e göre zeamet yüksek rütbeli devlet görevlilerine maaş olarak tahsis edilmektedir, denilebilir.
b) Zeamet gelirleri sancak gelirlerinin yaklaşık %13,2'sini oluşturmaktadır, bu nedenle zeamet gelirleri has ve tımar gelirlerinden daha azdır, denilebilir.

Çalışma No.: 67

1. Yönerge:

1. a) Merkezîyetçi devlet anlayışının gereğidir. Tımar sisteminin sağlıklı olarak işleyebilmesi, Osmanlı topraklarının kontrolü ve her türlü değişikliğin takibi ile mümkündür. Bu kontrol ve takip de ancak tahrirlerin yapılması ile sağlanabilirdi, denilebilir.
b) Yeni hükümdarın ülkesinin demografik yapısını, coğrafyasını ve en önemlisi ekonomik durumunu tüm ayrıntılarıyla değerlendirerek politikalar belirlemesine katkı sağlar, denilebilir.
2. Ülkede mevcut vergi durumu ile vergi mükellefi kişilerin sayısı belirlenir.
Yeni fethedilen yerlerin envanteri çıkarılır, tımarın uygulanması kolaylaşır.
Devlet otoritesinin sağlanması hızlanır. İşyan çıkarabilecek kişi ve gruplar hakkında bilgi sahibi olunur.
Halkın ihtiyaçlarına, sosyoekonomik durumuna göre düzenlemeler yapılabilir.
Dirliklerin yanı sıra mülk ve vakıf arazileri tespit edilir.

I.	Ekonomi (İktisat)
II.	Demografi (Nüfus bilimi)
III.	Yerleşim Yerlerinin Oluşumu
IV.	Hukuk Tarihi
V.	Bayındırlık (İmar)
VI.	Fiziki Coğrafya
VII.	İstatistik

Çalışma No.: 68**1.Yönerge:**

- Osmanlı Devleti'nde reyadan farklı olarak elinde padişah beratı bulunan, vergi ve yargılamada özel statüye sahip devlet işlerini yürüten zümre. (Öğrenciler bu konu ile ilgili farklı tanımlar yapabilir.)
- Osmanlı Devleti'ndeki yönetenler ile yönetilenler arasındaki tabakalaşmanın temel sebebini ekonomik faaliyetler olarak açıklayabiliriz.
- Osmanlı Devleti'nde çağdaşları olan toplumdaki gibi sınıf ayrımının olmadığını yönetenler ile yönetilenler arasındaki sorumluk ilişkisinden ve reyanın yetenekleri doğrultusunda yönetenler zümresine geçebilmesinden anlayabiliriz. (Öğrenciler farklı yorumlar yapabilir.)

Çalışma No.: 69

- Yönetici veya asker olmayan, vergi veren, şehir, kasaba ve köy ahalisiyle konargöçerlere "reaya" denir.
- İlk olarak askerî sınıf vardı bu sınıf memur ve askerlerden oluştu. Yani Osmanlı Devleti'nde memurlar da askerî sınıftaydı. Bu yönetici kesimi vergi vermezdi. İkincisi reaya idi. Bu sınıfın içinde yerleşik köylü ve konargöçer halk vardı. Esnaf, tüccar bu sınıftaydı. Yönetilen halk olarak ifade edilebilecek olan reyanın en belirgin ayrımı vergi veren kişiler olmasıydı.
- Devlet bir bölgenin yöneticisi konumundaki tımar sahibine karşı o bölgenin reayasının haklarını korumak için bazı yaptırımlar getirmiştir. Tımar sahibinin reaya angarya iş yaptırması yasaklanmıştır. Çünkü angarya, reyanın kendi işi olan üretimi aksatacaktır. Yine reyanın bir yerden başka bir yere göç etmesi de yasaktır. Burada da amaç hem üretimi devam ettirmek hem de sosyal yapıdaki bozulmayı engellemektir.

Çalışma No.: 70

- Gelir düzeyi 20.000 akçenin altında olan tımar adı verilen topraklar, gösterdiği faydadan dolayı askerî sınıfa mensup kişilere tahsis edilirdi. Bu kişilere Tımarlı Sipahi adı verirdi.
Askerî, ekonomik
Ekonomik
Siyasi, sosyal, ekonomik
Sosyal, ekonomik
- Devlet görevlilerine verilecek maaşın, hazineden karşılanması hem ulaşım hem zaman açısından külfet getireceğinden devlet, toplaması gereken vergi gelirleri ile maaşları ödeme yoluna gitmiştir. Merkezden uzakta olan topraklarda otoritenin kurulması için Tımarlı Sipahi gibi görevlilerin gönderilmesi zorunludur. Devlet bu şekilde hazineden hiçbir şey kaybetmeden ordu için gerekli olan insan, silah, malzeme ve eğitim açısından her an savaşa hazır bir kuvvet bulundurmıştır.

Çalışma No.: 71

- Tahmini Anlam: Öğrencinin bilgi birikimine göre; "Atlı asker, tımar sistemi içinde yer alan asker, zırh kullanan asker." şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
Gerçek Anlam: Zırhlı, teçhizatlı asker demektir.
- Mızrak, kılıç, ok, yay ve kalkan.

- Öğrencinin bilgi birikimine göre; "Sağlam zırh kullanarak orduya güç vermiştir, tam teçhizatla seferlere katılarak fetihleri kolaylaştırmıştır, tımar sistemi içerisinde güçlü bir yapıya sahip olarak büyük bir ordu kurmanın devlete maliyetini azaltmıştır." şeklinde cevaplar vermesi beklenir.

Çalışma No.: 72

- Deliler, en ön safta savaşan, şecaat ve cesaretleriyle meşhur olup düşmana korkusuzca saldırımları ve gözünü budaktan sakınmaması nedeniyle bu şekilde adlandırılmıştır. Günümüzde de Türk ordusu içinde yurt içi ve yurt dışı operasyonlarında görev yapmak üzere sıkı bir eğitimden geçmiş, fiziksel güç ve askerî yetenek bakımından üstün kabiliyetlere sahip, kılık kıyafet olarak diğer askerî birliklerden farklılık gösteren (bordo bereliler gibi) birlikler mevcuttur. Komando birlikleri, Jandarma Özel Harekât Birlikleri (JÖH), Polis Özel Harekât Birlikleri (PÖH) bu sınıftan sayılabilecek Türk ordusunun muharebe gücü yüksek seçkin birlikleridir.
- Ağır zırh ve silahlar kullanmadıklarından savaşlarda hızlı hareket edebilen birliklerdi. Deliler, sefere ordunun önünde gider, savaş sırasında düşman saflarını yarar, düşman ordusundan esirler alarak onlar hakkında bilgi edinilmesini sağlardı. Bu faaliyetleriyle düşman saflarının bozulmasında ve savaşın kazanılmasında önemli bir görev icra ederlerdi.
- Deliler, savaş dışındaki zamanlarda çoğu zaman çift çubukla uğraşan ve askerî eğitim ve disiplinden yoksun birliklerdi. XVII. yüzyılda savaşların kaybedilmesi, tımar sistemindeki bozulmalar; bu birlikleri de geçim sıkıntısına sokmuştu. İhtiyaçlarını karşılamak için eşkiyalık yapmaya başlamış ve halktan zorla haraç almışlardır. Anadolu'da çıkan birçok Celali ayaklanmasına öncülük etmişlerdir. Bu olumsuz tutum ve faaliyetlerinden dolayı Anadolu'da can güvenliği kalmamış ve düzen bozulmuştur. Başlarda Osmanlı ordusuna önemli katkıları olan bu zümre artık kontrol edilemez bir güç hâline gelmiştir. II. Mahmut Dönemi'nde merkezî otoriteyi güçlendirme ve ülke genelinde asayişin sağlama adına bu askerî zümre tamamen lağvedilmiştir.

Çalışma No.: 73

- Tahmini Anlam: Öğrencinin, bilgi birikimine göre; "Osmanlı Devleti'nin asker ihtiyacını karşıladığı sistem, ordunun güçlenmesini sağlayan sistem, merkezî otoriteyi güçlendirmek için uygulanan sistem." şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
Gerçek Anlam: Osmanlı vergi ve asker kaynaklarından birini oluşturan uygulamaya verilen ad.
- Öğrencinin bilgi birikimine göre; "Osmanlı Devleti Pençik sistemiyle merkezî otoriteyi güçlendirmek ve buyruğu altında, düzenli ve tamamen kendine bağlı bir askerî güç oluşturmak istemiştir." şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
- Öğrencinin bilgi birikimine göre; "Pençik sistemi işlemez hâle geldiği için yeni bir arayış içerisine girilmiş ve Osmanlı Devleti'nin egemenliğini kabul eden Hristiyan ailelerin çocukları devşirilmiştir. Kul sistemini uygulamıştır." şeklinde cevaplar vermesi beklenir.

Çalışma No.: 74

- Tahmini anlamı: Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; "Osmanlı Devleti'nin yönetici yetiştirme sistemi, Osmanlı Devleti'nin kabiliyetli bireyleri belirleme sistemi, Osmanlı Devleti'nin siyasi ve askerî alanlarda güçlü olmasını sağlayan sistem..." vb. farklı cevaplar verilebilir.
Gerçek anlamı: Osmanlı Devletinin asker ve yönetici ihtiyacını ortadan kaldırmak için Hristiyan ailelerin zeki ve sağlıklıları iyi olan erkek çocuklarının seçilip İstanbul'a getirilmesi ve nitelikli bir eğitim döneminden sonra yeteneklerine göre devletin farklı kurumlarında görevlendirilmesine devşirme sistemi denilmektedir.

- Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Siyasi ve askerî alanda yetenekli yöneticiler yetiştirmeyi, devlete ve padişaha bağlı bireylere sahip olmayı, merkezî otoriteyi güçlendirmeyi...” vb. farklı cevaplar verilebilir.
- Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Osmanlı Devleti’nde farklı vazifeler üstlenmiştir. Osmanlı devlet yönetiminde önemli mevkilerde bulunmuşlar. Osmanlı Devleti’nde siyasi ve askerî alanlarda etkili olmuştur...” vb. farklı cevaplar verilebilir.

Çalışma No.: 75

- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Osmanlı Devleti’nde padişahı koruyan askerler, Osmanlıların merkez kuvvetleri, padişahın komutası altında bulunan ve ulufe, bahşiş gibi değişik adlar altında hazineden ödenek alan askerlerdir.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Kapıkulu askerleri; savaş esiri ve kölelerden pençik ve devşirme uygulamaları ile seçilirdi, ulufe adıyla maaş alırdı, piyade ve süvari birliklerinden oluşurlardı, merkezî otoritenin güçlü kalmasını sağlardı, ‘kul tafisi’ olarak anılırdı.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.
- Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Kapıkulu sistemi, temeli Osmanlılar tarafından atılmış bir sistem değildir. Gulâm sistemi başta olmak üzere eski Türk İslam devletlerindeki uygulamalar temel alınarak oluşturulmuştur. Osmanlı Devleti, pençik ve devşirme kanunlarıyla insan ihtiyacını karşılamıştır. Kapıkulları sadece orduda değil sarayda, bahçelerde ve pek çok devlet kademesinde değerlendirmiştir.” şeklinde cevaplar vermesi beklenir.

Çalışma No.: 76

- Devletlerin uzun süre varlıklarını sürdürüp hâkim oldukları bölgelerde yüzyıllarca hüküm sürmelerinin ilk şartı kuvvetli bir orduya sahip olmalarıdır. Devlete bağlı olan ve düzenli olarak devletten maaş alan askerlerden oluşan ordunun eğitim ve muharebe kabiliyeti, devlete bağlı olmayan milis kuvvetlere göre daha yüksektir. Askerliğin meslek olarak benimsendiği, sürekli eğitim yapılarak her an savaşa hazır olunan orduda eğitim ve muharebe kabiliyeti daha yüksek olur.
- Devletin çeşitli kademelerindeki ihtiyaç, Devşirme sistemiyle giderilmiştir. Bu sistemle toplanan ve eğitilen gayrimüslim çocuklar, kabiliyetlerine göre devletin çeşitli kademelerinde görevlendirilerek devletin asker ihtiyacı giderilmiştir. Devşirme usulüyle toplanan gayrimüslim çocuklardan oluşturulan Yeniçeri Ocağı gibi düzenli bir ordu sayesinde Osmanlılar kâdıkları birçok savaşta başarı elde etmişlerdir. Ayrıca Yeniçeri Ocağı sayesinde devletin merkezî otoritesi güçlenmiştir.
- Günümüz koşulları gereği teçhizat ve donanım açısından orduyu daha ileri seviyeye ulaştırmak için mücadele ederim. Gelişmiş askerî teknolojileri araştırarak, irdelenecek ve bunlardan elde ettiği sonuçlardan hareketle ülkemiz teknolojisine katkı sağlayacak kabiliyetli bir ekip kurardım. Kurduğum bu Ar-Ge ekibini çok ileri düzeyde bilişim ve teknoloji bilgisine sahip kişilerden oluştururdum. Savunma sanayiinde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların sayısını artırırdım.

Çalışma No.: 77

- Kendisi de bir asker olan Yarbay Mustafa Kemal, Bulgar ve Avrupalı devlet adamlarına Osmanlı Devleti’nin güçlü bir devlet olduğunu ve bu gücünü o dönemdeki Yeniçeri ordusundan aldığını göstererek manevi bir üstünlük sağlamak istemiştir.
3. Çıkış.

Çalışma No.: 78

1.Yönerge :

Öğrencilerden cebecilerin yeniçeriler için kılıç ve tüfek gibi silahlar, uygun kalitede barut ve çadır imal ettiklerini söylemeleri beklenir.

2.Yönerge :

- Savaş malzemelerini cebehane denilen silah depolarında korumak,
 - Savaş zamanı gerekli olduğu kadar cephaneyi deve ve katırlarla orduya, donanmaya ve kalelere nakletmek,
 - Yeniçerilere silahlarını cephede dağıtmak,
 - Savaş sonunda silahları toplayarak, İstanbul’a naklini sağlamak, ihtiyaç duyulanları tamir etmek ve silah depolarında muhafaza etmek,
 - Yeniçerilerin devlet merkezinde bulunurken tüfek taşımaları yasak olduğundan talim zamanında kullanacakları tüfekleri vermek ve işleri bitince yine geri almak işlerini yapmışlardır.
- Ankara’daki Cebeci semtinin adının, cephane ve cephanelik kelimelerinin Osmanlılardaki cebeciler teriminden gelmesi günümüzle ilişkilendirilebilir.
- Günümüzde Savunma Sanayi cebeci ocağının Osmanlı Dönemi’nde üstlendiği görevi çok daha kapsamlı bir şekilde üstlenmiştir. Bunun dışında ordumuzun ihtiyaçlarını karşılayan kurumlara örnek olarak
 - Türk ordusunun silahlarını üreten Makine ve Kimya Endüstrisi kurumu,
 - Füze gibi uzun menzilli silahları üreten Roketsan,
 - İnsansız hava araçlarını üreten firmalar,
 - Ülkemizdeki cephanelikleri bünyesinde bulunduran Milli Savunma Bakanlığı gösterilebilir.

Çalışma No.: 79

- Devrin şartlarına göre çok sağlam surlarla korunan İstanbul şehrinin alınması için döktürülen toplar, surlarda delik açarken eş zamanlı olarak da lağımıcılar tarafından yer altında açılan tünellerde patlatılan barutlar surların çökmesini sağlamıştır. Osmanlı askerî bu sayede şehre girmiş ve fetih gerçekleşmiştir.
- Lağımıcıların temel görevi düşman surları ve tahkimatının altına uzanan tüneller kazmak, buralara mayınlar yerleştirmek ve bu mayınları önceden kararlaştırılan bir zamanda patlatmaktır. Kalede gedikler açarak, askere geçit hazırlayan bu personel, karşı lağımıcılık görevini de üstlenirdi.
- Günümüz ordularında bulunan istihkâm sınıfı, lağımıcıların yaptığı görevleri üstlenmiştir. İstihkâm sınıfı, birliklerin hareket kabiliyetini artırmak amacıyla, karşı mayın hareketi icra eder, engelleri etkisiz hâle getirir ve geçit açar, kuru ve sulu açıklıklardan geçişi sağlar, muharebe yolları ve izlerinin inşaa ve bakımını yapar, ileri bölge havacılığına istihkâm desteği sağlar. Düşmanın hareket kabiliyetini engellemek amacıyla; mayın hareketi ile engelleme ve esirgeme hareketi gerçekleştirir.

Çalışma No.: 80

- Bu kadar geniş yetkilerle donatılmış olan bir saray mensubu, tabii ki hükümdarın da en yakını olurdu. Padişahın hemen her an yanında bulunur, hükümdar denizden, yani saltanat kayığı ile bir yerlere gideceği zaman dümene bostancıbaşı geçirdi ve bu yakınlık, bostancıbaşına sarayda padişah dışında sakal bırakma iznine sahip tek kişi olma hakkını vermişti.
- Devşirme Osmanlı’nın fethettiği topraklarda bulunan Hristiyan çocukların alınarak yetiştirilmesine verilen isimdir. Bu çocuklar Osmanlı himayesine alınarak bürokrat ve asker olarak yetiştirilmekteydi. Devşirme yoluyla Osmanlı’ya hizmet eden bu çocuklar aldıkları eğitim sayesinde ordu için yararlı birer asker olmaktadır. Ayrıca eğitimini başarıyla tamamlayan yüksek bürokratlar çıkmaktaydı. Devşirme döneminde Bostancı Ocağı’na Anadolu ve Rumeli’den toplanan acemiler alınır. Devşirmeler Bostancı Ocağı’na alınırken Bostancıbaşı da hazır bulunur ve Bostancıbaşının nezareti altında acemi oğlanı ayrılırdı.

Çalışma No.: 81

- İlmiye sınıfı mensupları eğitim, hukuk, fetva, ve dinî hizmetlerde görev yaparlardı. Günümüzde bu işleri eğitim alanında Millî Eğitim Bakanlığı, hukuk alanında Adalet Bakanlığı, din alanında ise Diyanet İşleri Başkanlığı yerine getirmektedir.
- İlmiye sınıfı mensupları dinî alanda halkın ibadet işlerine yardımcı olma, dinî konularda halkı bilgilendirme, halkın istediği dinî hizmetleri yerine getirme işlerini yürüttürdü. Adalet işlerindeki konularda İslam hukukuna uygun olarak halk arasındaki anlaşmazlıkların çözümünü ve adaletin yerine getirilmesini sağlardı. Devlet düzeninin korunmasına hizmet ederdi.

Çalışma No.: 82

- Osmanlı Devleti, askerî anlamda fetihlerle sınırları genişleyen bir ülkeye egemendi. Genişleyen Osmanlı ülkesinde yasaların işlerliğiyle düzen sağlanmaktaydı. Bu noktada ülkeyi yöneten devletin tüm yazışmaları, kayıt sistemi ve ekonomik işlerini kalemiye sınıfı yerine getirmekteydi. Bu da geniş alanlardaki Osmanlı egemenliğini düzenli, uzun zamana yayılan ve ülkede ortaya çıkan çeşitli problemlerin çözümünün kaynağı olarak ihtiyaç duyulan kurumları oluşturmaktaydı.
- Kalemiye mensupları sadece devletin bürokratik düzeninin iyi işlemesini sağlamamıştır, aynı zamanda donanımlarıyla Osmanlı kültüründe olumlu kişilik modeli de oluşturmuşlardır.

Çalışma No.: 83

- Kapıkulu piyadeleri (yeniçeri, cebeci, topçu, top arabacı humbaracı ve lağımçı ocakları), kapıkulu süvarileri, beylerbeyi, vezirler, sancakbeyi, donanma görevlileri, kale muhafızları, cebelü gibi askerlik ve idari işlerde görevli olanlar bu sınıfta yer almaktadır.
- Seyfiye sınıfının devşirme ve tımar sistemine dayanması, üyelerin bir kısmının ulufe maaşıyla bir kısmının da dirliklerle geçimlerini sağladığını göstermektedir. Padişahın sonra devletin en üst düzeydeki yöneticisi olan sadrazam bu sınıfta yer almaktadır. Seyfiye sınıfındaki görevliler devlete yaptıkları hizmetlerden dolayı vergiden muaf tutulmuştur. Bu sınıfta mensup görevliler merkezde ya da taşrada görev almışlardır.
- Devletin yıllık gelir ve giderleri hakkında padişaha bilgi sunma

Başkentin güvenliğini sağlama

Divanda alınan kararlarla ilgili fetva verme

Padişah adına yürütme yetkisini kullanma

Eyaletlerin yönetiminden sorumlu olma

Medreselerde ders verme

Çalışma No.: 84

- Tasavvuf ilahi aşkı bulma yoludur. İyiliğe, güzelliğe ve hayırlı olana erişebilmemizi, 'ben' olma iddiasından ve hırslarımızdan arınarak nefsimizi denetim altına alabilmemizi sağlayan içsel bir yolculuktur. Tasavvuf ehli kişiler edep sahibi, haddini bilen, iyi huylu, yardımsever, kul hakkına saygı duyan, kalpleri incitmeyen, dünya güzelliklerinin geçici olduğunun farkında olan, Allah aşkı ile yanan, yumuşak kalpli, insanın dış görünüşüne değil özüne kıymet veren kimseleridir.

Çalışma No.: 85

1.Yönerge:

	TEKKE	ZAVİYE	MEDRESE
Bilgi, ilim ve ahlak yönünden en mükemmel insanın yetişmesini sağlamayı amaçlamıştır.			X
Kuruldukları ilk devirlerden itibaren birer sosyal yardımlaşma ve dayanışma kurumu niteliği taşımıştır.	X	X	
Tarikat faaliyetlerinin yürütüldüğü küçük yapılarıdır.		X	
Dinî ve ilmi konularda akademik seviyede ders verilen eğitim kurumlarıdır.			X
Genellikle büyük yerleşim alanları dışında, küçük köy ve kasabalar ile yollar üzerinde açılmıştır.		X	
Toplumun manevi ve ahlaki açıdan eğitimine üzerinde yoğunlaşmıştır.	X	X	
Bir şeyhin yönetiminde tasavvuf eğitiminin verildiği mekânlardır.	X	X	
Değişik zamanlarda ve değişik coğrafyalarda "zaviye, hankah, dergâh, ribat, asitane, imaret.." gibi isimlerle anılmıştır.	X		
Büyük şehirlerde ve kervan yolları üzerinde inşa edilen bu yapılar tasavvufî eğitimin yanında han, imaret ve kervansaray hizmeti de görmüştür.	X		
Yönetim kademeleri için devlet adamı yetiştirmiştir.			X
Genellikle seyh, mürit, padişah ve yöneticiler tarafından yapılmıştır.	X	X	
Şiir ve musiki yardımıyla ruha coşku veren zikir meclislerinin farklı bir atmosfer oluşturduğu mekânlardır.	X		
Allah sevgisi temasına daha çok yer vermiş, korku yerine sevgi unsurunu işlemişlerdir.	X		
Dervişlerin toplandığı, dinî ve ahlaki açıdan eğitimin verildiği, kâmil insan yetiştirme kurumlarıdır.	X		

2.Yönerge:

- Medreseler, akademik eğitim kurumları olarak daha önceden belli bir tahsil olarak gelen talebeleri kabul edip devlet adamı yetiştirme işlevlerini ön plana çıkartırken tekkeler toplumun bütün kesimlerini kabullenerek mürit edinmiştir. Medreselerde bilimsel bir eğitim verilirken tekkelerde tasavvufa yönelik eğitim ön plana çıkmıştır. Zaviye ise kırsal kesimlerde yer alan ve tekkeye göre daha küçük olan yapılar olmasına karşın dinî ve sosyal işlevleri tekke ile benzerlik gösterir.
- İslam'ın tebliği yönüyle dinî, askerî sevk ve idareyi kolaylaştırma yönüyle siyasi ve idari, ticarete engel olabilecek eşkiya vs. gibi kimselere mani olmak ve tarım faaliyetleri yönüyle idari-ekonomik, yolcular içinde bir sığınak olması, kültür iletişimi, halk arasındaki birlik ve sıhatli bir haberleşmenin sağlanması yönüyle sosyal işlevleri olmuştur.

Çalışma No.: 86

- İslam'ın tebliği, askerî sevk ve idareyi kolaylaştırma, yolcular için bir sığınak, kültür iletişimi, halk arasındaki birlik ve sıhatli bir haberleşme çağrışimleri oluşturmaktadır.
- Devletin destek olması, toplumda duyulan ihtiyaç vb. etkili olmuştur.
- İslam kültür ve medeniyetinin nesilden nesile aktarılmasında etkili kurumlardan biri de tekkelerdir. Tekkeler, cami ve medreselerin fonksiyonlarını tamamlayıcı ve güçlendiren bir rol üstlenmiştir. Tekkeler tasavvufî eğitimin yanında ilim, sanat ve edebiyat gibi toplumsal hayatta ihtiyaç duyulan alanları da kapsamıştır. Yetim ve kimsesizlerin bakım ve eğitimi, ruhi hastalıkların tedavisi ve fakirler için aşevi gibi hizmetleri de yürütmüşlerdir.

Çalışma No.: 87

- Türk ve Müslüman olmalı, medrese eğitimi almalı ve dinî hukuka hâkim olmalıdır.
- Osmanlı Devleti'ndeki kazaskerlik kurumunun kendinden önceki ve çağdaşı birçok Türk-İslam devletinde de var olması bu devletlerarasındaki siyasi, idari ve kültürel etkileşimi göstermektedir. Devletlerin temelinde Türk ve İslam öğelerinin yer alması benzer kurumların ortaya çıkıp yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır.

3. Hukuk ile ilgili görevler günümüzde Adalet Bakanlığı, eğitim ile ilgili görevleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

Çalışma No.: 88

1. a) *Müdrerris* medreselerde ders veren kişidir.
b) Yüzyıllar önce medreselerde uygulanan eğitim metotları günümüzde de uygulanmaya devam etmektedir.
2. Temel vasıfları dindarlık, fazilet, tevazu ve olgunluk olan müdrerrisler, bütün ilmiye sınıfı mensuplarına ve topluma örnek olacak niteliklere sahip kişiler olmuşlardır.
3. Bu uygulamalar, müdrerrislerin akademik yönden gelişimlerine katkıda bulunmuştur.

Çalışma No.: 89

Kadılık Mesleğinin Önemi	Sebeplenebileceği Riskler
<p>Kadılarının kazalarda hem adli hem de idari yetkilere sahip olması, önemli bir devlet görevlisi olduklarının göstergesidir.</p> <p>Padişah beratı ile tayin olmaları direk padişaha bağlı oldukları, en ücra köşede bile padişah iradesini temsil ettikleri anlamına gelir.</p> <p>O dönemin anlayışına göre atanmaları için gerekli olan özellikler, halkın devlete güvenini artıracak unsurlardır.</p>	<p>Maaş olarak baktıkları davalardan belirli bir yüzde almaları suistimale açık bir durumdur, merkezî otorite zayıf olursa kadılık mesleği istismar edilebilir.</p> <p>Suistimalleri veya mahkemelerde kanunsuzca verdikleri hükümler teftiş edilemezse vatandaşın devlete bağlılığını zayıflatabilir.</p>

	İDARI	BELEDİ	ADLI	MALİ	ASKERİ
Devletin talebi olduğu zamanlarda halktan asker yazmak, sefer için toplanan vergiyi en kısa sürede orduya ulaştırmak.					X
Şehrin genel düzenini, altyapı ve imar hizmetlerini, çevre temizliğini gözetmek.		X			
Cami, vakıf ve okul yönetimlerini denetlemek.	X				
Hırsızlık, gasp, cinayet, eşkıyalık vs. bütün davaları şeri mahkemelerde hükme bağlamak.			X		
Kazanın yönetimini ve asayişini sağlamak.	X				
Para rayicine dikkat etmek, rayiçten fazlaya sikke değişimini önlemek, piyasada sahte para bulundurulmasına engel olmak.				X	
İstifçilik, karaborsacılık vb. yolsuzlukları önlemek.		X			
Evlenme, boşanma, miras, nafaka, vasi belirleme gibi işlemleri yapmak.			X		

Çarşı ve pazarlarda satılan ürünlerin fiyatlarını belirlemek ve ölçü aletlerinin kontrolünü sağlamak.		X			
Tapu sicil kayıtlarını düzenlemek.	X				
Sefer sırasında ordunun ihtiyaçlarını temin etmek, yol ve konaklama tesislerini önceden kontrol etmek.					X
Loncaları, kale dizdarlarını, birtakım dinî grup ile zaviye ve tekkeleri denetlemek.	X				

3.

Mahmut İhsan Efendi

Osmancık Kaymakamı
Osmancık Askerlik Şubesi Müdürü
Osmancık Belediye Başkanı
Osmancık Emniyet Müdürü
Osmancık Hâkim ve Savcısı
Osmancık Zabta Amiri
Osmancık Tapu Kadastro Müdürü

Mobil: 0123 456 78 90 Adres: Bağdat Cad. No:123 Osmancık E-posta: mahmut@crm.com.tr İnternet sitesi: www.mhsm.com.tr

Çalışma No.: 90

1. Yönerge:

1. Şeyhülislam Osmanlı Devleti'nde ilmiye sınıfının başı olarak dini, siyasi ve idari görevleri olan kişidir. (Öğrenciler bu soru için farklı tanımlar da yapabilirler.)

2. Yönerge:

1. Öğrenciler bu soruyu kendi bilgi ve birikimleri doğrultusunda cevaplandırabileceklerdir

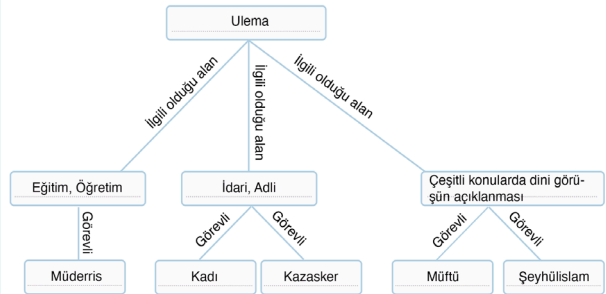
Çalışma No.: 91

Yönerge:

- 1.

- 2.

Çalışma No.: 92

1. “Muhakkak ki ilim insanların, canlarını, nefeslerini uğruna tükettiği, tahsil etmek için kararları, kıtaları aştıkları en yüce şeydir.” sözüyle bilim öğrenmeye verilen önem anlatılmaktadır. İcazetname almayı hak etmek ile bu çabanın zorluğuna vurgu yapılmaktadır.
2. a. 4,5,6,7,9
b. 3,7,9
c. 1,2,5,8,

Çalışma No.: 93

1. Bir vakfın kurucusu tarafından düzenlenen vakfın işleyişiyle ilgili resmî belgeye vakfiye denir. Vakfedilen bir malın hangi hayır işlerinde kullanılacağı, ne şekilde yönetileceği, nasıl idare edileceği, nerelere ne gibi harcamalar yapılacağı, kaç kişinin çalışacağı, bunlara ne kadar maaş ödeneceği gibi birçok bilginin yer aldığı belgedir.
2. Bir şehirde bulunan mescit, medrese, darüşşifa ve kervansaraylara ait vakfiyeler o döneme ait eğitim, tıp, sanat ve mimari hakkında en önemli bilgileri veren kaynaklardır. Örneğin vakıf medreselerden yararlanan kişi sayısı eğitim, darüşşifalarda tedavi görme sağlık konusunda toplumun hastalıklarla mücadele ve o dönemin şartları hakkında bilgi verir. Ayrıca sıradan insanların, köylülerin, sanat ve ticaret erbabının gündelik hayatlarına dair bilgiler de vakfiyelerde yer alır.
3. Öğrencinin edindiği bilgi birikimine bağlı olarak “vakıfların kamu yararları, yoksulların ihtiyaçlarının giderilmesi vb.” şeklinde cevaplandırması beklenir.

Çalışma No.: 94

1. Vakıflar, Osmanlı toplum hayatında büyük bir yer işgal ettiğinden insanlara dayanışma, yardımlaşma, iyilikseverlik gibi bir çok önemli değerler katmaktaydı. Toplum hayatındaki sosyal hizmetlerin neredeyse bütününe kapsıyordu. Öyleki, ihtiyacı olan herhangi bir kişi doğumundan ölümüne kadar vakıfların desteğiyle bütün ihtiyaçlarını karşılayabilir, yaşamını sürdürebilirdi
2. Öğrenci bu soruyu kendisine göre yanıtlayacaktır.

Çalışma No.: 95

1. Sabancı Vakfı (Hacı Ömer sabancı Vakfı) (3),
Toplum Gönüllüleri Vakfı (5),
Türk Eğitim Vakfı (TEV) (7),
Darüşşafaka Vakfı (9)
2. Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL) (2),
Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) (4)
3. Darülaceze Vakfı (DAV) (1),
Sabancı Vakfı (Hacı Ömer sabancı Vakfı) (3),
Türk Silahlı Kuvvetleri Mehmetçi Vakfı (6)
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (8)

Çalışma No.: 96

1. Hisar: Bir mesken olması düşünülerek tahkim edilmiş tek bir kitle hlindeki yapı, şato.
Kale: Stratejik bir yeri, bir geçidi korumak amacıyla inşa edilen askerî yapı.
Sur: Bir şehir veya bir kasabayı hatta bazan bütün bir eyaleti korumak üzere bu yerin etrafını çeviren kuleli tahkimat duvarlarına denir.
Metris: Toprağı kazmak suretiyle acele yapılan siperlerden ibaret geçici kalelere metris denir.
2. Genellikle kaleler; yol kavşağı, ana yol, geçit yeri, dağlar arasında boğaz, denize uzanan burun, kıyıda az uzaktaki adacıklar, köprü başları gibi stratejik yerlerde inşa edilmiş ve bu sırada arazinin doğal özelliklerinden de yararlanılmıştır. Yer seçilirken ayrıca kolay ve az sayıda bir kuvvetle savunulabilmesi dikkate alınmıştır.
3. Bizans’a yardıma gelecek kuvvetleri engelleme amacıyla yapılmıştır. Orta ölçekte bir askerî birliği barındıracak büyüklüktedir. Gıda ve su ihtiyacını karşılayabilecek yapısı vardır. İnsanların pek çok ihtiyacına cevap verecek şekilde inşa edilmiştir.

Çalışma No.: 97

1. Görsel 2 ve Görsel 3 meydan muharebesi iken Görsel 1 ve Görsel 4 kale kuşatmasını göstermektedir. Meydan savaşları birbirine hasım tarafların aynı coğrafi ortamda karşılaşp göğüs göğüse çarpıştıkları bir cengi ifade eder. Kale muhasaraları savunmacıların bir mimari koruma içinde savunma yapması, kuşatanlar ise kale çevresinde herhangi bir mimari koruma olmadan saldırıda oldukları bir sahneyi yansıtır. Kuşatma savaşlarının en önemli özelliği bir tarafın kendini koruyan bir kale içinde olmasıdır. Bu açıdan kuşatma sahnesinin en belirgin ögesini bizatihi kalenin kendisi oluşturur. Meydan savaşlarında her iki tarafa taarruzda iken muhasaralarda bir taraf savunma da diğer taraf taarruzdadır.
2. Muhasara, ele geçirme amacıyla bir yerin etrafını sarıp kale sahiplerinin dışarı çıkmasını ve yardım almasını engelleme manası taşır.
3. Öğrencinin bilgi birikimine göre günümüzde de devletlerin bir bölgeyi kuşatma altına aldığı dair haberler bulunmaktadır. Geçmiş kuşatma örneklerinden farkı ise kalenin olmamasıdır. Günümüzde psikolojik, ekonomik ve askerî müdahaleler yapılarak bölgenin işgali söz konusu olmaktadır. Bu konu hakkında öğrencilerin haber başlıklarını incelemeleri istenebilir.

Çalışma No.: 98

1. Tahmini Anlam: Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Bizans imparatoru Bazı devletlerde hükümdar için kullanılan tabir, Caesar’ın lakabı...” vb. farklı cevaplar vermesi beklenir. Gerçek Anlam: Roma ve Doğu Roma (Bizans) imparatorluklarında hükümdara verilen “Caesar” unvanının İslam ülkelerindeki kullanılan biçimidir.
2. Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Osmanlı hükümdarlarının kendilerini Roma İmparatorluğu’nun varisi olarak kabul etmeleri. Osmanlı Devleti’nin bir cihan devleti olduğunu vurgulamak istemeleri. Osmanlı hükümdarlarının cihanda sadece kendilerinin kayser olduklarını iddia etmeleri...” vb. farklı cevaplar vermesi beklenir.
3. Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Rusya’nın siyasi ve askerî olarak güçlü olduğuna. Osmanlı Devleti’nin eski gücünü muhafaza edemediğine. Ülkeler arasında siyasi dengelerin değiştiğine...” vb. farklı cevaplar vermesi beklenir.

Çalışma No.: 99

1. a) Öğrencinin bilgi birikimine göre; “birinci elden ” vb. farklı cevaplar vermesi beklenir.
b) Öğrencinin bilgi birikimine göre; “barut ve silah gibi harp malzemesi “deri, ipek” vb. sanayi ham maddeleri...” vb. farklı cevaplar vermesi beklenir.
2. Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Avrupada Hristiyan birliğine karşı müttefik arayışı, fetihlerde Avrupa’da ilerlemeyi kolaylaştırma amacı, siyasi hamlelerde ve askerî faaliyetlerde denge politikası, devletin menfaatlerini sürdürmesi söylenebilir.” vb. farklı cevaplar vermesi beklenir.
3. Öğrencinin bilgi birikimine göre; “Osmanlı idari kademe-lerindeki vazifelilerin bazen şartları iyi bilmemesi bazen de bilerek iltizamla idare edilen gümrüklerde kazancı arttırma hırsı nedeniyle hükümleri uygulamak istememesi, yabancı tüccarın gümrük vergisi vermeme suretiyle karlarını arttırmak için kaçakçılığa teşebbüs etmeleri, ahitname maddelerindeki açıklardan faydalanmaya çalışılması, elçilik ve konsoloslukların olumsuz çalışmaları ahitname hükümlerinin ihlaline yol açmıştır.” vb. farklı cevaplar vermesi beklenir.

Çalışma No.: 100

1. Tahmini anlam: Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Osmanlı Devleti’nin yönetim sisteminin bir parçasıdır. Bir yönetim birimidir. Teşkilatlı yönetim organizasyonudur...” vb. farklı cevaplar verilebilir.
Gerçek anlam: Osmanlı yönetim sisteminde en büyük sivil ve askerî bölgedir.
2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Bölgedeki feodal Katolik Latinleri bertaraf etmeleri. Katoliklerin nüfuzunu kırmak için Ortodoks kilisesini desteklemeleri. Ada halkını himaye edip gönüllerini kazanmaya çalışmaları. Rum köylülerinin çalışma yükünü azaltmaları. Ada’nın Türk nüfus oranını arttırmaya çalışmaları...” vb. farklı cevaplar verilebilir.
3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı yerde bulunur. Doğu Akdeniz’in hâkimiyeti için stratejik bir konumdur. Deniz ticareti yönünden önemli doğal limanlara hem yakın hem de sahiptir. Anadolu coğrafyasının güvenliği açısından kilit noktadır...” vb. farklı cevaplar verilebilir.

Çalışma No.: 101

1. Öğrencinin; hilafetin devlet başkanlığı kurumu olduğu, halifenin ise devlet başkanını ifade ettiği şeklinde cevap vermesi beklenir.
2. Öğrencinin; Hz. Ebu Bekir ile başlayan Dört Halife Dönemi’nde halifelerin ilk Müslümanlardan, Hz. Peygamber’in yakın arkadaşlarından biri olma ve istişare yoluyla seçilme prensipleri dikkate alınmışken Muaviye ile birlikte saltanat sistemine geçildiği şeklinde cevap vermesi beklenir. Dolayısıyla hilafet kurumunda meydana gelen değişimle saltanat sistemine geçildiği cevabı vermesi beklenir.
3. Öğrencinin; Hilafet-i ulya’nın gazilik geleneğinde dayandığı ve dolayısıyla yeni hilafet anlayışının temel fikrinin gaza ve İslam’ın himaye edilmesi şeklinde cevap vermesi beklenir.

Çalışma No.: 102

1. Tahmini anlam: Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Ayrıcalık, ticaret antlaşması, imtiyaz...” vb. farklı cevaplar verilebilir.
Gerçek anlam: Bir devletin bir antlaşmaya bağlı olarak başka devletlere tanıdığı iktisadi ve sosyal ayrıcalıklardır.

2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Siyasi, sosyal, ekonomik, hukuki, dinî...” vb. farklı cevaplar verilebilir.
3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Yabancı devletler içerisinde müttefikler elde etmeyi. Osmanlı Devleti’ne karşı kurulması muhtemel ittifakları engellemeyi. Osmanlı coğrafyasında ticareti geliştirerek ekonomik kazanç sağlamayı...” vb. farklı cevaplar verilebilir.

Çalışma No.: 103

1. Tanrının İncil’de geçen tanrı kelamının, imanın ve peygamberin yüce olduğuna inanıldığı, din adamının hiçbir ayrıcalığının olmadığına inanılmaktadır. Ayrıca Kitabı mukaddesin imanî hakikatin tek kaynağı olduğu, Tanrı ile kul arasında İsa’dan başka aracının olmadığı, Tanrının tek olduğu ve ikonlara inanılmadığı ifade edilmektedir.
2. Mezhep birliği bozulmuş ve yeni mezhepler ortaya çıkmıştır. Eğitimin kilisenin elinden alınmasıyla eğitim laik bir yapıya dönüşmüştür. Katolik Kilisesi kendini yenilemek zorunda kalmıştır. Avrupa büyük bir zarar görmüştür.
3. Katolik Kilisesi’nin etkisinin kırılmasıyla Avrupa’nın gelişmesi yönündeki engeller ortadan kalkmıştır. Kilisenin halk üzerindeki baskısının azalmasıyla halk aydınlanma dönemini yaşamıştır.

Çalışma No.: 104

1. Habsburglar, Avrupa’da bulunan diğer hanedanlar ile gerçekleştirdikleri siyasi evlilikler yoluyla o hanedanlıklar üzerinde hâkimiyet kurmayı amaçlamışlardır. Bu yöntemle ciddi bir askerî ve ekonomik kayıp yaşamadan Avrupa’nın büyük bir bölümünde yüzyıllarca hâkimiyet kurmuşlardır.
2. II. Viyana Kuşatması (1683) Osmanlı Devleti’nin başarısızlığıyla sonuçlanmıştır. Bu kuşatma sonrası Avrupa’da Osmanlı Devleti’ne karşı “Kutsal İttifak” kurulmuştur. Kutsal ittifak devletlerine yenilen Osmanlı Devleti güç kaybetmiştir. 1699 Karlofça Antlaşması’yla bu devletlere büyük çapta toprak kaptırılmıştır. Karlofça Antlaşması’ndan sonra toprak kayıpları devam eden Osmanlı Devleti, Avrupa karşısındaki siyasi ve askerî üstünlüğünü kaybederek zaman içinde Orta Avrupa ve Balkanlar’dan geri çekilmek zorunda kalmıştır.
3. I. Dünya Savaşı’nda yenilenlerin hanedanlıkları sona ererken, galip devletlerin hanedanlıkları ve krallıkları varlığını devam ettirmiştir. Bu devletler demokratik yönetime geçmiş olsalar da yetkilerini kısıtladıkları krallıklarının siyasi yapı içerisinde muhafaza etmişlerdir.

Çalışma No.: 105

1. Coğrafi Keşiflerin insan gücü kaynağını siyasi ve adli suçlular ile maceraperestler oluşturmuştur. Bundan dolayı bu insanlar yeni keşfedilen yerlerde medeniyetleri yok ederek yağmalamışlardır. Avrupa’daki devletler hem suçlulardan kurtularak toplumsal huzuru ve keşifler sonrası altın ve gümüşü elde ederek ekonomik sömürüyü sağlamışlardır.
2. Osmanlı Devleti ticari faaliyetlerde yeni vergi düzenlemelerine gitmiştir. Hint Okyanusu kıyısı olan devletler ile ittifak yaparak Umman Denizi ve Kızıldeniz’deki siyasi egemenliğini arttırmaya çalışmıştır. Hint Okyanusu’na seferler düzenleyerek Portekizlilerin gücünü kırmaya çalışmıştır.
3. Avrupalı devletler yeni keşfedilen yerlerde yerli medeniyetleri yıkarak sömürge imparatorlukları kurmuşlardır. Yeni yerleri sömürerek tahmini 16 milyon ton altın ve gümüşü Avrupa’ya taşımışlardır. Sanayi Devrimi’nin arkasında bu ekonomik gelir bulunmaktadır.

Çalışma No.: 106

- Harem kadınların, Enderun ise erkeklerin sarayda eğitim gördükleri kurumlardı. Bu kurumlar, Osmanlı Devleti'nin devleti yönetecek donanım ve niteliğe sahip kişilerin yetiştirilmesine önem verdiğinin bir göstergesidir. Saray yalnızca siyasi yönetimin değil, aynı zamanda eğitim ve kültürün de merkezidir. Bu da devletin askerî ve siyasi güçle beraber kültürel bir ayak üzerinde yükseldiğini göstermektedir.
- Saraydaki harem kurumu, dönemin şartları çerçevesinde kadınlara yönetici sınıf içerisinde dâhil olabileme imkânı vermiştir. Böylece kadınlar, siyasi yaşamda yer alabildikleri gibi sosyal yaşamda da saray kültürü ile birlikte bir model oluşturabilmişlerdir.

Çalışma No.: 107

-
- Türkçe
 - devşirilen
 - idarî / askerî / saray
 - İslami bilgiler / askerlik / siyaset

Çalışma No.: 108

- Devletin ekonomik durumunun gittikçe kötüye gitmesi ile müsadere sistemi giderek yaygınlaşmıştır. Böylece sıkıntılı dönemlerde bu sistem ile hazineye gelir sağlanmaya çalışılmıştır.
- Müsadere uygulaması ile devlet adamlarının görevini kötüye kullanarak rüşvet ve yolsuzluk gibi yollarla haksız kazançlar elde etmesine engel olunmaya çalışılmıştır.
- Öğrencilerin bilgi birikimi doğrultusunda; "Müsadere uygulanacak kişinin önce yargılanması, sonra cezalandırılması gerekir. Kişinin ceza alması ya da vefat etmesi hâlinde ise malı müsadere edilen kişinin geride kalan ailesinin zor durumda kalmaması için mal varlığının bir kısmı onlara bırakılmalıdır." şeklinde yanıtlar vermeleri beklenmektedir.

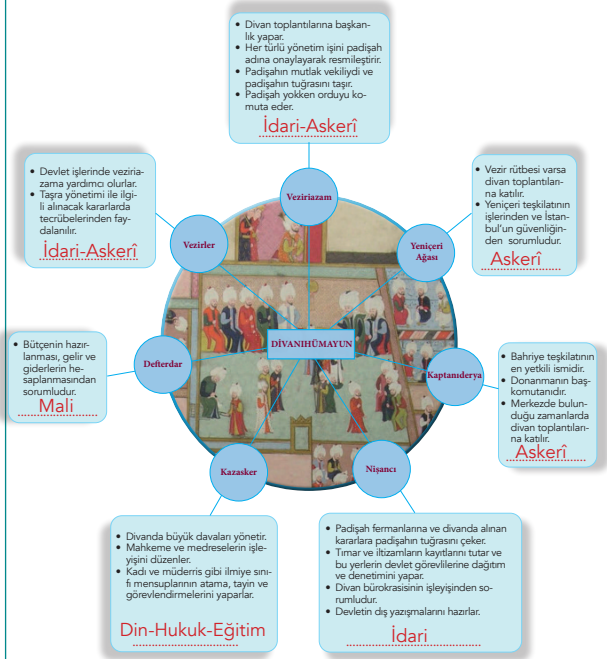
Çalışma No.: 109

- Devletlerin "Ülke, hanedanın ortak malıdır." anlayışına tabi bir yönetime sahip olması bu devletlerin siyasi hayatları boyunca birçok saltanat mücadelesine maruz kalmasına sebep olmuştur. Bu siyasi kargaşa devletin sürekliliğini ve güçlü bir otorite oluşturmamasını engellemiş, devletlerin ömrünü kısaltmıştır.
- Monarşiye dayalı bir rejimin sürekliliği bakımından hanedan temel unsurdur. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yıkılışına kadar geçen altı asırlık uzun dönemde tahta geçen 36 padişahın tamamı Osmanlı hanedanına mensuptur. Tebaa, idareci, asker ve ilmiye sınıfı hep birlikte hareket ederek mevcut padişahı tahttan indirebilir; hanedanın başka bir üyesini tahta geçirebilir. Ancak hanedanın mutlak hâkimiyetini ve iktidarını sorgulayamazlardı.

Çalışma No.: 110

- Türk tarihinin geneli dikkate alındığında miras yani veraset hakkı, "hanedana mensup olması, kan bağı olması, en büyük evlat olması, erkek çocuk olması, bireyin güç ve kuvvet durumu"na göre verilmiştir.
- Hanedan üyeleri arasında iktidar kavgaları, devletin siyasi anlamda kargaşa yaşaması ve merkezi otoritenin bozulması devletin kısa sürede yıkılması gibi sonuçlar doğurmuştur.
- Öğrencinin metin içerisindeki kavramları birbirleriyle ilişkilendirilerek kullanması esastır.

Çalışma No.: 111

- Merkez teşkilatının en önemli kurumu olan Divanihümayun'da siyasi, hukuki, askerî, sosyal ve ekonomik konular tartışılır ve padişahın onayına sunulurdu. Divanihümayun ayrıca önemli davaların görüldüğü yüksek mahkeme özelliğine sahiptir. Divanihümayun günümüzdeki Danıştay, Yargıtay, Anayasa Mahkemesi, Bakanlar Kurulu gibi kurumların görevini yerine getiren bir kuruldur.
- Yetki ve sorumlulukların paylaşımı devlet işlerinde meşvereti ortaya çıkararak farklı birimlerin birbirlerini denetlemesine olanak sağlamıştır.

Çalışma No.: 112

- Padişah: 6, Veziriazam: 3
- İstanbul'un fethinden sonra veziriazamlar güvenlik ve merkezi otoriteyi güçlü tutmak için genellikle kul sisteminden yetişen devşirmelerden seçilmişti. Çünkü Türk ailelerin Osmanlı hanedanına alternatif olma, kendi aile bireylerini kayırma, hanedanın ilerleyişini engelleme veya geciktirmesi ihtimal dâhilindeydi.
- Veziriazamların seçilmesindeki liyakat ve kabiliyetleri dönemlere göre değişiklik göstermiştir. İstanbul'un fethine kadar tamamen Türklere atanan veziriazamların askerî ve idari meslek gruplarından ve ilmiye sınıfından olmasına özen gösterilmiştir. İstanbul'un fethinden sonra genellikle kul sisteminden yetişen devşirmelerden

seçilmiştir. 18. yüzyıldan itibaren askerî ve mülki kimliklerinin yanında ıslahatçı ve diplomatik kişilikleriyle ön plana çıkan kişiler bu görüve getirilmiştir. Tanzimat sonrasında sivil ve mülkiyeli olan, Avrupa diplomasisini ve Fransızca bilenlerden seçilmiştir.

Veziriazamın yetki ve sorumlulukları: Padişahın mutlak vekilliği, ilmiye ve seyfiye görevlilerinin tayini, şeri ve örfi kuralların tatbiki, din ve devlet işlerinin yürütülmesi ve saltanat nizamının sağlanması, tayinler, tımar dağıtımı, örfi davalar, ulufelerin ödenmesi, adaletin sağlanması, uluslararası ilişkiler, sefere katılmak, ikinci, çarşamba ve cuma divanları ile yaptığı icraatların padişaha takdimidir.

Çalışma No.: 113

1. a) Verilen bilgiler kaptanıderyaya aittir.
 - b) I. Askerî
 - II. İdari
 - III. İdari
 - IV. İdari
 - V. Hukuki
 - VI. Mali
2. Barbaros Hayrettin Paşa
3. Osmanlı Devleti sahip olduğu güçlü donanması ve kaptanıderyaların başarıları sayesinde, kısa sürede Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika'da üstünlük sağlamıştır.

Çalışma No.: 114

1. Sancak sözcüğü öncelikle bayrak, flama, fors anlamındadır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nde beylerbeyliğine bağlı askerî ve idari bir yönetim birimidir.
2. Osmanlı, kendileriyle aynı kültür birliğine sahip beyliklere karşı bütünlendirici bir politika izleyerek beylik halkının bağlılığını sağlamak, başlarına da şehzadelerini göndererek kendilerine karşı oluşabilecek tehditleri önlemek istemişlerdir, denilebilir.
3. Osmanlı yönetimi bu yolla ülkenin en uzak köşesini bile denetim altında tutabilme imkânına sahip olmak, merkeziyetçi devlet anlayışını güçlü kılmak istemektedir, denilebilir.

Çalışma No.: 115

1.Yönerge:

1. Kanunnâme, Osmanlı Devleti'nde çeşitli konularda hazırlanan hukuki maddeleri ortaya koyan padişah hükümleridir. (Bu soruya öğrenciler farklı tanımlarda bulunabilirler.)

	Örnek Olanlar
Devlet işleri ile ilgili birçok konuda padişah fermanları yayımlanmıştır.	
Fermanlar resmi gazetede yayımlandıktan sonra yürürlüğe girmektedir.	
Kanunnâmeler birçok alanda yayımlanmıştır.	
Osmanlı Devleti'nde reayayı korumak için adaletnâmelerle olağanüstü tedbirler alınmıştır.	
Yabancı elçilerin kabulü kanunnâmeler ile düzenlenmiştir.	
Kanunnâmelerin bizzat uygulayıcısı sadrazamdır.	

2.Yönerge:

1. Genel kanunnâmelerden adaletnâmeye örnektir. Adaletnâme yöneticilerin otoritelerini reaya'ya karşı haksız ve adalete aykırı kullanmalarını engellemek için yayımlanan padişah fermanlarıdır.

Çalışma No.: 116

1.Yönerge:

1. Devlet adamlarına siyaset sanatı hakkında bilgi vermek ve devlet yönetiminde dikkat edilmesi gereken hususlara dair tavsiyelerde bulunmak amacıyla yazılmış kitap veya bu kitapların oluşturduğu türdür. (Öğrenci kendi tanımını yapacaktır.)
2. Bu soruya öğrenciler kendi cevaplarını vereceklerdir.

Çalışma No.: 117

1. Hâkimiyet kurdukları ülkelerde amme hukuku açısından muhtar sayılabilecek bir idare sistemi oluşturmak, fethettikleri ülkelerde yaşayan gayrimüslim topluluklara, kendi kendilerini idare edebilmelerini sağlayacak bazı haklar tanımak ve din, dil, ırk, giyim kuşam haklarını tanımak.
2. Günümüzde; "Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus." anlamında kullanılır. Irka dayanan bir ayrımdır. Osmanlıda yasal olarak statüleri belirlenmiş dinî cemaatlara bu ad verilmiştir. Yani dinî veya mezhepsel bir ayrım söz konusudur.
3. Osmanlı Devleti'nde görülen hoşgörü politikası ve millet sistemidir. Çünkü millet sistemi uygulamasında gayrimüslim halka özerk yönetime benzer haklar tanınmış ve dil, din, ırk, mezhep serbestliği getirilmiştir.

Çalışma No.: 118

1. Öğrencilerin bilgi birikimine göre; yönetici hâkim unsur Müslüman ve Türk olmasına rağmen kendi hâkimiyetleri altında yaşayan gayrimüslimlere serbestlikler tanımalarını ilginç bulabilir. Neden olarak ise o dönemin şartlarını göz önüne alarak Orta Çağ Avrupası'nda rahipler, asiller ve halk ayrımı varken Osmanlı toplumunda bulunmaması açıklamasını yapabilir.
2. Osmanlı yönetimi, fethedilen ülkelerde yaşayan insanları hiçbir ayrım gözetmeksizin reaya kabul ederek devletin iktisadi ve idari anlamda iyi işlemlerini sağlamıştır. İdaresi altına aldığı ulusların geleneklerini bozmayarak din ve vicdan hürriyeti tanınması iç karışıklıkların önüne geçmiş, insanların huzur ve refah içinde üretim yapmasını sağlamıştır.
3. Öğrencinin bilgi birikimine göre; bağımsız bir devlet kurması, Osmanlı Devleti'nin gayrimüslim halka tanıdığı hakları uygulamaması, ekonomik refahın ortadan kalkması... gibi nedenleri yazması beklenir.

Çalışma No.: 119

1. Tahmini anlamı: Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; "İnancın farklı kollarıdır. Dinî bir görüştür. Birey ve toplumların inanış biçimindeki farklılıklardır..." vb. farklı cevaplar verilebilir.
Gerçek anlamı: Bir dinin anlayış ve görüş ayrılıkları dolaısıyla ortaya çıkan belirli kuralları olan kendi içine tutarlı inanç ve davranış bütünlüğü bulunan büyük kollarından her biridir.
2. Müslümanlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler.

3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Osmanlı Devleti farklı din ve mezheplere mensup toplulukları barış içinde yaşatmayı. Farklı toplulukların örf ve âdetlerini muhafaza etmelerini sağlamayı. Osmanlı topraklarında yaşayan halkı adalet ve hoşgörü ile yönetmeyi...” vb. farklı cevaplar verilebilir.

Çalışma No.: 120

1. Tahmini anlam: Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Esnaf birliği. Meslek kolları teşkilatı. Esnafın dayanışmasını sağlama oluşum...” vb. farklı cevaplar verilebilir.
Gerçek anlam: Belli bir iş kolunda usta, kalfa ve çırakları içine alan dernek, korporasyon.
2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Esnafın mesleki faaliyetlerini denetleyip düzenlemektedirler. Halk ile devlet yöneticileri arasında aracılık yapmaktadırlar. Sosyoekonomik hayata yön vermektedirler...” vb. farklı cevaplar verilebilir.
3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Esnafın mesleki faaliyetlerini denetleyip düzenlemektedirler. Halk ile devlet yöneticileri arasında aracılık yapmaktadırlar. Sosyoekonomik hayata yön vermektedirler.” vb. farklı cevaplar verilebilir.

Çalışma No.: 121

1. Tahmini anlam: Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Ticarette uğraşan kişi. Üretilen malları tüketicilere ulaştıran kişi. İhtiyaç maddelerini tedarik eden şahıs...” vb. farklı cevaplar verilebilir.
Gerçek anlam: Küçük çapta ticaretle ve zanaatle uğraşan kişilerin genel adıdır.
2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Dönemin sosyoekonomik hayatında ticari kazanç ikinci planda olmuştur. Esnaf, şahsi itibarı yanında devletin itibarını da temsil ettiği şuuruyla hareket etmiştir. Ticaret ahlakı en güzel biçimde uygulanmıştır...” vb. farklı cevaplar verilebilir.
3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Bağlı bulunduğu esnaf teşkilatının resmi gereklerini yerine getirmeli. Esnaf, yaptığı işte ve sattığı üründe kaliteyi esas almalı. Güler yüzlü ve güvenilir olmalı. Hileden uzak durmalı, makul kazanç ile ticaretini sürdürmeli...” vb. farklı cevaplar verilebilir.

Çalışma No.: 122

1. Öğrencinin; öncelikle narh uygulamasının mal ve hizmetlerin satış fiyatlarının devletçe belirlenmesi olduğu ve dolayısıyla Osmanlı yöneticilerinin bununla hem üreticiyi hem de tüketiciyi korumayı amaçladıkları şeklinde cevap vermesi beklenir.
2. Öğrencinin; mal veya hizmetin üretim zamanı, savaş hâli, doğal afetler, sikke tashihleri gibi nedenlerle farklı narh tespitleri yapıldığı şeklinde cevap vermesi beklenir.
3. Öğrencinin; merkezde ilgili bakanlıklar, taşrada belediyeler şeklinde cevap vermesi beklenir.

Çalışma No.: 123

1. Aile, çiftlik, bir çift öküz.
2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Hububat ülkelerin temel ihtiyaç malzemesi olan stratejik bir üründür. Hem üretici için geçim kaynağı hem de ülke ihtiyacını karşılayan gelir kaynağı durumundadır. Ülke politikalarının belirlenmesinde ulusal güvenlik unsuru olacak kadar önemlidir. Hubuat üretiminin azalması ülke içinde kıtlıklara sebep olabileceği gibi ordunun temel ihtiyacının karşılanmamasına neden olabileceği için ülke savunmasını olumsuz etkiler. Hububat; üretimden ticarete, beslenmeden ülke savunmasına kadar pek çok alanda kilit ürün konumundadır...” vb. farklı cevaplar verilebilir.

3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak; “Tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliği için tarımsal ekolojiye önem verilidir. Toprak ve su kaynaklarının bilinçli kullanılması ve etkin biçimde yönetilmesi gerekir. Gerekli teknik, sosyal ve ekonomik koşulların oluşturulması sağlanmalıdır...” vb. farklı cevaplar verilebilir.

Çalışma No.: 124

1. Osmanlıdan önce paşmaklık uygulaması olmayışının nedenlerinden biri Türklerdeki ataerkil aile yapısıdır. İslamiyet öncesi ve sonrası Türk devletlerinde ülke toprakları hanedana mensup erkeklerin ortak malı sayılmış bu hususta kadınlara herhangi bir hak tanınmamıştır. Bir diğer önemli sebep Türklerin hayat tarzları olabilir. Konargöçer yaşayan Türk boyları sık sık yer değiştirmek durumundaydılar. Bu nedenle tarımsal faaliyetlerden ziyade hayvancılıkla uğraşmışlardır. Osmanlı döneminde konargöçer hayat tarzı olmakla birlikte şehir hayatı gelişti ve saraylar inşa edildi. Anadolu ve Rumeli’de hâkimiyet sahası genişledikçe tarımsal faaliyetlerin ekonomi içerisindeki yeri ve önemi arttı. Devlet zenginleşti, refah seviyesi yükseldi. Artan bu refah ve zenginlikten zamanla Osmanlı hanedan kadınları da yararlanmaya başladı. Ayrıca merkezi otoritenin zayıflaması sonucu saray kadınlarının devlet yönetiminde söz sahibi olma hevesleri onların ekonomik olarak güçlü olmalarını zorunlu kılıyordu.
2. Paşmaklık uygulaması Osmanlı hanedan kadınlarına şahsi ihtiyaçlarını kendilerine tahsis edilen toprakların gelirleriyle giderme fırsatı vermiştir. Tahsis edilen bu toprakların gelirleri kadın sultanların ihtiyaçlarından fazlası kadın sultanlar çeşitli hayır hizmetlerine vakfetmişlerdir. Dinî, sosyal, kültürel, eğitim, ulaşım vb. farklı alanlarda faaliyet gösteren bu vakıflar devletin yükünü hafifletmiş, sosyal ve ekonomik dayanışmayı artırmış, halkın muhabbetle devlete bağlı kalmasını sağlamıştır.
- Osmanlı Devleti’nde merkezi otoritenin zayıflaması, yönetiminde saray kadınlarının, valide sultanların etkili olma heveslerini artırmıştır. Bu emellerine ulaşmada sahip oldukları mülk ve gelirler en önemli araç olmuştur. Yüksek rütbeli vezir ve devlet adamlarını bahşişlerle kendi taraflarına çekerek devlet yönetiminde etkin rol alarak siyasi olaylara karışmışlardır.

Çalışma No.: 125

1. Osmanlı hazinesinin nakit para ihtiyacının doğması, mültezimlerin sürekli olarak değişmesiyle Osmanlı vergi kaynaklarının tahrip olması gibi nedenlerden dolayı malikane sistemi uygulanmıştır. Bu sistemle hazinenin nakit para ihtiyacını karşılanması, tahrip edilen vergi kaynaklarının yeniden canlandırılması, bu kaynakların sürekli hâle getirilmesi ve değişmez bir mültezime bırakılması amaçlanmıştır.
2. Malikane usulü özel mülkiyet anlayışının yaygınlaşmasına sebebiyet vererek Osmanlı topluluğunda bir dönüşüm yaşanmasına da ön ayak olmuştur. Halkın yaşamına olumsuz etki yapan sistem aynı zamanda tarımsal üretimi de geriletmiştir. Ayrıca ilerleyen tarihlerde Osmanlı Devleti’ni zora sokacak olan Ayanların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.
3. Malikane sistemiyle tam manasıyla benzerlik göstermese de günümüzde bu sisteme benzer uygulamalar söz konusudur. Hazineye ait tarım arazilerinin topraksız veya yeterli toprağı olmayan çiftçilere kiraya verilmesi, oduna dayalı orman ihaleleri, mesire alanlarının ihaleleri ve bazı devlet kurumlarının ihale yöntemiyle işletme hakkının verilmesi bu uygulamalara örnek olarak gösterilebilir.

Çalışma No.: 126

- Osmanlı Toprak Sistemi'nde arpalık gibi uygulamalar ile hem vergilerin toplanması kolaylaştırılmış hem de hizmet sektörünün işleyişi aktif hale getirilmiştir.
- Gelir vergilerinin değişimi her zaman vergi kalemlerinin de değişmesine neden olur. Bazen uygulanan sistemler atıl hâle gelebilir veya sistemin uygulanışında suiistimaller olabilir. Bu durumda sistem ya ıslah edilir ya da tamamen değiştirilirdi. Toprak sisteminin değişime uğraması da vergilendirmeyi ve maaş ödeme usulünü değiştiren en önemli etkidir.

Günümüzde bazı STK, vakıf, sendika vb. kurumlarda ödenen maaş ve huzur hakkı gibi uygulamalar arpalık sistemi ile benzerlik göstermektedir. Çünkü buradaki yetkili kişiler konumları veya yaptıkları hizmet karşılığında maaşlarına ek olarak farklı ödemeler almaktadırlar.

Çalışma No.: 127

Miri kelime anlamı olarak hazineye ait olan demektir. Osmanlı döneminde devlet hazinesi yanında devlete ait toprakları ve bu topraklardan alınan vergileri ifade eden bir kavramdır.

Miri Arazi:

ÇEŞİTLERİ:

- Dirlık
- Mukataa
- Arpalık
- Paşmaklık
- Yurtluk ve Ocaklık
- Malikâne

YARARLARI:

- Üretimin devamlılığını sağlamak
- Reayanın vergisini toplamak
- Toplanan vergilerle asker yetiştirmek
- Bölgelerin asayiş ve güvenliğini sağlamak

OLUŞMA YOLLARI:

- Fetih sırasında ele geçirilip reayaya devredilen topraklar
- Mirasçı bırakmadan vefat eden kimselere ait olan topraklar
- Fetih esnasında hangi statüye bağlandığı bilinmeyen araziler
- Sahibi belli olmayan araziler ve
- Tarıma elverişli değilken padişahın izniyle işlenerek tarıma kazandırılan topraklar

YAPILAMAYANLAR:

- Alınıp satılamaz
- Vakıf yapılamaz
- Hibe edilemez
- Sebepsiz olarak terk edilemez
- Üç yıl üst üste boş bırakılamaz

Çalışma No.: 128

- Bir peygambere iman edip onun yolundan gitmesi o topluluğa ümmet özelliği kazandırmaktadır. Ümmet arasında dayanışma, yardımlaşma, din adına ortak uygulamalar bulunması, o dine ait kültürel değerler ve eserler oluşturulmasıdır.
- Bu fotoğraflarda yer alan eserler geçmişte ve günümüzde İslam ümmetine ait bir arada ibadet etme mekanlarıdır. Kültürel birikimlerdir. İşbirliğini, dayanışmayı ve birlikteliği ifade eden değerlerdir. Peygamberi olan bütün toplumlar ümmet niteliği taşır. Hz Muhammed'e inanlara İslam ümmeti denir. İslam ümmeti ılımlı bir yaklaşımı tercih eder ve adaletin gerçekleşmesini ister. Bütün Müslümanlar birbirlerini kardeş olarak görmeli birbirlerini desteklemelidir.

- Anlam olarak:** Ümmet kavramı başlangıçta peygamberlerine inanan insan topluluklarını ifade ederken zamanla İslam ümmetini ifade eder hale gelmiştir.

Coğrafi olarak: İslam ümmeti eskiden sadece İslam devletlerinin egemenlik kurduğu ülkelerde toplu halde bulunurken bugün dünyanın küreselleşmesi çerçevesinde Müslümanların yoğun biçimde yaşadığı bölgelerin dışında, dünyanın hemen her yerinde Müslüman ve gayri müslim topluluklar giderek iç içe geçmiş durumdadır. Bu durum ümmet kavramına sınırlar ötesi bir anlam kazandırmıştır.

Çalışma No.: 129

- a. Düğün 1582 yılında yapılacak.
b. 52 gün 52 gece sürecek
c. Sultanahmet'te At Meydanı'nda olacak.
d. Düğünde binicilik, güreş gibi spor gösterileri ile savaş oyunları ile esnaf alayı geçiş töreni yapılacak. Gündüzleri ziyafet verilecek ve geceleri havai fişek gösterileri düzenlenecektir.
- Surnameler, kıyafetlerden gösteri biçimlerine, esnaf hünelerinden şehir süslemelerine, sunulan yemeklerden çalınan müziklere, verilen hediyelerden misafir karşılama teşrifatına, dönemin önemli şahıslarının isimlerinden devletin ordu ve donanmasına kadar ve daha pek çok konuda günümüze çok kıymetli bilgiler ulaştırmaktadırlar. Tarihçiler, edebiyatçılar ve sanat tarihçileri için benzersiz bir kaynak niteliğindedirler.

Çalışma No.: 1

Varlık, A. B. (2013). *Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım. Avrasya Terim Dergisi, 2, s. 114-129.*

Çalışma No.: 2

Tuncel, M. (2021). *Anadolu. TDV İslâm Ansiklopedisi. Erişim: <https://islamansiklopedisi.org.tr/anadolu#1-cografya> (01.10.2021).*

Orhun, O. S. (1954). *Anadolu Toprağı. Vatan Şiirleri Antolojisi içinde. (Haz. Mustafa Reşit). İstanbul: Varlık Yayınevi.*

Uyguner, M. (1992). *Mehmet Emin Yurdakul, Yaşamı, Sanatı, Yapıtlarından Seçmeler. Ankara: Bilgi Yayınevi.*

Karakoç, A. (1997). *Dosta Doğru. Ankara: Ocak Yayınları.*

Dağlarca, F. H. (1976). *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi S: 293, s. 79.*

Çalışma No.: 3

Kafalı, M. (2002). “Anadolu’nun Fethi ve Türkleşmesi”, *Türkler Ansiklopedisi içinde*, (c.6, ss. 177-193), Ankara: Yeni Türkiye Yay.

Koca, S. (2008). “Diyâr-ı Rûm’un (Roma Ülkesi=Anadolu) “Türkiye” Hâline Gelmesinde Türk Kültürünün Rolü”. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 23, 1-55.*

Yınanç, M.H. (2002). “Anadolu’nun Fethi”, *Türkler Ansiklopedisi içinde* (c.6, ss.194-202), Ankara: Yeni Türkiye Yay.

Çalışma No.: 4

<https://sozluk.gov.tr/>

Bayatlı, Y. K. (2018). *Kendi Gök Kubbeimiz. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.*

<https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/79199/makaleler/8/9/arastirmax-turklerde-vatan-kulturunun-olusumu-anadolu-tecrubesi.pdf>

Çalışma No.: 5

KÖRPE, Özgür, “Osmanlı Ordu Teşkilatında Akıncı Ocağının Yeri ve Çağdaş Türk Silahlı Kuvvetlerine Etkileri”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi, C.7, S.13, Mayıs 2011, s.125-165.*

Çalışma No.: 6

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/618223>

Cihan, C. (2018). *Türkistan’dan Anadolu’ya Türklerin Kullandığı Bir Çadırın Göçü: Emirdağ ve Diğer Yörelere Topak Ev. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 5 (18), s.40-63.*

Özünlü, E. E. (2019). *Kırgız ve Osmanlı Toplumunda Dönemlik Yerleşmelerin Sosyal Yapı ve Meskene Tesirleri. Altay Toplulukları Mesken ve Mesken Kültürü No: 28. İstanbul: Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayınları.*

Çalışma No.: 7

KAFESOĞLU, İbrahim, *Türk Millî Kültürü, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1997.*

Çalışma No.: 8

Kafadar, C. (2021). *Gazâ. TDV İslâm Ansiklopedisi. Erişim: <https://islamansiklopedisi.org.tr/gaza> (01.10.2021).*

Özcan, A. (2021). *Gazi, TDV İslâm Ansiklopedisi. Erişim: <https://islamansiklopedisi.org.tr/gazi> (01.10.2021).*

Çalışma No.: 9

KAFADAR, Cemal, “Gazâ”, *TDV İslam Ansiklopedisi, C.13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, ss.427-429.*

Çalışma No.: 10

Koca, S. (2002). *Sır Derya (Ceyhun) Boylarından Anadolu’ya: Oğuzlar (Türkmenler). Türkler Ansiklopedisi içinde Cilt 4, s. 529-551. (Ed. Hasan Celal Güzel vd.). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.*

Çalışma No.:11

SEVİM, Ali, “Malazgirt Muharebesi”, *TDV İslam Ansiklopedisi, C.3, İstanbul 2003, ss.481-483.*

Çalışma No.: 13

MANGO, Cyril, *Bizans Yeni Roma İmparatorluğu, Çev. Gül Çağalı Güven, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008.*

Çalışma No.: 17

DEMİR, Yaşar, “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu ve Bizans-Avrupa Ekseniinde Cereyan Eden Münasebetler”, *İhya Uluslararası İslâm Araştırmaları Dergisi, C.3, S.2, İstanbul 2017, ss.54-91.*

KAPAR, Mehmet Ali (vd), *Tarih 10 Ders Kitabı*, Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları, Korza Yayıncılık, Ankara 2021.

Çalışma No.: 19

Giuseppe Albertoni, “Feodalizm”, *Orta Çağ: Barbarlar, Hıristiyanlar, Müslümanlar*, Edt. Umberto Eco, Çev.Leyla Tonguç Basmacı, Alfa Tarih, İstanbul 2014, ss.211-216.

Çalışma No.: 21

W. Barthold, *Türkistan Maddesi, MEB, C.12/II, MEB, İstanbul 1988*

Çalışma No.: 23

Demirkent, I. (1996) “Haçlılar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde* (c.14,ss.525-546), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Çalışma No.: 28

https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Guz/selcuklular_tarihi/13/index.html

https://sobider.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=32137

https://www.academia.edu/45174258/%C4%B0sl%C3%A2m_Medeniyeti_Tarihi_Vezirlik_ve_H%C3%A2ciblik

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/796/10185.pdf>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/hacib>

Çalışma No.: 30

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/610515>

<https://acikerisim.erbakan.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12452/7362/660681.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Çalışma No.: 32

(Ağırnaslı, N. (2017). *Selçuklular Döneminde Şehzâde Eğitimi . Medeniyet ve Toplum Dergisi, 1 (1), s.73-91* arasından düzenlenmiştir.)

Çalışma No.: 33

<https://islamansiklopedisi.org.tr/sezade> (Erişim tarihi, 30.09.2021)
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/527368> (Erişim tarihi, 30.09.2021)

Çalışma No.: 35

https://islamansiklopedisi.org.tr/ikta_maddesi
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/257860>

Çalışma No.: 36

<https://islamansiklopedisi.org.tr/gulam>
http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/egoksu_gulam_gulamhane.pdf

Çalışma No.: 37

ERDOĞAN C., *Selçuklu Devletleri Teşkilatında Gulam Sistemi, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2010.*
GÖKSU, E., *Türkiye Selçuklularında Ordu, Doktora Tezi, Ankara, 2008.*

Çalışma No.: 38

<https://islamansiklopedisi.org.tr/subasi>
Pakalın, M.Z. /1993) *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü-III İstanbul: MEB Yayınları Subaşı Maddesi.*

Çalışma No.: 40

<https://islamansiklopedisi.org.tr/sufi>

Çalışma No.: 41

Oğuz Ünal, *Horasan'dan Anadolu'ya/Türkiye Tarihine Giriş/Anadolu'nun Fethi ve Türkiye Devleti'nin Kuruluşu, Ötügen Yayınları, İstanbul 2014, s.24-25.*

Çalışma No.: 42

<https://sozluk.gov.tr/> Jeopolitik kelimesi
https://tasam.org/Files/Icerik/File/turkiye_kopru_mu_kanat_mi_merkez_mi_b4156f55-1433-4a8b-b420-0ec349a42fef.pdf
https://www.academia.edu/7648509/Jeopolitik_ve_Jeostrateji
<https://www.21yyte.org/assets/uploads/files/318-322%20suat%20ilhan.pdf>

Çalışma No.: 43

ÖZSAVAŞ ATAY, Sibel, “Klasik Jeopolitik Yaklaşımlar ve Eleştirel Jeopolitik Söylen”, *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.8, S.2, Mayıs 2016, ss.144-155.
KARAOĞLU, Orhan, “Küresel Sistemde Jeopolitiğin Dönüşü”, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/kuresel-sistemde-jeopolitiğin-donusu/1326024>, (Erişim Tarihi: 05.10.2021)

Çalışma No.: 44

Özkılınç, A.; Coşkun, A; Sivridağ, A. (2013). *Osmanlı Yer Adları: I - Rumeli Eyaleti (1514-1550)*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.

Çalışma No.: 45

İNALCIK, Halil, “Rumeli”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2008, ss.232-235.

Çalışma No.: 47

KALAYCI, İsa-Oktay KIZILKAYA, “Osmanlı Devleti'nin İskân Siyaseti ve Yerleşim Birimleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *MUSTAFA Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.9, S.18, Hatay 2012, ss.361-378.

Çalışma No.: 48

İNALCIK, Halil “Osmanlı Döneminde Balkanlar Tarihi Üzerinde Yeni Araştırmalar”, *GAMER (Ankara Üniversitesi Güneydoğu Avrupa Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Dergisi)*, Y.1, S.1, Ankara 2012, ss.1-10.

Çalışma No.: 51

BARKAN, Ömer Lütfi, *İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri*, Haz.Yahya Kemal Taştan, Ötügen Yayınları, İstanbul 2020.

Çalışma No.: 53

Halaçoğlu, Y. (1991) “Aşiret”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde (c.4, ss.9)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Çalışma No.: 55

<https://www.kentakademisi.com/neredn-cikti-bu-turkiye-adi/12940/>

Çalışma No.: 56

http://www.bingol.edu.tr/documents/Ahilik%20te%C5%9Fkilat%C4%B1nda%20An_%20T%C3%BCrk%20kad%C4%B1n%C4%B1n%20giri%C3%BCz_%20bir%20de%C4%9F_%20%2C%202012.PDF
https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Guz/sosyal_hizmet_etigi/8/index.html
<http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1628/331862.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/393519>

Çalışma No.: 59

<https://islamansiklopedisi.org.tr/fetret-devri>

Çalışma No.: 60

<https://islamansiklopedisi.org.tr/fetret>
http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/tarih_ao/gokturkler.pdf
https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Guz/selcuklular_tarihi/8/index.html
<https://islamansiklopedisi.org.tr/berkyaruk>
<https://islamansiklopedisi.org.tr/sencer>

Çalışma No.: 61

İPŞİRLİ, Mehmet, “Çelebi”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s.259

Çalışma No.: 62

KESKİN, Mustafa, "Gâzilik-Alplik: Âşık Paşa'ya Göre Gaziliğin-Alplığın Maddi ve Manevi Şartları", *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Kocaeli, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, ss. 301-311.

Çalışma No.: 63

Erkmen S. E. (2019). *Erken Dönem Osmanlı Süvari Tipinin Bir Menşei Olarak Alplik/Bahadırılık/Gazilik Geleneği*. *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4 (2). ISSN: 2548-091X

Çalışma No.: 64

Şerbetçi, K. (2019). *Kuzgun ve Devlet*. İstanbul: Nesil Yayınları.

Çalışma No.: 67

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/290566>
http://yunus.hacettepe.edu.tr/~facun/Klasik_donemde_timar_sistemi.pdf
<http://space.balikesir.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12462/4455/mustafa-%C4%B1%C5%9F%C4%B1k.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
<https://dergi.diyaret.gov.tr/makaledetay.php?ID=16236>
https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/138447/mod_resource/content/0/4.%20HAFTA%20Osmanl%C4%B1%20D%C3%B6nemi%20M%C3%BClkiyet%20Rejimi%20Ve%20Osmanl%C4%B1%20Paleografyas%C4%B1.pdf
<https://erdem.gov.tr/tam-metin-pdf/324/tur>

Çalışma No.: 68

<https://islamansiklopedisi.org.tr/tahrir> (Erişim tarihi; 14.10.2021)
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/73868> (Erişim tarihi; 14.10.2021)
<https://www.tkgm.gov.tr/sites/default/files/2020-12/4-KUYUD-I%20KAD%C4%B0ME%20AR%C5%9E%C4%B0V%20KATALO%C4%9EU.pdf> (Erişim tarihi; 14.10.2021)

Çalışma No.: 69

<https://islamansiklopedisi.org.tr/askeri>
<https://islamansiklopedisi.org.tr/reaya>
http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/tarih_ao/ostarihi.pdf

Çalışma No.: 78

<https://isteaturk.com/Kronolojik/Tarih/1914/5/11/Sofyada-kiya-fet-balosunda-yeniceri-kiyafetiyle-11-12051914/1>
<https://islamansiklopedisi.org.tr/yeniceri>
<https://www.ttk.gov.tr/belgelerle-tarih/osmanlilarda-askeri-teskilat/I. Hakkı Uzun Çarşılı>

Çalışma No.: 79

<https://sanalgezinti.com/yeni/askeri-muze-harbiye/tr/hml>
<https://islamansiklopedisi.org.tr/cebeci>

Pakalın, M.Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü-III* İstanbul: MEB Yayınları "Cebeci" Maddesi.

Uzunçarşılı İ.H. *Osmanlı Tarihi* (2019), 1. Cilt, Sayfa. 513, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.

Çalışma No.: 81

<https://islamansiklopedisi.org.tr/>
Bostancı Ocağı (Bahçivanlıktan Saray Muhafızlığına) Dr. Murat Yıldız

Çalışma No.: 82

İpşirli, M. (2021). İlmiye. TDV İslâm Ansiklopedisi içinde. Erişim: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilmiye> (09.11.2021).

Çalışma No.: 83

<https://islamansiklopedisi.org.tr/kalemiye>
<https://islamansiklopedisi.org.tr/katib-celebi>

Çalışma No.: 89

<https://islamansiklopedisi.org.tr/muderris>
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/257949>
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/58680>
<https://islamansiklopedisi.org.tr/talim-ve-terbiye>

Çalışma No.: 90

https://www.academia.edu/6571141/%C4%B0lber_Ortayl%C4%B1_Osmanl%C4%B1_Devletinde_Kad%C4%B1 (Erişim tarihi, 06.11.2021)
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/181811> (Erişim tarihi, 06.11.2021)
https://www.academia.edu/33326960/_Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Funun_Klasik_D%C3%B6neminde_Kad%C4%B1 (Erişim tarihi, 06.11.2021)

Çalışma No.: 91

<https://islamansiklopedisi.org.tr/seyhulislam>
https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskiteden/yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/Osmanli_arsivinde_seyhulislam_fetvalari.pdf
<https://sbedergi.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/343/files/kemaled-din-tas-27022013.pdf>

Çalışma No.: 92

<https://islamansiklopedisi.org.tr/ulema>
<https://islamansiklopedisi.org.tr/ilmiye>

Çalışma No.: 93

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/512752>

Çalışma No.: 94

<https://islamansiklopedisi.org.tr/vakfiye>
<https://www.vgm.gov.tr/kurumsal/vakif-kayitlar-arsivi/vakif-kayitlar-arsivi>

Çalışma No.: 95

<https://islamansiklopedisi.org.tr/vakif> Prof.Dr. Hacı Mehmet Günay ve Prof.Dr. Bahaeddin Yediöldüz'a ait makaleler

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuoba/issue/1204/14168> , Mehmet Bayartan , Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre kattığı Değerler Yıl 2008, Cilt 10, Sayı 1, 157 - 175

Uzunçarşılı, İ.H. Osmanlı Tarihi 1.Cilt Ankara, 2003

Çalışma No.: 96

Tokcan H. Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi, Ankara, 2015 Pegem Yay.

Çalışma No.: 104

Küçükikalay, A. M. (2001), Coğrafi Keşifler ve Ekonomiler Avrupa ve Osmanlı Devleti, Ankara: Çizgi Kitapevi Yayınları

Çalışma No.: 106

Demir, N. (2011). Osmanlı Devletinde Harem Kurumu. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0 (28), 77-87. Erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuoskon/issue/9523/118987> (11.11.2021).

İpşirli, M. (2021). Harem. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde. Erişim: <https://islamansiklopedisi.org.tr/harem--kadinlar#2-osmanli-devletinde-harem> (11.11.2021).

Çalışma No.: 107

İpşirli, M. (2021). Enderun. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde. Erişim: <https://islamansiklopedisi.org.tr/enderun> (09.11.2021).

Çalışma No.: 108

Akyılmaz, S. G. (2008). Osmanlı Devleti'nde Yönetici Sınıf Açısından Müsadere Uygulaması. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XII, S. 1-2*. Erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789721> (08.11.2021).

Çalışma No.: 112

https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/PrevezeDeniz-Zaferi_1.pdf

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/628576>

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=RRRm-P00OX65QisryPDyuA&no=RRRmP00OX65QisryPDyuA>

<https://www.dzkk.tsk.tr/Genel/icerik/preveze-deniz-savasi>

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/45119>

Çalışma No.: 114

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1153871> (Erişim tarihi, 10.11.2021)

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/55854> (Erişim tarihi, 10.11.2021)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/sancak> (Erişim tarihi, 10.11.2021)

İnalçık, H. (2019), Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ 1300-1600, Çev. Ruşen Sezer, Kronik Yayınları, İstanbul.

Çalışma No.: 115

<https://islamansiklopedisi.org.tr/kanunname>

A. Demir; «Osmanlı Hukuku ve Adliye Teşkilatı,» Osmanlı Teşkilat Tarihi El Kitabı, Ankara, Grafiker Yayınları, 2014.

Çalışma No.: 116

<http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/3493-published.pdf>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/siyasetname>

Çalışma No.: 118

ORTAYLI, İlber, “Osmanlı İmparatorluğunda Gayri Müslimler”, *Perşembe Konferansları 11- Rekabet Kurumu*, 2000, ss.95-119.

ERGENÇ, Özer, “Osmanlı Klasik Düzeni Ve Özellikleri Üzerine Bazı Açıklamalar”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, C.4, ss.32-39.

AVŞİN GÜNEŞ, Gülcan, “Osmanlı Devleti'nin Gayrimüslimlere Bakışı ve Klasik Dönem Millet Sistemi”, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C.1, S.2, 2015, ss.1-30.

TABAKOĞLU, Ahmet, “Osmanlı İçtimai Yapısının Ana Hatları”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, C.4, ss.17-31.

Çalışma No.: 120

DOĞAN, Sinan, “14. Yüzyıl'da Bilâd-I Rûm Vilâyet'inde Kentsel İrade'nin Temsilcisi Ahilik ve Sosyo Ekonomiye Etkileri”, *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlâkı Sempozyumu (Bildiriler)*, Edt.M. Tıraşçı-M.S.Akdoğan, Cumhuriyet Üniversitesi Matbaası, Sivas 2018, ss.349-370.

Çalışma No.: 121

YILMAZ, Hüseyin, “Bir Anadolu Esnaf Teşkilatı Olarak Ahilik ve Eğitim”, *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlâkı Sempozyumu (Bildiriler)*, Edt.M. Tıraşçı-M.S.Akdoğan, Cumhuriyet Üniversitesi Matbaası, Sivas 2018, ss.277-298.

Çalışma No.: 122

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., “Narh”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 32, İstanbul, 2006, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, ss. 390-391 .

Çalışma No.: 123

İNALCIK, Halil, Devlet-i Aliyye, C.1, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.

Çalışma No.: 124

İpşirli, M. (2007). “Paşmaklık”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (c.34, ss. 186-187), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Çalışma No.: 125

Genç, M. (2003) “Malikâne”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde, (c.27, ss.516-518), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Çalışma No.: 126

Ünal, Mehmet Ali (2011), *Osmanlı Tarih Sözlüğü, İstanbul: Paradigma Yayınları.*

Çalışma No.: 127

<https://islamansiklopedisi.org.tr/miri-arazi>

<https://milliملak.csb.gov.tr/>

Çalışma No.: 129

<https://islamansiklopedisi.org.tr/surname>

Nurhan ATASOY, *1582 Surname-i Hümayun, İstanbul, 1997.*

GÖRSEL KAYNAKÇA

Çalışma No.: 1

Yılmaz, A. (2019). *Ortaöğretim Tarih 10 Ders Kitabı*. Ankara: İlke Yayınları.

Çalışma No.: 2

Harita: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44423/dunya-miras-listesi.html>
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Mirası haritası

Çalışma No.: 3

123RF ID:57429469 (Erişim Tarihi: 30.09.2021), (Erişim Saati: 13.36)

Çalışma No.: 5

<https://www.cbm.df.gov.br/wp-content/uploads/2021/07/AULA-1-PLANEJAMENTO-ESTRATEGICO.pdf> (Erişim Tarihi: 29.09.2021), (Erişim Saati: 22.36)

<http://www.sivas.gov.tr/valimiz-ayhan-jandarma-komando-asa-yis-boluk-komutanligini-ziyaret-etti> (Erişim Tarihi: 29.09.2021), (Erişim Saati: 23.36)

Çalışma No.: 6

Görsel 1: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/618223>

Görsel 2: <http://www.tdbb.org.tr/tdbb/wp-content/uploads/2019/09/MESKEN-net.pdf>

Çalışma No.: 9

<https://docplayer.biz.tr/174223230-T-c-gazi-universitesi-sosyal-bilimler-enstitusu-sanat-tarihi-ana-bilim-dali.html> (Erişim Tarihi: 28.09.2021), (Erişim Saati: 22.36)

Çalışma No.: 10

Harita 1: *MEB Ortaöğretim Tarih 10 Ders Kitabı (2019)*. Ankara: Devlet Kitapları (MEB Yayınları).

Harita 2: <https://www.harita.gov.tr/urun/turkiye-selcuklu-devleti-haritasi-egitim-amacli/231>

Çalışma No.: 11

<https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2017/08/bas%c4%b1nda-27082017-12.jpg> (Erişim Tarihi: 28.09.2021), (Erişim Saati: 23.36)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Alp_Arslan#/media/Dosya:Alp_Arslan_on_throne_Majma_al-Tawarikh_by_Hafiz_Abru.png (Erişim Tarihi: 29.09.2021), (Erişim Saati: 00.36)

Çalışma No.: 19

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:A_Chronicle_of_England_-_Page_226_-_John_Signs_the_Great_Charter.jpg?uselang=tr (Erişim Tarihi: 28.09.2021), (Erişim Saati: 22.46)

123RF ID: 90909370 (Erişim Tarihi: 29.09.2021), (Erişim Saati: 12.16)

Çalışma No.: 23

Görsel 1: <https://islamansiklopedisi.org.tr/haclilar>
Erişim tarihi: 01.10.2021 saat:10.32

Çalışma No.: 24

123RF ID: 80561777 (Erişim Tarihi: 30.09.2021), (Erişim Saati: 12.36)

123RF ID: 11365779 (Erişim Tarihi: 30.09.2021), (Erişim Saati: 12.46)

123RF ID: 128079626 (Erişim Tarihi: 30.09.2021), (Erişim Saati: 10.10)

Çalışma No.: 26

Görsel 1: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 27

Görsel 1: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 29

Görsel 1: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 30

Görsel 1: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 31

Görsel 1: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 32

Görsel 1: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 33

III. Selim'i on iki yaşında şehzade iken tasvir eden bir yağlı boya tablo (TSM, Envanter nr. 17/117)

Çalışma No.: 35

<https://tr.123rf.com/13766909>

<https://tr.123rf.com/119232058>

Çalışma No.: 37

<https://tr.123rf.com/18577283>

<https://tr.123rf.com/0565340>

Çalışma No.: 38

<https://islamansiklopedisi.org.tr/subasi-Subasi> (Mahmud Şevket Paşa, Osmanlı Teşkilât ve Kıyâfet-i Askeriyyesi, İÜ Ktp., TY, nr. 9391) Sayfa:259-261

Çalışma No.: 39

<https://islamansiklopedisi.org.tr/subasi-Subasi> (Mahmud Şevket Paşa, Osmanlı Teşkilât ve Kıyâfet-i Askeriyyesi, İÜ Ktp., TY, nr. 9391) Sayfa:259-261

Çalışma No.: 40

<https://tr.123rf.com/149412378>
<https://tr.123rf.com/149412311>

Çalışma No.: 41

<https://islamansiklopedisi.org.tr/horasan> (Erişim Tarihi: 19.11.2021), (Erişim Saati: 14.36)

Çalışma No.: 42

Çevik, A.; Koç, G.; Şerbetçi, K. (2018). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 12*. Ankara: MEB Yayınları.

Çalışma No.: 43

123RF ID: 53794579 (Erişim Tarihi: 06.10.2021), (Erişim Saati: 14.16)

https://cdnuploads.aa.com.tr/uploads/Contents/2018/11/21/thumb-s_b_c_643aff0808202d2267f51070229d7d80.jpg (Erişim Tarihi: 05.10.2021), (Erişim Saati: 14.56)

Çalışma No.: 44

Harita: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/26/Turkey_Turkish_dialects_map_tr.jpg/1200px-Turkey_Turkish_dialects_map_tr.jpg

Çalışma No.: 45

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/istanbul/gezilecekyer/hisarlar-muzesi> (Erişim Tarihi: 05.10.2021), (Erişim Saati: 23.36)

Çalışma No.: 46

Harita: <https://www.harita.gov.tr/uploads/files/products/osmanli-devleti-haritasi-egitim-amacli-164.pdf> (Düzenlenmiştir.)

Çalışma No.: 47

<https://docplayer.biz.tr/159812009-Canakkale-arastirmalari-turk-yiligi.html> (Erişim Tarihi: 05.10.2021), (Erişim Saati: 14.56)

Çalışma No.: 51

<https://www.wikiart.org/en/felix-philipp-kanitz/izgled-km-demir-baba-teke> (Erişim Tarihi: 05.10.2021), (Erişim Saati: 13.36)

Çalışma No.: 53

Görsel 1: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 55

Görsel 1: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 56

Görsel 1, 2, 3 : Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 57

Görsel 1, 2: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.
270

Çalışma No.: 58

<https://www.ttk.gov.tr/etkinlikler/anadolu-kadinlari-baciyani-rum-teskilati-sempozyumu-21-23-subat-2018/>

MEB,Ortaöğretim 10 . Sınıf Tarih Ders Kitabı, Görsel 3.2 Bâciyân-ı Rûm,s.Devlet kitapları 2021.

Çalışma No.: 59

<https://islamansiklopedisi.org.tr/bayezid-i-sultan-i-bayezid> (Silsilene-i Osmâniye, İÜ Ktp., TY, nr. 9366, vr. 14a)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/suleyman-celebi-emir-emir-suleyman-celebi-nin-muhrü>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/musa-celebi>Müsâ Çelebi'nin yağlı boya bir portresi (Bayerische Staatsgemäldesammlungen Alte Pinakothek – Münih, nr. 2238)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/isa-celebi> İsâ Çelebi'nin Yıldırım Bayezid Türbesi içindeki sandukası

<https://islamansiklopedisi.org.tr/mehmed-i-i-mehmed>

Çalışma No.: 63

Görsel 1: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ogel-bahaeddin>

Görsel 2: <https://islamansiklopedisi.org.tr/kafesoglu-halil-ibrahim>

Görsel 3: <https://admin.biyografya.com/docs/photos/e0f70d08af-65f40aaa1d993dbc7dafdb.jpg>

Görsel 4: <https://islamansiklopedisi.org.tr/muellif/halil-inalcik>

Çalışma No.: 64

MEB Ortaöğretim Tarih 10 Ders Kitabı (2019). Ankara: Devlet Kitapları (MEB Yayınları).

Çalışma No.: 65

Görsel 1: https://warshistory.ru/wp-content/uploads/dospehi-ryca-rej-srednevekoviya-foto-i-opisanie_64.jpg

Çalışma No.: 68

Görsel 1.: <https://www.vgm.gov.tr/kurumsal/vakif-kayitlar-arsivi/belge-ornekleri> (Erişim tarihi: 14.10.2021)

Görsel 2.: <https://www.tkgm.gov.tr/sites/default/files/2020-12/4-KUYUD-I%20KAD%C4%B0ME%20AR%C5%9E%C4%B0V%20KATALO%C4%9EU.pdf> (Erişim tarihi: 14.10.2021)

Çalışma No.: 69

Görsel 1: <https://islamansiklopedisi.org.tr/fatih-sultan-mehmed> (erişim tarihi: 13.10.2021, saat: 10.16)

Görsel 2: <https://islamansiklopedisi.org.tr/sadrazam> (erişim tarihi: 13.10.2021, saat: 10.16)

Görsel 3: <https://islamansiklopedisi.org.tr/kazasker> (erişim tarihi: 13.10.2021, saat: 10.16)

Görsel 3: <https://islamansiklopedisi.org.tr/reisulkuttab> (erişim tarihi: 13.10.2021, saat: 10.16)

Çalışma No.: 71

Görsel 1: <https://iasbh.tmgrup.com.tr/8f181a/0/0/0/1385/704?u=https://isbh.tmgrup.com.tr/sbh/2018/02/04/osmanlida-30-yilda-bir-nufus-sayilirdi-1517694808812.jpeg&mw=650>

Görsel 3: <https://www.sb.k12.tr/sergi-xvi-xix-yuzyillar-osmanli-turkiyesinde-gunluk-hayattan-gravur-ve-haritalar/> (erişim tarihi: 13.10.2021, saat: 10.16)

Çalışma No.: 76

<https://qph.fs.quoracdn.net/main-qimg-ab8471024fbd4a5c89d48a62c4ea1144-lq>

Çalışma No.: 77

http://4.bp.blogspot.com/_7wGdRnlmrho/TP64RlinyDI/AAAAAA-AJE8/-iPAowDz1bI/s1600/4.jpg

Çalışma No.: 78

www.ttk.gov.tr/belgelerle-tarih/fotograflarla-gazi-mustafa-kemal-ataturk/

[https://islamansiklopedisi.org.tr/Yeniçeri_miralayı_\(Thomas_McLean,_The_Military_Costume_of_Turkey,_London_1818,_rs._8](https://islamansiklopedisi.org.tr/Yeniçeri_miralayı_(Thomas_McLean,_The_Military_Costume_of_Turkey,_London_1818,_rs._8)

Çalışma No.: 79

[https://islamansiklopedisi.org.tr/cebeci_Cebeciler_Kethüdâsi_\(Mahmud_Şevket_Paşa,_Osmanlı_Teşkilât_ve_Kıyâfet-i_Askerîyyesi,_İÜ_Ktp.,_TY,_nr._9391\)](https://islamansiklopedisi.org.tr/cebeci_Cebeciler_Kethüdâsi_(Mahmud_Şevket_Paşa,_Osmanlı_Teşkilât_ve_Kıyâfet-i_Askerîyyesi,_İÜ_Ktp.,_TY,_nr._9391))

[https://islamansiklopedisi.org.tr/cebeci_Cebeci_Çavuşu_\(Deniz_Müzesi_-_Beşiktaş/İstanbul\)](https://islamansiklopedisi.org.tr/cebeci_Cebeci_Çavuşu_(Deniz_Müzesi_-_Beşiktaş/İstanbul))

Çalışma No.: 80

<https://tr.123rf.com/29922702>

Çalışma No.: 81

<https://islamansiklopedisi.org.tr/dolmabahce-sarayi>

Bostancı (Th. McLean, *The Military Costume of Turkey*, London 1815, s. 21)

Bostancıbaşı (Gastallan *Histori Tahtureks Turkish Costume*, İstanbul Deniz Müzesi Ktp., nr. 2380)

I. Murad'ı tahtında tasvir eden bir minyatür (Silsilenâme-i Âl-i Os-mân, İÜ Ktp., TY, nr. 9365)

Çalışma No.: 82

Görsel: http://www.istanbul.gov.tr/kurumlar/istanbul.gov.tr/Bebek_-_Rumeli-Hisari-_17_.jpg

Çalışma No.: 83

<https://aregem.ktb.gov.tr/TR-12018/katip-celebinin-400-dogum-yil-donumu-kutlamalari.html>

Çalışma No.: 84

Görsel 1. <https://islamansiklopedisi.org.tr/osmanlilar>

Görsel 2. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/tarih_ao/otkarihi.pdf

Görsel 3. <https://islamansiklopedisi.org.tr/osmanlilar>

Görsel 4. Yılmaz, A. (2019). *Ortaöğretim Tarih 10 Ders Kitabı*. Ankara: İlke Yayınları.

Subaşı Görsel 5. <https://islamansiklopedisi.org.tr/subasi>

Çalışma No.: 90

Görsel 1: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 92

<http://eng.travelogues.gr/item.php?view=44684> (erişim tarihi: 05.11.2021, saat: 10.16)

Çalışma No.: 93

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/512752>

Çalışma No.: 94

Fâthî Sultan Mehmed vakfîyesinin ilk iki sayfası (VGMA, Vakfiye, nr: 18)

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/gezilecekyer/iibeyazid-kulliyesi-saglik-muzesi>

Çalışma No.: 104

Görsel 1: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/berlin-katedralinde-bicakli-saldirgan-panigi-368466.html>, erişim tarihi: 11.10.2021 saat: 22.46

Çalışma No.: 105

Görsel 1: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Görsel 2: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 106

Görsel 1: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 107

Görseller komisyon tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 108

Görsel: <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/tarihin-taniklari-kutuphaneler>

Çalışma No.: 109

MEB Ortaöğretim Tarih 10 Ders Kitabı. (2019). Ankara: Devlet Kitapları (MEB Yayınları).

Çalışma No.: 114

Görseller, görsel tasarım uzmanı tarafından çizilmiştir.

Çalışma No.: 115

Görseller, görsel tasarım uzmanı tarafından çizilmiştir.

Çalışma No.: 118

Görsel 1: https://ids.si.edu/ids/deliveryService?id=SIL-lecostume-histori03raci_0371 (erişim tarihi: 08.01.2018), (erişim saati: 13.15)

Görsel 2: <https://digitalcollections.nypl.org/items/510d47e1-3ddf-a3d9-e040-e00a18064a99> (erişim tarihi: 11.09.2017), (erişim saati: 12.43)

Çalışma No.: 121

https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Jean-L%C3%A9on_G%C3%A9r%C3%B4me_015_Carpets.jpg (Erişim Tarihi: 11.11.2021), (Erişim Saati: 21.36)

Çalışma No.: 122

<https://dergi.diyaret.gov.tr/makaledetay.php?ID=32278>
(Erişim Tarihi: 11.11.2021), (Erişim Saati: 12.36)

Çalışma No.: 124

İsmi Bilinmeyen Bir Sanatçı Tarafından Çizilen Surname-i Vehbi'nin Kopyasından Teşhir Geçişi, TSM A3594.

Çalışma No.: 125

Görsel 1: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 126

Görsel 1: Leni Minyatür (Surname)

Çalışma No.: 127

Görsel 1: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.
Görsel 2: Görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma No.: 128

İsmi Bilinmeyen Bir Sanatçı Tarafından Çizilen Surname-i Vehbi'nin Kopyasından Teşhir Geçişi, TSM A3594.

Çalışma No.: 129

<https://tr.123rf.com/5853318>

<https://tr.123rf.com/139548308>

<https://tr.123rf.com/51140901>

<https://tr.123rf.com/171261065>

<https://tr.123rf.com/43783018>

Çalışma No.: 130

Şehzade Mehmed'in sünnet şenliğinin tasvir edildiği iki sayfa (TSMK, Hazine, nr. 1344, vr. 338b-339a) (<https://islamansiklopedisi.org.tr/surname>)